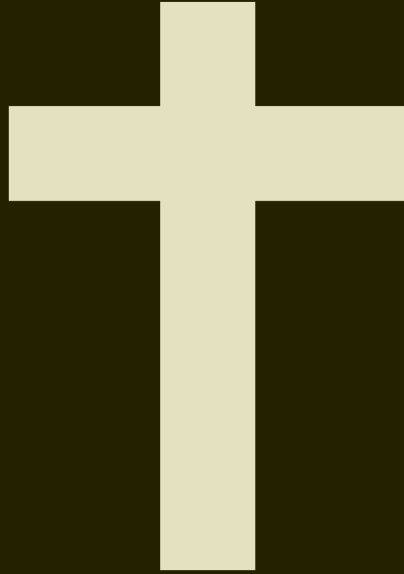

Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

Séréel Ndút: Unni Koope
Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe

Contents

Lúkkë	1
Saṅ	43
Fílíp	73
1 Tesalonik	78
2 Tesalonik	82
2 Timoote	85
Tít	89
Filemoo	92
Saak	94
1 Peer	99
1 Saṅ	105
2 Saṅ	110
3 Saṅ	111
Yúf	112
Feeñiyoh	114

Uni Neba bíní Lúkkë rë Kúnsëe

Di baahi jaŋaa Lúkkë daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa bití daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Lúkkë nék húmú payoh, te ri húmú yëwúf neh. Di bíníté tééré kay, daa ri bee won sun fi tílédí apootarra ra. Di húmúy apootari Yéésú dé', bani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame Kolos 4.14). Di meelsa' meelsoo níi dí lahte yíi lante ri sun fi pesi Yéésú, dí na anti bíní unni yeh. Di bíní unna bëyí hínú Tewofil.

Lúkkë bíníté íñi lahte solo pesadi Yéésú : Koope wolte Yéésú èldúnë nda bëyí gém díi na bééḅ múc. Di teeḅa'te bití ḅal Yéésú daa Yíkëe.

- Filiḅ téeríi beh, dí wonte sun fi :
- yíi lenke dee aya' Saŋ Batis èldúnë rë (1.5-25 ; 56-80),
 - yíi lenke dee aya' Yéésú èldúnë rë (1.26-55 ; 2.1-20),
 - yíi lenke payi Yéésú jérídfë (4.38-41 ; 5.12-26),
 - yíi lenke kimtaanni caakka paŋ ri ra (7.11-17 ; 8.22-25 ; 9.10-17),
 - yíi lenke anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra (10.29-37),
 - yíi lenke bee paya' Yéésú faam i Martaa a Mari ra (10.38-42),
 - yíi lenke kolohi Yéésú Galile dí na saañ Yerusalem (13.22-30 ; 18.31-34),
 - yíi lenke anili kúkëyë múuy níi olute ra (15.11-32),
 - yíi lenke húlí Yéésú (23.13-56),
 - a yíi lenke kolohi búudé (24.1-49).

Bëyí fí paŋi téeríi bee bééḅ ay yúh bití Yéésú daa Sëmlëhí bëewë gémú díi na ra bééḅ.

Yee tah Lúkkë bíní unna ra

¹ Bah Tewofil, ow caak bíníyúté di oluu wa ri, di yíi lenke íña lah filiḅ fi fun dee bín fë rë, ² ti di ḅillúu wë bëewë maasuu ínyaaha dalaani wa ra, te daa wa bëewë na waariyu Unni Koope ra. ³ So' ḅal,

mi nampee meelsa' yíi lante sun fi ínyaaha bééḅ, mi na téebíd, dala'te dalaani wa, mantee ot bití ette mi bíníyíd fë wë. ⁴ Hen ḅaaha raa, fay yúh bití íña teebu fu ra bééḅ kaah.

Woni ban fi límí Saŋ Batis

⁵ Jamanaa hena' Erot buuri Yúdéé rë, húmú lahte seeyohi hínú Sakari, dí non goomali seeyoh yi Abiyaa koon. Beleḅi hínú Ilsabet, dí sédí Aaron seeyohi gaana. ⁶ Wa bééḅ ana húmú júbúté illí Koope, wa na hélíh yin túuyë' yë, wa na pagu íña naha' Koo-Yíkëe rë bééḅ. ⁷ Wa húmú lahuy koy, af bití Ilsabet húmú mínéh pok loo, te wa bééḅ ana bahayute.

⁸ Lahte bis, Sakari hompe waaji seeyoha yulid' Koope na ra, ndah goomali daa eyuu paŋi. ⁹ Di baahuu wa ri, seeyoh ya húmú tansuu ow, kédrí Koope cuuraay tígë lukki sela filiḅ Faam fi gaani Koo-Yíkëe rë. Bee yínée tansa keen sun fi.

¹⁰ Wahtaa na kara' cuuraaya ra, bëewë bééḅ húmú èssë na ḅagu. ¹¹ Sakari hom filiḅ níi ri otte malaakii Koo-Yíkëe hatna paa' tígë na tamuu cuuraay ra ya' ñamaa. ¹² Di títté, afa kúnëhté. ¹³ Ndaa malaakaa won ri tih : « Ngana tíit Sakari ! Koope tahte ḅaŋu : beleḅu Ilsabet ay roo límíd' koy yaal, lah dëekée rí Saŋ. ¹⁴ Keeñu ay naa sos níi sos te límí ay neba' ow caak. ¹⁵ Di ac ow gaan illí Koo-Yíkëe. Di ii han bëeñ mbée hani mín maniyil bééḅ. Balaa ri límú, dí ay líif a Ruuh-Peseŋ. ¹⁶ Di ay nimilid' ow caak di bëy Israyel Koope na, Yíkíi wë. ¹⁷ Di ay këllëh Yíkëe, ñéerë' a doolii Ruuhi Koope húmú yonente Éelí në rë, yugusa' hanndal ki baappa a koyya, nimilid' bëewë súugúu Koope ra, wa ñéerë' a bëewë júbú rë. Di ay saam dúukëlí bëewí ay homḅe Koo-Yíkëe. » ¹⁸ Sakari meelte malaakaa won ri tih : « May yúhée bití yíi baa ay lah díh ? So' mi bahate te beleḅ so' ḅitiffe. » ¹⁹ Malaakaa tahte won ri tih : « Daa mí Gaburyel, mi homa' hëbís Koo. Daa ri wol so'

doo na, komu uni nebi bah. ²⁰ Yee won mi ro baa ra ay lahee daaha biti wahtaa lah. Ndaa gémè gémèy fu so' ra tahte fii míníl won nù yiin nay lahe iñyaaha ra. »

²¹ Yaaha béeb bëewë húmú èssè na sehu, wa éemuté maaña maañ Sakari filib tígí selaa ra. ²² Dúhè' rí rë, di mínéh won waa na, di wona' a wa wonad likid. Tígí daaha, bëewë anutee yúh biti ri ot yin tígè.

²³ Dúmlè' Sakari waalla eyuu ri Faam Koope ra, di nimilte faam. ²⁴ Gétè' iñyaa béeb rë, hompe ní Ilsabet belebi pokke loo, hompe yii mitte céyín iip faam d'uhëy. Di won nufi tih : ²⁵ « Èlí yee pagid' so' Koo-Yíkèe rë kan ! Nufa payte soo na, di nissé gacaa húmú homa' mi leelii bëewë rë. »

Woni ban fi límí Yéésú

²⁶⁻²⁷ Céyín pëenë filoon fi heni Ilsabet loo, Koope wolte malaaka Gaburyel kúkëy cafay na, hínú Maryaama ; di dék Nasaret di Galile. Di húmú onute yaal ; yaala Suseef sédí Dawit. ²⁸ Laha' malaakaa faam Maryaama ra, di won ri tih : « Coleere Maryaama, do fa Koo-Yíkèe on do mal ra. Di ee doo na. » ²⁹ Woni malaakaa kúnté af Maryaama ; di na níb yee wadti fahaa won wodohi baa ra. ³⁰ Malaakaa won ri tígí daaha tih : « Ngana tíit Maryaama, Koope daa on do mal. ³¹ Síkirée ! Fay pok loo te fay lahee koy yaal, lah dëekée rí Yéésú*. ³² Di ac ow gaan te ri ay dëekúu Koy Koope fa sunaa-sun. Koo-Yíkèe ay rii yed' ñaani nguur ki Dawit ciffi. ³³ Di ay hen buuri bëy Israyel faraah, Nguur ki ii mæssí d'úm. » ³⁴ Maryaama won malaakaa tih : « Yii baa ay mínée lah díh te mi yéeh yaal ? » ³⁵ Malaakaa won ri tih : « Ruuh-Pesèj ay cép sun fu, Koope fa sunaa-sun ay teeba' doolii doo na. Daa tah kúkëyí selaa nay fuu lahee ra ay dëekúu Koy Koope. ³⁶ Bitifa' mboko mu Ilsabet níi, di pokke loo

; di fa húmú wonu biti mínéh lah koy ra, di hom céyín fí pëenë fí woteh. ³⁷ Lahay yii wooñ Koo. » ³⁸ Maryaama won tígí daaha tih : « Mi súrgíi Koo-Yíkèe ; yee won fu ra lahaan daaha. » Tígí daaha, malaakaa takohte, saañce.

Yéris Maryaama Ilsabet

³⁹ Tíkèh i waal, Maryaama kolohte yíppée saañ gini hom danji deyi Yúdée. ⁴⁰ Laha' ri ra, di haalte faam Sakari, wodohte Ilsabet. ⁴¹ Ilsabet na keloh wodohi Maryaama, koy ka lowa hégíyèhté, Ruuh-Pesèj yíppée rii haal. ⁴² Tígí daaha, di béyídté uni sun won tih : « Koope lukki barkel ro belebba feey fa béeb te koy ka lowu barkelte bal. ⁴³ Daa mi wa níi, yaafi Yíkíi sè' na ac yéris sè' ? ⁴⁴ Ole ! Mi na keloh wodohu rek, keeñ koy ka loo so' sosse níi sos, tahte ri na hégíyèh. ⁴⁵ Fu lahte sos-keeñ, gémè gém fu biti iña wonu fu te kola' Koo-Yíkèe nè rë ay lah. » ⁴⁶ Maryaama won tígí daaha tih :

« Mee kañ dee gaana' Koo-Yíkèe rë, ⁴⁷ di fa na sëmlè' sè' rë tahte keeñ so' sosse níi sos,

⁴⁸ di yee hela' ri nuf soo na ra, so' mi súrgè díi na kut ra.

Daa tah dala'te woteh níi kiri fi kirih, bëewë ay soo dëekée sos-keeñ fe.

⁴⁹ Koope fa mín béeb rë pagidte so' yii gaante ;

tiyi selate.

⁵⁰ Dee níi kiri fi kirih, di ay teeb bëewë neehu ri ra naa'-keeñ.

⁵¹ Di teebe'te doolii, panke i yin gaan ;

di tasaara'te bëewë nè gaan-gaanluu ra.

⁵² Di cépídté buurra ñaanni nguur ki wa,

béyídté bëewë lahuy doole ra.

⁵³ Di onte bëewë yaabu ra njél, líkké bëewë caaku yin ra wa suute a ya' holon.

⁵⁴ Di sëmlè'té bëy Israyel súrgè yí, teebpe wa naa'-keeñ,

* **1:31** 1.31 Tii Yéésú di ébrè daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmlèhè.

55 ti di húmú gapa' ri caacci yen nen, Abraham a séttí nín kiri fi kirih. »

Límí Saṅ Batis

56 Maryaama hompe Ilsabet na yii mitte céyín éeyè antee nimil faam. 57 Laha' loo Ilsabet ra, dí lahte koy yaal. 58 Keluu bëewë dékú a ri ra a mboko yi biti Koo-Yíkëe teebpe ri naa'-keeñ nín rë, ßani wa bëeß bokute lahute na sos-keeñ. 59 Nimila' bisa límú kúkëyë rë, bëewë ayute leji. Wa fahuu yeri tii Sakari koon, boffa ; 60 ndaa yaafa tahte won tih : « Èe-èe', dí hínú Saṅ. » 61 Wa wonu ri tih : « Lahay bëyí hínú ðaaha mboko yu na. » 62 Wa anutee won a boffa wonaḍ likiḍ, meelute ri tiya nay yeru koohi ra. 63 Tígí daaha, Sakari meela'te arduwaas, bínité nè unni yeh : « Di ay hínú Saṅ. » Bëewë bëeß éemuté nè. 64 Pereem Sakari yíppée pëkísëh, dí dalaatte won, dí yampe na sím Koope. 65 Bëewë ßani wa dékú rë bëeß tíituté. Wona hente lëyëṅ deyi ðaṅṅi Yúdée bëeß. 66 Bëewë keluu iñyaa ra bëeß na níbu yii leṅ na, wa na meelu affi wa yee nay míllée kúkëyë rë, ndée lante biti Koo-Yíkëe ñéerë'té a ri.

Kaṅi Sakari Koope

67 Ruuh-Peseṅ haalte Sakari boffi kúkëyë, dí na léhín unni kola' Koope na won tih :
68 « Bëewë bëeß símún Yíkëe, Koope fi bëy Israyel, di yee yeela' ri bëewí, sëmlë'té wë rë.
69 Di kompe yen bëyí gaani nay yen sëmlée, bi ðúhë' tali Dawit súrgí.
70 Daa ri yee maañ rii gapa', ñeya'te ri yonente yi sela yi ra.
71 Di húmú wonte yen biti ri ay yen sëmlë' ya' yi haa'oh yi yen a kaa'oh yi yen.

72 Di teebpe caacci yen naa'-keeñ, hampe yee húmú pok ri handal ki wa ra.

73 Koope aṅohte ciffi yen Abraham biti

74 dí ay yen sëmlë' ya' yi kaa'oh yi yen, nda yen néekíñíih jaamiyohi ;

75 nda pesi yen bëeß, yen hen bëewí selayute te júbuté illí.

76 Te ðo fi koy so', fay ðëekúu yonenti Koope fa sunaa-sun, ndée fay këllëh Yíkëe, fu ðarid ri waali,

77 fu teebe bëewí biti ri ay waa sëmlë', baal wa bakaadḍi wa.

78 Koope fi yen baahte te ri naa'te keeñ, daa tah dí ay yen hawaan a niñi ðúhë' sun ti na'a na púl rë nen,

79 niñli yen fa homu ñúus te tasuu seh kúl kë rë, dí tik yen waali jaammaa. »

80 Saṅ na ood, afa na baatti kúnsëh. Di húmú pesa' luufa nín yiin teekiroh ri bëy Israyel ra.

2

Límí Yéesú

(Saame Maccëe 1.18-25)

1 Jamanii baaha, buura hínú Ègís rë túuyë'té kíní bëewë dékú ginna Rom ílif wë rë bëeß. 2 Lahi kínë ðëb baa ra, ðeef Kiriñus daa këlfii gini Síri, 3 te ow fi ow bëeß saya' bíníyëh gina coosaana' ri ra. 4 Di fi Suseef bal nampee koloh Nasaret di Galile, saañce Betle'em di Yúdée, gina coosaana' Dawit ra, ndée ri non tali Dawit. 5 Na saañ Suseef bíníyëh rë, ßani Maryaama ñéerúu. Deef Maryaama húmú pokke loo. 6 Homi wa Betle'em daaha, lowa hampe ; 7 dí saawohte koy yaal. Di lëmëssé baakera ndíimú, fënídté rí mbalka ñamaa jú, bi ðeef wa húmú ðëmíh lasa na hanluu ayoh ya ra*.

8 Húmú lahte níirëh yí na nee'u wohi yuppi wa luufi baaha.

* 2:7 2.7 Jamanii baaha, bëewë ginna luufa deyi baaha a júre húmú mínú nee' lasa yínë. Deefuu wa lasa na hanluu ra líffé rë, Suseef a Maryaama húmú lasa na hom júre rë.

⁹ Malaaka yínè di malaaka yi Koo-Yíkèe púlèhté waa na, niiñi ndami Yíkèe hawaante wa. Tígí daaha, wa títúté ní tít. ¹⁰ Malaakaa won wa tih : « Ngèné títí ! Mi ac wonon yii nebpè keloh, yii ay sosil keeññi bëewè béeb níi sosil. ¹¹ Elgee woteh beh, di gin Dawit, lahte Sëmléhí límúfuté rën, daa ri Kiristaa, daa ri Yíkèe. ¹² Te don ay rii yúhsée deh : don ay ot baakeri lëmésú ndiimú, fëndú mbalka ñamaa júr. » ¹³ Malaakaa na woc wona, malaaka caak yípútée rii deefid, wa na njoobru Koope wonu tih : ¹⁴ « Koo laha ndam di sunaa-sun, te bëewè ri faha' wa ra béeb lah jaamma feey fa. »

¹⁵ Nimiluu malaaka ya sun-Koo ra, níirèh yè na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen yíppí koloh yen saañ Betle'em, yen ole yee lah ra, yee teeb yen Koo-Yíkèe rë. » ¹⁶ Wa yípútée koloh suute na saamu. Lahuu wa ra, wa olute Maryaama a Suseef, wa deefute baakera fëndúfuté mbalka ñamaa júr. ¹⁷ Oluu wa kúkèyè rë, wa bílluté yee won wa malaakaa sun fi ra. ¹⁸ Bëewè keluu bíllí níirèh yè rë béeb éemuté woni wa níi éem. ¹⁹ Di fi Maryaama hampe iñyaa béeb afi, na níb në. ²⁰ Níirèh yè anutee koloh na nimilu yuppi wa, na kañu Koope, na njoobru ri di iña keluu wa te olute wa ra. Iña béeb lahte ti dee húmú wona' wa malaakaa ra nen.

²¹ Nimila' bisa límú kúkèyè rë, wahtaa nay rii lecu ra lahte ; di yerute tii Yéésú ti di húmú naha' ri malaakaa deef yaafa pokay loo doom ra.

Kúrí Yéésú Faam fi gaani Koope

²² Hompe níi wahtaa wad' waa púusúun rë lahte ti dee túuyè' ri kootii Mëyiis rë nen. Tígí daaha, Suseef a Maryaama koluute kúrúte

Yéésú Yerusalem, jébéluté ri Koo-Yíkèe, ²³ ndée bíníyúté di kootii Koo-Yíkèe bitih : « *Koy ki saawi yaali límú béeb ay jébélú Koo-Yíkèe.* » ✱ ²⁴ Wa yeruute hawra na naha' kootii Koo-Yíkèe rë bal : hètè ana mbée bédú teem-teem ana†.

²⁵ Húmú lahte bëyí dék Yerusalem, di hínú Simewon. Di júbpe, gémpé Koope níi gém, te lahte yaakaar ayi bëe' nay sëmlée bëy Israyel ra. Ruuh-Peseñ húmú haalte ri, ²⁶ te teebpe ri biti di ay ot Buura Koo-Yíkèe fal ri ra, balaa ri húl. ²⁷ Daaha, Ruuh-Peseñ yeñce ri Faam fi gaani Koope. Kúruu Suseef a Maryaama koy wa Yéésú pañi yee naha' kootii Mëyiis rë, ²⁸ Simewon bebpe kúkèyè boppe ri, simpé Koope na won tih : ²⁹ « Koo-Yíkèe, yee gap fu so' ra lahte woteh. Fu mín sèe yeris so' mi sùrgúu mi húl, mi saañ a jaamma, ³⁰ ndée mi tíkké íllí sè' ngèey sun fi Sëmléhè wol fu ra, ³¹ te bëy èldúnè béeb ay rii ot. ³² Daa ri niiña nay tahe heetta feey fa béeb yúh rë rë ; di ay on bëewú, bëy tali Israyel ndam. » ³³ Boffa a yaafa éemuté yee won Simewon sun fi kúkèyè rë. ³⁴ Simewon dagidte wa antee won Maryaama yaafi Yéésú tih : « Koope daa wol kúkèyí beh, kéendí a bëyí ow caak Israyel. Di ay hen tiiñdée te bëewè ay rii kaa'. ³⁵ Di ay tah ow caak teeba' yee hom nuffi wa ra ; te do fi yaafa, fay lah yii ay roo misik keeñu níi misik. »

³⁶ Húmú lahte yonentii bitiffe níi bitif hínú Aane ; di koy Penuwel fa tali Aseer. Bani yaala húmú kood' ri hena' ri cafay ra pesute kíil paana, yaala antee húl. ³⁷ Kola'te baaha, di pesse níi ri lahte kíil sabay peeye a kíil iniil (84) te ri lahaatay yaal kay. Di homa' Faam fi gaani Koope na' a elek oore, dage. ³⁸ Di laha' daaha deeffe wa na, di yampe na sím

✱ 2:23 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 13.2, 12, 15 ; Kíni bëy Israyel 18.15-16 † 2:24 2.24 Kootaa húmú naha' hawid' har a hètè mbée har a bédú teem-teem, ndaa bëyí húmú lahay cadum har raa, di mín yera' hètè ana mbée bédú teem-teem ana. Saame Tali Léwí 12.8.

Koope, na won bëewë në sehaaluu bití Koope ay sëmlë' Yerusalem ra bééβ yíi lejke kúkëyë në.

³⁹ Wocuu boffi Yéésú a yaafa pañi yee naha' kootii Koo-Yíkëe rë, wa nimilute gin wa Nasaret di Galile. ⁴⁰ Yéésú na ood, afa na baatti kúnsëh na won wonad baha. Di húmú neβpe nuf te Koope yedday ri.

Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra

⁴¹ Húmú lahaa kíil bééβ, boffi Yéésú a yaafa pay feedi Paa-gaYerusalem. ⁴² Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra, wa ñéerúuté a ri suute feedin, di baahuu wa ri. ⁴³ Dúmë' feeda ra, bëewë në nimilu, ndaa Yéésú tasse Yerusalem te boffa a yaafa yíih yin na. ⁴⁴ Wa habuu bití koon ßani kooyya ñéerúu rë daa homu, níi wa tilúté bis múlgús. Kanuu wa ri ra, wa na anuu rii saam mboko ya a kooyya na. ⁴⁵ Oluy wa ri ra, wa nimilute Yerusalem na saamu ri. ⁴⁶ Waali éeyë fë, wa deefu ri filíß Faam fi gaani Koope tookke yëeddëh yë në, na síkírëh wë, na meel wa. ⁴⁷ Bëewë në síkírúu rí rë bééβ, éémúté dee ñaaña' ri ra a dee na lofa' ri won ra. ⁴⁸ Boffa a yaafa éémúté níi éém oluu wa ri ra. Yaafa won ri daaha tih : « Do fu paga' fun yíi bee díh ? Funi boffu moku moku saamu níi mok. » ⁴⁹ Di won wa tih : « Don saamuu so' yih ? Don yíih bití mi wadti homa faam Baaso' a ? » ⁵⁰ Ndaa wa yíih yee faha' ri waa won baa ra.

⁵¹ Yéésú kolohte ßani wa nimilute Nasaret. Di tassi ñeya' woni wa. Yaafa hampe iña lah yaa ra bééβ afi. ⁵² Yéésú na ood, nufa na baatti neβ ; dí baattee neβa' Koope a bëewë.

3

*Warii Sañ Batis
(Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Sañ 1.19-28)*

¹ Kíilí sabboo a iip fa homa' buura hínú Tibeer nguur ka ra, deef Poos Pilaat daa húmú gëernëerí Yúdee, Erot kúdté Galile, Fílíp bahii kúdté

Ítúré a Tarakonit, Lisañas kúdté Abilen ; ² Haan a Kayif daa húmú seeyoh yi gaanna. Kíilí baaha, Sañ fi Sakari hom luufa, liilte Una kola' Koope na ra, bee nay rii waareye ra. ³ Daaha, dí wërté deyi Yurdeñ bééβ, na won bëewë bití wa warutee lof pesad, wa bëtsú, Koope baal wa bakaadfi wa ⁴ ti dee húmú bíníyúu rí téeríi yonente Isayii ra bitih :

« Lahte un bëyí dfofohte luufa na won tih :

“Dëdđí Yíkëe waal,
don yugusid' dí waalla nay rii ñeye
ra níi júb.

⁵ Húlúbbë bééβ púubún,
dañña a dúññë bééβ deelu ;
waalla lúgúyëh rë yugusuu,
waalla lah ngas ra leeñu.

⁶ Hen daaha raa, bëewë bééβ ay ot
bití Koope ay sëmlë'.” »*

⁷ Ow caak ayute bëtsëh Sañ na, dí won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won don bití don mínú hegoh daanee ke Koope na ac ra ?

⁸ Hena bití kaah don lofute pesad raa, lah téebíi rí pagadon. Ngënë hëbí affon bití don séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee bití Koope mín yídís la' yi yeh wa hen séttí Abraham ! ⁹ Wëettíyíi affon ! Yíinë canke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ bééβ ay lecu, betu kíi. »

¹⁰ Bëy mboolo ma na meelu Sañ wonu ri tih : « Koope faha' bití fun pagun yih ? » ¹¹ Di tahte won wa tih : « Bëyí lah búuβ ana, ona bëyí lahay búubí yínëe ; te bëyí lah yíi ñama ri, wora' a bëyí lahay ñam.

» ¹² I yeekoh túm ayute bëtsëh bal, meelute ri wonu tih : « A fun nék bahaa, fun wadti pagun yih ? » ¹³ Di tahte won wa tih : « Ngënë méelíi yíi luk yee nahu ron meela' túm rë.

» ¹⁴ I soldaar ayute bal, meelute Sañ wonu ri tih : « A fun ! Fun wadti henun díh ? » Di won wa tih : « Ngënë nëefí hélíís ow, te ngënë félí ow ron beβ hélsí. Lah téyí iña na yínlú ron ra. »

* 3:6 3.6 Saame Isayii 40.3-5

15 Bëewë lahute yaakaar nîi wa béeb na wonu nuffi wa nda Saŋ daa Buura Koo fal ri ra neh. 16 Saŋ won wa béeb tih : « So' mi beh, mi bëtsë' ron a muluɓ, ndaa lahte bëyi ee ac ra, di luk soo gaan fap, mi haayayti liil kotti*. Di ay ron bëtsée a Ruuh-Peseŋ a kii. 17 Di hampe ifi ya'i : di ay faad too ka, soɗ peba misahi, tam fikid' fa filiɓ kii kí yíméeh. »

18 Saŋ ñeya' yëddë' yí yaaha a i won kay caak waareye bëewë Uni Neba. 19 Di wonte af gëernëer Erot ɓal, naafa naaf ri Erojat beleɓ bahii ra a iñi bossi caakki kayya paŋ ri ra. 20 Erot pagilte bi luk yaa ɓos, di bekrohte Saŋ kasu.

Bëtsi Yéésú

(Saame Maccëe 3.13-17 ; Marka 1.9-11)

21 Saŋ húmú bëtíssé bëewë húmú daaha ra béeb, di bëtsëelëhté Yéésú nè ɓal. Na húmú daŋ Yéésú bee na bëtsú rí rë, sun-Koo kúnsëhté, 22 Ruuh-Peseŋ céppé sun fi man bédú nen, antee lah uni d'úh' té sun won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro nîi faha' ! Keeñ so' sosse ɗoo na nîi sos ! »

Coosaani Yéésú

(Saame Maccëe 1.1-17)

23 Na dal Yéésú légéyi rë, deef ri waɗti lahaa kiil sabay éeyë (30). Bëewë húmú habuu biti di koy Suseef fi Héelí. 24 Héelí koy Matat fi Léwí ; Léwí koy Melki fi Yanay ; Yanay koy Suseef 25 fi Matacaas ; Matacaas koy Amos fi Nahum ; Nahum koy Esli fi Nagaay ; 26 Nagaay koy Maat fi Matacaas ; Matacaas koy Séméyín fi Yoseh ; Yoseh koy Yoda 27 fi Yowanan ; Yowanan koy Resaa fi Sorobabel ; Sorobabel koy Salasiyel fi Néri ; 28 Néri koy Melki fi Adi ; Adi koy Kosam fi Elmadam ; Elmadam koy Er 29 fi Yéésú ; Yéésú koy Eliyseer fi Yorim ; Yorim koy Matat fi Léwí ; 30 Léwí koy Simewoŋ fi Yudaa ; Yudaa koy Suseef fi Yonam ; Yonam

koy Eliyakim 31 fi Meleyaa ; Meleyaa koy Menna fi Matataa ; Matataa koy Natan fi Dawit ; 32 Dawit koy Yéssée fi Obet ; Obet koy Búus fi Sala ; Sala koy Nahson 33 fi Aminadap ; Aminadap koy Atmin fi Arni ; Arni koy Hesron fi Peres ; Peres koy Yudaa 34 fi Yakop ; Yakop koy Isaak fi Abraham ; Abraham koy Terah fi Nahoor ; 35 Nahoor koy Sérúk fi Réwú ; Réwú koy Pelek fi Ebeer ; Ebeer koy Selaa 36 fi Kenan ; Kenan koy Arpaksat fi Sem ; Sem koy Nowe fi Lemek ; 37 Lemek koy Matusalem fi Henok ; Henok koy Yeret fi Mahaleyel ; Mahaleyel koy Kenan 38 fi Enos ; Enos koy Set fi Aadama ; Aadama koy Koope.

4

Saami Seytaane fiiri Yéésú

(Saame Maccëe 4.1-11 ; Marka 1.12-13)

1 Yéésú líffé a Ruuh-Peseŋ, kolohte laahi Yurdeŋ, Ruuha kúdté rí na ben ri luufa. 2 Di hompe dín fë waal sabay iniil (40) Seytaane na saam fiiri. Waalli yaaha béeb, di túmëy yin loyi nîi yaabi misikke millé'té rii ham.

3 Seytaanaa won di tígí daaha tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la'i bee yíssëh ñam. » 4 Yéésú won di tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : "Ow pesa' ñam neh kut."* »

5 Seytaanaa kúdté rí sun fi daŋi utte, yíppée rii teeɓ ginna feey fa béeb, 6 antee rii won tih : « May roo yed' nguur ka a alal ma ginni yee béeb ; wa béeb ee ya' so', te mi mín wëe on bëyi neɓa' so'. 7 Kon fu jaamiyoh so' raa, fu laha' wa béeb. » 8 Yéésú won di tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : "Fay yekre Koo-Yíkëe daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut."* »

9 Filoon fi baaha, Seytaane kúdté rí Yerusalem, cëgídté rí jibi Faam fi gaani Koope, antee rii won tih : «

* 3:16 3.16 mi haayayti liil kotti :Di gerek, bíníyú ɗeh : te mi yinte sah pëkísi níh yí ñafaddi.

✧ 4:4 4.4 Saame Nérsi Kootaa 8.3 ✧ 4:8 4.8 Saame Nérsi Kootaa 6.13

Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeddee feey. ¹⁰ Bíníyúy Téerée biti Koope ay nah malaaka yi níidú woo ? ¹¹ Bíníyúté biti bal : "Wa ay roo meeb tenel, toñeh fay kabinee la'."* » ¹² Yéésú won dí tih : « Bíníyúté Téerée bitih : "Koo-Yíkée daa Koope fu, ngana saam olsohi."* »

¹³ Filoon fi bee ñeya' ri pagadfa ra béeb na saam fíirí Yéésú rë, Seytaane saañce na séhíd waal kay.

Nimili Yéésú Galile
(Saame Maccée 4.12-17 ; 13.53-58 ; Marka 1.14-15 ; 6.1-6)

¹⁴ Yéésú kola' daaha, ñéer'é té a doolii Ruuh-Peseñ nimilte Galile. Tiyi hente léyëñ deyi baa béeb. ¹⁵ Di húmú yéeddé' filib ílíyyé na daguu yéwúddé Koope ra, bëewë béeb kañe ri.

¹⁶ Lahte bis, Yéésú kolohte saañce Nasaret fa kora' ri ra. Laha' bisa na hílsúu yéwúddé rë, dí payte haalte tígë na daguu Koope ra ti di na húmú paga' ri merees nen ; dí kolohte janii Unni Koope. ¹⁷ Di yerute téerée bíní yonente Isayii ra. Kúnsé' rí téerée rë, dí otte tígë bíníyú unna na húmú saam ri yee ra :

¹⁸ « Ruuhi Koo-Yíkée ee soo na, dí falte so' waarii ñékíddé Uni Neba, dí wolte so' woni bëewë téyú kasu ra biti wa ay yedfu, woni búumíddé biti wa ay ot a sémle'í bëewë moklu ra.

¹⁹ Di wolte so' woni bëewë biti kíilë nay waa teebe Koo-Yíkée naa'-keeñ ra ee ac ra. »*

²⁰ Janiya' ri unna níi wocce ra, Yéésú kúnté téerée, nimilidte ri bëe' në tooppitoh yíi lenke tígë na daguu Koope ra, tookke ay yéeddé. Bëewë húmú daaha ra béeb na yeelu ri. ²¹ Di won wa tígí daaha tih : « Woteh fee Koo beh, Unnee téerée keluu ron yaa ra, lahte kah-kah ! »

²² Keeñni bëewë béeb sosse Yéésú në te wa éemuté unni neɓba won ri ra, na wonu tih : « Añcañ yaa koy Suseef kep ee ! » ²³ Di won wa tih

: « Mi yúhté biti don ay soo won léehí beh : "Do fi naahee, paye afu !" Don ay soo won biti bal : "Fun keluute iña pañ fu Kafarnawum ra béeb ; page mani wa filib ginu noo, fun ot !" » ²⁴ Di baatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : yonente na síkíriih gina dék rí rë. ²⁵ Cëe mi won ron : lante biti beleɓbi yaalli wa húluté húmú caakute Israyel na pesa' yonente Éelí rë. Bín fë, Koo húmú tobay níi hente kíil éeyë a caan, tahte yaabi misikke laɓpe gina béeb. ²⁶ Añcañ, Koope húmú wolay Éelí ow yínë sah beleɓbi yaa na ; dí wol ri bí dék Sareptaa di deyi Sidon, te ri yéwúf neh.* » ²⁷ Guuñid caak bal húmú Israyel na pesa' yonente Élísée rë ; añcañ, ow yínë sah waa na guuña laday faana ; faan Naamaan fa dék Síri rë kut daa lan guuña, te ri yéwúf neh.* »

²⁸ Keluu bëewë húmú tígë na daguu Koope ra unni yah, keeñni wa béeb haayte níi haay. ²⁹ Wa koluute, dúhruté Yéésú gina, kúrúte rí af daña yípúu gin wa ra, na fahuu yeñi feey. ³⁰ Ndaa ri húussé leelii wa saañce.

Payi bëyí yébitëh na ham ri
(Saame Marka 1.21-28)

³¹ Yéésú lahte Kafarnawum di Galile. Bisa na hílsúu yéwúddé rë, dí na yéedídf bëewë yee won Téerée rë. ³² Wa éemuté dee na yéeddé' rí rë, bi na yéeddé' rí a sañ-sañ. ³³ Deef bëyí laha' yébitëh húmú waa na, di tígë na daguu yéwúddé Koope ra, dí fonke sun won tih : ³⁴ « Yéésú fí bëyí Nasaret, fu faha' pañi fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi yúh rë ! Daa fu Bëyí selaa dúhë' Koope na ra. » ³⁵ Tígí daaha, Yéésú digidte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris bëyí beh ! » Yébitëh fë kéenídté bëe' feey fíi bëewë béeb, yerisse ri te yin misikay ri. ³⁶ Bëewë béeb éemuté, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee wonaɗ mën dí kan ? Bëyí bee

* 4:11 4.11 Saame Kañaa ya 91.11-12 * 4:12 4.12 Saame Nérsí Kootaa 6.16 * 4:19 4.19 Saame Isayii 61.1-2 * 4:26 4.26 Saame 1 Buurra 17.8-16 * 4:27 4.27 2 Buurra 5.1-14

túuyè' yébitèh yè a sañ-sañ a doole :
 di túuy wè yeris ow raa, wa yeris ri.
 » ³⁷ Tii Yéésú yíppée hen lèyèn deyí
 baa béeb.

Bëewí caakka pay Yéésú rë
(Saame Maccëe 8.14-17 ; Marka
1.29-34)

³⁸ Yéésú dúhté tígè na daguu
 yèwúddè Koope ra, saañce faam
 Simon*. Laha' ri ra, deef jér fénídté
 pacool Simon beleb, faana tampe ní
 ti palob nen. Yéésú dagute payi.
³⁹ Tígí daaha, dí sigímpé sun fi
 jérdé, digidte uni túuycé tami faana
 yeris dí. Tami faana yerisse belaa,
 dí yíppée koloh na tooppitoh wa.

⁴⁰ Haala' na' ra, bëewè lahu jérídf
 rë béeb, a di míntí man jérè, komute
 wa Yéésú. Di tíkké wè béeb ya'
 payce wa. ⁴¹ I yébitèh yedfdute jérídf
 caak bal, na fogu wone tih : « Daa
 fu Koy Koope ! » Ndaa Yéésú digidte
 uni sun fi wa, kadda'te waa won,
 ndah wa fi yaa yúhúte bití daa ri
 Buura Koo fal ri ra, te dí fahaay bití
 daa wa wonun yii baaha.

Kolohi Yéésú Kafarnawum
saañce na waare Yúdée
(Saame Marka 1.35-39)

⁴² Lada' Koo ra, Yéésú dúhté gina,
 saañce tígí dfaayte. Ow caak koluute
 saami. Oluu wa ri ra, wa na fahuu
 hami, kaa' ri saañ hel wa. ⁴³ Ndaa
 ri won wa tih : « Mi wadtee pay
 ginni kayya bal, mi waare wa Uni
 Nebi Nguur ki Koope, ndée yii baaha
 daa tah Koope wol so'. » ⁴⁴ Daaha,
 dí kolohte na waare ílíyyè na daguu
 yèwúddè Koope Yúdée rë.

5

Taalibe ya débpi dëek Yéésú rë
(Saame Maccëe 4.18-22 ; Marka
1.16-20)

¹ Lahte bis, Yéésú húmú búk laahi
 Senesaret*, ow caak ayute na yejan-
 tuu hëbísí, na fahuu síkírèhí Unni
 Koope. ² Di otte gaal ana búk

laaha, deef seeboh ya cépúté na
 hosu mbaalli wa. ³ Tígí daaha, dí
 haalte gaali yínée, bi Simon daa
 laha' ri, nahte ri yeñi gaala filib
 mulaa, dí hécèh yutuud' búk laaha.
 Di tookke filib na yéedídf bëewè.

⁴ Woca' ri wona ra, dí won Simon
 tih : « Kúré gaala tígí noodte,
 don anti bac mbaallon, don seeb. »

⁵ Simon won dí tih : « Bahaa, yee
 mínú fun ra fun pagute rí elga béeb,
 fun habuy yin. Ndaa hém daa fu nah
 so' pañi raa, fun ay bac mbaalla. »

⁶ Wa yeeluutee bac mbaalla. Jénne
 habu wa ra caak caako ní mbaalla
 dalte pas. ⁷ Tígí daaha, wa heegute
 bëewè húmú gaali yínée rë ya', wa
 ac habra'i wa. Ayuu wa ra, wa
 lífrúté gaalli ana ya jén ní gaalla
 talla' honoh.

⁸ Ola' Simon Peer yii bah, dí
 yedfohte yekke fii Yéésú, won dí
 tih : « Damaay mi lebee ro Yíkée,
 ndée mi bakaaroh. » ⁹ Simon a
 bëewè bani húmú rë béeb tíitúté,
 bi caak jénne habu wa ra ní caak.
¹⁰ Saak a Sañ koyyi Sebede, yee
 wani Simon boku légéy rë tíitúté
 bal. Ndaa Yéésú won Simon tih : «

Ngana tíit ! Dala'te woteh, fay soo
 tasee saamid' ow. » ¹¹ Tígí daaha, wa
 teerute, helute iña lahuu wa ra béeb
 ñeyute tal Yéésú.

Payi guuñda
(Saame Maccëe 8.1-4 ; Marka
1.40-45)

¹² Lahte bis, Yéésú húmú gin-taah
 deyí baaha, bëyí faana yahte a guuñ
 púlèhté díi na. Ola' bëe' Yéésú,
 dí yedfohte kotti líhèhté feey, na
 dañ ri won tih : « Bahaa, mi
 yúhté bití fu mín sée pay mi haalaat
 bëewè në†. Fii soo rií pagid a ?

» ¹³ Yéésú yedte ya'i tíkké sun fi,
 won dí tih : « Mi tahte dañu.
 Yíppée wah ! » Guuña yíppée lan
 faan bëe'. ¹⁴ Yéésú kadda'te ri bílídf
 won dí tih : « Ngana won ow yii
 beh. Paye seeyoha na dí olsoh ro,

* **4:38** 4.38 Simon fa na wonuu tígí dee ra, daa ri bee Yéésú yed' dí tii Peer ra. * **5:1** 5.1 Senesaret :Tii yíní laahi Galile. † **5:12** 5.12 Mi yúhté bití fu mín sée pay mi haalaat bëewè në :Di gerek, bínyú deh : Mi yúhté bití fu mín sée bukut mi lan.

te fu yera' saraha naha' Mëyíis rë fu púusëh, teeŋi bëewë béeb' biti fu lante. » ¹⁵ Filiŋ fi baaha béeb', tii Yéésú baattee hen lëyëŋ ; ow caak na ayu síkírëhí, jéríddë filiŋ fi wa nahee pay. ¹⁶ Ndaa hom níi rëe Yéésú saañ tígí daayte, dī hom dín fë dage Koope.

Payi lëfëñidë

(*Saame Maccëe 9.1-8 ; Marka 2.1-12*)

¹⁷ Lahte bis, Yéésú hom yëeddë', i farisen a i yëeddëh yí kootii Mëyíis maasuute ; wa dūhúu ginna luufa di Galile a Yúdée, lahte yi dūhúu Yerusalem bal. Doolii Koo-Yíkëe húmú Yéésú në, tahte ri na pay jéríddë. ¹⁸ Lahte bëewí kúrú lëfëñid sun dil ayute, na fahuu haal faam fa, komi ri Yéésú. ¹⁹ Ndaa wa yíh tígë nay wa rii ñéyрэ rë af caagi bëewë. Wa millúu rii lëwíŋ sun fi lasa, saamute buut anutee yëellíŋ lëfëñidë hom sun fi dila ra fii Yéésú leelii bëewë. ²⁰ Ola' Yéésú dee gémúu wë rí rë, dī won lëfëñidë tih : « Yaal kowa, fu baalute bakaadfu. » ²¹ Yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenŋa na wonu nuffi wa tih : « Bëyéé na sol Koope bee ra wa ? Daa mín baala' bakaad henay Koope ? » ²² Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tih : « Don níbúu yii baa dīh ? » ²³ Yi daa lukki yooŋ biti mi won bëyí beh : fu baalute bakaadfu, mbée kolee fu tíl ? ²⁴ Woteh don ay yúh biti so' mi Koy-bëe', mi lahte sañ-sañi baalaa mi bakaad feey fi beh. » Di won lëfëñidë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. Daa mi túuy dë rí. » ²⁵ Lëfëñidë yíppée koloh fii bëewë béeb', ponte dila húmú fëndú rí rë, na saañ faam, na kañ Koope. ²⁶ Bëewë béeb' éemúté níi éem, na kañu Koope ñéerë'té a tiit na wonu tih : « Bee woteh bee lëhírëy. »

Dëegí Yéésú Léwí

(*Saame Maccëe 9.9-13 ; Marka 2.13-17*)

²⁷ Filoon fi baaha, Yéésú dúhté, otte yeekoh túm tookke tígë në légéyë' rí rë ; dī hínú Léwí. Yéésú won dī tih : « Kolee fu ñee tal so'. » ²⁸ Léwí yíppée koloh, yerisse béeb', wa ñéerúuté. ²⁹ Léwí antee cëgíŋ ndaje faami, teeriyohi Yéésú. Wani i yeekoh túm caak a i ow kay daa boku ñama. ³⁰ Farisenŋa a yëeddëh yí kootii Mëyíis, yee nonu waa na ra, bi nebaay wa yaa, wa wonu taalibe yi Yéésú tih : « Yi tah don na boku ñam a yeekoh yi túmë a bakaaroh ya ? » ³¹ Yéésú won wa tih : « Jéríddë daa sohluu payoh ndaa bëewë wahu ra neh. » ³² Bakaaroh ya daa tahu mi koloh nda wa lof pesad, ndaa bëewë júbú rë neh. »

Yéésú a oora

(*Saame Maccëe 9.14-17 ; Marka 2.18-22*)

³³ I farisen wonu Yéésú tih : « Taalibe yi Sañ na caakuu oor, dage ; yi farisenŋa henuu daaha bal, ndaa taalibe yu dékúu ñam a han. » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Bee kílëek lahte ra, don habuu biti don mínú oorloh kooyya, te deefa bëe' kood da lísé leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Funi taalibe yi so' nék madu a bëe' kood baa ra hom a kooyyi ra nen. » ³⁵ Bis ay lah, mi këllú leelii wa. Tígí daaha, wa ay oor. »

³⁶ Yéésú wonte wa léehí bee bal : « Ow na lech nuf búub has daafa' ri búub kílíŋ. Henun daaha raa, búubí hasa ay lah dad, te nuf píisí hasa ii ñéerë' a búubí kíildë. » ³⁷ Te ow na soreh bééñí hasi anti dal poosa' filiŋ mbúus hun‡ kílíŋ. Henun daaha raa, bééñë ay poo mbúusë, wa yúfëh, mbúusë yah. ³⁸ Bééñ has kay, soruu mbúus has. ³⁹ Bëyí meedte hani poosa'te na faheeh han has ; dī haba' biti hana poosa' ra daa lukki neŋ. »

‡ 5:37 5.37 mbúus hun :Bëy gini bín fë túmúu han mbúusí yugusuu a hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusë baha raa, na mínlíléh baaysoh.

6

Yéésú a bisa na hílsúu rē
(*Saame Maccēe 12.1-8 ; Marka 2.23-28*)

¹ Bisa na hílsúu yēwúdfē rē ín, Yéésú a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaannga yi belaa, na buluñu na húñú. ² Lahte farisenḡi wonu wa tih : « Haala' yi níi ḡon na pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rē ? » ³ Yéésú won wa tih : « Don yúhú yee húmú paḡ Dawit bee yaabuu bani bēewí rē maan ? ⁴ Di húmú haal Faam Koope*, ñampe na mbúurēe yefu fii Koope ra, yee seeyoh ya kut daa waruu naa ñam ra, yedte na bēewí, wa ñamute bal. » ⁵ Yéésú baatte won wa tih : « So' mi Koy-bēe', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rē. »

Yéésú a bēe' ya'a beedoh ra
(*Saame Maccēe 12.9-14 ; Marka 3.1-6*)

⁶ Lahte bis hílsēe kay, Yéésú haalte tígē na ḡaguu yēwúdfē Koope ra, yampe na yēeddē'. Bēyí ya'i ñamaa fa beedohte húmú nē. ⁷ Yēeddēh yí kootii Mēyíis a farisenḡa na olsuu Yéésú nda ri ay pay ow bisa na hílsúu rē, nda wa lah yii yabun wa ri. ⁸ Ndaa bi yúh rí yee nuffi wa, tígí daaha ḡi won bēe' tih : « Kolee fu caḡ fii bēewē bēeḡ deh. » Bēe' kolohte caḡke daaha. ⁹ Yéésú antee waa won tih : « Cēe mi meel ron : Kootaa naha' yi bisa na hílsúu rē ? Paḡ yin wun mbēe paḡ yin bos ? Sēmlé' ow mbēe yeris bēe' húl ? » ¹⁰ Di yeelte bēewē bēeḡ níi, antee won bēe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bēe' yedte ya'i, ya'a yíppēe wah koloḡ. ¹¹ Ndaa keēñi bēewē ñéerúuy a Yéésú rē haayte níi wa na peenu yee nay wa rii mínēe paḡ ra.

* **6:4** 6.4 Faam Koope :Tígē seeyoh yi bēy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mēyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. † **6:15** 6.15 jammaara :Mín hen bēyí far-farlohte kootii Mēyíis, mbēe bēyí non bēewē na haa'uu nguur ki bēy Rom ra.

Tansi apootarra
(*Saame Maccēe 10.1-4 ; Marka 3.13-19*)

¹² Lahte bis, Yéésú lappe sun ḡaḡ ḡaḡi Koope, ḡi ḡaḡke elga bēeḡ. ¹³ Lada' Koo ra, ḡi dēekke taalibe yi, tanisse na ow sabboo a ow ana, falte wa apootar. ¹⁴ Tii yi wa daa wa yeh : Simonḡ fa Yéésú yed ri tii Peer ra a Anndere koy-yaafi, Saak a Saḡ, Fílíp, Bartalemi, ¹⁵ Maccēe, Toomaa, Saak fi Alfe, Simonḡ fi jammaara†, ¹⁶ Yudaas fi Saak a Yudaas Iskariyot fa míllē'tēe yaay Yéésú rē.

Yēeddē'í Yéésú a payi bēewē
(*Saame Maccēe 4.23-25*)

¹⁷ Yéésú kolohte bani apootarra na cépú ḡaḡa. Laha' ri tígí yēeddē'té ḡi araal ḡaḡa ra, ḡi caḡke daaha ḡeef taalibe caak húmú nē. I ow caak kay húmú nē bal : yee ḡúhúu Yerusalem a ginni kayya Yúdēe bēeḡ, yee i gin-taah búk kisi fē : Tíir a Sidon. ¹⁸ Wa húmú ayu síkírēhí Yéésú a payohi jérrí wē. Yee yébitēh na ham wa ra wahute bal. ¹⁹ Bēewē bēeḡ na saamu leḡi faan Yéésú af biti lahte yii na ḡúhē' ḡii na paye wa bēeḡ.

Bēewē lahu sos-keēñ a yee torohu ra
(*Saame Maccēe 5.1-12*)

²⁰ Yéésú yeelte taalibe yi tígí daaha, won wa tih :

« Don lahute sos-keēñ ḡon fi ñēkídfē :

daa ron lahuu Nguur ki Koope.

²¹ Don lahute sos-keēñ ḡon fa yaabu ra :

ḡon ay lah njélí doyte.

Don lahute sos-keēñ ḡon fa na looyu ra :

ḡon ay lah neḡ.

²² Don lahute sos-keēñ biti bēewē kaa' ron, tik ḡon dín,

sol ron te wa haba' biti ḡon ow bos af so' mi Koy-bēe'.

²³ Dēmíi ḡon bec ndah sos-keēñ biti iñyaaha lah :

waafi mitte ín ḡon seh sun-Koo ra.

Yúhí biti caacci wa húmú mokluu yonente ya d̄aaha.

²⁴ Ndaa mas d̄on fi yíkèe yí alalla : d̄on pesute nebi ron níi wocce !

²⁵ Mas d̄on fa lahu njélí doyte ra : d̄on ay yaab̄.

Mas d̄on fa nebluu ra : d̄on ay lah dígèem d̄on looy.

²⁶ Mas biti b̄ewè b̄éeb̄ wone wun sun fon.

Caacci wa húmú henuu yonente yi pad̄dah ya d̄aaha. »

Yii lenjke kaa'oh yon

(Saame Maccèe 5.38-48 ; 7.1-5, 12, 16-20 ; 12.33-35)

²⁷ Yéésú baatte won tih : « Don fa síkírúu s̄e' yee ra, mi won d̄on tee : lah f̄ehíi kaa'oh yon d̄on pagid̄ haa'oh yon yin wun ; ²⁸ yéenyíi b̄ewè nè cuju ron ra yin wun, d̄on dagid̄ b̄ewè na moklu ron ra. ²⁹ Ow laβ ro mbey, lah yere ri kakaabi yínèe. Ow naaf sabidooru, ngana kadda' ri b̄eyi búubi jíitlèe bal. ³⁰ B̄eyí daŋ ro one ri. B̄eyí beb̄ yii daa fu laha' ri, ngana meel dí ri. ³¹ Iña fahuu ron biti b̄ewè pagid̄ d̄on wa ra, lah p̄egíríi w̄e b̄ewí kayya d̄aaha.

³² « Don fahuu b̄ewí fahuute ron kut raa, d̄on séentúu nè waafi m̄en díh ? Bakaaroh ya sah fahuute b̄ewè daa fahuu wa ra. ³³ Don pagrun yin wun b̄ewè nè pagiru ron yin wun kut raa, d̄on séentúu nè waafi m̄en díh ? Bakaaroh ya sah henuu ri d̄aaha. ³⁴ Te d̄on w̄etd̄un b̄ewè habuu ron biti kut wa ay ron yíníl r̄ee, d̄on séentúu nè waafi m̄en díh ? Bakaaroh bal na w̄etíd̄ bakaaroh, séentée biti ri ay yínlú teemi yee w̄etd̄e' rí r̄e. ³⁵ Daa neh ! Lah f̄ehíi kaa'oh yon, d̄on pagid̄ wa yin wun te nḡen̄e séentúu yíníl biti ron w̄etd̄e'. Hen d̄aaha raa, waafon ay gaan. Don ay teebee biti d̄on koyyi Koope fa sunaa-sun d̄aaha, ndée keeña naa'te b̄ewè nè ḡermíh a yee bosu ra na. ³⁶ Di naa'a' Boffon keeñ níi naa', lah m̄edí d̄aaha nen naa'-keeñ. ³⁷ Don heefuy ow raa, Koope ii ron heef bal ; d̄on habruy ow yin raa, Koope ii ron habid̄ yin

bal ; lah b̄eelíi, Koope ay ron baal.

³⁸ Ení b̄ewí kayya, Koope ay ron on : boonnon ay t̄umú níi líif, d̄egu níi yúfée. Dee na natd̄uu d̄on b̄ewè r̄e, Koope ay ron natdee d̄aaha. »

³⁹ Yéésú ñeyaatte wa léeh won wa tih : « Búumíd̄ mínéh nook búumíd̄ neh a ? Lahaa d̄aaha raa, wa b̄éeb̄ ana ay keen ngas. ⁴⁰ Yoodoh lukeh ȳeedd̄ehí mín ; ndaa yoodohi yoon níi d̄úm̄el b̄éeb̄ ay mín ti ȳeedd̄ehí nen.

⁴¹ « Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu k̄ens̄eey dúuñ̄e ílú ? ⁴² Do fa olay sah dúuñ̄e ílú r̄e, fu mín̄e' won koy-yaafu biti fay rii n̄isíd̄ losa ílú díh ? Wonu teem búkú ! N̄isé dúuñ̄e ílú níi íllú lan paay, fanti mín n̄is losa ílú koy-yaafu.

⁴³ « Tal kilki lahte njiriñ na líméh koy kilki lahay njiriñ, te tal kilki lahay njiriñ na líméh koy ki lahte njiriñ. ⁴⁴ Tal kilik yúhsúu koy ka : ñoltok na líméh koy sún te tal hak na líméh koy ba'. ⁴⁵ B̄eyí naa'te keeñ hom wona' yii wunte ndah keeñ naa'a laha' ri ra ; b̄eyí bosse keeñ nék hom wona' yii bosse ndah bosi keeña homa' ri ra. Yii won ow b̄éeb̄ d̄uh̄e' rí keeñi kaah.

B̄eyí hoffè

(Saame Maccèe 7.24-27)

⁴⁶ « Yi tah d̄on dékée d̄eek̄e'í s̄e' Yíkèe te d̄on na p̄egíh iña na won mi ron ra ? ⁴⁷ C̄ee mi teeb̄ ron dee na man b̄eyí na ac soo na b̄éeb̄, na síkír̄eh unna na won mi ra te paga' wa d̄aaha : ⁴⁸ dí mada' a b̄eyí saañ tabahe faam, hacce feey fa níi dabpe ngaŋa, yíppé tabaha sun. Aya' mb̄en̄e m̄e r̄e, mulaa na h̄ut na laboh faam fa, ndaa mínéh r̄ii b̄ep̄ bi híin tabaha. ⁴⁹ Ndaa b̄eyí síkír̄eh s̄e' te anti ñeyay woni so', dí mada' a b̄ee' tabah faami te hacay dalaa ra. Aya' mulaa labohte faam fa ra, dí yíppée b̄ep̄, poysa'te b̄éeb̄. »

7

Ngémí k̄elfíi soldaara

(Saame Maccèe 8.5-13)

¹ Woca' Yéésú woni bëewë iña ri faha' waa won ra béeb, dī kolohte saañce Kafarnawum. ² Daaha, lahte kélfë soldaari lahte súrgii ri fonkote ri níi fonko. Súrgëe antee jér níi na ŋaatoh. ³ Kela' kélfëe ban fi Yéésú rë, dī wolte i baha yëwúdf dīi na, woni biti dī ac sëmlë' súrgii kúl kë. ⁴ Lahuu wa Yéésú në rë, wa caguute ri na dagu wonu tih : « 'Bëe' wol fun doo na ra cal habra', ⁵ ndëe dī faha'te yen fi yëwúdfë, te daa ri tabahroh tígë na daguu bëy gina Koope ra. »

⁶ Yéésú kolohte ñéerë'té a wa. Lebuu wa faam fa ra, kélfi soldaara wolte i kooy dīi na, lah wa wonid' ri unni yeh : « 'Bahaa, ngana mokil afu, mi caleh fu haale faam so' ; ⁷ daa tah mi haba' biti mi yinte cañi fiyú. Wone un yinë kut, súrgii sé' ay wah. ⁸ Fu ot mi won do ri, biti so' mi bee mi lahte kélfë yí daa paa'uu so' sun, te mi kélfë i soldaar bal. Mi won ow yinë waa na gété rëe, dī saañ. Mi won ow kay aye raa, dī ac. Te mi won súrgii sé' page yii bee raa bal, dī pañ yaa. » ⁹ Kela' Yéésú unni kélfi soldaara ra, dī éempé woni. Di yíssëhté dúukéli bëewë ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won ra ee : mi ëllëy bëyí gémë'té deh ! Tali Israyel sah, mi ëllëy mani na. » ¹⁰ Nimiluu kooyya wolu ra faam kélfëe rë, wa dëefu súrgëe wahte.

Belaa koohi këllú búudé rë

¹¹ Filoon fi baaha, Yéésú kolohte na saañ gin-taaha na wonuu Nayin ra, taalibe yi a i ow caak ñéerúuté a ri. ¹² Leba' ri haalaani gina ra, lahte búudé fí na kúru haca yin. Húldë húmú koy yinë yaafi na ; dī fi yaafa yaala húlté. I ow caak di bëy gina na bedu yaafa. ¹³ Ola' dī fi Yíkëe belaa ra, keeña d'umpé dīi na, dī won dī tih : « Yedde looya. » ¹⁴ Di antee leboh, tíkké ya' yi jaada, bëewë kúru búudé fë rë cagute. Di won búudé fë tih : « Kolee yaal kowa ! Daa mi túuy dë

rí ! » ¹⁵ Húldë yíppée koloh, tookke na won. Yéésú won yaafa tih : « Koohu abeh ! » ¹⁶ Bëewë béeb tíitúté níi tíit, wa na kañu Koope wonu tih : « Yonente gaan acce yen na ; Koope acce sëmlë'í bëewí. » ¹⁷ Bëy Yúdee a bëy deyí baa béeb keluute yee pañ Yéésú rë.

Yee won Yéésú sun fi Sañ Batis ra (Saame Maccëe 11.2-19)

¹⁸ Taalibe yi Sañ bíllúté kélfi wë iña na pañ Yéésú rë béeb. Tígí daaha, Sañ dëekké ow ana waa na, ¹⁹ wolte wa dī fi Yíkëe në, meeli nda daa ri Sëmlëhë në séentúu rë mbée bëewë wadti sehun ow kay. ²⁰ Lahuu taalibe yi Sañ Yéésú në rë, wa wonu ri tih : « Sañ Batis daa wol fun meelu nda daa fu Sëmlëhë në séentúu rë mbée bëewë wadti sehun ow kay ? »

²¹ Guutaa baaha, Yéésú payce na ow caak : i jérí, i misikí, bëewí lahuu yébitëh, a i búumí. ²² Di antee won taalibe yi Sañ tih : « Nímíli Sañ na don bílíd rí iña olu ron a yee keluu ron ra. Wëní rí biti búumídfë yeelute, lëfëñídfë koluute, guuñídfa wahute*, likídfa ee keluu ra, bëewë húlú rë këllúté búudé, ñékídfë keluute Uni Neba. ²³ Bëyí af iñi so' tahëh dī yeris ngémí, bëyí baa lahte sos-keeñ. »

²⁴ Bi na suu bëewë húmú wolu dīi na ra, Yéésú yampe na goneel a dúukéli bëewë yii leñke Sañ Batis na, meelte wa won tih : « Don húmú payu olsoh yi luufa ? Tal bëhéeri ngílaaw ma na jaay ri neh maan ? ²⁵ Kon don húmú payu olsoh yih ? Bëyí bekoh búubbí wunte neh maan ? Yíkëe yí búubbí wanna na pesu pesi nebpe ra oluu faam buur. ²⁶ Mantee, don húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won ra biti dī yonente kaah ; dī luk sah yonente gaan ! ²⁷ Daa ri bëe' në wona' Koope Téerëe rë bitih : "Olsee ! May wol ow këllëh dadfi ro waal."* » ²⁸ Yéésú baatte won tih : « Mee ron won ra ee : lahay bëyí

* **7:22** 7.22 guuñídfa wahute :Di gerek, bíníyú deh : guuñídfa ladute. ✧ **7:27** 7.27 Saame Malasi 3.1

límúté feey fi beh te luk Saṅ Batis gaan. Añcaṅ bēe' lukki yin Nguur ki Koope ra luk dīi gaan. »

²⁹ Bēewē bēeb nīi luka' yeekoh yi tūmē hūmú síkírúu Saṅ nīi rí bētíssé wē rē tahute biti Koope júbpé. ³⁰ Ndaa farisenṅa a yēeddēh yí kootii Mēyíis tahuy yee faha' Koope ra, wa hūmú kaa'uute biti Saṅ bētís wē.

³¹ Yéésú baatilte won tih : « May mínée mēldē' bēy jamanii bee a yih ? Wa maduu a yih ? ³² Wa maduu a tunḱi tooku kēem, yee na wonu affi yee tih : “Fun poosute, don becuy ! Fun fogute, don hílípúy fun !” ³³ Hūmú aya' Saṅ Batis kaa'a'te ñam a han ra, don wonu dīi laha' yébitēh. ³⁴ Aya' so' mi Koy-bēe', mi na ñam maa han ra, don wonu tih : “Ēlí ! Bēyí bee ñam a han kut daa afa, te dīi kooya' yeekoh yi tūmē a i bakaaroh kay.” ³⁵ Añcaṅ bēewē ñeyu Unni Koope ra bēeb olute biti waalli júbpé. »

Yéésú a belii bakaaroha

³⁶ Hūmú lahte farisenṅi hínú Simon dēekké Yéésú ñam faami. Yéésú saañce faam fin, lahte wa na ñamu. ³⁷ Gini baaha, hūmú lahte belii bosse pesad. Kela' ri biti Yéésú ín ñam faam farisenṅa ra, dīi kúdté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líiffé a laakkoloñi neḱpe, ³⁸ hompe kotti Yéésú na looy, muun mi na hilsid kotta. Di antee beb fen fi moosse wa, fēenté† wē, túmpé wē laakkoloña.

³⁹ Ola' farisenṅa dēek Yéésú faami ra yii bah, dīi won nufi tih : « Bēyí bee hena yonente koon, tin ri ay yúh belaa leb dīi na bee ra a pesadi bosa homa' dīi ra. » ⁴⁰ Yéésú won farisenṅa tígí daaha tih : « Simon, mi lahte yii nay mi roo wone. » Simon won dīi tih : « Wone mi keloh bahaa. » ⁴¹ Yéésú won dīi tih : « Lahte bēewí ana yi hūmú lahrute bēyí nē wētdē' kabut. Bēyí yínēe lahidte ri kabut caak, yi yínēe luk yaaha sabboo. ⁴² Bi ow yínē waa na sah

mínéh ríi yíníl kabut ka, dīi baalte wa bēeb ana. Tígí daaha, fu haba' biti bēyí bi di wa fi yaaha nay lukee faha' bēe' wētdē' rē ? » ⁴³ Simon won ri tih : « Mi haba' ri bēe' kabut ki lukki caak ra. » Yéésú won dīi tih : « Fu won kaah. »

⁴⁴ Di antee yíssēh belaa na, won Simon tih : « Ole yee paṅ belii bee ra ! Haala' mi faamu, fu onay so' muluḱ hosaa kot ; ndaa belaa hosse kotti so' a muun mi, moosse wa a fen fi. ⁴⁵ Fu fēenēy sē' na wodoh fu so' ra ; ndaa haala' mi dee nínén, belaa yedday fēení kotti so'. ⁴⁶ Fu tūmēy díw af so' sah ; ndaa belaa baaḱpe laakkoloñ kotti so'. ⁴⁷ Daa tah mi won don tih : dee faha' so' ri nīi faha' ra daa teeḱa' biti ri baalute bakaadḱi caakki ; ndaa bēe' baalu bakaad yutuud ḱa, faha'i na gaaneh. »

⁴⁸ Yéésú antee won belaa tih : « Fu baalute bakaadḱu. » ⁴⁹ Bēewē bani wa hūmú loona ra wonantuu hanndal ki wa tih : « Bēyēe daa wa nīi na kaañ baala' bakaad ? » ⁵⁰ Ndaa Yéésú won belaa tih : « Ngémú sēmlé'té rē ; kolee fu saañ a jaamma. »

8

Bēewē nē hūmú ñeerúu a Yéésú rē

¹ Filoon fi baaha, Yéésú saañce na wēr filiḱ ginna bēeb, na waare Uni Nebi Nguur ki Koope. Bani taalibe yi sabboo a ana ya daa hūmú ñeerúu ² a beleḱbi dīi hūmú líkídté wē yébitēh, yee ri payce jerrí wē. Tii yi wa daa wa yeh : Mari fi bēy Makdalaa bee líkḱú yébitēh paana ra, ³ Saan beleḱ Kusaa fa iña faam Erot tikú ya'a ra, Susaan a i beleḱ caak kay. Beleḱbi yaa bēeb beyu alalli wa, na habruu Yéésú a taalibe yi.

*Anili feeyya maduy ra
(Saame Maccēe 13.1-9 ; Marka 4.1-9)*

⁴ Bēewē hūmú dūhúu gin-taah ya bēeb na ayu Yéésú nē. Bēewē na

† 7:38 7.38 Fēenē fēen belaa kotti Yéésú rē teeḱa' biti ri yedte Yéésú cér.

baatuu caak, dī yampe na won wa léehí beh : ⁵ « Lahte bëyí húmú koloh sohi meeyi. Di hom hasli tisooh ka, lahte peppi keente búk waala, kotta ñeete sun, yakka ayute, tanute wa béeb. ⁶ Lahte yi keen feey fi laha' la'. Paala' wa ra, bi siit feey fa, wa yíppée tam. ⁷ Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan, wa pèeltúté, ñobitaan fa hampe wa, wa tampe. ⁸ Lahte yi keen feey fi loobpe. Wa paalte, talla kolohte, dúhídté il, laabpe níi laab*. » Yéésú baatte won wa tih : « Bëyí lah nuf kela, kelaan na ! »

Yi tah Yéésú na ñeya' léeh ?

(Saame Maccëe 13.10-17 ; Marka 4.10-12)

⁹ Filoon fi baaha, taalibe yi meelute ri yee faha' won léehë rë. ¹⁰ Di won wa tih : « Don, kúmpë yí Nguur ki Koope teebu don, ndaa yii won mi bëewí kayya béeb teya' léeh, nda wa yeele raa, wa èlth në, te wa kelee raa, wa yúh yee na wonu ra.*

Iti fi anili feeyya maduy ra

(Saame Maccëe 13.18-23 ; Marka 4.13-20)

¹¹ « Léehí baa faha' woni yii beh : tisooh ka daa Unni Koope. ¹² Búk waala keen tisooh ka ra daa wa bëewë yéjké biti keluu wa Unni Koope ra, Seytaane yíppée ac pahte wa keeñni wa, toñeh wa ay géme Koope, wa múc. ¹³ Feey fa laha' la' ra daa bëewë yéjké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keñ ; ndaa Unna yípëy níil keeñni wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : misike waa na rek, wa koluun daaha yeris ngémë. ¹⁴ Feey fa na paal ñobitaan ra daa bëewë yéjké biti keluu wa Unna ra, til tilë níi sohle yi èldúnë, alal a neb pes hampe wa tahte níi kaah púlëy waa na. ¹⁵ Feey fi looba daa bëewë yéjké biti keluu wa Unna ra, wa

tahuute wa ya' ana, habuute wa a keeñi naa'te, wa pokuute na níi wa dúhrúté njiriñ ra. »

Léehí lampaa

(Saame Marka 4.21-25)

¹⁶ Yéésú baatte won tih : « Ow na kèddéh lampa líh if sun, mbée bek ri fëgërëh tugal. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyí haal, ot kotti na. ¹⁷ Yii dāpu béeb ay yúhú, yii laku béeb ay olu. ¹⁸ Yúhí dee na síkírúu ron Unni Koope ra ! Bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti dī lahte ri ra sah ay naafu†. »

Bëy faam i Yéésú

(Saame Maccëe 12.46-50 ; Marka 3.31-35)

¹⁹ Koy-yaayyi Yéésú a yaafi wa ayu dīi na koon, ndaa caagi bëewë tahte wa mínih lah dīi na. ²⁰ Tígí daaha, lahte bëyí won dī tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú èssín, na meeluu ro. » ²¹ Ndaa Yéésú won bëewë béeb tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa bëewë në síkírúu Unni Koope, te ñeye na ra. »

Yéésú luk ngilaaw doole

(Saame Maccëe 8.23-27 ; Marka 4.35-41)

²² Lahte bis, Yéésú a taalibe yi haalute gaal, dī won wa tih : « Yen saañ búk laaha hatni bín. » Wa koluute na suu. ²³ Wa homu húusí laaha, Yéésú fanohte na nee'. Hom homo níi ngilaaw gaan yíppée laa laaha ; mulaa na maannda' líifrí gaala, lool dabpe wa. ²⁴ Taalibe ya lahute Yéésú në tígí daaha, na fogu yúunúté rí wonu ri tih : « Yen ee suu húlë rë Bahaa ! » Yéésú kolohte, digidte uni túuycé ngilaaw ma a mboowaanna héddëh. Deyi baa béeb hente tid. ²⁵ Di won taalibe ya tígí daaha tih : « Ngémën tasa'te ee ! » Wa tíitú tíitë níi ñeerë'té a éem, wa na meelantuu hanndal ki

* **8:8** 8.8 laabpe níi laab :Di gerek, bíníyú deh : tal fi tal béeb límpé pep tíméer (100). † **8:10** 8.10 Saame Isayii 6.9 † **8:18** 8.18 bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti dī lahte ri ra sah ay naafu :Bëe' pagay yii baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra, dī húl fayuu raa, dī ay ñak béeb.

wa tih : « Bëyí bee mën dí ow bal níi dí túuy ngilaaw ma a mulii laaha héddèh rëe sah, wa ñee woni ? »

Yéésú luk yébitèh doole
(*Saame Maccëe 8.28-34 ; Marka 5.1-20*)

²⁶ Húusúu wë laaha ra, Yéésú a taalibe yi teeruu deyi Gerasaa, búgí yíníi laaha jaannda' Galile ra. ²⁷ Kot Yéésú na lah feey, ow yaal di bëy gina, bi yébitèh caak na ham ri, téebíléhté rí. Hente yii maañce, dí na bekeeh búub, na homeh faam. Di dék hacaayin.

²⁸ Ola' bëe' Yéésú rë, dí yeddohte kotta daañjohte won tih : « Do fi Yéésú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' pañi so' yih ? Daa mi na ñaŋ do ri, ngana torohal so' ! » ²⁹ Biti Yéésú ee lík yébitèh fë díi na ra daa tah ri won yii bah. Yébitèh fë haba'te bëe' waal caak. Ya' ya a kotta pokalsuu tiñj kaa' ri fús koon raa, faraah ri korsa' wa, yébitèh fë yeñ ri luufin. ³⁰ Yéésú meelte ri won dí tih : « Daa fu hínú díh ? » Di tahte won tih : « Mi hínú Dúukël. » Biti yébitèh caak daa húmú díi na daa tah ri won yii bah. ³¹ Yébitèh yë na anuu ñaŋ Yéésú bití ri ñan waa bet ngaara mi nuña.

³² Deef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúu ñam araal ñaŋa hatni baaha. Yébitèh yë na ñaŋu Yéésú nda wa mínú haal mbaammi yaaha na raa. Yéésú onte wa ri. ³³ Yébitèh yë yípútée yeris bëe', haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeddoh yëlléen kí ñaŋa, mbaamma béeb soruute laaha, húlúté.

³⁴ Oluu níirèh yí mbaamma yee lah ra, wa heguute suute gin-taahin a ginna luufa, na bíllú yee lah ra. ³⁵ Bëewë koluute olsohi yee na wonuu ra. Lahuu wa hëbís Yéésú rë, wa ñeefu bëe' yébitèh yë húmú habu ri ra ñekohte búub, tookke hëbís Yéésú ñéeré'té a sago fi. Wa yípútée tíit. ³⁶ Bëewë maasuu ra bíllúté wë ñee payuu bëe' yébitèh yë húmú habu ri ra.

³⁷ Tíidí misiga tahte bëy Gerasaa béeb ñaŋute Yéésú díh gin wa saañ. Di yeeltee haalaat gaala tígí daaha na faha' saañ.

³⁸ Bëe' yébitèh yë yeris ri ra ñaŋke Yéésú nda wa mínú ñéeré' rëe. Yéésú tahray ri, ndaa won ri tih : ³⁹ « Nimile faam, fu bílíd íña pagíd ro Koope ra béeb. » Tígí daaha, bëe' ñeete filíb gina na bílíd íña pagíd dí Yéésú rë béeb.

Yéésú luk jér a húl doole
(*Saame Maccëe 9.18-26 ; Marka 5.21-43*)

⁴⁰ Nimila' Yéésú rë, dúukëllí bëewë téebíléhté rí. Wa béeb húmú sehu ri. ⁴¹ Lahte bëyí hínú Yayrus, njíidí tígë na ñaŋu yëwúddë Koope ra, acce wahtii baaha, yeddohte kotti Yéésú, na ñaŋ ri ac faami, ⁴² ndah ri hela' koy ki belii na ñaatoh. Di laha' koy ki yíníi baa kut, bi wadti lahaa kíil sabboo a kíil ana. Yéésú hom saaña, dúukëllí bëewë darute ri.

⁴³ Deef lahte belii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ri yúfë' ñif. Di túmpé íña laha' ri ra béeb faammi payoh ya, ndaa ri píyëy yoofoa. ⁴⁴ Di ñeya'te Yéésú filoon, lebbe nuf búubí, yíppée wah kotta-kotta. ⁴⁵ Yéésú meela'te won tih : « Daa leß soo na ? » Taasuu bëewë béeb rë, Peer won ri tih : « Bahaa ! Fu olay bití bëewë béeb ee yejantuu ra, na babuu ñoo na hatinna béeb ë ? » ⁴⁶ Ndaa Yéésú won tih : « Ow lebbe soo na : mi yéñké bití lahte yii kolohte faan so'. » ⁴⁷ Ola' belaa bití yee pañ ri ra yúhúté rë, dí acce, yeddohte kotti Yéésú faana béeb na saak. Di bílídte fíi bëewë béeb yee tah ri leß Yéésú në rë a ñee waha' ri kotta-kotta ra. ⁴⁸ Yéésú won dí tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a jaamma. »

⁴⁹ Yéésú hom wona, lahte bëyí kola' faam Yayrus acce, won kélfíi tih : « Sohlaay fu mokle Yëeddèhë ; koohu húlté ! » ⁵⁰ Kela' Yéésú wona ra, dí won Yayrus tih : « Ngana néekíñë'. Fu laakira' gém kut, koohu ay koloh. »

⁵¹ Laha' Yéésú faam fa ra, dí tahay bití ow kay haal a ri, henay Peer, Saŋ, Saak, boffi kúkëyë a yaafa. ⁵² Húlí kúkëyë tahte bëewë béeb na fogu na hawuu. Yéésú won tígí daaha tih : « Ngënë fëgí : kúkëyë húlëy, dí nee' nee'o rek. » ⁵³ Bëewë yabute na yenu ri, ndah wa yúhúté bití kúkëyë húlté kaah. ⁵⁴ Ndaa Yéésú hampe ya' kúkëyë, béyídté uni won dí tih : « Kolee, kúkëyë beleb ! » ⁵⁵ Kúkëyë yíppée koloh. Yéésú nahte wa yeri ñam. ⁵⁶ Boffi kúkëyë a yaafa éémúté níi éem, ndaa Yéésú kadda'te wa bílíd yee lah ra.

9

Woli Yéésú taalibe yi sabboo a ana ya

(Saame Maccëe 10.5-15 ; 14.1-12 ; Marka 6.7-29)

¹ Lahte bis, Yéésú dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, onte wa hamham a sañ-sañ líkëe yébitëh béeb a payaa jérííd. ² Dí antee waa wol waarii Nguur ki Koope a payi jérííddë. ³ Dí won wa tih : « Ngënë kúrëelíi yin waalon : duud neh, nafa neh, yíi ñamun neh, héliis neh, te ow ñanan kúrëelëh búub lofaa. ⁴ Tígí habuun ron haneel béeb, lah hémí faam fa níi bín koluun ron gini baaha ra. ⁵ Te ñon pay íláy bëewë kaa' hamon haneel raa, lah ñuhí daaha, ñon paan pënë mí kotton, teebi wa bití wa homuy kaah. » ⁶ Daaha, taalibe ya koluute suute, haalute ginna luufa béeb na waariyu Uni Neba, na payu jérííddë.

⁷ Kela' Erot géernëerí Galile íña na pagu Yéésú a taalibe yi ra, afa kúnëhté, ndah lahte bëewí wonu ti Saŋ Batis daa wađti këllú búudé. ⁸ I ow kay wonu ti yonente Éelí daa feeñiyoh. Lahte yi wonu ti ow kay di yonente ya ñéeb rë daa këllú búudé. ⁹ Ndaa Erot won nufi tih : « Mi lecdohite lúum Saŋ Batis. Kon bëe' na paŋ íñi éemílë' yí yaa béeb rë, wađti henan wa ? » Erot na anti faha' oli Yéésú.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Saŋ 6.1-14)

¹⁰ Kolu apootarra waala húmú wol wa Yéésú rë, wa bíllúté rí íña pagu wa ra béeb. Wa béeb ñéerúuté, hécuuté waal gin-taaha na wonuu Betsaydaa ra. ¹¹ Keluu dúukélí bëewë bití Yéésú saañce ra, wa koluute téebídí. Lahuu wa díi na ra, dí teeriyohite wa, wonite wa yíi lenke Nguur ki Koope, payce jérííddë.

¹² Bi na yëellëh na'a, taalibe yi sabboo a ana ya lebuute ri, wonu ri tih : « Wone bëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yíi túmún wë búkkí wë a tígí homun wa, tígë homu yen dee ra lahay yin. » ¹³ Ndaa dí won wa tih : « Don fi yah, yérí wë yíi nay waa ñame. » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana kut. Fu wonay bití fun nay lomre bëewí yee béeb ñam maan ? » ¹⁴ Bëewí yaalla húmú në rë warutee mit ow júnní iip (5.000). Yéésú won taalibe yi tih : « Wëní wë tooka' goomal-goomal, bina-bina béeb wađtee hen ow sabay iip (50). » ¹⁵ Taalibe ya pagute yee nahu wa ra, tēkrúuté bëewë béeb ñaaha. ¹⁶ Yéésú bebpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, béyídté afi yeelte sun, símpé Koope, antee waa lecsa', yedte wa taalibe ya, nahte wa woralsa' wa bëewë. ¹⁷ Bëewë béeb ñamute níi laalute. Négírúu wooñjiida ra, wa lííffë dama sabboo a dama ana.

Woni Peer bití Yéésú daa Kiristaa
(Saame Maccëe 16.13-21 ; Marka 8.27-31)

¹⁸ Lahte bis, Yéésú hécéhté na ñan Koope ; taalibe ya homute hëbísí. Dí meelte wa won tih : « Bëewë wonuu bití daa mi wah ? » ¹⁹ Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu bití fu Saŋ Batis, lahte yi wonu yonente Éelí, i ow kay ñal wonu ti fu ow kay di yonente yee merees bi koloh búudé. » ²⁰ Yéésú meelte wa won tih : « A ñon, ñon wonu bití daa mi wah ? » Peer tahte won tih : « Daa fu Buura

Koo fal ri ra. » ²¹ Tígí daaha, Yéésú kadda'te wa won tih : « Ngënë wëni ow kay yin na. » ²² Di antee baat won tih : « So' mi Koy-bëe', mi wadtee mok nii mok : baha ya, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyiis ii soo faha' tík il ; may hawu húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may këllú búudé. »

*Dee wadti ñeerúun a Yéésú rë
(Saame Maccëe 16.24-28 ; Marka 8.34 nii 9.1)*

²³ Yéésú antee won bëewë béeb tih : « Bëyi faha' ñeerë' a so', di helan iñi afi, faraah ri enee kurwahi, anti ñee tal so'. ²⁴ Bëyi núp húl ay ñak ñiini ; ndaa bëyi tah ñagi ñiini af so', ay lah pesa na dümëh rë. ²⁵ Kaah neh biti alal mi ëldünë caleh ow yaay ñiini, sanju afi a ? ²⁶ Bëyi iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fii bëewë, so' mi Koy-bëe' may rii súugëh yin nay mi aye filib ndami so', daa ndami Baaso' a malaaka yi sela ya ra. ²⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu don na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope. »

*Teeba'i Yéésú ndami
(Saame Maccëe 17.1-8 ; Marka 9.2-8)*

²⁸ Yii wadtee hen waal peeye filoon fi bee wona' ri iñyaa ra, Yéésú dëekké Peer, Sañ a Saak, wa lawute sun dan, di na dan Koope. ²⁹ Di hom danja, kanama lofisohte, búubi na' naa'o nii na hap il. ³⁰ Dee a deh, ow ana feñiyuute na gonlu a ri : wa húmú Mëyiis a yonente Éelí. ³¹ Wa fi yaa bal, búubbi wë naa' naa'o nii na hap il. Wa gonlu sun fi húlë wadti húl Yéésú Yerusalem ra. ³² Peer a kooyi húmú nee'ute nee'i misikke. Yuunu wë rë, wa olute ndami Yéésú a bëewí ana ya homu a ri ra. ³³ Tígë në takuu bëewë a Yéésú rë, Peer won di tih : « Bahaa, nebbe biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yinë, Mëyiis yinë, Éelí yinë. » Peer húmú yéeh iña na won di ra. ³⁴ Di hom wona, lahte neri acce húunté wë. Taalibe

ya tiituté húunë húun wë néré rë. ³⁵ Lahte uni dfohte filib néré won tih : « Bee daa Koy so'. Daa ri bee fal mi ra. Síkirii rí ! » ³⁶ Wona' una nii wocce ra, taalibe ya olute biti Yéésú a afi kut daa tasu tígë. Wa habute yii baa waa na, te bin fë, wa bíllúy ow yee olu wa ra.

*Payi kükëyë yin na ham ri ra
(Saame Maccëe 17.14-18 ; Marka 9.14-27)*

³⁷ Kéy fin fë, cépúu Yéésú a taalibe yi danja ra, lahte dúukéli bëewí ayute téebiléhi. ³⁸ Ow di bëewë béyídté uni won tih : « Bahaa, mi dan ro biti fu olsid' so' koy so'. Mi laha' ri koy kut. ³⁹ Yébítëh daa na ham ri. Te ri ham ri raa yíp rii beka' liik, hégíy faana hégíyí misikke, púumil búgë ; balaa yébítëh fë yeris ri raa, hom rii mokla' mokloo nii ! ⁴⁰ Mi danje taalibe yu lígí yébítëh fë, ndaa wa minih yin na. » ⁴¹ Yéésú tahte won bëewë tígí daaha tih : « Don fi bëy jamanii beh, don fi bossi yee gémúy Koope yee ra, may home don na mi mújdé rën nii kirih ? » Di antee won bëe' tih : « Kom so' koohu deh ! » ⁴² Kükëyë na ac Yéésú në, yébítëh fë kéenídté rí feey, hégíycé faana hégíyí misikke. Ndaa Yéésú digidte uni túuycé yébítëh fë dúh líkké rí, yedte kükëyë boffi. ⁴³ Bëewë béeb éemuté nii éem di dee gaana' Koope doole ra.

*Woni Yéésú biti ri ay yaayu
(Saame Maccëe 17.22-23 ; Marka 9.30-32)*

Bi homu bëewë béeb éemí wë di iña pañ Yéésú rë, di won taalibe yi tih : ⁴⁴ « Hëbi yee nay mi ron wone bee ra affon : so' mi Koy-bëe', may yaayu bëewë. » ⁴⁵ Ndaa taalibe ya húmú yih yee faha' ri waa won da. Koo onay wa nufi yuhúun wë wona bin fë, te wa kaañuy meel Yéésú yin na.

*Bëe' lukki gaan da
(Saame Maccëe 18.1-5 ; Marka 9.33-40)*

46 Filoon fe, taalibe ya na taas-
antuu bée' lukki gaan waa na ra.
47 Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dí
beb kúkèy yutuud' cэгídté hëbísí,
48 antee waa won tih : « Bëyí af
so' tah dí ham kúkèy ti bee nen a
ya' ana, ðeef dí ham so' ; te bëyí
ham so', ðeef dí ham bée' wol so'
ra. Bëe' haba' afi biti daa ri lukki
yin ðon na ra, daa ri lukki gaan. »
49 Saŋ won tígí daaha tih : « Bahaa,
fun olute bëyí líkè' yébitèh tiyu. Biti
ri noneh yen na tahte fun kadduute
ri. » 50 Yéésú won tih : « Ngënë
kèddíí rí ! Yúhí biti bëyí kaa'aay ron,
ñéerè' a ron. »

*Bëy Samari ya kaa'uu teeriyohi
Yéésú rë*

51 Leba' wahtaa wad' rii bëyrëe
Koope sun ra, Yéésú caŋke lok biti
ay saañ Yerusalem. 52 Di wolte i ow
këllèh rí. Wa suute, haalute gin di
Samari, saamdí tígè nay rii home ra.
53 Ndaa biti ri hom saañ Yerusalem
tahte bëy gina kaa'uute. 54 Keluu
Saak a Saŋ yii baa ra, wa wonu
Yéésú tih : « Bahaa, fu fahaay biti
fun kéeníd' pilliŋa sun fi wa, múkíl
wë woo ? » 55 Di yíssèhté waa na,
wonte affi wa. 56 Wa anutee koloh
na suu gin kay.

*Bëewë fahuu ñéerè' a Yéésú rë
(Saame Maccëe 8.19-22)*

57 Homuu wa waala ra, lahte bëyí
won Yéésú tih : « Tígí mín fúu saañ
béeb, may ñee talu. » 58 Yéésú won
dí tih : « Tílé yë lahute faam, yakka
lahute túf, ndaa so' mi Koy-bëe', mi
lahay dék. » 59 Yéésú won ow kay tih
: « Aye fu ñee tal so'. » Ndaa bëe'
won dí tih : « Bahaa, on so' paay
mi pay mi hace baaso'. » 60 Yéésú
won dí tih : « Légéyú hac búudé
neh* ; kolee fu waareye Nguur ki
Koope. » 61 Ow kay woníl Yéésú tih :
« Bahaa, may ñéerè' a ro, ndaa on
so' paay, mi pay takohi bëyí faam
so'. » 62 Yéésú won dí tih : « Bëyí
tílé' tílèe heeltee, mínéh non Nguur
ki Koope. »

10

*Woli Yéésú taalibe yi sabay paana
a ana (72) ya*

(Saame Maccëe 11.20-24)

1 Filoon fi baaha, Yéésú-Yíkëe
tanisse i ow kay. Wa ow sabay
paana a ow ana (72), faha' woli
wa ana-ana, wa këllèh rí gin-taah
ya a ílíyyë wad' rii ñeya ra béeb.
2 Di won wa tih : « Meeya laabpe
te lecoh ya mítíh yin ; kon ðégí
yíkíi meeya baat i lecoh, wa ac leja.
3 Kélii mi wol ron ti ndeŋŋi suu
filiß i gúmú nen. 4 Ngënë kúrëelí
hélíis, mbée nafa, mbée ñafad lofaa
; ngënë cэгëelíi wodoh ow waala.
5 Don haal faam, ðébbíi ðagid bëy
faam fa jaamma. 6 Bëyí sosse hom
na raa, jaammaa ðagu ðon ra ay
cép sun fi. Bëyí sosse homay na
raa nék, jaammaa nimil ðon na.
7 Lah hémí faam fi baaha, ðon ñam
te ron han yii yeru ron na. Bëyí
légéy wadtee yínlú opa'i. Ngënë
jëebéntíi faamma. 8 Don haal gin,
ðon habu na haneel raa, yii yeru ron
lah ñémí. 9 Lah pëyí jéríðdë gini
baaha, te ron won bëewë dékú nè
rë béeb biti Nguur ki Koope lebohte
wa. 10 Ndaa ron haal gin, ðon habuy
na haneel raa, lah d'uhí këemë, ðon
won bëewë tih : 11 "Pëndë mée
ginon ñaak kotti fun ra, fun ee waa
paagu ra, teebi ron biti ðon homuy
kaah. Añcaŋ, yúhí biti Nguur ki
Koope lebohte ron na." 12 Mi won
ðon tee : yiin nay aattiye Koope
bëewë rë, daani bëy gini baaha ay
luk bi bëy Sodom misik. »

13 Yéésú baatte won tih : « Mas
ðon fi bëy Korasin ! Don torohute,
ðon fi bëy Betsaydaa ! Kimtaanna
pagu gin ðon ða, paguun Tíir a
Sidon koon, tin bëy ginni yaaha
maañutee lamboh saaku, wa leefoh
yet, teeba'i biti wa lofute pesad.
14 Daa tah yiin nay aattiye Koope
bëewë rë, daanon nay luke bi bëy
Tíir a bi bëy Sidon misik. 15 A ðon fi
bëy Kafarnawum, mbaa ðon habuu

* 9:60 9.60 Légéyú hac búudé neh :Di gerek, bíníyú ðeh : yéðdí húlíðdë hac húlíðdë.

biti don ay béyrú ní sun-Koo neh ? Ëe-ëe' ! Añcañ, don ay cépirú ní safara. »

¹⁶ Yéésú baatte won taalibe yi tih : « Bèyí síkírèh rën, deef di síkírèh sè' ; bëyí kaa' síkírèhí rën, deef di kaa' síkírèhí sè' ; te bëyí kaa' síkírèhí sè', deef di kaa' síkírèhí bée' wol so' ra. »

Nimili taalibe yi sabay paana a ana (72) ya

¹⁷ Ayuu taalibe yi sabay paana a ana (72) ya waala koluu wa ra, keeñni wa sosse ní sos. Wa wonu Yéésú tih : « Yíkèe, fun ñeya' tiyu fun túuy yébitèh yè pañ yin raa sah, wa ñee na. » ¹⁸ Yéésú won wa tih : « Mi otte Seytaane hélkísè'te sun, keente ti héléy nen. ¹⁹ Síkíríí : mi onte ron sañ-sañi tílúun don sun goñ a sun dagal a ñakaya'i Seytaane a dee gaana' ri doole ra béeb, te yin ii ron míníl dara. ²⁰ Ndaa bití yébitèh yè ñeyute wonon banan hen damaa don na ; demíi bití kay, tii yon ín sun-Koo. »

Kúmpèe teebu bëewè bëy èldúnè heefu wa ra

(Saame Maccèe 11.25-27 ; 13.16-17)

²¹ Wahtii baaha, Ruuh-Pesen sosilte keeñ Yéésú ní sosil. Yéésú yíppée won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeba' fu bëewè bëy èldúnè heefu wa ra iña ñap fu baha ya a bëewè janíyu ra. Baap, yii baa daa neba' ro, daa tah ri laha' ñaaha ! »

²² Yéésú baatte won bëewè tih : « Baaso' tíkké iña béeb ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a bëewè mi faha' wa rii teeb ra. » ²³ Di antee yíssèh taalibe yi na, won wa fi yaaha tih : « Lahute sos-keeñ bëewè olu yee olu ron ra. ²⁴ Mee ron won ña ee : caakke yonente a buurri húmú fahuute ot yee olu ron

ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu don ña, wa keluuy ri. »

Anili bée' naa'-keeñ dék Samari ra

²⁵ Tígí daaha, ow di yéeddèh yí kootii Mèyíis kolohte na saam olsohi Yéésú, meelte ri won tih : « Bahaa, mi wadti paga yi ní mi lah pesa na dúmèh rë ? » ²⁶ Yéésú won di tih : « Kootaa won yi na ? Fu yoon yi na ? »

²⁷ Bée' tahte won tih : « Kootaa won tih : "Lah fèhíi Koo-Yíkèe di keeñnon béeb, di peson béeb, di dooloon béeb a nuffon béeb. Di fahuu ron affon, lah fèhíi moroommon ñaaha." »

²⁸ Yéésú won di tígí daaha tih : « Yee won fu ra kaah. Fu pañ yii baa raa, fay lah pesa na dúmèh rë. »

²⁹ Ndaa bée' na saam layaa, meelte Yéésú won di tih : « A wa daa moroomi so' ? » ³⁰ Yéésú won di tih : « Lahte bëyí húmú kola' Yerusalem na saañ Yéríkèe. Di hom waali, i banndi geesuute ri, naafute búubbi, labute ri labbi misikke, anutee saañ, helute ri hanndal ki húl a pes. ³¹ Deef lahte seeyohi ñee waali baaha. Ola' ri bée' rë, di ñeete búk waala hatni yínèe saañce. ³² Ow di bëewè na habruu seeyoh ya ra* ñeete daaha bal, otte bée', ñeete búk waala hatni yínèe bal saañce. ³³ Ow di bëy Samari saañ baab ñeete waali baaha bal. Laha' di fi baa daaha otte bée' rë, keeña dúmpé ces. ³⁴ Di lebohte bée', bebpe béen a díw payce gaañña†, ñaawte wa, antee rii tík sun fi mbaam fi, kúdté rí tígí di mín nèe payu, tooppitohte ri. ³⁵ Kéy fín fë, di yedte yíkíi faam fa hélíis caak, antee rii won tih : "Tooppitee bëyí beh ; mi ñeyaate dee raa, yii tíkèh sun fi hélisé yed mi ro yee ra béeb, may roo waa yíníl." »

³⁶ Yéésú meelte ri won tih : « Di bëewí éeyè yí yah, fu haba' bití bëyí bi waa na daa pagid bée' hawu ra, ti di wadti pagraa ow moroomi nen ?

* **10:27** 10.27 Saame Tali Léwí 19.18 ; Nérsí Kootaa 6.5 * **10:32** 10.32 Ow di bëewè na habruu seeyoh ya ra :Di gerek, bíníyú deh : ow di bëy tali Léwí. † **10:34** 10.34 Béeñe hosii gaañña, díwé èylíi misiga.

» ³⁷ Yéeddéhi Kootaa won dī tih : « Bēe' teeb ri naa'-keeñ, payce ri ra. » Yéésú won dī tígí daaha tih : « Tílé fu hen daaha. »

Hanliri Yéésú Martaa a Mari

³⁸ Yéésú hom waali a taalibe yi, dī lahte gin, ow béeb di bëy gina hampe ri haneel faami. Bëyí belaa hinú Martaa. ³⁹ Di lahte koy-yaafi hinú Mari. Koy-yaafa acce, tookke hëbís dī fi Yíkëe, na síkírëh iña na won dī ra. ⁴⁰ Martaa nék, légéyí caaga faam fa hampe ri. Hompe ní ri lahte Yéésú nē, won dī tih : « Yíkëe, fu olay bití koy-yaaso' helte légéyí faam fa béeb ya' so' a ? Wone ri habra' so' book. » ⁴¹ Di fi Yíkëe won dī tih : « Do fi Martaa, iña mokil do ra caakke, ⁴² ndaa yínë kut daa lah na solo. Mari tanis bee gén dë, te ow mínéh rii kaa' síkírëhí sē'. »

11

Dee na daguu Koope ra

(Saame Maccëe 6.9-13 ; 7.7-11)

¹ Lahte bis, Yéésú hómú íláy na dañ Koope. Woca' ri ra, ow di taalibe yi won dī tih : « Yíkëe, yéedídí fun dī na daguu Koope, ti dee hómú yéeddë' Sañ taalibe yi ra nen. » ² Yéésú won wa tih : « Don yahti dañ Koope raa, lah wëní tih : Baap,

bëewë yúhún bití tiyu selate.

Nguur ku lahan bëewë nē.

³ Bisi yíilëe Koo béeb, lah on fun njél.

⁴ Baal fun bakaadfi fun ; ndée bëyí tooñ fun béeb, fun baal ri bal.

Ngana yeris nuf bos haal fun. Démíin ! »

⁵ Yéésú wonaat wa tih : « Ow di don na pay faam kooyi leelu elek koon, won dī bitih : “Wëtídí sē' bookaa kiid éeyë daa noo, yaal kowa ; ⁶ mi laha' haneel faam so', te mi lahay yii yera mi ri.” ⁷ Te kooji baa won dī bití raa : “Ngana ñogol

so' ! Mi wonte ílí las so' níi wocce, te funi kooyi so' fanuute. Mi mínéh koloh yeru yin !” ⁸ Daa mi won don dī ee bití dī ay koloh yerí ñam. Di ii kola' yerí ñam bití dī kooji dé' ; dī ay rii yed' iña sohla' dī ra béeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek*.

⁹ « Mi won don tee bal : dëgí don ay onu, sëmí don ay ot, lëbí ílé don ay kúnsírú. ¹⁰ Ahan kay ! Bëyí dañ ay onu, bëyí saam ay ot, te bëyí lañ íl ay kúnsírú. ¹¹ Boffi koy ki bi don na, nay yere koohi gon bití ri daga ri jén, ¹² mbée yera ri dagal bití ri daga ri wah ? ¹³ Bosuu don níi, don mínú pagid kooyon yin wun. Kon don mínú yii baaha raa, deaf luka' Boffa sunaa-sun neh : bëyí dañ dī Ruuh-Pesëñ, dī ay ri rii on. »

Sañ-sañi Yéésú kola' waa na ?

(Saame Maccëe 12.22-30, 43-45 ; Marka 3.22-27)

¹⁴ Lahte bis, Yéésú hom payi bëyí laha' yébitëh fí kadda' ri won. Yedda' yébitëh fë bëe' rë, bëe' dalaatte won. Bëewë hómú daaha ra béeb éemuté. ¹⁵ Ndaa i ow waa na wonu dī ñéerë' a Belsebul buuri yébitëh yë, daa tah dī mín wëe lík. ¹⁶ I ow kay na saamu olsohi, nahute ri pañ kimtaani nay teebëe bití Koope daa wol ri. ¹⁷ Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tígí daaha tih : « Bëewí daa boku nguur haa'ee filiñ fi wa raa, nguur ki baa ii míllë' keen a ? Bëewí daa boku faam haa'ee filiñ fi wa raa, faam fi baa ay míllëe poo. ¹⁸ Kon hena bití Seytaane haa'afi koon, nguur ki ay mínée cañ díh ? Don wonu neh Belsebul daa yed' so' sañ-sañi líkëe mí yébitëh ë ? ¹⁹ Hena bití Belsebul daa yed' so' sañ-sañi na líkë' mí yébitëh rëe, kon daa yed' bëewën sañ-sañi na líkúu wë yébitëh rë ? Wa fi yaa teebute ron bití don homuy kaah ! ²⁰ Yee lah ra bití kay, mi ñéerë' a Koope daa tah mí mín lík

* **11:8** 11.8 dī ay rii yed' iña sohla' dī ra béeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek : Lahte bëewí habuu ri deh : ndaa bëe' ay kaa' lah gace yed' ri iña sohla' dī ra béeb.

yébitèh. Baa daa teeḃa' biti Nguur ki Koope lahte níi ḃon na.

²¹ « Bëyí mitte ow ham ngodi, caṅ wohi faami raa, ow ii leḃ alal mi. ²² Ndaa bëyí luk ḃí doole ac, yejoh ri haa' ḃaṅ ḃí raa, ḃí ay naaf ngoda húmú yaakaar ri ra, anti wora' iña beḃ ri ḃíi na ra béeb.

²³ « Bëyí ñéerëey a so', kaa'a'te so' ; te bëyí habraay so' négírë'í yubi so', bëyí baa hasla' hasloo.

²⁴ « Yébitèh ḃúh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsëe rí. Di olay raa, wona' nufi tih : “May nimil tígë húmú kola' mi ra.”

²⁵ Di nimil ḃeef bëe' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte raa,

²⁶ tígí daaha, ḃí ay pay saam yébitèh paana kay, yi luku rii sohoor, wa ac dék bëe' në. Hen ḃaaha raa, ḃee nay míllée bëe' rë ay luk ḃee man ḃí ḃéḃëenë rë bos. »

²⁷ Yéésú hom wona, un beleb ḃofohite filiḃ fi bëewë won ḃí tih : « Belaa kúḃ ḃé èldúnë bëpíḃté rë rë lahte sos-keñ. » ²⁸ Ndaa Yéésú won ḃí tih : « Bëewë në síkírúu Unni Koope te na ñeyu na ra kay, daa lahu sos-keñ. »

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra (Saame Maccëe 12.38-42)

²⁹ Bi na ḃaatuu bëewë caak hëbís Yéésú, ḃí won wa tih : « Don fi bëy jamanii bee ḃon bosute ; ḃon meeluu kimtaani kola' Koope na a ? Añcaṅ ḃon ii teeḃu kimtaan hém henay yee húmú kat yonente Sonaas ra. » ³⁰ Di húmú ñeya' Koope Sonaas na teeḃpe bëy Níníif doolii, ḃí ay ñeyee so' mi Koy-bëe' në ḃaaha bal, teeḃ bëy jamanii bee doolii. ³¹ Yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, buuri belaa húmú ílíf deyi Sabaa ra ay koloh, caṅ fíi ḃon fi bëy jamanii beh, teeḃ ḃon biti ḃon homuy kaah. Di húmú kola' ginna luku wuloh ra neh, acce síkírëhí wonnee ke Salomoo neḃ keloh níi rë è ? Añcaṅ, bëyí luk Salomoo gaan daa deh. ³² Yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, bëy Níníif bal ay koloh caṅ fíi ḃon fi bëy jamanii beh, teeḃ ḃon biti

ḃon homuy kaah. Keluu bëy Níníif waarii Sonaas ra, wa lofute pesad neh a ? Añcaṅ, bëyí luk Sonaas gaan daa deh. »

Léehí lampaa

(Saame Maccëe 5.15 ; 6.22-23)

³³ Yéésú ḃaatte won tih : « Ow na kēḃḃéḃ lampa ḃap ri, mbée líh íf sun fi. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyí haal, ot kotti na. ³⁴ Íllú daa lampii faanu : íllú wah raa, fu homa' leelii niiña ; ndaa íllú neḃay raa, fu homa' ñúusë. ³⁵ Kon lah olsee afu nda niiña ḃoo na ñúus neh. ³⁶ Hena biti fu homa' niiñ níi cër yínë sah homay ñúus rëe, fay home niiñ ti ḃee na hawaana' ro lampii niiñce ra nen. »

Yee na seh farisenṅa a yëddëḃ yí Kootaa ra

(Saame Maccëe 23.1-36 ; Marka 12.38-40)

³⁷ Woca' Yéésú wona ra, lahte farisenji dëekké rí ñam faami. Laha' ri faam fa ra, ḃí haalte wa na ñamu. ³⁸ Farisenṅa éempé, ola' ri biti Yéésú booñjaay booñnjohi ñeete waal na dal ri ñam ra. ³⁹ Di fi Yíkëe won ḃí tígí daaha tih : « Èlí ḃon fi farisenṅa di madu ḃon : ḃon hom hosuu fëel fí gulunṅa a loonna ḃon hel filiḃ. Don hosuu faannon ḃon hel keññon : ḃon caakute nuf lohaa te ḃon bosute nuf. ⁴⁰ Don daa lúhú nuf ! Bëe' sak fëel rë, daa sak filiḃ bal neh a ? ⁴¹ Èní ñëkíḃḃé kay iña lahuu ḃon ra. Hen ḃaaha raa, ḃon ay lan ces. ⁴² Mas ḃon fi farisenṅa ! Yii lín ḃon béeb, ḃon wod na Koope níi luka' yee lukki ñak solo ra, ndaa ḃon sarganuute paṅ yii júḃpé a faha'i Koope. Añcaṅ, yaa daa iña waḃti pagun koon ḃa, yee tas ḃa banti halu. ⁴³ Mas ḃon fi farisenṅa ! Don fahuu took ñaanna këllëḃ di ílíyyë na ḃaguu Koope ra, te ḃon fahuu biti ḃon woduun a ya' ana këemmë. ⁴⁴ Mas ḃon fa madu a luuyyi tíinndúuy, bëewë ñeyuu sun, te wa yíh biti wa ñeyuu sun luuy ra. »

☆ 11:29 11.29 Saame Maccëe 12.40

⁴⁵ Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis won dī tih : « Bahaa, fu wonaa dāaha raa, deef fee fun sol ra bal. » ⁴⁶ Yéésú won dī tih : « Íi ! Mas don fi yëeddëh yí Kootaa ! Don tíkúu bëewë eni bítté te don na hëbíríih wë dalaah sah. ⁴⁷ Mas don fa tabahuu luuyyi yonente ya caacon húmú bëemú wë rë tabah yi wunte ra. ⁴⁸ Daaha, don teebuute biti don ñéerúuté a yee húmú pagu caacon ra : wa bëemúté yonente ya, don ayute don na tabahu luuyyi wa. ⁴⁹ Yii baa daa tah Koope fa yúh bééß dë won tih : “May wol i yonente a i apootar waa na, ay lah yi wa bëem wë, yee wa mokil wa níi mokil.” ⁵⁰ Daa tah ñif mi yonente ya bëemú dala'te sagi ëldúnë níi a woteh ra, ay keen sun fi bëy jamanii beh : ⁵¹ dala'te bëemí Abeel* níi bi Sakari fa bëemú baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígë na hawruu ra a tígí selaa. Mee ron won da ee : kaah biti bëy jamanii bee ay yíníl ñíinnë kéendú yaa ra bééß. ⁵² Mas don fi yëeddëh yí Kootaa ! Don wodute ílë në yúhúu yee won Koope ra ; don fi yah, don kaa'uute haal, don anutee kaa' bëewë fahuu ra haal. »

⁵³ Kola' Yéésú tígí daaha ra, yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenja haayluute sun fi, na anuu rii meel yin fi yin bééß. ⁵⁴ Wa na olsuu ri, nda ri ay won yii ñeyay waal raa.

12

Líkíní Yéésú taalibe yi

(Saame Maccëe 10.19-20, 26-33 ; 12.32)

¹ Wahtaa na wona' Yéésú farisenja na a yëeddëh yí kootii Mëyíis rë, i ow júnni-júnni na baatuu ac ; caagi wa tahte wa na togantuu hanndal ki wa. Yéésú dëbë' taalibe yi na won wa tih : « Lah mëytii lëwíirí farisenja*, daa ri wonnee ke wa teem búkkí wë rë. ² Yii laku bééß ay olu, yii dāpu bééß ay yúhú. ³ Yii don won dī filiif ñúus

bééß ay keluu na' këtën, te yii don mëddë' rí filiif las bééß ay dāañjuu këem.

⁴ « Mi won don na, don fi kooyyi so' : ngënë néehí bëewë na hawu ow húl rë, wa mínih yii luk baaha. ⁵ Cëe mi teeß don bëe' warun don neeh ra : néehí Koope, ndah ri hap húl rëe mín bek safara. Mi won don tee bal, don wadti neehun dī.

⁶ « Ndiit iip na yëeyíih fittíj ana woo ? Añcañ, yínë sah na múuyéh në Koope. ⁷ Baatte biti fen fi affon sah kídúté ! Kon ngënë sídíi yin, don génú líir ndiit fap !

⁸ « Mi won don tee : bëyí won fii bëewë biti dī non bëewí so' mi Koy-bëe', may won fii malaaka yi Koope biti bëyí baa non bëewí sè'. ⁹ Bëyí won fii bëewë biti dī yéeh sè' nék, may won fii malaaka yi Koope biti mi yéeh bëyí baaha bal. ¹⁰ Bëyí won yin bos sun fi so' mi Koy-bëe' bééß, dī mín baalu. Yaha sun fi Ruuh-Pesen raa nék, bëyí baa ii baalu.

¹¹⁻¹² « Don tēekrú këem filiif íllyyë na dāguu yëwúddë Koope ra mbée fii njiittí gina a bëewë homru nguur ka ra, ngënë sídíi : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra ii kola' don na, ay kolee Ruuh-Pesen na. »

Léehí yíkú alal ma lúh nuf ra

¹³ Tígí daaha, ow di bëewë won Yéésú tih : « Bahaa, wone bahii so' wod so' na alal ma helid fun boffi fun ra. » ¹⁴ Yéésú won dī tih : « Kooja, daa fal so' aattiya i ñnon mbée wora i alal mon ? » ¹⁵ Di antee baat won bëewë bééß tih : « Lah héní wun, ngënë fëhíi alal níi lukus, ndée caagi ow alal taheh ri laha' ñíiní. »

¹⁶ Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léeh won wa tih : « Lahte yíkíi alal mi húmú laha' meeyi laabpe níi laab. ¹⁷ Di won nufi tih : “May hene dí deh, bee lahay mi tígí tùmë mí pebi so' bee ra ? ¹⁸ Mi ot na ! May hene deh : may baate misah yi so', mi tùm pebi so' a ñña laha' mi ra bééß filiif. ¹⁹ Mi anti won af

* **11:51** 11.51 Saame Dalaana 4.1-8 * **12:1** 12.1 lëwíirí farisenja :Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

so' tih : mi lahte alal mi ay soo mín kúf kíil caak ; mi talla' hílsèh, mi ñame, mi hane níi keeñ so' sos siib." ²⁰ Ndaa Koo won dī tih : "Lúh nuf fe ! Fay húl elgee woteh beh. Daa nay lahee iña yefid fu afu ra béeb leegi ?" » ²¹ Yéésú baatte won tih : « Bèyí homa' négirè' alal mi saañ afi na kut, saamay Koope, hom millè' daaha. »

*Koo daa na ona'
(Saame Maccèe 6.19-21, 25-34)*

²² Yéésú antee won taalibe yi tih : « Yii baa daa tah mi won don tee : ngènè sídíi yii ñamun don, mbée yii bekuun don. ²³ Pes luk ñam lah solo, te faan luk yéré lah solo bal.

²⁴ « Èlsíi ñaakka : wa na sèhíh níi púlè lec, wa lahuy misah, lahuy túmèe, ndaa Koope ee waa ñémídf rē ! Don nék, don lúkíh yakka lah solo a ? ²⁵ Wa don na, sídè' è nè sídè' rí rē, mín fehe níi baat yin yutuud pesi ? ²⁶ Hémm don daa míníh yii yutuudi baa raa, don sídúu yi yin kay ?

²⁷ « Èlsíi dee man capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyíh te wa na mèkíh díis búub. Añcañ, mee ron won ra ee : dī fi buura hínú Salomoo ra sah, húmú laha' ri alal níi, dī lahay búubí mada' a capussi gaaw fi yaa wun ! ²⁸ Ngémèn tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man daaha wun, te teem kéy wa ay luuhu tamu raa, dī ay lukee bek don fi yaa búub neh a ? ²⁹ Kon ngènè mèklí affon saami yii ñamun don mbée yii hanun don ; ngènè sídíi. ³⁰ Bèewè nèníh bèewí Koope feey fi bee ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha béeb. Ndaa don fi yah, Boffon yúhté biti don sohlute wa béeb. ³¹ Nguur ki Koope daa mit saam ; bee tas da ín ya' Koo ! ³² Don fa yubi yutuudi beh, ngènè néekíñíi, ndée Boffon daa faha' biti don haal Nguur ki. ³³ Yèeyí alal mon don sarah ñékídfè cadum fa. Sèemí tígí wèerté, négíríi alal mi mínéh dúm sun-Koo, tígí lohoh liileh na te lahay maasoh. ³⁴ Yúhí biti tígí hom alal mon, nuffon homa' na bal.

*Dee wafti sehuun ayi Yéésú rē
(Saame Maccèe 24.45-51)*

³⁵ « Pèkíi, don kèríd lampa yon. ³⁶ Mèdíi a sùrgè yí sehu kélffii saañ kíléek, nda ri ac laβ ilè rēe, wa yíp ríi kúnsíd. ³⁷ Lahute sos-keeñ, sùrgè yí yaa yéñké biti aya' kélffii wè rē, deef wa na sehu ra. Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : dī fi kélffèe ay pokoh, tèekídf sùrgè yè, yed wa ñam. ³⁸ Wuti kélffèe elka' níi elka' raa sah, te deef wa sehe ri, wa ay lah sos-keeñ.

³⁹ « Don yúhúté biti yíkèe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin dī ii rii yeris poo faam fa. ⁴⁰ Kon kèlíi affon don bal, ndée so' mi Koy-bèe', may nimile wahtii nuffon paay na. »

⁴¹ Peer won Yéésú tígí daaha tih : « Yíkèe, fu wonídf fun kut léehí bah, mbée fu bekke bèewè béeb nè ? » ⁴² Dī fi Yíkèe won dī tih : « Mèdíi a sùrgíi ñeya' woni kélffii te ñaance, bi kélffii tík sùrgè yí kayya faam fa ya'i, yeri wa ñam biti wahtaa lah ra. ⁴³ Lahte sos-keeñ, sùrgíi baa yéñké biti yíin nay nimile kélffii faam fa ra, deefa ri page yee nahu ri ra. ⁴⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee, kélffii ay tík iña laha' ri ra béeb ya'i. ⁴⁵ Ndaa hena biti koon sùrgíi baaha won nufi tih : "Kélffii sè' aay doom", níi tah dī yam sun fi sùrgè yí kayya hawsee wa, dī ñame ñami neβpe, hane maniye, ⁴⁶ kélffii ay nimil wahtii dī yéeh rí te deefa ri seheh ri. Tígí daaha, kélffii ay rii bèkdè' bèewè gémúy Koope ra, mokil ri mokli misikke. ⁴⁷ Sùrgíi yúh yee faha' kélffii rē, antee cagay afi te pagay yii baaha, ay labu labbi misikke. ⁴⁸ Ndaa sùrgíi yéeh yee faha' kélffii rē, anti pañ yii cal hap, ii labu lab caak. Bèyí onu yin caak ay meelu caak ; bèyí déjéénú yin caak ay meelu yi luk yi bèyí déjéénú yutuud. »

*Yéésú kúf jaamma mbée daralsa'
?*

(Saame Maccèe 10.34-36)

⁴⁹ Yéésú baatte won tih : « Mi ac yíin kíi feey fa, a dee faha' mi

biti dī yíppí kad haat dā ! ⁵⁰ Mi wadtee ñee coono†, keeñ so' antee tookay ní lēhín kí. ⁵¹ Don habuu biti mi ac kúdf jaamma feey fa a ? Ēe-ēe', mi won don tee : mi ac d'aralsa'. ⁵² Dala'te woteh, faam fi laha' ow iip ay d'aralsa' : bēewí éeyē yē múuyē' a bēewí ana ya, bēewí ana ya múuyē' a bēewí éeyē yē. ⁵³ Baap ay múuyē' a koy ki yaali, koy ka múuyē' a boffi. Yaay ay múuyē' a koy ki belii, koy ka múuyē' a yaafi. Pacool ay múuyē' a beleb koohi, beleb koy ka múuyē' a pacooli. »

Tiinndè' yí jamaana

(Saame Maccèe 5.25-26 ; 16.2-3)

⁵⁴ Yéésú baatte won bēewē tih : « Don ot Koo húuh rēe, don yíppí yúh biti dī ay tof ; te yii baa daa na lah. ⁵⁵ Te ngilaaw ma kúlēe rēn waal tagu raa, don yúh biti dī ay mbēeyē ; te yi baa daa na lah. ⁵⁶ Wonnon teem búkkēn ! Don fa mínú tīnndè' iña na teeḃa' yii nay lahe feey fa a sun ra, haala' yi ní don mínih tīnndè' iña na teeḃa' Koo woteh yee ra ?

⁵⁷ « Yi tah don mínih yúh yee wadti pagun ra ? ⁵⁸ Ow yam do yin ní doni saye faam buur raa, don lah waala, lah saame biti doni júbè', toñeh doni lah dín fē dī ey ro, buur tík rē ya' yi alkaati ya, fu téyú. ⁵⁹ Daa mi won don dī ee : fi d'uh kasaa ní bín yínlēe fu kabut ka béeb rē. »

13

Lof pesad' mbée húl

¹ Wahtii baaha, i ow ayute woni Yéésú biti Pilaat hawrohte i ow di bēy Galile húl, d'eeḃ wa na hawru Koope sarah. ² Yéésú won wa tih : « Don habuu biti bēemēdē bēemú bēy Galile yi yaa ra teeḃa' biti wa luku bēewí kayya Galile bos aa yih ? ³ Mi won don ti ēe-ēe' ! Te don lofuy pesad', don béeb ay san'ku bal. ⁴ A bēewí sabboo a peeye yi yaa d'akaya' taahi uda Silowe na bēp dī rē, don habuu biti daa wa luku

bēewí kayya Yerusalem bos aa yih ? ⁵ Mi won don ti ēe-ēe' ! Te don lofuy pesad', don béeb ay san'ku bal. »

Léehí tal eena na líméh rē

⁶ Yéésú antee waa ñeya' léeh won wa tih : « Lahte bēyí húmú laha' tal een meeyi. Di acce na saam koy een ndaa ri olay. ⁷ Tígí daaha, dī won súrgēe nē lín meeya ra tih : “Ole ! Kíil éeyē ayee béeb, mi ac saam koy een tal eeni beh, te mi na oleh. Di ay homee naafi feey fa te ri lahay njiriñ a ? Hawe ri !”

⁸ « Ndaa súrgēe won dī tih : “Bahaa, yedde ri kíilí beh, may júkēt tala mi toh ri. ⁹ Henu d'aaaha raa, heeyce dī lín kíirkí ; dī límēy rēe fu hawroh ri.” »

Belaa goḥ ra payu bisa na hílsúu rē

¹⁰ Bisa na hílsúu yēwúddē rē ín, Yéésú hompe na yēeddē' fliib tígē na daguu yēwúddē Koope ra. ¹¹ Ow beleb misikid' húmú nē : dī laha' yébitēh fí daa gogil ri ; hente kíil sabboo a kíil peeye (18), dī na mínēh caḥ ní júb d'ala saḥ. ¹² Ola' Yéésú belaa, dī dēekké rí, won dī tih : « Yaa ow ! Misigu wocce ! » ¹³ Di tíkké ya' yi sun fi belaa, belaa yíppée júb, yampe na kañ Koope.

¹⁴ Ndaa paya pay Yéésú belaa bisa na hílsúu rē nebaay njídí tígē na daguu Koope ra. Tígí daaha, dī won bēewē tih : « Lahte waalli pēenē yí bēewē wadti légéyún nē ; lah ēyí payoh na, ndaa bisa na hílsúu rē neh ! » ¹⁵ Di fi Yíkēe loffe ri unni yeh won dī tih : « Wonnon teem búkkēn ! Bisa na hílsúu rē, ow fi ow don na béeb na pay yugiin, pēkís fanfi mbée mbaam fi, pay hēnndí neh a ? ¹⁶ A belii bee sédí Abraham bee ra, Seytaane antee rii pokalsa' yii hente kíil sabboo a kíil peeye (18) bee ra, dī waruyti sēmlúu pokki bisa na hílsúu rē ē ? » ¹⁷ Yee won Yéésú baa ra sēpídté kaa'oh yi béeb ; ndaa keeñni bēewí kayya béeb sosse di iñi wanna na paḥ ri ra.

† 12:50 12.50 Mi wadtee ñee coono :Di gerek, bíníyú d'eh : Mi wadtee bētsú.

Léehí pebi tisoḥ ki yutuuda a bi lëwíirë

(Saame Maccëe 13.31-32 ; Marka 4.30-32)

¹⁸ Yéésú baatte won tih : « Nguur ki Koope mada' a yih ? May rii mällée a yih ? ¹⁹ Di mada' a pebi yutuudi baa* beḥ ow, sohte ri meeyi ra nen : dí paalte, oodte níi hente tal kilik ; yakka ayute túfúté ya' ya. »

²⁰ Yéésú wonil tih : « May mällée Nguur ki Koope a yih ? ²¹ Di mada' a lëwíirë beḥ ow beḥ, boolla'te wa a mún caak, íyídté wë níi wa béeb fuudte ra nen. »

Ílí yutuuda

(Saame Maccëe 7.13-14, 21-23)

²² Yéésú hom waali Yerusalem fa, ñeete ginna na yéeddë'. ²³ Lahte bëyí meelte ri won tih : « Bahaa, bëewë nay múcé rë ac yutuud a ? » Yéésú won bëewë maasuu ra tih : ²⁴ « Pëgí béeb níi don haala' ílí yutuuda ; daa mi won don dí ee : ow caak ay étídf haal te wa ii rii mín. ²⁵ Yiin kolaa yíkí faam fa níi won ilë deefa don hëelíh rë, don ay home ëssë, don laḥe ilë, don wone tih : "Bahaa, kúnsídf fun !" Di ay ron lofe tih : "Mi yéeh rën !" ²⁶ Don ay rii wone tígí daaha tih : "Yen bokuy ñam a han, te fu yéeddë'té këemmë gin fun a ?" ²⁷ Di ay baat won don tih : "Mi yéeh rën ! Wúlí së', don fa paguu yin bos ra béeb !" ²⁸ Don ot Abraham, Isaak, Yakop a yonente ya béeb filíḥ Nguur ki Koope, don anti líkú don saañ ëssín rëe, don ay looyee daaha, don ñafoh níi tíññen lec. ²⁹ Bín fë, ay lah bëewí kola' tígí hom ow feey fa béeb, ac ñami ndaje ma cëgídf Koope Nguur ki ra. ³⁰ Di bëewë míllúu woteh yee ra, lahte na yi ay këllëḥ yiin fa, te di yee këllúu woteh yee ra, lahte na yi ay míllë' yiin fa. »

* **13:19** 13.19 pebi yutuudi baa :Di gerek, bíníyú dëḥ : tisoḥ mutarda. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcaḥ ya lukki gaan di meeyya ra. † **13:35** 13.35 Koope yedfa'te ron ginon :Di gerek, bíníyú dëḥ : Koope yedfa'te ron faamon. Mín hen Faam Koope bal. ☆ **13:35** 13.35 Saame Kañaḥ ya 118.26

Yéésú a bëy Yerusalem

(Saame Maccëe 23.37-39)

³¹ I farisenj lebuute Yéésú wahtii baaha, wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ílíy kay ! Erot ee saam hawrohu húl rë. » ³² Yéésú won wa tih : « Pëyí don wonídf so' tisoḥ ki gúmfí baa bití woteh a kéy mí lík yébitëḥ mi na pay jérídf, nah mi dúmël légéyí së'. ³³ Woteh, kéy a nah béeb mi wadti homa waali Yerusalem fi so', ndée yonente waruy hawuu húl ílíy kay henay dín fë.

³⁴ « Don fi bëy Yerusalem daal, don fa na bëemú yonente ya ra, don fa na tawu bëewë Koope wol wa don na la' níi wa húl rë, hente waal díḥ ma na faha' négírë'í rën hëbís së' ti di na négírë' paan yiilli paḥḥi nen ? Ndaa don fahuuy ! ³⁵ Kon Koope yedfa'te ron ginon† ! Mee ron won ra ee : don ii soo olil níi wahtaa nay ron wonee bitih : "Koo-Yíkëe barkela bëe' dí wol ri ra !"☆ »

14

Payí Yéésú bëyí laha' jér hufil bisa na hílsúu rë

¹ Bisa na hílsúu yëwúdfde rë ín, Yéésú dëekuté ñam faam ow di kélfë yí farisenḥa. Bëewë húmú në rë yípúté illí wë sun fi na olsuu ri. ² Bëyí laha' jér hufil húmú në. ³ Yéésú won yéeddëḥ yí kootii Mëyíis a farisenḥa tih : « Kootii yen ona'te ow pay jérídf bisa na hílsúu rë ee onaay ? » ⁴ Ndaa wa kaa'uute lofi. Tígí daaha, dí tíkké jérdë ya' payce ri, wonte ri saañ faam. ⁵ Di antee won bëewë tih : « Ow di don na lah koy mbée fanfi keen filíḥ yéem koon, wuti hena bisa na hílsúu rëe, dí ii rii yíppí nís ë ? » ⁶ Wa lahuy yii wonun wa di yee meel ri wa baa ra.

Líkínë'í yulídf ndaje

⁷ Yéésú otte bití haneella tansuu tíkké këllëḥ rë, dí na líkín wë won wa tih : ⁸ « Ow gap ro ndaje raa,

ngana pay fu tooke tíkkè kèllèh rë. Mìn lah bëyí luk roo gaan dëekuté, ⁹ yíkíi ndaje ma anti ac won ro tih : “Kolee fu on bëyí bee took.” Fay sopoh tígí daaha fu koloh, fu saañ tooke níi tíkkè míllè' rë. ¹⁰ Ngana hen dah ! Fu gapu ndaje raa, lah tooke tíkkè míllè' rë ; ðaaha, yíkíi ndaje ma ac raa mìn rëe won tih : “Lebee dee kooja, fu took tíkkè kèllèh rë.” Hen ðaaha raa, bëewë ðoni wa tooku ra béeb ay roo haba' ow gaan. ¹¹ Yúhí biti bëyí béyíd' afi béeb ay cépírú, te bëyí cépíd' afi béeb ay béyrú. »

¹² Yéésú antee won yíkíi ndaje ma tih : « Fu yahti gapa' ndaje raa, ngana gap kooyyu, mbée koy-yaayyu, mbée mboko yu, mbée yíkèe yí alalla ðoni wa dékú rë ; ndée wa fi yaaha mìnú rëe dëek ñam ðal, te bín fë rëe, ðeef wa yínlú rë yee pagid' fu wa ra. ¹³ Fu yahti gapa' ndaje raa, lah dëeké manti ñékííddë nen, bëewë cérrí wë mitay ra, lëfëñííddë mbée búumííddë. ¹⁴ Fu pañ yíi baa raa, keeñu ay naa sos ; wa mìníh rëe yíníl, Koope nay roo yínlé yíin nay rii kèllé bëewë júbú rë búudé. »

*Anili bëewë gapu ndaje ma ra
(Saame Maccèe 22.1-10)*

¹⁵ Ow di haneella kela' ri unni yaa ra, won Yéésú tih : « Bëe' nay maasee ñam Nguur ki Koope ra, keeña ay sos. » ¹⁶ Yéésú ñeya'te ri léehí beh won ði tih : « Lahte bëyí cëgíídté ndaje, gappe ow caak ñama. ¹⁷ Tígè nè waaya' ñama woc ra, ði wolte súrgíi woni bëewë gapu ra biti ñama nonte. ¹⁸ Ndaa bëyí rí pay ðii na béeb, bëe' won ði biti ði ii mìn ac. Bëe' ðéé ðë won ði tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi liiltee lom meey te mi wadtee pay kénsèhí.” ¹⁹ Ow kay won ði tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi lom fana lo' sabboo te mi saañ étdí wë lín ðee koon.” ²⁰ Ow kay wonil tih : “Lah wone ri manti d'úhè' kood daa tah mii mìn ac.”

²¹ « Súrgëe nimilte kélfëe nè, lèhínté rí iña wonu ri ra. Keeñ

kélfëe haayte, ði won súrgëe tih : “Yípée pay këemmë a waalla gina, fu kúd ñékííddë deh, bëewë cérrí wë mitay ra, búumííddë a lëfëñííddë.”

²² « Hompe níi súrgëe acce, won tih : “Bahaa, mi pañke yee nah fu so' ra ndaa tíkkè líssí tas.” ²³ Kélfëe won súrgíi tígí daaha tih : “Tawee waalla luufa, fu cagoh bëewë ðoni wa nay tee'ee ra, wa ac haal nda faam so' líif. ²⁴ Mee ron won ra ee : ya' ow yínë sah di bëewë ðébúu gapu ra ii haal looni so'.” »

*Dee wadti ñéerúun a Yéésú rë
(Saame Maccèe 5.13 ; 10.37-38 ; Marka 9.50)*

²⁵ Lahte bis, Yéésú na saañ, ow caak ñéerúuté a ri. Di yíssèhté waa na, won wa tih : ²⁶ « Bëyí ac soo na te ri lukki pokoh boffi na, yaafi, belebi, koyyi, koy-yaayyi, mbée ði fi afi na raa sah, ði mìnéh hen taalibeyi so'. ²⁷ Bëyí enaay kurwahi ñee tal so', mìnéh hen taalibeyi so'.

²⁸ « Ow faha' tabah taahi utte raa, ði ii took paay olsoh iña wad' naa haal ra, ði yúh nda ði ay lah hélsí ay mìn lúsíí taaha a ? ²⁹ Henay bah, ði ðal tabah anti mìnéh lúsíí rëe, bëewë nay ole yíi baaha ra béeb ay rii ñaawal ³⁰ wone tih : “Élí bëyéé ðal tabah bee te mìnéh lúsíí rë !”

³¹ « Te buur koloh haa' a buur kay raa, ði waray took paay olsoh nda bëewí júní sabboo (10.000) ya laha' ri ra, ði ay naa mìn haa' a buura na yejoh ðii na a bëewí lecsuu yíi ana ra a ? ³² Hena biti ði mìnéh rí rëe, ði ay wol i ow buuri yínëe nè balaa ri koloh, wa ðañ ri nda wa mìn júbë'. ³³ Ti ðaaha nen, ow yínë di ðon na mìnéh hen taalibeyi so', hém ri takaay a iña laha' ri ra béeb.

³⁴ « Don yúhúté biti miraa yin wun, ndaa wa lahlilay cafrika raa, wa ay nimiliruu cafkii wa díh ? ³⁵ Di lahay njiriñ tígí daaha, ði wuneh sah tohaa ; ði ay yúfú sénín. Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

15

Léehí har fa múuy dë a bi hélsë múuy dë

(Saame Maccëe 18.12-14)

¹ Yeekoh yi tùmë a i bakaaroh kay lebuute síkírèhí Yéésú. ² Yaa nebaay farisenña a yëeddëh yí kootii Mëyíis, tahte wa na wonaaluu hanndal ki wa tih : « 'Bëyí bee taha' bakaaroh ya a ya' ana na bok a wa ñam bee raa ! »

³ Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léehí beh won wa tih : ⁴ « Ow di don na lah har tímëer (100), an naa múuylé' yínë rëe, dī ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) nīrëe yë, dī saañ saame bee múuy dë nī dī ot dī a ? ⁵ Te dī ot dī raa, keeña ay sos nīi sos, dī beb har fa tégúm rí, ⁶ dī saañ faam, anti dëek kooyyi a bëewë bani wa dékú rë, won wa tih : “Yen bokun yen lah sos-keeñ, ndée mi otte har fee ke so' hómú múuy dë !” ⁷ Mee ron won da ee : ti daaha nen, bakaaroh yínë kut lof pesad raa, Koope laha' sos-keeñ daaha. Sosi keeña laha' ri bëe' lof pesad baa ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri bëewí sabay payniil a payniilla (99) júbú te sohluuy lof pesad da. »

⁸ « Mbée lah belii lahaa hanjar úris sabboo, an naa múuydë' úris yínë rëe, dī ii këríd lampa, saak faam fa saame nīi ot ri a ? ⁹ Te ri ot dī raa, dī ay dëek kooyyi a bëewë bani wa dékú rë, won wa tih : “Mi otte hanjari úrisë múuydë' mí rë ; ëyí yen bok yen lah sos-keeñ !” ¹⁰ Mee ron won da ee biti ti daaha nen : malaaka yi Koope ay lah sos-keeñ biti bakaaroh yínë kut lof pesad. »

Anili koy ka múuy dë

¹¹ Yéésú baatte ñeya'te wa anili bee na léeh wë won tih : « Lahte bëyí hómú laha' koy yaal ana. ¹² Lahte bis, bee paa' kúkëy rë won boffi tih : “Baap, mi faha' biti koon fu yed so' wodi so' di alal ma lahuu yen ra.” Tígí daaha, boffa wora'te wa alal ma.

¹³ « Tíkëh i waal, koy ka paa' kúkëy rë yaayte yee laha' ri ra, bebpe hélsë saañce gini wulte, hompe dín fë na pan yii neba' ri nī ri yahte alal mi daaha. ¹⁴ Yaaya' ri hélsë bëeβ rë, yaabi misikke haalte gina, dī lahlay yii ñama ri. ¹⁵ Di yeeltee saañ, haalte légéy ow di bëy gina na ; bëe' yeñce ri meeyyin nīrī mbaam-túgëllí. ¹⁶ Yaaβa' ri nī yaaβ da, nufa tasse ñam di ñami mbaamma, ndaa ow na oneh ri na.

¹⁷ « Tígí daaha, afa kúnsëhté, dī yíppée won nufi tih : “Bëewë në légéyírú baaso' ra caakute ñam nī mínih yin na, mi anti home dee mi húlé a yaaβ a ? ¹⁸ May kolee koloo mi nimil faam baaso', mi won dī tih : Baap, mi bakaadte fīi Koope te mi tooñce ro bal. ¹⁹ Mi caleh fu habee so' koohu ; beb so' mi légéyíd dë ti bëewí kayya nen.”

²⁰ « Di yíppée koloh na nimil boffi na. Di teem hanndal boffa séenté rí, keeña d'úmpé dīi na ces ; dī múkëtë téebílehí, yabaalohthe faana, wodohte ri nīi wodoh. ²¹ Koy ka won dī tígí daaha tih : “Baap, mi bakaadte fīi Koope te mi tooñce ro bal, mi caleh fu habee so' koohu.” ²² Ndaa boffa yíppée lec woni, yíssëhté súrgë yí në won wa tih : “Yípii kali búubë lukki wun da, don bek ri koy so' ; békí rí supi kuna, don bek ri ñafad. ²³ Këlí fanfa lukki wun faan da, don hap ri, yen cëgíd ndaje. ²⁴ Koy kee ke so' hómú haba' mi biti húlté rë nimilte yéelíd ; dī hómú sooyce te mi otte ri !” Ndaje ma yíppée dal.

²⁵ « Wahtii baaha, deef koy ki saawi bëe' hómú meey. Na nimil ri nīi rí lebohte faam fa ra, dī kelohte típpë a becca. ²⁶ Di dëekké ow yínë súrgë yë në, meelte ri yee lah ra. ²⁷ Súrgëe won dī tih : “Ñéedú daa nimil, boffu antee hawroh fanfa lukki wun faan da, af biti ri otte koohi te yin katay ri.” ²⁸ Koy ki saawa yíppée neeb, kaa'a'te haal faam fa. Boffa dúhté dīi na, danke ri haal filiβ. ²⁹ Ndaa ri won boffa tih

: “Síkírèh sè' baap ! Hente kíil caak mi na hap faan so' légyírú, te yii túuy fú sè' béeb mi pañ ri. Añcañ, fu èndëy sè' wuti yaha ndeñ sah mi hap ri, funi kooyi so' cëgídf ndaje. ³⁰ Ndaa aya' koohu ra, ñi fa yah alal mu a belebba na tílú rë, fu hawidte ri fanfa lukki wun faan ña.” ³¹ Boffa won ñi tih : “Koy so', fu mëssi hom soo na, te ñña laha' mi ra béeb daa fu laha' wa bal. ³² Ndaa yen warutee cëgídf ndaje nam, yen lah sos-keen ! Néedee ke ro bee húmú haba' mi biti húlté rë nimilte yéelídf ; ñi húmú sooyce mi otte ri.” »

16

Anili daga lah nuf ra

¹ Yéesú ñeyaatte taalibe yi anil na léeh wë won tih : « Bëyi caakke yin húmú laha' daga daa na tooppitoh alal mi ; ñi antee keloh bití daga yaha' alal mi yahoo. ² Bëe' ñeekké daga, won ñi tih : “Yee keloh mi ñoo na ra nebaay so' ! Teeb so' ñee légyé' fú rë ; woc raa fu yeris légyé.” ³ Daga won nufi tih : “Bee nay mii líkúu légyé bee ra, may hene ñih ? Mi lahay doole línëe te mi sopohte saraatoh. ⁴ Mi otte yee nay mii page ra, hen ñaaha mi líkú légyí sè' rëe, lah bëewí mín sëe yef faam wa.” ⁵ Tígí daaha, ñi ñeekké bëewë lahu kélfíi kabut ra béeb yínë-yínë. ñi won bee ñeb ñe tih : “Fu lahid kélfíi sè' yih ?” ⁶ Bëe' won ñi tih : “Mi lahid ñi bërgú dúuléen tímëer (100).” Daga won ñi tih : “Kéedí kabut ku abeh ; yípée took fu bíní bërgú sabay iip (50).” ⁷ ñi antee ñeek ow kay, won ñi tih : “Fu lahid kélfíi sè' yih ?” Bëe' won ñi tih : “Mi lahid ñi saaku pep tímëer (100).” Daga won ñi tih : “Kéedí kabut ku abeh ; bíníyë saaku sabay peeye (80).” ⁸ Kélfëe laasse ñee laha' daga júbëy rë nuf. Kaah biti bëewë fahuu èldúnë rë luku bëewë homu ñña ra lah nuf pagaa yin hanndal ki wa. »

⁹ Yéesú baatte won tih : « Mantee ron won tee : sëemí kooy a alal ma

lahuu ron feey fi bee ra, nda tíl ní ñon lahluy wa raa, Koope tah ñon faami níi kiri fi kirih. ¹⁰ Bëyi júb di yin yutuudf, ay júb di yin gaan bal ; bëyi júbëy di yin yutuudf, ii júb di yin gaan. ¹¹ Kon hena biti ñon júbúy ñi na kúrúu ron alal ma feey fi bee raa, ñon habuu biti ñon ay ñeñéenu alal ma lukki lah solo ra a ? ¹² Te hena biti ñon júbúy di yii lenke alal ow kay raa, ñon yaakaaru biti ñon ay liil alal ma wadf ñon lahuun faraa ra a ? ¹³ Lahay súrgíi mín légyídf kélfë ana : ñi ay kaa' ow yínë waa na, pokoh bëyi yínëe ñe ; ñi ay ñee won ow yínë waa na, kaa' síkiréhi bëyi yínëe. Ti ñaaha nen, ñon mínih boolla' fonko Koope a fonko hélíis. »

Kootaa a Nguur ki Koope

(Saame Maccëe 11.12-13 ; 5.31-32 ; Marka 10.11-12)

¹⁴ Farisenña tíkú hélíis kep affi wa ra, keluu wa unnee ke Yéesú yaa ra, wa béeb na këekkelíyú rí. ¹⁵ Yéesú won wa tih : « Don fahuu biti bëewí kayya haba' ron bëewí júbúte, ndaa Koope yuh yee keññon. Yee na habuu bëewë biti daa lukki lah solo ra, ñi yii bosse níi bos Koope na. ¹⁶ Balaa Sañ Batis, Koope húmú ñeya' Kootaa a téeré yí yonente ya yeeddee. Aya' Sañ nínén Uni Nebi Nguur ki Koope daa na waariyu te bëyi faha' naa haal béeb fay naa cagoh. ¹⁷ Biti sun a feey muuy daa lukki yoob biti koy una lukki yin di Kootaa ra múuy. ¹⁸ Yaali yes belebi, koodf beleb kay, njaaliyohte. Te bëyi koodf belii yesute, njaaliyohte bal.

Anili yíkú alal ma a Lasaar

¹⁹ « Húmú laha' bëyi caakke alal, ñi beka' búubbí wunte te kofeelte, faraa ñi ñama' neb. ²⁰ Bín fë, húmú lahte ñekídí hínú Lasaar, faana béeb líffë puul, fëndúte helute íli faam bëe'. ²¹ Nufa tasse wooññiidi ñami bëe', ndaa ri liileh na. Baatte biti buh ya na ayu ñeewe puulla faana.

22 « Hompe nii ñëkíde húlté, malaaka ya kúrúte rí hëbís Abraham. Yíkí alal ma húlté bal, hacute, 23 saañce safara, na mok dín fë. Béyrë' rí afi ra, dí séenté Abraham, Lasaar tookke hëbísí. 24 Di won Abraham tígí daaha tih : “Caac Abraham yérém sè', fu wol Lasaar soop kuni muluḅ kom so', mi hilsid gol-gol so', ndée mi mokke filiḅ kii kí yee nii mok.” 25 Ndaa Abraham won dí tih : “Koy so', nérsée bití fu liilte nebu na húmú pesa' fu ra, te Lasaar húmú pesa' coono. Di liilte nebi leegi, fu hompe coono. 26 Baatte bití nuḅ gaan ee hanndal ki yen, tahte ow mínéh koloh fun na ac don na, te ow mínéh koloh don na ac fun na.” 27 Yíkí alal ma won Abraham tih : “Kon mi na daḅ do Caac, fu wol Lasaar faam fun ; 28 mi lahte na ñéyíd iip, lah raa dí líkín wë, toñeh wa ay soo deefre coono fi beh.” 29 Abraham won dí tih : “Wa lahute kootii Mëyíis a tééré yí yonente ya waa na nii wocce, wa ñeyun iña wonu na ra.” 30 Yíkí alal ma won dí tih : “È-èe' caac Abraham, yaa doyyay ; ndaa ow koloh búudé pay waa na raa, tígí daaha wa ay lof pesad.” 31 Abraham won dí tih : “Wa kaa' keloh woni Mëyíis a yonente ya raa, wuti ow koloh búudé deefid wa raa, wa ii rii síkírëh.” »

17

*Líkíní Yéésú taalibe yi
(Saame Maccëe 18.6-7, 21-22 ;
Marka 9.42)*

1 Yéésú won taalibe yi tih : « Faraah ay lah iñi ay beke ow bakaad. Ndaa mas bée' nay waa komee ra ! 2 Di poku la' gaan luum betu kisi, daa nay géné díi na, balaa ri bek wuti yaha ow yínë di tunji yee bakaad, wa fi taalibe yi so' ! 3 Kon cëgí affon !

« Koy-yaafu tooñ do, tēekdé rí fu won díi na. Di réecciyëh rí ní ri won do baaha raa, lah baale ri. 4 Wuti dí tooña' ro waal paana bisa

raa sah, te faraah dí ac wonu bití dí réecciyëhté rëe, lah baale ri. »

Yee mín ngém rë

5 Apootarra wonu Yéésú-Yíkëe tih : « Baate ngémí fun ! » 6 Di won wa tih : « Don lah ngém wuti yaha yutuud koon sah, don nah tal kilki bee saañ yípée kisi, dí ay ñee wonon. »

Yee wad súrgë në rë

7 Yéésú wonil tih : « Ow di don na lah súrgú líné' líné mbée níirë' níirëe koon, dí ot dí ac meey fa raa, dí ay rii yíppí dëek ñam a ? 8 È-èe' ! Di ay rii wone ti kay : “Lofee búuḅ, fu pagid so' ñam, fu tikid sè' loona mi ñam. Mi woc daa, fu anti mín ñam.” 9 Kon dí lahay yii nay rii gérmée súrgú ; súrgëe paḅ yee wad díi na ra ! 10 Ti daaha nen, don paḅ iña nahu ron ra béeḅ rëe, lah hëbii bití don i súrgë kut, don pagu yee wad don na ra. »

Guuñidfi saboo ya pay Yéésú rë

11 Yéésú hom waali Yerusalem, ñeete hanndal ki Samari a Galile. 12 Tíle' rí nii lebohte gin ra, guuñid saboo téebilúuté rí, cagute hanndal, 13 anutee daañnjoh na wonu ri tih : « Bahaa yérém fun, hém neba' ro ! » 14 Ola' wa Yéésú rë, dí won wa tih : « Péyí seeyoh ya na, wa olsoh ron. » Wa homu saaña, wa wahute.

15 Ow yínë waa na ola' ri bití wahte ra, ñeyaatte kotti na nimil, béyídté uni sun na kañ Koope. 16 Laha' ri Yéésú në rë, dí yedfohte kotta, yíppé púkí feey na sím rí. Di fi baa bëy Samari. 17 Yéésú won tígí daaha tih : « Bëewí saboo ya béeḅ daa wahu neh a ? A bëewí payniilla dih ? 18 Ow níbéy nimil kañi Koope sah henay bëyéé yëwúd neh bee ra. » 19 Yéésú antee rii won tih : « Kolee fu saañ ! Ngémú tahte fu wahte. »

*Dee nay ayee Nguur ki Koope ra
(Saame Maccëe 24.23-28, 37-41)*

20 Lahte bis, i farisenj meelute Yéésú wahtaa nay aye Nguur ki Koope ra. Di won wa tih : « Ayi Nguur ki Koope yii nay olu a il neh.

21 Ow mínéh won bitih : “Ēlí, dī abeh !” mbée “Dī abin !” Yúhí bití dī ee leeloon ee. »

22 Di antee won taalibe yi tih : « Ay lah jamanu, don ay faha' hom a so' mi Koy-bëe', wuti hena bis yínè kut, te don ii rii lah. 23 Don ay wonu bití Koy-bëe' abeh, mbée ri abin ; ndaa ngènè tíkí nè nuffon, ngènè pèyí nè. 24 Di na hélyè' Koo hawaan feey fa béeb, ayi so' mi Koy-bëe' ay made d'aaha nen. 25 Ndaa balaa baaha, bëy jamanii bee ii soo faha' tík íl te mi wadtee mok níi mok.

26 « Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen. 27 Jamanii Nowe, bëewè húmú feey fa na ñamu na hanu, yee na koorantuu, níi yíin haal Nowe gaala ra. Mbènè mè aya' tígí daaha kúdté wè béeb.

28 « Di ay madee a jamanii Lot* nen bal : bëewè homute na ñamu na hanu, yee na lomu, yee na yaayu, yee na sohu, yee na tabahu ; 29 ndaa yíin koloh Lot Sodom ra, Koo tob kúí a la' yi na kad, níi muuyilte wa béeb. 30 Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay made d'aaha nen ; daa mi won don dī.

31 « Yíin fa, bëyí d'úh këem, banan haal kali yin faam ; bëyí líilti saañ meey, banan nimil faam. 32 Nersíi yee húmú kat beleb Lot da. 33 Bëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa bëyí tah ñagi ñíiní ay lah pesa na d'úmèh rë. 34 Mee ron won da ee bitih : elgi baaha, ow ana ay bok tugal ka yínè : ow yínè waa na ay kúru, bëyí yínè helu. 35 Beleb ana bal ay hom hod : ow yínè waa na ay kúru, bëyí yínè helu. [36 Yaal ana ay hom meey : ow yínè waa na ay kúru, bëyí yínè helu.] »

37 Taalibe ya meelute Yéésú wonu tih : « Yíkèe, yíi baa ay lahee tígí dih ? » Di won wa tih : « Tígí eta' médè, suulla tee'uu na. »

18

Anili belaa yaali húl rë a aattiyoha

1 Filoon fe, Yéésú na teeḅ taalibe yi bití ow wadti daga Koope dago faraaḅ banti jëbël. Di ñeya'te wa anili beh na léeh wè won tih : 2 « Lahte aattiyohi húmú gina kíilè ; dī neehay Koope te dī yeray ow cér. 3 Lahte belii húmú gina bal yaala húlté, hom paya' payoo faraaḅ deefre aattiyoha, wone ri tih : “Aattiya' funi kaa'ohi so'.” 4 Hente yíi maañce, aattiyoha kaa'a'te síkírèhí belaa. Hompe níi lahte bis, dī won nufi tih : “Kaah bití mi neehay Koo te mi yeray ow cér ; 5 ndaa may paḅ yee wad' belii bee na ñogol so' faraaḅ bee ra. Henay baa dī ay dékéé ac, te dī ay soo míllè' mokil níi mi tallee húl.” » 6 Di fi Yíkèe antee baat won tih : « Kélíi yee won aattiyohi bosí baa ra ! 7 Don habuuy tígí daaha bití dī fi Koope ii yed' bëewè ri tanis wa ra kaah, wa fa na fogu dīi na na' a elek ra a ? Di ay waa yeris daa wa sehe a ? 8 Mee ron won ra ee bitih : dī ay waa yíppí yed' kaah. Ndaa so' mi Koy-bëe' mi ac raa, mbaa may deef ngém feey fa ? »

Anili fariseḅa a yeekohi túmè

9 Yéésú antee ñeya' anili beh na léeh bëewè habuu affi wa bití júbúté íllí Koope te wonuy yin bëewí kayya ra, won tih : 10 « Húmú lahte bëewí ana yi haalu daḅ Faam fi gaani Koope : bëyí yínèe fariseḅ, yínèe yeekohi túm. 11 Fariseḅa hom a afi na daḅ Koope won tih : “Koope, mi na sím rë dī yee maday mi a bëewí kayya ra : yee na lohu, yee na njaaliyuu a bëewí bossi kayya. Mi na sím rë dī yee maday mi a yeekohi túmí bee ra. 12 Bis níi nimil kí bis, mi na oor na waal ana, te yíi lah mi béeb, woruun sabboo raa, mi yed' do wodi yínèe.” 13 Di fi

* 17:28 17.28 Lot :Di koy ñeedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom bani bëy faami na heguu ra, belaa daa húmú heeltoh yíssèhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38.

☆ 17:32 17.32 Saame Dalaana 19.26

yeekohi túmë hompe filoon, kaañay sah béyíd afi, yampe na laß araali won tih : “Koope yérém sè', so' mi bakaarohi beh.” » ¹⁴ Yéésú baatte won tih : « Mee ron won da ee bitih : nimila' yeekohi túmë faam ra, Koope haba'te di fi baa bëyí júbpé, ndaa habaay ri farisenja. Yúhí biti bëyí béyíd afi bééß ay cépirú, te bëyí cépid afi bééß ay béyrú. »

Yéésú a tunjka

(Saame Maccëe 19.13-15 ; Marka 10.13-16)

¹⁵ Filoon fi baaha, lahte bëewí homu komi Yéésú i kúkëy, fahuu biti di tik ya' yi sun fi wa, barkel wa. Oluu taalibe ya yii baa ra, wa na wonu affi wa. ¹⁶ Ndaa Yéésú dëekrëhté tunjka, won tih : « Yédí tunjka ac soo na, ngënë këddí wë ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamdu mani wa. ¹⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí habaay Koope buur ti dee haba' kúkëy Koope ra nen, ii hëelíd Nguur ki. »

Bëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope

(Saame Maccëe 19.16-30 ; Marka 10.17-31)

¹⁸ Ow di kélfë yí yëwúdfë meelte Yéésú won tih : « Yëeddëhí baahi beh, mi wadti paga yi níi mi lah pesa na dúmëh rë ? » ¹⁹ Yéésú won di tih : « Fu dëekë' sè' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay bëyí baahte. ²⁰ Yen nimil yee meela' fu koon ra ; fu yúh iña túuyë' Koope ra maan ? “Ngënë mësú njaaliyoh ; ngënë mësú bëem ow ; ngënë mësú loh ; ngënë mësú felid ow ; lah tēppítí baappon a yaayyon.” » ²¹ Bëe' won di tih : « Bahaa, yii wad so' iñyaa bééß mi ñee na kúkëy kí sè' níi a deh. » ²² Kela' Yéésú unni yaa ra, di won bëe' tih : « Fu talla' yin yinë : paye fu yaay iña laha' fu ra bééß, fu wora' cadum fa ñëkídfë. Hen daaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. » ²³ Kela' bëe' unni yah, bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeni níi misik.

²⁴ Ola' Yéésú biti yaa misikke bëe' rë, di won tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte yíkëe yí alalla na ! ²⁵ Géleem haal gúl kúuc daa lukki yooß biti yíkëe alal haal Nguur ki Koope. » ²⁶ Bëewë nè hómú síkírúu rí rë wonu tih : « Kon daa míntí múc ? » ²⁷ Yéésú won tih : « Yii wooñ ow wooñeh Koope. »

²⁸ Peer won tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña hómú lahuu fun ra bééß, fun ñeyute talu. » ²⁹ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí af Nguur ki Koope tah ri hel faami, belebi, koy-yaayyi, boffi, yaafi mbée koyyi, ³⁰ di ay lah yi luk yaa caak fap di jamanee woteh beh, te fayu di ay lah pesa na dúmëh rë. »

Wali éeyë fë wona' Yéésú biti di ay húl, di koloh búudé rë

(Saame Maccëe 20.17-19 ; Marka 10.32-34)

³¹ Filoon fi baaha, Yéésú hécëhté yutuud a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih : « Síkírí ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, te iña biniyú yonente ya sun fi so' mi Koy-bëe' rë bééß ay lah. ³² May tikú ya' yi bëewë yëwúdf neh ra, te wa fi yaa ay soo ñaawal, solsa' so', tuulsa' so', ³³ labisa' so' laraw, an soo hap húl. Te wali éeyë fë filoon fi húlí sè', may koloh búudé. » ³⁴ Ndaa taalibe ya hómú yíh yee faha' ri waa won ra ; wona kúnté affi wa.

Payi búumndë

(Saame Maccëe 20.29-34 ; Marka 10.46-52)

³⁵ Na leboh Yéésú Yérikëe rë, deef lahte búumndí hómú took búk waala na saraatoh. ³⁶ Kela' ri dúukélí bëewë nè gétú rë, di meela'te yee lah ra. ³⁷ Bëewë wonute ri biti Yéésú fi bëy Nasaret daa na ñee daaha. ³⁸ Di fonke tígí daaha won tih : « Yéésú, sédí Dawit, yérém sè' ! » ³⁹ Bëewë këllúu rë na wonu afa, fahuu biti dí hëddëh, ndaa ri lukki fon na, na won tih : « Sédí Dawit, yérém sè' ! » ⁴⁰ Tígí

daaha, Yéésú canke, kallirohte ri. Aya' ri ra, Yéésú meelte ri won tih : ⁴¹ « Fu faha' biti mi pagira ro yih ? » Di won tih : « Yíkèe, page níi íllí sè' wèrsèh, mi mín ot ! » ⁴² Yéésú won dī tih : « Yeele, ngémú tahte fu wahte. » ⁴³ Íllè yíppée wèrsèh, dī na ot. Di ñeete tal Yéésú na kañ Koope. Oluu bëewè yee lah ra, wa béeb na kañu Koope.

19

Haali Yéésú faam Sase

¹ Yéésú haalte Yérikèe na húus gina. ² Daaha, húmú lahte bëyí hínú Sase ; daa ri kélfíi yeekoh yi túmè, dī húmú yíkèe alal. ³ Di húmú faha' oli Yéésú, ndaa bi lúh rí, dī mínèh ríi ot af caagi bëewè. ⁴ Di yíppée múkè, kèllèhté, lappe tal kilik, faha'i oli Yéésú fè ay ñeye daaha ra. ⁵ Laha' Yéésú tigí daaha ra, dī bëyídté afi won Sase tih : « Yíppée cép Sase ; mi wadtí hanlire ro woteh. » ⁶ Sase yíppée cép, kúdté rí faami, hampe ri haneel a sos-keñ. ⁷ Bëewè maasuu ra béeb, yaa nebaay wa, tahte wa na wonu tih : « Bëyéé ay hanlire bakaaroh a ? » ⁸ Sase kolohte, won Yéésú tih : « Síkirée noo Yíkèe, may on ñékídfè hatni yíníi alal mi so' béeb, te bëyí mi liltee rii nofa' mi bëbpe hélsí béeb, may rii nimilid teemi wa iniil. » ⁹ Yéésú won dī tih : « Bëy faam fi bee múcúté woteh. Íi, bëyí bee bal non séttí Abraham. ¹⁰ Yúhí biti so' mi Koy-bëe', mi ac saami bëe' múuy dè, mi sëmlè' rí. »

Anili kélfèe déjéén súrgè yí hélsís rë

(Saame Maccèe 25.14-30)

¹¹ Bëewè homute na síkirúu rí. Bi lebuu wa Yerusalem, te bëewè habuu biti Nguur ki Koope lenj cép, dī ñeya'te wa anili beh na léeh wè ¹² won tih : « Húmú lahte bëyí non tal kélfè, dī hom koloh saañi gini wulte nda ri lah dín fè falu buuri gin wa raa, dī nimil. ¹³ Balaa ri saañ, dī dëekrèhté ow sabboo di súrgè yí, yedte ow di waa na béeb hanjar

úrís yínè, antee waa won tih : “Bëyí hélsí yeh, don légéyé' wè níi bín nimilaa mi ra.”

¹⁴ « Bëyí bah, bëy gin wa húmú fahuuy ri, daa tah saya' ri ra, wa yejute i ow filooni nda bëewí yaa lah raa, won biti wa fahuuy bëyí baa buur. ¹⁵ Kaa'eeh bëe' falute buur, nimilte gin wa. Aya' ri ra, dī dëekrèhté súrgè yè dī húmú déjéén wè úrisè rë, yúhí iña tikèh sun ra. ¹⁶ Bëe' débpí ac da won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris sabboo sun fi bee déjéén fú sè' rë.”

¹⁷ Buura won dī tih : “Eera ! Fu súrgíi wunte ! Hém daa fu ñee woni so', fu panke yii yutuudi baa raa, mi yedte ro fu kúd gin sabboo.”

¹⁸ Súrgíi ana fa acce, won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris iip sun fi bee déjéén fú sè' rë.” ¹⁹ Buura won dī fi baaha tih : “Do bal, mi yedte ro fu kúd gin iip.” ²⁰ Súrgè kay acce won tih : “Bahaa, úrsè déjéén fú sè' rë abeh ; mi húmú jok ri líil, mi dappe ri. ²¹ Súhè súh fú keeñ ra daa tah mi kaañay ro. Fu beya' yii fu yefay ri, te fu leca' yii fu sohay ri.” ²² Buura won dī tih : “Fu súrgíi bosse ! May roo aattiyeé unna won fu ra. Fu won neh mi bëyí súhté keeñ, mi beya' yii mi yefay ri, te mi leca' yii mi sohay ri a ? ²³ Kon haala' yi níi fu wètdëey hélsí sè' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi laheh na yii tikèh sun a ?”

²⁴ « Di antee won súrgè yè húmú daaha ra tih : “Nëefí bee dīi na, don yed dī bëe' laha' sabboo ra.” ²⁵ Wa wonu ri tih : “Bahaa, bëyí baa liltee lah úris sabboo níi wocce !” ²⁶ Di won wa tih : “Mee ron won da ee bitih : bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu. ²⁷ Di yii lenke kaa'oh yee ke so' fahuuy biti mi hen buuri wa ra, kélí wè deh, don hap wa húl fíi sè'.” »

*Haali Yéésú Yerusalem
(Saame Maccèe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Sañ 12.12-19)*

28 Wona' Yéésú níi wocce ra, dí kèllèhté bëewë, wa ñéerúuté, dí na saañ Yerusalem. 29 Tílé' rí níi lebohte Betfase a Betani, hëbís danj Ëlíffë rë, dí wolte ow ana di taalibe yi 30 won wa tih : « Pëyí gina fíi bín. Don haale na raa, ñon ay naa ðeef cúmbúr mbaam poku, bi ow yëegírëy rí. Lah pëkísí rí, ñon kom so' ri deh. 31 Ow meel ñon yee tah ñon na pëkísú rí rëe, lah wëní rí bití Yíkëe daa sohla' ri. »

32 Taalibe ya koluu daaha suute. Lahuu wa ra, wa ðeefu iña ti ðee wona' wa Yéésú rë nen. 33 Wa homu pëkísí cúmbúrë, yíkëe yë wonu wa tih : « Yi tah ñon na pëkísú cúmbúrë ? » 34 Wa wonu tih : « Yíkëe daa sohla' ri. »

35 Wa anutee kom Yéésú cúmbúrë, larute sabidoorri wa sun, habruute Yéésú yaagohte. 36 Di na saañ, bëewë beyute sabidoorri wa larute waala.

37 Leba' ri Yerusalem, na cép danj Ëlíffë rë, keeññi mboolo mi taalibe ya bëeë sosse níi sos, wa bëyrúuté unni wa sun na njoofu Koope di kimtaanna olu wa ra bëeë 38 na wonu tih : « *Koo-Yíkëe barkela buura dí wol ri ra ! Jaamma laha sun, Koo laha ndam di sunaa-sun !* » 39 Lahte fariseñji húmú bëewë në, na wonu Yéésú tih : « Bahaa, wone taalibe yu héddëh ! » 40 Yéésú won wa tih : « Mee ron won ða bití wa héddëh rëe, la' ya ay waa tah ! »

Yee nay kate Yerusalem ra

41 Baata' Yéésú leboh Yerusalem níi rí otte rí ra, dí na looy af yee nay kate gina a bëewë filíí ra, 42 na won tih : « Don fi bëy Yerusalem, ñon yúh yee nay ron one jaamma bisee woteh bee ra koon ! Ndaa mas, ñon míníh ríi ot. 43 Ay lah jamanii yéñké bití kaa'oh yon ay ron geel, hac jul míirë, yégítëh rí, an ñon yejoh haa'. 44 Wa ay hap bëewë bëeë húl, ðakaya' gina níi la' ii tíkëh sun la'. Yaa bëeë bití ñon yúhsúuy wahtaa ac Koope sëmlë'en rë. »

Yëeddë'í Yéésú filíí Faam fi gaani Koope

(*Saame Maccëe 21.12-17 ; Marka 11.15-19 ; Sañ 2.13-22*)

45 Laha' Yéésú gina níi dí haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dí yampe na lík yaayoh ya homu na ra, 46 na won wa tih : « Koo wonay Téerëe bitih : *"Faam so' ac faam ðagaa"* a ? Ndaa ñon yíssúté rí *"faam lohoh"* ! »

47 Yéésú homa' Faam fi gaana faraaah yëeddëe. Kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya gina na saamu hawi húl, 48 ndaa wa húmú yíih ðee nay wa rii pagee ra, af bití bëy gina bëeë húmú síkírúu rí nuffi wa.

20

Tígë ðúhë' sañ-sañ Yéésú rë (*Saame Maccëe 21.23-27 ; Marka 11.27-33*)

1 Lahte bis, ðeef Yéésú na yëeddë' filíí Faam fi gaani Koope, na waare Uni Neba, kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya ðeefute ri daaha, 2 wonu ri tih : « Won fun sañ-sañ na paga' fu iña na pañ fu ra. Daa nah ro pañi wa ? » 3 Di won wa tih : « So' bal may ron meel yin yínë. Wëní sè' : 4 bëtsë në húmú bëtís Sañ bëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbëe bëewë ? » 5 Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won bití Koope daa nah ri raa, dí ay yen meel yee tah níi yen gé múy iña won Sañ ða. 6 Te yen won bití bëewë daa nahu ri raa, bëewë ay yen tap la' níi yen húl, ndée wa bëeë gé múté bití Sañ yonente. » 7 Wa wonu Yéésú tígí daaha tih : « Fun yíih bëe' nah ri bëtís rë. » 8 Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bëe' yed' so' sañ-sañ na paga' mi wa ra. »

Anili línëh yí reseñña sohooru ra (*Saame Maccëe 21.33-46 ; Marka 12.1-12*)

☆ 19:38 19.38 Saame Kañaa ya 118.26 ☆ 19:46 19.46 Saame Isayii 56.7 ☆ 19:46 19.46 Saame Yéremí 7.11

9 Filoon fi baaha, Yéésú ñeya'te bēewē anil na léeh wē won tih : « Laha' bëyí húmú yíp meey reseñ, yera'te ri ndalu, antee saañ baabi dī ay naa maañ. 10 Nona' reseña ra, dī wolte sūrgē línēh yē nē, nda wa yed dī wodi. Ndaa laha' ri ra, línēh yē habute ri, labute ri labbi misikke, anutee rii yeris dī nimila'te ya' holon. 11 Yíkíi meeya wolaatte sūrgē kay. Laha' ri ra, wa labute ri labbi misikke, solute ri solli misikke, anutee rii yeris nimila'te ya' holon. 12 Di wolaatte sūrgē kay. Laha' dī fi baa ra bal, wa gaañute ri gaañi misikke anutee rii d'uhíd meeya.

13 « Yíkíi meeya won tígí daaha tih : “May page yih ? Mi ot na ! May wole koy kee ke so' faha' mi ní faha' ra ; mín hen wa yed dī cér.” 14 Ndaa séenúu línēh yē koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Èyí yen hap dī húl, meeya hen bi yen.” 15 Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, dúhruté rí meeya, hawute ri húl. »

Tígí daaha, Yéésú won bēewē tih : « Yíkíi meeya ay page línēh yí yaa yih ? 16 Di ay aye ayo, hap wa béeb húl, anti saam i línēh kay, yed wa meeya. » Keluu bēewē unni yaa ra, wa wonu tih : « Yii baa damaayti lah ! »

17 Yéésú yeelte wa ní antee won tih : « Biniyuté Téerēe bitih : “La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra daa mǐllē' ham lasa.”* »

« Unee ke Téerēe baa faha' won yih ? » 18 Yéésú baatte won tih : « Bëyí baboh la'i baa béeb ay korsa', te la'a keen sun ow ay rii dakaya'. »

Túmi buur
(Saame Maccēe 22.15-22 ; Marka 12.13-17)

19 Yúhúu yēeddēh yí kootii Mëyíis a kélfē yí seeyoh ya biti Yéésú yulid anili baa sun fi wa ra, wa na saamu dee nay wa rii habee wahtii baaha ra, ndaa wa kaañuy bēewē.

20 Tígí daaha, wa koluute olsohi Yéésú, yejute i ow tala. Bēewē nē bēnbēndúu, ayuute ti bēewí júbúte nen, na fahuu fiirí Yéésú di won. Wa húmú saamu yii ay mín tah gēernēer keen sun fi Yéésú. 21 Wa wonu ri tih : « Bahaa, fun yúhúte biti fu wona' kaah : fu yēeddē' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jēmmí. 22 Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yeru túm mbée onaay. » 23 Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tih : 24 « Téebí sē' hélíis hanjar noo. » Yeruu ri hanjara, dī meelte wa won tih : « Netli wa a tii wa daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. » 25 Yéésú won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, don yed Koope yee laha' ri ra ! » 26 Wa míníh ríi ham di iña won dī fii bēewē rē. Yee won dī ra kay éemíl wē éemilē níi tahte wa lahluy yii wonun wa.

Yii lenke koloh búudé
(Saame Maccēe 22.23-33 ; Marka 12.18-27)

27 Filoon fi baaha, i sadusen, wa fa wonu biti koloh búudé lahay ra, ayute Yéésú nē, 28 wonu ri tih : « Bahaa, Mëyíis húmú túuycé yen bitih, bëyí húl hel beleb te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñeedē wadtee lam belaa, saamid bahii tal. 29 Te kíilē, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, dī húlté. 30 Bee ñee na ra koodte belaa, yee kat bahaa ra katte ri. 31 Bëyí éeyē fē ñeyilte kotta húlté. Na hen daaha níi wa fi paana ya béeb ñeyute kooda, húluté te ow lahay na koy. 32 Filoon fe, dī fi belaa tahte bal húlté. 33 Kon leegi, yiin nay kolee bēewē búudé rē, daa nay lahee belaa waa na te wa béeb koorute ri ? »

34 Yéésú won wa tih : « Bēewē feey fi bee na koorantuu ; 35 ndaa bēewē yéngké biti Koope otte biti

* 20:17 20.17 Saame Kañaa ya 118.22 * 20:22 20.22 Sesaar :Bín fē, bëyí húmú hen buur di Rom béeb dēekúu daaha.

wa warutee koloh búudé, wa haal pesa na ac ra, bín fē rēe, wa ii kooranta'. ³⁶ Wa ii míníl húl, wa ay madee a malaaka ya. Wa ay hene koyyi Koope, bi nay ri waa kèllé búudé. ³⁷ Biti bēewē húlú rē ay kèllú búudé, Mēyíis teeḅa'te na yii lante filiḅ Téerēe na won dī Koo-Yíkēe filiḅ dúufē na njaaroh ra biti daa ri "Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop" ra. »³⁸ Yéésú ḅaatte won tih : « Kon Koope, dī Koope fi bēewē húlú rē neh, dī Koope fi bēewē na pesu ra ; ndée di dīi na, wa fi éeyē yí yaa bēeḅ lísúu pes. »

³⁹ I ow di yēeddēh yí kootii Mēyíis beyute una tígí daaha wonu ri tih : « Bahaa, wonu ñeete waal. » ⁴⁰ Ow kaañlay rii meelil yin kay.

*Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Maccēe 22.41-46 ; 23.1-36 ; Marka 12.35-40)*

⁴¹ Yéésú ḅaatte won bēewē tih : « Ow mínē' won biti Buura Koo fal ri ra sédí Dawit dīh ? ⁴² Di fi Dawit won filiḅ téerēe laha' yeekaa yi kañaa ya ra tih : "Koo-Yíkēe won Yíkíi sē' tih : Tooke hēbís sē', ya'i ñamaa fi so' deh, ⁴³ níi bín nēy mii yíssée kaa'oh yu hen tíkēe yí kottu ra." » ⁴⁴ Di fi Dawit dēekē' rí Yíkēe rēe, kon Buura Koo fal ri ra mínē' hen sédí dīh ? »

⁴⁵ Bi na síkírúu rí bēewē bēeḅ, Yéésú won taalibe yi tih : ⁴⁶ « Lah mēytíi yēeddēh yí kootii Mēyíis, wa fa tílēesúu a búuḅ gaan, te wa fahuu bitu wa woduun a ya' ana kēemmē rē. Wa tookuu ñaanna kèllēh di ílíyyē na ḅaguu yēwúḅḅē Koope ra, te daa wa na ḅéḅúu ñam bitu ndaje lah. ⁴⁷ Daa wa lukuu maañ ḅañ ndah teeḅa'i affi wa, te añañ, daa wa na beyu alalli beḅḅa yaalli wa húlú rē. Daani wa nay lukee misik. »

21

*Sarahi belaa yaali húl rē
(Saame Marka 12.41-44)*

¹ Filoon fi baaha, Yéésú bēyíḅté afi, otte i yíkēe alal na beku hélíis ifi saraha filiḅ Faam fi gaani Koope. ² Di otte belii yaala húlte ḅal, bi ñakke níi ñak, bekke na hanjar yutuud ana. ³ Di won tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñēkídí bee lahay yaal bee ra, luk yi bēewí kayya bēeḅ lah solo. ⁴ Bēewí kayya bēeḅ yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiḅ ñagi, belaa yera' iña laha' ri ra bēeḅ, yee wad dīi pesaa koon ra. »

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fū rē

(Saame Maccēe 24.1-21 ; Marka 13.1-19)

⁵ Lahte bēewí na húmú wonu ḅee ḅama' Faam fi gaani Koope ra a la' yi wanna tabahuu ri ra, a iñi wunlaa ya hom na, yee jéḅelú bēewē Koope ra. Yéésú won wa tígí daaha tih : ⁶ « Bis ay lah, iña olu ḅon yee ra bēeḅ ay bēp níi la' ii tíkēh sun la' kay. » ⁷ Bēewē meelute ri wonu tih : « Bahaa, yii baaha ay lahe kirih ? Yi nay teeḅee bitu yii baa ee saañ lahe ra ? » ⁸ Yéésú won wa tih : « Mēytíi ! Ow ḅanay ron nofa'. Ow caak ay aya' tii so' won bitu daa wa Kiristaa, mbée wahtaa lahte. Ndaa ngēnē síkíríi wē. ⁹ Don keloh ban haa' gin a gin a ban tíkēntē' af raa, ngēnē tíití : iñyaa waḅti laha laho paay, ndaa ḅeeḅa túkkíi éldúnē laheh doom. » ¹⁰ Di ḅaatte won tih : « Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; ¹¹ feey fa ay hégíyēh hégíyēh yí misikke, yaab a jérrí na kara' ay haal i ílíy feey fa ; kimtaanni tíitḅē'té ḅal ay olu sun-Koo. ¹² Ndaa balaa yaaha bēeḅ rēe, af so' ay tah ḅon habu ḅon moklu. Don ay kúrú, ḅon tēekḅú kēem filiḅ ílíyyē na ḅaguu yēwúḅḅē Koope ra, wa aattiya' ron, ḅon beku kasu. Don ay kúrú fíi i buur a fíi i gēernēer. ¹³ Iñyaa ay tah ḅon seede yee yúhú ḅon soo na ra. ¹⁴ Kon yúhí bitu ḅon lahuy yii sídúun ḅon di yee nay ron layee ra, ¹⁵ ndée

bín fē rēe, daa mi nay ron teebe yee nay ron wone ra, a nufa nay ron rii wonee ra, ní ow yínē sah di kaa'oh yon ii naa mín yin te wa ii ron mín lof. ¹⁶ Baappon sah a yaayyon, koy-yaayyon, mboko yon a kooyyon ay ron yaay ; i ow don na ay hawu húl. ¹⁷ Af so' ay tah bēewē bēeb kaa' don. ¹⁸ Ndaa karal fen yínē sah ii kanoh affon. ¹⁹ Lah hēbí híin, don ay múcée daaha. ²⁰ Tíl ní don ot i soldaar gíiw Yerusalem raa, lah yúhí bití poyi gina lebohte.

²¹ « Tígí daaha, bēewē nay home Yúdée rē heguun danjin, bēewē nay home Yerusalem ra wuloh, te bēewē nay home luufin ra banti haal gina. ²² Waalli yaaha, Koope ay keen sun fi bēewē, ti dee bíníyúu ina filib Téerēe rē bēeb nen. ²³ Mas belebba nay poke loo bín fē rē a yee nay bēpírē rē ! Ndée bēy gina bēeb ay mok ní mok, ndah Koope ay teeba' neebi. ²⁴ Wa ay hawu húl a jépíl, wa habu ñaam hasлуу filib ginni kayya bēeb, te bēewē yēwúf neh ra ay togisa' Yerusalem níi wahtii wa lah. »

Nimili Koy-bēe'

(Saame Maccēe 24.29-35 ; Marka 13.24-31)

²⁵ Yéésú baatilte won tih : « Ay lah ini ay tíinndúu na'a, céyín fē a hulla na. Húní mboowaanna kísí fē ay tah affi bēewē feey fa bēeb kúnēh pak ; ²⁶ doole ya sun bēeb ay bēlkísēh. Ay lah bēewí tíit ní maanndee húl ndah níbí yee nay lahe feey fa ra. ²⁷ Tígí daaha, bēewē ay ot so' mi Koy-bēe' mi aye filib nér, mi ñéerē' a doole a ndam gaan. ²⁸ Don ot inyaaha dale lah rek, lah kélíi don seh, don yúh bití leŋ ron múc. »

²⁹ Filoon fi baaha, Yéésú ñeyaatte wa léeh won tih : « Èlsíi tal kilik : ³⁰ don ot dí capuse rek, don yúh bití lee ri lah koy. ³¹ Ti daaha nen, don ot inyaaha lahe raa, lah yúhí bití Nguur ki Koope lebohte. ³² Mee ron won kaaf ka ra ee bití bēy jamani

bee ii múk te inyaaha bēeb laheh* . ³³ Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mēssí múk. »

³⁴ Yéésú baatte won tih : « Cégí affon ! Keeññon banay dérkís ñammi nebba, hani misiga a ini feey fi beh, toñeh bisi baa ay ron beettiye. ³⁵ Di na haba' mbēp yak nen, yii baa ay beettiye bēewē feey fa bēeb daaha. ³⁶ Cégí affon, don dage Koope faraah, nda don mín lah doolii múcúun don ina nay lahe yaa ra bēeb, te don mín caŋ fíi so' mi Koy-bēe' . »

³⁷ Yéésú enda' yēeddē' filib Faam fi gaani Koope ; ndaa fíníin lah raa, dí saya' sun fi danj Elíiffē dí nee' na. ³⁸ Te Koo yíil baab cúb rēe, bēewē bēeb ayuu Faam fi gaani Koope síkírēe rí.

22

Caŋi Yudaas yaayi Yéésú
(Saame Maccēe 26.1-5, 14-16 ; Marka 14.1-2, 10-11)

¹ Feedi mbúurú njeñe ya na wonuu Paak ra ee saañ lahe ra. ² Kélfē yí seeyoh ya a yēeddēh yí kootii Mēyíis na saamu nufa nay waa hawee Yéésú húl rē, ndaa wa kaañuy bēy gina.

³ Tígí daaha, Seytaane haalte Yudaas fa na wonuu Iskariyot te non taalibe yi sabboo a ana ya ra. ⁴ Daaha, Yudaas yíppée pay kélfé yí seeyoh ya na a kélfé yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, wa peenute dee nay ri waa yaayee Yéésú rē. ⁵ Keeññi wa sosse níi sos, wa gapute ri héliis. ⁶ Yudaas tahte yee wonu wa ra, na anti saam wahtaa nay rii damaalee Yéésú níi ri yaay wa ri, te ow yégéh rē.

Millēení Yéésú reer a taalibe yi
(Saame Maccēe 26.17-30 ; Marka 14.12-26 ; Saŋ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

⁷ Filib feedi mbúurú njeñe ya, bisa na hawuu har fi Paaga ra lahte. ⁸ Yéésú wolte Peer a Saŋ won wa

* **21:32** 21.32 Yerusalem poo kíil sabay iniil (40) filoon fe.

tih : « Tíli don waaye reeri Paaga. »⁹ Wa wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayuun dí tígí dih ? »¹⁰ Di won wa tih : « Síkíríi ! Don haale gina raa, don ay tee'a' a ow yaal kúf pen muluḡ. Lah ñéyí tala ní faam fa nay rii haale ra. »¹¹ Don lah na raa, wéní yíkíi faam fa tih : “Yéeddèhè daa nah fun meel ro lasa nay ñamee bani taalibe yi reeri Paaga ra.”¹² Hen daaha raa, dí ay ron teeb lasi gaani paa' sun, bi yugusute ní wocce : yii nay yen sohlee béeb ín nē. Don ay waayee reeri Paaga daaha. »¹³ Peer a Saṅ suute, wa dēefute iña béeb ti dēe húmú wona' wa Yéésú rē nen. Daaha, wa waayute reeri Paaga.

¹⁴ Laha' wahtaa ra, Yéésú a apootarri goorute na reeru. ¹⁵ Di won wa tih : « A dēe faha' mi biti yen bok reeri Paagi bee ra, balaa wahtaa nay mii mokluu ra lah ! »¹⁶ Mee ron won da ee bitih : mii ñamil reeri Paaga ní iti fi teebu Nguur ki Koope. »¹⁷ Di bebpe kaas béen tígí daaha, símpé Koope won tih : « Béyí béení yeh, don wora' wa hanndal kon ;¹⁸ te mee ron won ra ee : dala'te woteh, mii hanil béen ní bín nay ayee Nguur ki Koope ra. »¹⁹ Filoon fi baaha, dí bebpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi won wa tih : « Mbúuríi bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pégí yii beh, nérséhí sē'. »²⁰ Reeruu wa ní wocce ra, dí yedte wa kaasi béenē bal, won tih : « Kaasi béení bee daa yii hasa pokalsa' Koope a béewē ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wa ay keen ndah don. »²¹ Yúhí biti bēe' nay soo yaaye ra, funi daa boku loon ee. ²² Kaah biti so' mi Koy-bēe' mi wadtee húl ti di faha' ri Koope ra nen ; ndaa mas bēe' nay soo yaaye ra ! »²³ Tígí daaha, taalibe ya na meelantuu bēe' nay page yii baa filiḡ fi wa ra.

Bēe' lukki gaan ra

²⁴ Filoon fi baaha, taalibe ya yefuute taasanta'i misikke hanndal

ki wa, fahuu yúh bēe' wadti habuun biti daa ri lukki gaan waa na ra. ²⁵ Yéésú won wa tih : « Buurri ginna daa na nootu bēewí kayya, kélfē yē saame tii sun fi bēewē. »²⁶ Ndaa don waruy hena' daaha. Bēe' lukki gaan don na ra kay, wadti habaa afi bēe' lukki yin da ; bēe' nē túuyē' rē wadti habaa afi sūrgíi bēewē béeb. ²⁷ Daa lukki gaan hanndal ki bēe' took na ñam ra a sūrgēe tíkíḡ dí loona ra ? Di bee na ñam ra neh a ? Añcaṅ, mi man sūrgē don na nen ! ²⁸ Don fi yeh, don mēsúy sēe hel na moklu so' bēewē rē. ²⁹ Di yera' so' Baaso' Nguur ka, mi yera' ron ri daaha bal : ³⁰ yen ay bok ñam a han Nguur ki so', te don ay took ñaani Nguur ka, don ílíf talli sabboo a ana yi Israyel. »

Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí

(Saame Maccēe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Saṅ 13.36-38)

³¹ Filoon fi baaha, Yéésú won Peer tih : « Simoṅ, síkírēh sē' ! Seytaane danke nda ri mín rēn hégíy ti di na níké' beleb nen. »³² Ndaa mi dāgíḡte ro nda fu ban soo sūugēh. Te fu nimil soo na raa, lah one koy-yaayyu ya'. »³³ Peer won dí tih : « Yíkēe, tígē nay fuu bekuu kasu ra, may naa beku ; fu hawun húl, may naa hawu. »³⁴ Yéésú won dí tih : « Mee roo won da ee Peer : fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh sē' ní hen waal éeyē. »

Woni Yéésú taalibe yi biti wa koloh affi wa

³⁵ Yéésú antee waa won béeb tih : « Wola' mi ron, don suute, don kúrúy hélíis, don kúrúy nafa a ñafad ra, don ñakute yin a ? » Wa wonu ri tih : « Fun ñakuy yin. »³⁶ Di won wa tígí daaha tih : « Iña lofisohte ! Dala'te woteh, bēyí lah hélíis kūrē, bēyí lah nafa kūrē ; te bēyí lahay ganaay wadtee yaay sabidoori lom yínē. »³⁷ Yúhí biti Téerēe won sun fi so' tih : “Di

kídèelúuté bëewí bossa na."³⁸ Mee ron won da ee biti yii baa wadti laha laho, te ri lahte níi wocce. »
³⁸ Taalibe ya wonu tih : « Yíkèe, jépíl ana ayee ee ! » Yéésú won wa tih : « Wona d'úmpé ! »

Dañi Yéésú sun fi danj Ëlíiffë
(Saame Maccëe 26.36-46 ; Marka 14.32-42)

³⁹ Yéésú antee koloh saañce danj Ëlíiffë ti merees nen, taalibe yi ñeyute tali. ⁴⁰ Lahuu wa dín fë rë, di won wa tih : « Dëgí Koope toñeh don ay keene fiirí Seytaane ! » ⁴¹ Di helte wa daaha hécéhté yutuud, yekke na danj Koope ⁴² won tih : « Baap, hém neba' ro, écciré gullii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mín d'ii man bééß, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. » ⁴³ [Tígí daaha, malaaka di malaaka yi Koope céppé hílibí. ⁴⁴ Keeña d'úmpé ces, di na baatti danj. Di opa' opoo níi opa'a man ñif nen, na siit feey.] ⁴⁵ Woca' ri danj ra, di kolohte, nimilte taalibe yi na. Di deef wa s'ufúñú s'ufúñë níi wa na nee'u, ⁴⁶ di won wa tih : « Don nee'u yih ? Kélii don danj toñeh don ay keene fiirí Seytaane ! »

Hami Yéésú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Sanj 18.3-11)

⁴⁷ Yéésú hom wona, lahte dúukéli bëewí ayute, ñéerúuté a Yudaas fa non taalibe yi sabboo a ana ya ra. Yudaas lebohte Yéésú, na faha' fëení. ⁴⁸ Yéésú won d'í tih : « Yudaas, fu yahti ac yaayi so' mi Koy-bëe' rëe, fay soo fëené fëené ë ? » ⁴⁹ Bëewë ñéerúu a Yéésú rë, oluu wa yee na saañ lahe ra, wonu ri tih : « Yíkèe, fun beß jépíllí fun, fun yejoh wa haa' a ? » ⁵⁰ Tígí daaha, ow yiné waa na paanke s'urgíi seeyohi gaana jépíl, lecce nufi ñamaa fa. ⁵¹ Yéésú won wa tih : « Yéddí ! Topaa baaha ! » Di lebpe nuf bëe', nufa wahte. ⁵² Di na anti won a kélfë yí seeyoh ya, kélfë yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, a baha ya gina ayu hami ra tih : « Don ayuu

yi deeha a jépíl a i duud hami so' man mi banndi nen ? ⁵³ Mi húmú homa' don na faraah filíß Faam fi gaani Koope, te don kaañuy soo ham. Ndaa wahtoon daa lah, elga onuu Seytaane doole sun fi so' ra. »

Taasa'i Peer yúhí Yéésú
(Saame Maccëe 26.57-58, 69-75 ; Marka 14.53-54, 66-72 ; Sanj 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Wa habute Yéésú, kúrúté rí faam seeyohi gaana. Peer húmú filoonaa filoon, ñeete talli wa. ⁵⁵ Lahte bëewí kéd'dúté kii filíß faam fa, tookute na yoonnduu. Peer acce, tookke waa na. ⁵⁶ Lahte belii légyé' faam fa otte Peer niini kii kè, yíidté rí níi won tih : « Bëyí bee bal non bëewí. » ⁵⁷ Ndaa Peer taasa'te won tih : « Mi yéeh bëe' na wona' fu ra yaa ow ! » ⁵⁸ Tíkëh yutuud, ow kay otte ri, won tih : « Do bal fu non bëewí. » Peer won d'í tih : « Mi noneh na dé' ! » ⁵⁹ Hente kiis, ow kay ayilte, digidte uni won tih : « Lahte íl bal ! Bëyí bee non bëewí ; ndah di bëy Galile. » ⁶⁰ Ndaa Peer won d'í tih : « Mi yéeh yee na won fu ra do ! » Di hom wona, na mín rií lúsídf dë paan fiisohte. ⁶¹ Yíkèe yíssëhté Peer na, yeelte ri. Tígí daaha, Peer nérsëhté yee húmú won d'í Yíkèe rë biti fiisiin ki paan, d'í ay taasa' biti d'í yúh rí níi hen waal éeyë. ⁶² Di antee d'uh éssín na looy looyi misikke.

Dalaani mogi Yéésú
(Saame Maccëe 26.67-68 ; Marka 14.65)

⁶³⁻⁶⁴ Bëewë në húmú wuhu Yéésú rë pokute íllë, na labisuu ri, na ñaawlu ri, meelute ri wonu tih : « Fu yonente saa bal ? Wone bëe' laß do ra ! » ⁶⁵ Wa wonute ri i won bos kay caak.

Tëekrí Yéésú këemí yëwúdfë
(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Sanj 18.19-24)

⁶⁶ Yíilë' Koo ra, baha yi yëwúdfë, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis tee'uute, tëekrúté Yéésú këem, ⁶⁷ meelute ri wonu tih : « Won fun nda daa fu Buura Koo fal ri ra raa. » Di won wa tih : «

Mi won don biti daa mi, don ii soo gém, ⁶⁸ te mi meel don, don ii soo tiil. ⁶⁹ Ndaa, kola'te woteh, so' mi Koy-bëe', may took hëbís Koope fa mín béeb rë, mi hom ya'i ñamaa fi. » ⁷⁰ Wa béeb wonu tih : « Kon fu Koy Koope a ? » Di won wa tih : « Don wonute ri, daa mi ! » ⁷¹ Wa wonu tígi daaha tih : « Yen ay pagilee seede yih ? Di dúhídté rí búkí níi wocce ! »

23

Kúrí Yéésú fíi Pilaat

(*Saame Maccëe 27.1-2, 11-14 ; Marka 15.1-5 ; Sañ 18.28-38*)

¹ Bëewë béeb koluute, kúrúte Yéésú Pilaat gëernëerë në, ² na yabu ri iñyee wonu tih : « Di homa' daaha beke bëy gina nuf, kaddee wa yera' tùm, te ri tik afi Buura Koo fal ri ra. » ³ Pilaat meelte Yéésú won dī tih : « Daa fu buuri yëwúddë ë ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte ri, daa mi ! » ⁴ Pilaat won kélfë yí seeyoh ya a bëewí kayya húmú në rë béeb tih : « Mi olay yii mín tah ow keen sun fi bëyí beh. » ⁵ Ndaa bëewë baatutee bëyí d' unni wa sun na wonu tih : « Di ñeya' yëeddë' yí, yahe nuffi bëewë. Di dala' Galile, ñeete Yúdée béeb níi rí lahte dee woteh. »

⁶ Kela' Pilaat unni yaa ra, dī meela'te won tih : « Di bëy Galile woo ? » ⁷ Bëewë wonu ri tih : « Di dék në kay ! » Pilaat yúhté biti Erot daa ílíf Galile fi baaha, te dī fi Erot húmú Yerusalem waalli yaaha, dī yeelte yeñ bëewë kú d' Yéésú dīi na.

⁸ Ola' Erot Yéésú rë, keeña sosse níi sos, ndah ri húmú kelohte ban fi, te ri maañcee faha' oli. Di faha'te rii ot page kimtaan. ⁹ Di meelte ri yin caak, ndaa Yéésú tahay búkí dīi na. ¹⁰ Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis digirute unni wa na yabu Yéésú yin caak. ¹¹ Erot a soldaarri bal na ñaawlu Yéésú, bekute ri búubí wunte na

këekkëlíyú rí. Filoon fi baaha, Erot yejaatte ri Pilaat na. ¹² Erot a Pilaat na húmú tēfrëntíih kíi, ndaa dala'te yiin fin fa wa henute kooy.

Tígi Yéésú húl

(*Saame Maccëe 27.15-26 ; Marka 15.6-15 ; Sañ 18.39 níi 19.16*)

¹³ Pilaat dëekrëhté kélfë yí seeyoh ya, baha ya a bëy gina, ¹⁴ won wa tih : « Don wonu ti bëe' komu ron so' bee ra yaha' nuffi bëy gina yahoo. Mi meela' ri fiyën, ndaa mi olay yin di iña yabu ron dī ra. ¹⁵ Erot bal daaha, daa tah dī yeñ ri soo na. Bëyí bee pagay yii cal dī hawu húl. ¹⁶ Cëe mi labiroh ri laraw, mi yeris ri. » [¹⁷ *] ¹⁸ Ndaa wa béeb na dāañjuu wonu tih : « Hawe ri húl, fu dúhrí d' fun Barabaas. » ¹⁹ Di fi Barabaas húmú non bëewë na haa'uu njíttí gina ra, te ri húmú happe ow húl bal, daa tah ri téyú kasu.

²⁰ Bi faha' Pilaat yed dī Yéésú, dī beyaatte una, woni biti Yéésú pagay yin bos. ²¹ Ndaa bëewë baatutee dāañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » ²² Pilaat beyaatte una waali éeyë fë won wa tih : « A ri pañ yii bosi bih ? Mi ollay ri yii cal hawaa húl. Cëe mi labiroh ri laraw, mi yeris ri. » ²³ Ndaa wa na baatuu dāañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Dāañjohi misiga kúreelëhté Pilaat ²⁴ níi ri tahte pagri wa yee fahuu wa ra. ²⁵ Tígi daaha, Pilaat dúhídté Barabaas fa fahuu wa biti daa yed dūn ra, dī fa yahi nuffi bëewë a hap ow húl daa húmú tah ri téyú rë, yed dā'te wa Yéésú.

Kúrí Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë

(*Saame Maccëe 27.32 ; Marka 15.21*)

²⁶ Na kúru soldaarra Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë, wa tee'uute a bëyí dék Siren, hínú Simoñ, d'ee f dī kola' meey. Wa habute ri, enute

* **23:17** 23.17 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Lahaa feedi Paak béeb, Pilaat wadtee dúhrí d' bëy gina ow yínë kasu, yeris ri.

ri kurwaha, ñéyrúté rí filoon Yéésú.
²⁷ Ow caak ñeyute filoon Yéésú. Beleb caak húmú filib fi wa, na fogu ri na hawuu. ²⁸ Yéésú yíssèhté waa na, won wa tih : « Don fi belebfi bëy Yerusalem, ngènè lèeyí sè', lèeyí affon a koyyon ! ²⁹ Jamanu ay lah, bëewë won tih : "Lahute sos-keñ, belebba mínih pok loo ra, yee mësúy lah koy, yee mësúy kúu rë !" ³⁰ Tígí daaha, bëewë ay nah danña keen sun fi wa, won dúññè súuy wë. ✧ ³¹ Kilik hilsid' daa míntí henu dee raa, mas kilik sühid' ! »

³² Soldarra kúreelúuté banndi ana bal, yi ay hawu húl a Yéésú.

Daayi Yéésú kurwah

(Saame Maccëe 27.33-44 ; Marka 15.22-32)

³³ Lahuu wa tígè nè wonuu Këen-af ra, wa daayute Yéésú kurwah. Wa daayaaluute banndi yi ana ya bal : bëyí yínèe paa'te Yéésú ya' ñamaa, yínèe paa'te ri ya' sugu. ³⁴ Yéésú won tígí daaha tih : « Baap, baale wa, ndée wa yíh yee na pagu wa bee ra. » Soldarra púlúfúte búubfi Yéésú, woruute wa hanndal ki wa. ³⁵ Bëewë cagute na olsuu. Kélfè yí yëwúdfë na ñaawlu Yéésú wonu tih : « Di sëmlëey i ow kay woo ? Di sëmlëe afi bal hena biti daa ri Buura Koo fal ri ra kaah ! » ³⁶ Soldarra na ñaawlu ri bal. Wa bëyute bineegar, lebuute ri na fahuu hënnidí, ³⁷ wonu ri tih : « Hena biti daa fu buuri yëwúdfë rëe, sëmlëe afu ! » ³⁸ Wa bíníyúte unni yee yeedda' ki afa sun : « Bëyí bee daa buuri yëwúdfë. »

³⁹ Banndii yínèe hom sun fi kurwahi, na sol Yéésú won dī tih : « Fu won neh daa fu Buura Koo fal ri ra a ? Sëmlëe afu, fu sëmlë' fun na bal ! » ⁴⁰ Ndaa banndii yínèe na won afa tih : « Do fu kaañce Koope dé' ! Doni bëyí bee daa boku daan ee. ⁴¹ Bi yen wadte : yen yínlú iña pagu yen da kat ! Ndaa dī fi bee pagay yin bos. » ⁴² Di antee won tih : « Yéésú, lah hele nuf soo na biti fu took Nguur

ku. » ⁴³ Yéésú won dī tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : woteh fee Koo beh, fay home soo na Aljana. »

Húlí Yéésú

(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Sañ 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Laha' na' leelu af ra, gina béeb ñúussé túd nī mitte wahtu éeyë. Rídii bídí Faam fi gaani Koope dap tígí selaa nīi sela ra, dadte dala'te sun nīi feey, bísëlsë'té ana. ⁴⁶ Yéésú daasse fon tígí daaha won tih : « Baap, mi tíkké coonaa fi so' ya'u. » Wona' ri unni yaa nīi wocce ra, dī yeddohte lússé. ⁴⁷ Ola' kélfíi soldara yee lah ra, dī kañce Koope won tih : « Bëyí bee bëyí júbpe kaah ! » ⁴⁸ Oluu bëewë maasuu ra yee lah ra, wa tíkúte ya' yi wa affi wa na looyu na nimilu faam. ⁴⁹ Kooyyi Yéésú béeb cagu hanndal na olsuu yee lah ra. Belebba húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra húmú filib fi wa.

Haji Yéésú

(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Sañ 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Lahte bëyí dék Arimate di Yúdee, hínú Suseef, dī non baha yi bëy këemí gaani yëwúdfë. Di bëyí baahte te júbpe, te ri na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope. Húlë tíkú baha ya Yéésú rë, dī ñéerëey në. ⁵² Di payte Pilaat na meelte ri búudé fí Yéésú. ⁵³ Tahra' ri Pilaat ra, dī nuulidte búudé fë kurwaha, líiwte rí perkal, kúdté rí dappe ri kolom ki yotu loo la', bi yéñké biti búudé hëcdfúy në. ⁵⁴ Wahtu ya tas balaa bisa na hílsúu yëwúdfë rë lah caaklilay. ⁵⁵ Belebba na húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra, ñeyute tal Suseef, wa olsuute nuña, olute dee fëndúu búudé fí Yéésú rë. ⁵⁶ Wa nimilute faam, waayute i yin heeñlaa a laakkoloñ, yugusii búudé fë. Laha' bisi hílsëe rë, wa hílsúuté ti di túuyúu rí nen.

24

Kolohi Yéésú búudé
(*Saame Maccëe 28.1-10 ; Marka 16.1-8 ; Saŋ 20.1-10*)

¹ Dímëesë, belebba koluute miir-miirin, kúreelúuté iñi heeñlaa ya húmú waayu wa ra, suute tígë hacuu Yéésú rë. ² Lahuu wa ra, wa olute biti la'a húmú kúnúu búk luuya ra piniñuté hatin. ³ Wa haalute, wa deefuy na búudé fi Yéésú-Yíkëe, ⁴ affi wa kúnëhté. Ow ana yi bekuu búubbí na tak feeñiyuute wa tígí daaha. ⁵ Belebba títuté, lihúte púkkí wë feey. Bëewë wonu wa tígí daaha tih : « Bëyí ee pes da saamu dí filiḅ bëewë húlú rë ? ⁶ Yéésú inih në, dí kèllúte búudé. Nérsii yee húmú won dí ron homa' ri Galile ra biti ⁷ dí fi Koy-bëe' wadtee yaayu bakaaroh ya, dí daayu kurwah, waali éeyë fë filoon fi húlí dí koloh búudé. » ⁸ Tígí daaha, wa nérsúuté unna húmú won Yéésú rë.

⁹ Belebba koluute luuya daaha suute, bíllúte iñyaaha béeb apootarri sabboo a yínë yë a bëewí kayya na húmú ñéerúu a Yéésú rë béeb. ¹⁰ Belebba yaa húmú Mari fi bëy Makdalaa, Saan, Mari yaafi Saak a i beleb kay. Bíllúu wë apootarra ra, ¹¹ wa habuu biti belebba yíih iña na wonu wa ra, tahte wa gémúy wë. ¹² Filiḅ fi baaha, Peer nampee múkë luuyin. Laha' ri yérëntëhté rë, dí deef na boyya kut. Di nimilte faam éempé níi éem di yee lah ra.

Feeñiyohi Yéésú taalibe ana di waali Emayus

(*Saame Marka 16.12-13*)

¹³ Yiin fi baaha, lahte taalibe ana yi na suu gina na wonuu Emayus ra, bi hécëhté a Yerusalem yii mitte tíl wahtu ana, ¹⁴ na gonlu sun fi iña lah ra béeb. ¹⁵ Wa homu gonla unni wa na béyrëh sun, Yéésú dabpe wa waala ñéerë'té a wa. ¹⁶ Wa olute ri, ndaa lahte yii úmpé wë níi wa yúhsúuy rí. ¹⁷ Di won wa tih : « Don gonlu yi waala ? » Wa yípútée cañ, kanammi wa sáfúñcé níi sáfúñ.

¹⁸ Ow di waa na hínú Kelewofaas won dí tih : « Doni afu kut dí Yerusalem daa yíih yee lah waalli yee ra maan ? » ¹⁹ Yéésú won wa tih : « Baaha yi daaha ? » Wa tahute wonu tih : « Fu kelaay yee kat Yéésú fí bëy Nasaret ra a ? Di húmú yonentii lahte sañ-sañ di pagad a wonad fíi Koope a fíi bëewë béeb. ²⁰ Kélfë yí seeyoh yi yen a njiittí yen kúrúte rí faam buur, dí aattiyuute húl, daayute kurwah. ²¹ Fun lahute yaakaar biti koon daa ri nay sëmlée Israyel ; ndaa see' ! Di filiḅ fi baaha, iñyaaha lahte hente waal éeyë woteh te ow olay yin. ²² Añcañ, i beleb di fun na éemílúte fun. Wa payu luuyin miir-miira oroh, ²³ wa oluy búudé fí Yéésú, wa ayute bíllúte fun biti i malaaka feeñiyuute wa, wonute wa biti dí ee pes da. ²⁴ Filoon fe, i ow di fun na payute, olute biti iña wonu belebba ra béeb lahte. Di fi Yéésú nék, wa oluy ri ! » ²⁵ Yéésú won taalibe yi ana ya tígí daaha tih : « Lúh-nuffi yeh ! Don gémúy iña wonu yonente ya ra gémë doom a ? ²⁶ Buura Koo fal ri ra wadtee ñee coono fi bah, anti haal ndami. » ²⁷ Di na an waa poysiid iña bíníyú sun fi ra béeb, dala'te kootii Mëyíis, ñeete téeré yë bíníyú yonente ya ra béeb.

²⁸ Tíluu wë níi wa lebuute gina na suu wa ra, Yéésú na bënḅëndëh baret, ²⁹ ndaa wa caguute ri wonu tih : « Fu saañ dih ? Tase fun na deh ! Na'a yëellëhté te Koo ee saañ elke ra. » Tígí daaha dí ñéerë'té a wa, wa suute faam. ³⁰ Wa tooku reer, Yéésú bebpe mbúurú símpé Koope, lecsa'te ri yedte wa. ³¹ Affi wa kúnsëhté tígí daaha, wa yúhsúuté rí. Ndaa ri hente mes, wa olluy ri. ³² Wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yii baa daa tah keeñni yen sos níi sos na won dí a yen waala, na poysiid yen iña bíníyú Téerëe rë ! »

³³ Wa yípútée koloh, nimilute Yerusalem. Lahuu wa ra, wa deefute apootarri sabboo a yínë yë a bëewë në ñéerúu a wa ra tee'uute.

³⁴ Wa wonu taalibe yi ana ya tih : « Yíkèe këllúté búudé kaah ! Di feeñiyohite Simonj. » ³⁵ Wa fi ana yi yaa bal bíllúté wë yee lah waala ra a dee yúhsúu wë rí na lecsa' ri mbúurée rë.

Feeñiyohi Yéésú taalibe ya (Saame Maccée 28.16-20 ; Marka 16.14-20 ; Sañ 20.19-23 ; Tíledí apootarra 1.6-11)

³⁶ Taalibe yi ana ya homu wona, Yéésú hente jalañ fii wë béeb, won wa tih : « Céliirí yaawe ! Hémíi jaamma ! » ³⁷ Ndaa wa tíitú tíitè níi affi wa kúnèhté ; wa habuu biti koon yaa yébitéh. ³⁸ Yéésú won wa tih : « Don tíitú yih ? Haala' yi níi don na lahu nuf ana ? » ³⁹ Èlsú ya' yi so' a kotti so' : yaa so' kay ! Lébi faan so' don olsoh ! Yébitéh na lah bo' faan ti so' nen a ? » ⁴⁰ Wona' ri wa iñyaa ra, dí teebepe wa ya' yi a kotti. ⁴¹ Sosi keeña a éemé homuu wa ra, tahte wa miníh ríi gém doom. Tígí daaha, dí meelte wa won tih : « Don lahute yii ñamun dee a ? » ⁴² Wa yerute ri koy jén hütú. ⁴³ Di bebepe jéné ñampe ri fii wë.

⁴⁴ Di antee waa won tih : « Húmú homa' mi leelon ra, mi wonte ron unni yeh : “Iña wonu sun fi so' filib kootii Mëyiis a tééré yí yonente ya a Téerii kaña ya ra béeb wadtee lah.” » ⁴⁵ Tígí daaha, Yéésú panke níi affi wa kúnsèhté, wa yúhúté yee won Téerée rë. ⁴⁶ Di won wa tih : « Bíníyúté biti so' mi Buura Koo fal ri ra, mi wadtee mok níi mok, te waali éeyé fë filoon fi húlí sè', may koloh búudé. ⁴⁷ Te dala'te Yerusalem, heetta ëldúnë béeb warutee waariyu di tii so', wa lof pesad Koope baal wa bakaadfi wa. ⁴⁸ Don daa seede yi so'. ⁴⁹ Te so' mi beh, may cépídf sun fon Ruuh-Pesenj fa hómú gap don Baaso' ra. Don nék, ngënë kélii Yerusalem dee níi doolaa nay kolee sun ra cép don na. »

⁵⁰ Filoon fi baaha, Yéésú kúdté wë waal Betani, béyídté ya' yi na barkel wa. ⁵¹ Di hom barkeli wa na taka' a wa, Koo béyídté rí kúdté rí hébisí

sun. ⁵² Wa fi taalibe ya jaamiyuute ri anutee nimil Yerusalem, keeñni wa sosse níi sos. ⁵³ Faraah wa homuu filib Faam fi gaani Koope wa símé rí.

Uni Neba bíní Sanj ra Kúnsëe

Di baahi jaŋaa Sanj fa non apootarri sabboo a ana yi Yéésú rē daa bíní téeríi Uni Nebi bee, ndaa bití daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Sanj nék, bíníté iñi yéŋké bití Marka a Maccëe a Lúkkë bíníyúy wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (1.19-28 ; Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Sanj wonte bití Yéésú daa Un Koope, te Una a Koope daa mësúu hom. Uni baa daa ac dékké a bëewë, onte bëewë gémú díi na ra níi wa henute koyyi Koope (1.1-18). Di wonte bití Yéésú daa bëe' Koope wol ri ëldúnë rë (6.29 ; 17.3).

Filiḅ téeríi beh, Yéésú wonte bití daa ri ñama na ona' pes ḁa (6.35), daa ri niiñi ëldúnë (8.12), daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa (14.6), daa ri níirëhí kah-kah fa (10.11).

Sanj wonte sun fi :

- yíi lenke iñi éemílë' yë paŋ Yéésú teeḅa'i bití daa ri Koy Koope ra (2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21),
- yíi lenke tee'a'i Yéésú a Nikodem (3.1-21),
- yíi lenke belaa dék Samari ra (4.1-42),
- yíi lenke lëfëñíidë Betsataa (5.1-18),
- yíi lenke bëe' límúu búumíḁ ḁë (9.1-7),
- yíi lenke wahtaa nay kolee Yéésú feey fi bee saañ ḁeefri Boffa ra (14.28 ; 16.5-11),
- yíi lenke bití bëyí fí faha' yúhí Boffa ñeya' Yéésú në, ay rii yúh rë (14.6 ; 16.26),
- a yíi lenke ḁaŋa ḁagíḁ dí taalibe yí, déŋéenté wë Boffi ra (17.1-26).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee bëeḅ ay ot bití ow mínéh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéésú në, dí fa daa Koy ka ra. Bëyí fí ot Koy ka, otte Boffa.

Bëe' na wonuu Una ra

¹ Dalaana ḁeef Una na ; Una a Koope daa húmú, te dí fi Una Koope.

² Una a Koope daa húmú dalaana.

³ Koope ñeya' díi na, sakke iña bëeḅ ; lahay yíi sakute te ñeyay díi na.

⁴ Pesa hom díi na, te pesi baa daa niiñi bëewë. ⁵ Niiña na ḁaḁ ñúusë, ñúusë habay ri.

⁶ Koo húmú wolte bëyí hínú Sanj*.

⁷ Sanj acce seedii niiña, nda dí mín tah bëewë bëeḅ gém. ⁸ Di a faanaŋ fi, dí niiña neh ; seedii niiña daa tah ri koloh. ⁹ Niiñi bah, daa niiñi kah-kah fa yéŋké bití ac ëldúnë niiñi bëewë bëeḅ rë.

¹⁰ Una húmú ëldúnë. Koo ñeya' díi na sakke ëldúnë, añaŋ, bëyí ëldúnë yíih rí. ¹¹ Di ac mboko yi na, ndaa mboko yi síkírúuy rí. ¹² Añaŋ, kaa'eeh lahte bëewí síkírúuté rí, te gémúté rí. Te dí onte bëewí yaa bëeḅ níi wa henute koyyi Koope. ¹³ Wa henuuy koyyi Koope di pagad' yaal a beleḅ. Di yíi ow daa faha' ri neh ḅal. Èe-ëe' ! Koo daa paŋ níi wa henute koyyi.

¹⁴ Una hente ow, dí dékké filiḅ fi yen, ñéerë'té a kaah koceec a malli mínéh dúm, yen na olu. Yen olute ndama liil ri Koo Boffi na ra, ndama yed' Boffa Koy ka laha' ri yínë kut ḁa. ¹⁵ Sanj fa seedeyíḁ dí ra, húmú bëyíḁté uni sun won tih : « Bee daa bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, dí luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, ḁeef dí húmú në. » ¹⁶ Malla kúḁ dí mínéh dúm ḁë, dí onte yen na yi caakke níi caak. ¹⁷ Koope ñeya' Mëyíis në pokke Kootaa, ñeyíḁté mal a kaah Yéésú-Kiristaa na. ¹⁸ Ow ëllëy Koope. Koy ka yínë kut daa ëlíḁ dí, te dí fi baa Koope. Di fa hom a Boffa ra daa teeḅa' ḁee man dí fi Boffa ra.

Woni Sanj Batis bití dí Kiristaa neh (Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18)

¹⁹⁻²⁰ Sanj seedeya' Yéésú ḁeh : kélḁ yí yëwúḁḁë homu Yerusalem

* 1:6 1.6 Sanj fa na wonuu dee ra daa ri Sanj Batis.

wolute seeyoh ya a bëy tali Léwí Sanj na nda meel dī dī fi baa daa ri wa. Meeluu wa ri ra, dī d̄apay dara, seedete won tih : « So' mi Buura Koo fal ri ra neh ! » ²¹ Wa meelaatute ri wonu tih : « Kon fu wah ? Fu Éelí è ? » Di won wa tih : « Èe-èe', mi Éelí neh ! » Wa wonaatu ri tih : « Daa fu yonentaa a ? » Di won wa tih : « Di so' neh dé' ! » ²² Wa millúu rí won tih : « Kon daa fu wah ? Won fun bëe' hen fu ra, nda fun lah yii léhínún bëewë wolu fun da. » ²³ Sanj lofa'te wa a unna húmú won yonente Isayii ra, won wa tih : « Daa mi una húmú d̄ofoh luufa na won bitih : “*Dèd̄d̄í Yíkèe waala níi júb.*”[✧] »

²⁴ I farisenj húmú filib bëewë wolu Sanj na ra. ²⁵ Wa yabaatute na meelu ri wonu tih : « Fu won ti fu Buura Koo fal ri ra neh, fu Éelí neh te fu yonentaa wadti ac ra neh. Kon yi tah fu na bētís bëewë ? » ²⁶ Sanj won wa tih : « Mi hom bëtsë' bëewë a muluḅ ; ndaa lahte bëyí ee filib fi bëewë deh, te d̄on yíih rí. ²⁷ Di ee ac filoon so' ra ndaa mi haayayti liil kotti†. »

²⁸ Yii baa laha' énfí laahi Yurden di Betani‡, tígè nè bëtsë' Sanj bëewë rë.

Har fa yera' Koope sarah ra

²⁹ Kéy fín fë, Sanj ot Yéésú na ac d̄ii na, dī yíppée won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah§, hosii bakaad̄d̄i bëy éldúnë rë ! ³⁰ Daa ri bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, dī luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, d̄eef dī húmú nè. ³¹ So' mi bee sah, mi húmú yéeh bëe' wad̄ d̄ii hen koon d̄a, ndaa yee kúf aya ac mi, ma na bëtsë' muluḅ ra, dī bití koyyi Israyel yúh rí. »

³² Sanj wonaat tih : « Mi otte Ruuhi Koope kola'te sun céppé sun fi man bédú nen, hompe d̄ii na. ³³ Mi húmú yéeh bëe' wad̄ d̄ii hen koon d̄a, ndaa Koope fa wol so' bētís a

muluḅ ra húmú won so' tih : “Fay ot Ruuha cép hom ow na ; bëyí baa nay bëtsée a Ruuh-Pesenj.” ³⁴ Te so' mi Sanj mi otte yii baaha, te mi seedete bití bëyí baa daa Koy Koope. »

Taalibe ya d̄ébúu ñee tal Yéésú rë

³⁵ Kéy fín fë, Sanj ayaatte tígè húmú wë aa' fin ra, canke a ow ana di taalibe yi. ³⁶ Ola' ri Yéésú na roommbiil, dī won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah ra ! » ³⁷ Keluu taalibe yi ana ya unni yah, wa ñeyute tal Yéésú. ³⁸ Heelta' Yéésú otte bití wa ñeyu tali ra, dī meelte wa won tih : « Don saamu yih ? » Wa d̄eekúuté rí a tii bëyí nè yèeddë' Unni Koope, wonu ri tih : « Rabbi, fu dék dih ? » ³⁹ Di won wa tih : « Èyí d̄on ot. » Tígí daaha, bi d̄eef na'a konte, wani Yéésú ñéerúuté, wa yúhúté tígè dék dí rë, wa yeelutee d̄íidë' caan fi bisa a dī.

⁴⁰ Anndere koy-yaafi Simonj Peer, non bëewí ana ya keluu wa unni Sanj, wa ñeyute tal Yéésú rë. ⁴¹ Di d̄ébpí pay saami Simonj, won dī tih : « Fun olute Mésúífë ! » (Iti fi tii baa daa ri Kiristaa mbée Buura Koo fal ri ra.) ⁴² Anndere kúdté Simonj Yéésú nè. Yéésú yeelte Simonj níi won dī tih : « Daa fu Simonj, koy Sanj ; dala'te woteh, fay d̄eekúu Sefaas. » (Iti fi tii baa daa ri : Peer. Iti fi tii Peer daa : la').

Fílíp a Natanayel

⁴³ Kéy fín fë, Yéésú hampe waali Galile. Laha' ri ra, dī tee'a'te a Fílíp, won dī tih : « Aye fu ñee tal so' ! » ⁴⁴ Fílíp dék Betsaydaa, bani Anndere a Peer daa boku gin. ⁴⁵ Di fi Fílíp nampee pay otte Natanayel, won dī tih : « Fun olute bëe' nè wona' Mëyiis téeríi Kootaa ra, bee na wonuu yonente ya Téerëe rë : yaa Yéésú fi Suseef, bee dék Nasaret ra. » ⁴⁶ Natanayel won dī tih : « Yin wun mín d̄uh Nasaret nagajek a ?

✧ 1:23 1.23 Saame Isayii 40.3 † 1:27 1.27 mi haayayti liil kotti :Di gerek, bíníyú d̄eh : te mi yinte sah p̄ekísí níh yí ñafad̄d̄i. ‡ 1:28 1.28 Betani :Betani fi bee bokaaya a bee dékú Lasaar a Martaa a Mari ra. § 1:29 1.29 har :Di gerek, bíníyú d̄eh : koy har.

» Fílíp won dī tih : « Yen saañ fu tíkíd afu il ! » ⁴⁷ Wa beyute waala na suu. Ola' Yéésú Natanayel na ac dīi na, dī won dī tih : « Bee daa koy ki Israyel tígí-tígí, bi yéeh nofa' ow ! » ⁴⁸ Natanayel won dī tih : « Fu yúhë' sè' dih ? » Yéésú loffe ri won tih : « Homa' fu tal eena deef Fílíp dëekëy rë doom ra, mi otte ro. » ⁴⁹ Natanayel béyídté uni won tih : « Bahaa, kon daa fu Koy Koope ! Daa fu Buuri Israyel ! » ⁵⁰ Yéésú won dī tih : « Wona won mi ro bití mi otte ro tal eena ra, daa tah fu gém è ? Fay ot yi luk baa éemílë'. » ⁵¹ Di antee baat won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay ot sun-Koo kúnsëh, malaaka yi Koope lawe sun cépé, aye so' mi Koy-bëe' në. »

2

Kílëegë lah Kanaa ra

¹ Waal ana filoon fi baaha, kílëek lahte Kanaa di Galile. Yaafi Yéésú húmú në. ² Yéésú a taalibe yi bal dëekuté kílëegë, wa ayute. ³ Dúmë' béeñë ndaje ma ra, yaafa ndunutte Yéésú baaha won dī tih : « Wa lahluy béeñ. » ⁴ Yéésú won dī tih : « Síkirëh sè' yaa ow ! Fu faha' bití mi paga yi te wahtii so' lahay doom ? » ⁵ Yaafa payte won koy-pagoh ya tih : « Yii won don dī béeß, lah pëgí rí. » ⁶ Deef lahte yaad pëenë yí yugusuu la' húmú në, yi yëwúddë yahti bukutoh raa efuu na. Bina-bina waa na béeß wadtee mín sod binwaar iniil mbée pëenë. ⁷ Yéésú won koy-pagoh ya tih : « Néhi yaadfi yee muluß. » Wa nehute yaadfa ní liiffé pew. ⁸ Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Leegi éfi në mulaa don kom koy ki gaana. » Wa pagute yii baaha. ⁹ Díkísë' koy ki gaana efa, deef mulaa yíssëhté béeñ. Di yéeh tígë koluu koy-pagoh ya béeñë rë, ndaa wa fi yaa yúhú. Tígí daaha, koy ki gaana dëekké yíkii kílëegë ¹⁰ won dī tih : « Ndaje mi lah béeß bëewë débúu efa' béeñë lukki neß fa. Tíl ní bëewë

sampi píi faanni wa raa nék, yee loolay níi rë anti dúhrú ! Do nék fu henay dhah, fu yef béeñë lukki neß da yefo níi a deh. »

¹¹ Baa daa kimtaana débpí pag Yéésú rë. Di paga' ri Kanaa di Galile. Daaha, dī teeßa'te ndami, tahte taalibe yi gémuté rí.

¹² Filoon fi baaha, dī saañce Kafarnawum bani yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi ; wa homute i waal daaha.

Yéésú a yaayoh ya filib Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkë 19.45-46)

¹³ Leba' Paagiyëwúddë rë, Yéésú kolohte saañce Yerusalem. ¹⁴ Laha' ri dī haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dī deef júlë yë wani harra a faññji wa filib, yaayoh yi bédú yë, a bëewë në lofrantuu hélíis rë.

¹⁵ Tígí daaha, dī saampe dúd níh yugusse njooraa, líkké wë, dúhídté wë béeß éssín bani júri wë ; dī júlkeñcé taabulli bëewë në lofrantuu hélíis rë, hasalte hélsí wë feey, ¹⁶ antee won yaayoh yi bédú yë tih : « Këllí iñyee béeß deh ! Ngënë tíkí faam Baaso' yaayaa ! » ¹⁷ Filoon fi baaha, nuffi taalibe yi payte unna biniyú Téerëe rë bitih : « *Tígë teem so' Faamu ra, daa mi yúh rí keeñ so' !* »*

¹⁸ Tígí daaha, baha yi yëwúddë wonu ri tih : « Pagid fun yii éemílë'í nay fun teebe bití fu lahte sañ-sañha paga' fu yii bee ra ! » ¹⁹ Yéésú tahte won wa tih : « Don poysa' Faam fi gaani Koope fi bee raa, may ri tabahaat filib waal éeyë. » ²⁰ Baha yi yëwúddë wonu ri tih : « Faam fi bee tabahute kíil sabay iniil a kíil pëenë (46) bee ra, do fantee won fu mín dīi tabahaat filib waal éeyë è ! » ²¹ Ndaa Faam fa na wona' Yéésú rë, dī yin kay neh gét nëe wona' faan dī fi baaha. ²² Tíllë' níi Yéésú këlluté búudé rë, taalibe ya nérsúuté bití Yéésú na húmú won uni bah ; yii baa tahte wa gémuté

* 2:17 2.17 Saame Kañaa ya 69.10

yee won Téerée rē a una h́mú won Ýeesú rē.

Yii homa' ow béeb Ýeesú ýuh rí

²³ Jamanaa homa' Ýeesú Yerusalem feedi Paaga ra, ow caak gémúté rí oluu wa kimtaanna paᅇ dī ra. ²⁴ Ndaa bi ýuh Ýeesú béewē béeb, dī lekaay wa. ²⁵ Di h́mú sohlaay biti ow ac dīi na won biti díw man d́eh, ndah yii homa' ow béeb dī ýuh rí.

3

Ýeesú a Nikodem

¹ Lahte béyí h́nú Nikodem, dī non farisenᅇa te ri kélfē ýewúd. ² Di acce elek d́eefidte Ýeesú won dī tih : « Bahaa, fun ýuhúté biti Koope daa wol ro ýeedd́i fun, ndah ow mínéh paᅇ kimtaanna paᅇ fu ra hém Koope ñéeréey a ri. » ³ Ýeesú tahte won dī tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh ýuh iña Nguur ki Koope, hém dī límēetúy. » ⁴ Nikodem meelte ri won tih : « Ow t́l níi baha raa, dī ay límēetúu d́ih ? Di ii nimil loo yaafi límēetú kay maan ? » ⁵ Ýeesú tahte won dī tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh haal Nguur ki Koope, hém dī ñeyay muluᅇ a Ruuh-Pesen, dī límēetú. » ⁶ Béyí límú ow, pesa' pes ow ; béyí límúu Ruuhi Koope, pesa' Ruuhi Koope. ⁷ Yin banay roo jaahal di yee wona' mi roo biti béewē warutee límēetú rē. ⁸ Ngilaaw ma laba' t́gí neba' ri fu kelee na neh a ? Añcaᅇ, fu ýeéh t́gē kola' ri a t́gē na saaᅇ dī ra ! Di d́aaha kep di béyí límúu Ruuhi Koope ! » ⁹ Nikodem won dī t́gí daaha tih : « Baa mínē' lah d́ih ? » ¹⁰ Ýeesú won dī tih : « Ýeedd́ehē teempe ti d́o nen Israyel fu ýeéh yii baa a ? » ¹¹ Mee ron won kaaf ka ra ee : fun hom wonuu iña ýuhú fun d́a, fun seede iña na olu fun d́a, ndaa d́on fahuuy fun síkírēh. ¹² Mi won d́on iñi éldúnē dón gémúy sē' rēe, dón ay soo gémée d́ih biti mi wona ron iñi sun-Koo ? ¹³ Ow pëyrëy ýuhí

sun-Koo ; so' mi Koy-b́ee' fē kola' na ra donᅇ daa ýuh rí.

¹⁴ « Dee kera' Mëyíis gonᅇ fa yugusuu përem sun fi duuda, béyídté rí luufa ra[☆], so' mi Koy-b́ee' mi wadti béyrúun d́aaha, ¹⁵ nda béyí gém sē' béeb lah pesa na d́uméh rē. ¹⁶ Ýuhí biti Koope faha' béewē fahoo níi dī yera'te Koy ka laha' ri ra kut, nda béyí gém d́ii na béeb banti sanᅇku, lah pesa na d́uméh rē. ¹⁷ Koope wolay Koohi éldúnē biti ri ac daani béewē ; ee-ee', dī wol ri sēmlé'í wē. ¹⁸ Kon béyí gém Koy ka na ii daanu ; béyí gémëy rí nék daanute níi wocce, af yee gémëy b́ee' dī fi Koy ki ýinii Koope kut ra. ¹⁹ Te yee haala' daana ra daa ri beh : niiña acce feey, ndaa ñúusē daa génél béewē niiña ndah pagad́d́i bossi wa. ²⁰ Béyí na paᅇ bos béeb wonay yin niiña, dī hega' ri hegoo, ndah dī kaa' biti pagad́d́i bossi feeñ. ²¹ Béyí paga' kaah nék saama' niiña, nda béyí ot pagad́d́i béeb ýuh biti Koope daa bek dī na. »

Ýeesú a Sanj Batis

²² Filoon fi baaha, Ýeesú a taalibe yi koluute suute Yúdée. Di hompe i waal daaha a wa, dī na bétis béewē. ²³ Sanj nampee hom Enon di h́ebís Salim na bétis daaha bal, bi caak t́gē muluᅇ. Béewē aye d́ii na, dī bétse wē. ²⁴ Baaha d́eef dī téyúy kasu doom.

²⁵ Lahte bis, i ow di taalibe yi Sanj na taasuu a ýewúd yii lenᅇke di na bukutuu. ²⁶ Wa payute Sanj na wonu ri tih : « Bahaa, fu nerséhté b́ee' dóni h́mú énfí laahi Yurdeᅇ fu na seedeyid d́i ra a ? Di dalte bétis te béewē béeb yuluu d́ii na. » ²⁷ Sanj won wa tih : « Ow mínéh lah yii man dah, te Koo oneh ri ri. ²⁸ Don mínú seede biti sah, mi wonte biti mi Buura Koo fal ri ra neh, a biti Koope wol so' kéllehí donᅇ. ²⁹ Kílëek bi yaali ; kooji yaala nék homa' dah, kelee una, keeña sos níi sos. Daa mi kooji bah, yii baa daa tah keeñ

☆ 3:14 3.14 Saame Kíní bëy Israyel 21.9

so' sos nii sos. ³⁰ Di wadti laha maakaama laho saye, bi so' eylée.

³¹ « Bëe' kola' sun-Koo ra daa paa' béeb sun. Bëyi feey fi beh, mínti nona feey te wona' yii leŋ ëldúníi beh. Bëe' kola' sun-Koo ra nék [daa paa' béeb sun] ; ³² di seedeya' iña ot di a yee keloh ri ra, ndaa ow na sikíreeh rí. ³³ Bëyi tah iña na won di ra, déggélté bití Koo wona' kaah. ³⁴ Bëe' Koope wol ri ra, léhíné' woni Koope, ndah Koope beb Ruuhi Pesenji béeb sodte ri ri. ³⁵ Boffa daa faha' Koy ka níi tíkké iña béeb ya'i. ³⁶ Bëyi gém Koy ka lahte pesa na dúméh rë ; bëyi kaa' gémí rëe nék ii yúh pesi bah, te Koope ay rii dékéé teeb haay-keñ. »

4

Yéésú a belaa dék Samari ra

¹⁻² Waalli yaaha, farisenja keluute ban fi bití yee lah Yéésú taalibe, bëtíssé wë rë, luk yi Sanj Batis. (Deef nagajek di fi Yéésú neh daa na húmú bëtís, taalibe yi daa na húmú pagu yaa tígë.) Yúhë' Yéésú bití yii baa halte nuffi farisenja ra nék, ³ di kolohte Yúdée, na nimil Galile. ⁴ Di yahti saañ dín fë rëe, di wadtee ñee Samari. ⁵ Daaha, di títé níi di lebohte gini hínú Sikaar non Samari, di hëbís feey fa húmú on Yakop koohi Suseef ra. ⁶ Yakop húmú hacce yéem daaha. Bi mok Yéésú waali, di tookke búk yéemé na hílsëh, deef na' lahte leelu af. ⁷⁻⁸ Taalibe yi suute filiḅ ginin saam yii nay waa ñame.

Lahte belii dék Samari acce neh wahtii baaha. Yéésú won di tih : « On so' muluḅ mi han yaa ow. » ⁹ Belaa won di tih : « Mantee bal, fu daga' so' muluḅ díh te fu yëwúḁ, mi bëy Samari ? » (Deef wa fi yëwúḁḁë nagajek, fahuuy bok a bëy Samari dara.) ¹⁰ Yéésú won di tih : « Fu yúh yii na ona' Koo a so' mi bëe' na won a do ra koon, daa fay soo dage muluḅ, mi on do mulaa na ona' pes dā. » ¹¹ Belaa tahte won di tih : « Bahaa, do fu lahay hoc níi wocce, te

yéemé noodte tíkké sun ! Fay d'uhée mulaa na ona' pes dā di kon ? ¹² Ciffi fun Yakop daa helid fun yéemí beh. Di hante na mulaa, koyyi hanute na, yuppi hanute na, fantee haba' bití fu luk díi gaan a ? » ¹³ Yéésú won di tih : « Bëyi han na mulii yéemí bee béeb, fay sifiraat ; ¹⁴ ndaa bëyi han na mulaa nay mi rii one ra, ii sifiriil ta' : mulaa nay mi rii one ra kay, ay yíssée culi julli pesi na dúméh díi na. » ¹⁵ Belaa won di tih : « Bahaa, on so' na mulii yah, nda mi woc sifiroh te mi aylileh neh yéemí beh. »

¹⁶ Yéésú won di tih : « Kon paye fu kale yaalu fu ac. » ¹⁷ Belaa won di tih : « Mi lahay yaal. » Yéésú won di daaha tih : « Fu won kaah bití fu lahay yaal, ¹⁸ ndah fu ñeete yaal iip, te bëe' doni na pesu leegi ra yaalu neh. Kon fu won kaah ! »

¹⁹ Tígí daaha, belaa won di tih : « Bahaa mi ot na, fu yonente ! » ²⁰ Caacci fun húmú jaamiyuu Koope sun fi dani beh, ndaa don fi yëwúḁḁë, don wonu di wadti jaamiyuun Yerusalem. » ²¹ Yéésú won di tih : « Yaa ow, gémé yee na won mi ro bee ra : ay tíl níi jaamiyohi bëewë Baap-Koo sun fi dani beh, mbée Yerusalem ii caak solo. ²² Don fi bëy Samari, don na jaamiyuu, ndaa don yíh Koope ; fun fi yëwúḁḁë nék, fun na jaamiyuu ri te fun yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi yëwúḁḁë në, múclí ëldúnë. ²³ Wahtaa hompe lah, te ri lahte, wahtaa nay jaamiyee bëewë na saamu Baap-Koo kah-kah ra, wa ñeya' ri Ruuh-Pesen a kaaf ka ra. Baap-Koo saam mani bëewí yah. ²⁴ Koope di Ruuh, te bëyi na jaamiyoh ri wadti ñeyaa Ruuhi a kaah. » ²⁵ Belaa won di tih : « Mi yúhté bití Buura Koo fal ri ra maanam Kiristaa, ac ayo. Di ac dāa, di ay fun teeb béeb. » ²⁶ Yéésú won di tih : « Daa mi, so' fa na won doo na ra. »

²⁷ Taalibe yi Yéésú lahuu tígí daaha. Oluu wa Yéésú na won a beleb ra, wa éemuté níi éem, ndaa

ow di waa na kaañay meel Yéésú yee na saam dī ra, a yee tah dī na won a belaa ra. ²⁸ Tígí daaha, belaa helte peni mulii, nimilte ginin won bēewē tih : ²⁹ « Ēyí đon ot bēe' abee wonte so' iña pañ mi ra béeb. Di Buura Koo fal ri ra neh delem a ? » ³⁰ Bēewē koluute, suute deefri Yéésú.

³¹ Filiḅ fi baaha, taalibe ya gangalu Yéésú ñam wonu tih : « Bahaa, túmé yin lowu book ! » ³² Ndaa dī won wa tih : « Mi lahte ñami đon yíih rí. » ³³ Tígí daaha, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Ow kompe ri ñam neh a ? » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Pañ yee faha' bēe' wol so' ra níi mit sēk, daa ñami so'.

³⁵ « Don wonu neh dee a lec tas céyín iniil a ? So' mi won đon tee : élí meeyya ! Iña nonte níi seh lec. ³⁶ Bēe' nē lec đa ee liil yínlí rē, na nēgírē' peba na saañ pesa na dúméh rē. Hen đaaha raa, bēe' soh ra a bee lec đa bok, lah sos-keñ. ³⁷ Léehē won kaah bitih : "Bēe' soh ra bokaay a bee lec đa." ³⁸ Mi yeñce ron lec meeyi đon mēsúy nēe pañ dara. I ow kay daa légéyú rí, đon daa njiriñuu ri. »

³⁹ Kola'te bee wona' wa belaa biti Yéésú wonte ri iña pañ ri béeb rē, i ow caak di bēy Samari dékú gini baa ra gémúté Yéésú. ⁴⁰ Te deefruu wa ri ra, wa đagute ri dī hom waa na daaha ; tígí daaha, dī hompe waal ana waa na. ⁴¹ Iña na won dī ra tahte wa baatuutee caak na haalu ngémē. ⁴² Wa wonu belaa tih : « Iña bílíd fu fun đa daa tah fun gém neh doñ, ndaa biti fun kellirute affi fun dī na won, te fun yúhúté biti daa ri Sēmlēhí éldúnē kaah. »

Koy daga pay Yéésú rē

⁴³ Filoon fi waalli ana ya hom Yéésú daaha ra, dī kolohte saañce Galile. ⁴⁴ Di wonidte afi bitih : «

Yonente heefuu gina dék dī rē. » ⁴⁵ Laha' ri Galile ra, bēy gina teeriyuute ri daaha, ndah payuu wa feedi Paaga Yerusalem ra, wa olute iña pañ dī filiḅ feeda ra béeb.

⁴⁶ Daaha, Yéésú ñeyaatte Kanaa di Galile, tígē húmú yíssē' rí mulaa bēeñ rē. Deef ow di dakki buur dék Kafarnawum, koy ka keente jér.

⁴⁷ Kela' ri biti Yéésú kolohte Yúdée acce Galile ra, dī saañce deefidte ri, đanke ri pay Kafarnawum payid dī koy kee ke ri na maannda' húl rē.

⁴⁸ Yéésú won dī tih : « Don oluy kimtaan a iñi éemilē'té rēe daal, won ti đon ii gém múk è ! » ⁴⁹ Daga won dī tih : « Bahaa, yípée ac faam balaa koy so' húl. » ⁵⁰ Yéésú won dī tih : « Nimile faam, koohu béyídté af, yin ii ri kat. » Bēe' gémpé yee won dī Yéésú rē, kolohte na saañ faam.

⁵¹ Di hom waali faam fa, súrgé yí téebílúuté rí wonu ri tih : « Bahaa, koohu kolohte ! » ⁵² Di meelte wa wahtaa koloh kúkēyē rē, wa wonute ri biti faan kúkēyē woc tama bee wota' na' yutuud' leelu af aa' fin ra. ⁵³ Boffi kúkēyē yíppée ot biti yaa wahtaa wona' ri Yéésú biti koohi béyídté af ra. Kola'te baaha, bani bēy faami béeb gémúté Yéésú. ⁵⁴ Baa daa kimtaani ana fa pañ Yéésú kola' ri Yúdée nimilte Galile ra.

5

Lēfēñídē pay Yéésú rē

¹ Filoon fi baaha, ndaje di ndaje yi yēwúđđē lahte Yerusalem, Yéésú kolohte saañce na. ² Gini baaha lahte laahi Ébrē yē wonuu ri Bet-sataa, hom hēbís ílē nē wonuu Ílí Harra* ra. Di lahte mbaar iip.

³ I jéríd caak daa fanuu mbaarri yaaha : búumíđđē deh, bēewē nē yíibú rē deh, lēfēñíđđē deh. [⁴ †]

⁵ Filiḅ fi jéríđdí yaaha, lahte na bēyí

* **5:2** 5.2 Gini Yerusalem béeb húmú mírú mírē níi embite, dī antee lah íl caak. Ílí bee na wonuu Ílí Harra bee ra, bēewē habuu biti harra húmú ñeyrúu nē biti wa húmú yahti haal gina. † **5:4** 5.4 Bēewē húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bēewē rē, lahte na yi húmú bíníyú yíi beh : Wa homuu daaha sehe hégíyēhí mulaa. Na hom níi lah wahtii malaakii Koo-Yíkēe ac hégíy mulaa, te jérđē nē đébpí haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a di míntí man jérē béeb.

hente kíil sabay éeyë a kíil peeye (38) dī fanohte ri jér. ⁶ Ola' Yéésú bēe' fanohte feey te ri yúhté bití dī maañcee jér rē, dī meelte ri won tih : « Fu faha'te bití fu wah a yaal kowa ? » ⁷ Jérdē won dī tih : « Bahaa, mulaa hégíyēh rēe, mi na laheh bēyí mín sēe bek filib laaha ; mi home étíd saañ haal raa, ow kay d'éb sē' filib. » ⁸ Tígí daaha, Yéésú won dī tih : « Kolee, fu pon dilu fu tíl. » ⁹ Bēe' yíppée wah, kolohte ponte dili na tíl.

Yiin pay Yéésú bēe' rē tee'a' a bisa na hílsúu yéwúddē rē. ¹⁰ Oluu baha yi yéwúddē bēe' a dili, wa wonu ri tih : « Fu waray meeβ dilu bisee woteh beh, dī bisa na hílsúu rē ! » ¹¹ Bēe' won wa tih : « Bēe' pay so' ra daa won so' mi beb dili so' mi tíl. » ¹² Wa meelute ri wonu tih : « Bēe' won dō baaha ra wah ? » ¹³ Ndaa bēe' yéeh payohi, dī mínéh ríi teeβa', bi múuy Yéésú filib dúukélí bēewē hómú daaha ra.

¹⁴ Filoon fe, Yéésú tee'a'te a bēe' filib Faam fi gaani Koope, won dī tih : « Fu abaa fu wahte leegi ! Ngana bakaaril, toñeh yii luk baa misik ay roo kate. » ¹⁵ Kola' bēe' dah, dī payte wonte baha yi yéwúddē bití bēe' pay dī ra Yéésú. ¹⁶ Kola'te baaha, wa henute halañ sun fi Yéésú, di yee paya' ri ow bisa na hílsúu wē rē. ¹⁷ Ndaa Yéésú won wa tih : « Baaso' ee légéy rē na saañ, so' bal mee légéy rē maa saañ. » ¹⁸ Wona won dī baa ra, tahte baha yi yéwúddē baatuutee cañ hawí húl, ndah teyay bití doŋ dī poote kootii bisa na hílsúu rē, ndaa dī wona' ti Koope daa boffi, daa ri bití daa wa teyu.

Sañ-sañi Koy ka

¹⁹ Yéésú tahaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : so' mi Koy ka mi mínéh koloh rek mi pañ ; mi paga' yee ot mi Baaso' na ra. Yii pañ Baaso' bēeb, so' mi Koy ka mi paga' ri. ²⁰ Di faha'te so', te dī na teeβ so' iña na pañ dī ra bēeb. Di ay soo teeβ yi ay pagu kay, yi luk

yaa gaan faŋ níi d'on éem : ²¹ di na kèllé' Baaso' ow búudé on dī pes, so' mi Koy ka bēyí neb so' mi on dī pes. ²² Baaso' na aattiyeeh ow, ndaa dī onte so' mi Koy ka sañ-sañ aattiyaa mi bēeb, ²³ nda bēewē bēeb yed' so' mi Koy ka cér ti di yeruu wa ri Baaso' nen. Bēyí yeray so' mi Koy ka cér, d'eeŋ yeray Baaso' fa wol so' ra cér. ²⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee : bēyí síkírēh woni so', te ri gém bēe' wol so' ra, lahte pesa na d'úméh rē. Di ii daanu : dī múccé kúl kē, haalte pesa. ²⁵ Kaaf ka bee búk sē' beh : wahtaa ee saañ lahe ra, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay kelee bēewē húlú rē un so' mi Koy Koope ra, te bēewē nay kelee woni so' ra ay pes. ²⁶ Di homa' pesa Baaso' na, dī tahra' so' ri daaha, pesa hompe soo na. ²⁷ Te ri onte so' mi Koy ka sañ-sañ aattiyaa, ndah daa mi Koy-bēe'. ²⁸ Yee won mi d'on ra banay ron jaahal : wahtaa ee ac da, bēewē húlú hacu feey fi bee ra bēeb ay keloh un so', ²⁹ te wa ay koloh búudé. Bēewē hómú paguu yin wun ra ay koloh, haal pesa na d'úméh rē, yee hómú paguu yin bos ra koloh, daanu. ³⁰ So' mi Koy ka mi mínéh koloh rek mi pañ, mi na pageh yee neba' so' ra, ndaa yee neba' bēe' wol so' ra. Mi hom aattiya' yee nah so' Koope ra, te aattiya'i so' júβpé.

Seede yi Koy ka

³¹ « Daa mi seedeyira af so' iñi so' koon kep, ow ii tah bití mi won kaah. ³² Ndaa ow kay daa na seedeyid' so', te mi yúhté bití iña na won dī sun fi so' ra kaah. ³³ Don wolute i ow Saŋ Batis na, te iña won dī sun fi so' ra kaah. ³⁴ Seedii lej sun fi so' yaha bi ow kut, mi sohlaay ; ndaa mi won d'on woni Saŋ, nda d'on mín múc. ³⁵ Saŋ hómú man lampii kéd'fú hawaanaa nen, te d'on hómú dalute ot neb níiñi. ³⁶ Ndaa lahte seedii daa luk bi Saŋ lah solo : daa wa iña na pañ mi ra. Yee nah so' Baaso' pañ ra won sun fi so', wa teeβa' bití Baaso' daa wol so'. ³⁷ Te

Baaso' fa wol so' ra, seedeyid so' bal. Yaa biti kay, don kéllúy dí na won, te don éllúy rí. ³⁸ Don habuy unni don na ndah don gémúy so' mi bée' dí wol ri ra. ³⁹ Don yahti yoon Téerée rée, don bekuu keeñnon béeβ filiβ, ndah don séentúu pesa na dúméh rē nē. Añcaŋ, Téerée seedeyid so', ⁴⁰ don anutee kaa' deefri so', don pes !

⁴¹ « Mi sohlaay kañi kola' ow na. ⁴² Mi yúh don : mi yúhté biti don fahuuy Koope. ⁴³ Mi ayid Baaso', don kaa'uute síkírēhí sē'. Ndaa ow kay daa ayira aŋi raa, don síkírēh rí. ⁴⁴ Don fahuu biti rek don kañantee affon, don anutee fahuuy kañi kola' Koope fa yínē kut ɗa ! Don ay soo gémée díh ? ⁴⁵ Ngēnē hēbíi biti daa mi nay ron teebee a Baaso' ; Mēyíis daa nay ron teebee, dí fa don tíkú yaakaaron díi na ra. ⁴⁶ Nagajek, don gém Mēyíis kaah koon, don warutee soo gém, ndah dí bínité yii leŋ soo na. ⁴⁷ Ndaa hém don gémúy iña bíní rí rēe, don ay gémée wonni so' díh ? »

6

*Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccēe 14.13-21 ; Marka
6.30-44 ; Lúkkē 9.10-17)*

¹ Filoon fi baaha, Yéésú húussé laahi Galile fa na wonuu bal laahi Tiberiyat ra, saañce búgí yínēe. ² Bi olu bēewē kimtaanna na paŋ dí, dí na wahil jéríɗɗē rē, dúukēl ow ñeete tala. ³ Laha' ri ra, dí lappe daŋ, tookke a taalibe yi. ⁴ Baaha, deef feedi yēwúɗɗē na wonuu Paak ra lebohte. ⁵ Béyrē' Yéésú aŋi, dí otte bēewí caakute níi caak na ayu díi na. Tígí daaha, dí meelte Fílíp won tih : « Yen ay lomee mbúuríi mín ñēmíɗ bēewí yee dih ? » ⁶ Di hom olsohi Fílíp, daa tah dí wona' ri ɗah ; deef dí yúhté yee nay ri page ra níi wocce. ⁷ Fílíp won dí tih : « Wuti yen lah hélsí tam dúmléh wē koon* ,

ii mín lom mbúurú níi wa béeβ lah wuti yaha ñiip. »

⁸ Tígí daaha, ow kay di taalibe yi, Anndere koy-yaafi Simon Peer won dí tih : ⁹ « Lahte kúkēyí kúɗté mbúurú loorso† iip a jén ana deh, ndaa wa ay taabe bēewí caakki yee yih ? » ¹⁰ Yéésú won wa tih : « Wēní wē took. » Deef tígē húmú caakke gaawa. Wonuu wa baaha ra, wa tookute. Bēewí yaalla húmú nē rē warutee mit ow júnní iip (5.000).

¹¹ Yéésú bebpe mbúurēe, símpé Koope, wora'te wa bēewē. Di bebpe jénē hente ɗaaha bal, wora'te wa bēewē níi ow fi ow waa na béeβ lahte yi doyte ri. ¹² Namuu wa béeβ níi wa laalute ra, Yéésú won taalibe yi tih : « Négíríi wooñjiida, yin ban naa yah. » ¹³ Négírúu wooñjiidi mbúurú yí iippa ñamu bēewē rē, wa líiffé dama sabboo a dama ana. ¹⁴ Ola olu bēewē kimtaana paŋ Yéésú rē, tahte wa wonu tih : « Bēyí bee daa yonentaa húmú wonu biti wadtee ac éldúnē rē kaah ! » ¹⁵ Bi yúh Yéésú biti bēewē yuluu hami daaha tik dí buuri wa, dí héciilté lappe daŋa, bani aŋi njunduŋ.

*Tíli Yéésú sun fi mulaa
(Saame Maccēe 14.22-33 ; Marka
6.45-52)*

¹⁶ Sos na'in, taalibe yi Yéésú cépúté búk laaha. ¹⁷ Wa haalute gaal na húusú laaha yullute waal Kafarnawum. Koo elekke aŋi wa, deef Yéésú deefray wa doom. ¹⁸ Bi gaan ngilaaw ma, mulii laaha yampe na hégíyēh. ¹⁹ Sayuu taalibe ya níi wa homute yii mitte kilomet iip mbée pēenē filiβ laaha ra, wa séenúté ow na tíl sun fi mulaa, deef Yéésú daa na ac waa na gaala ; wa yípútée tíit. ²⁰ Ndaa Yéésú won wa tih : « Ngēnē tíití ! Yaa so' ! » ²¹ Tígí daaha, taalibe ya homu woni dí haal gaala, wa yípútée teer tígē na suu wa koon ɗa.

* **6:7** 6.7 hélsí tam dúmléh wē :Di gerek, bíníyú deh : dēñé tíméer ana (200). Dēñé yínē, daa ganjarma yíníl légéy súrgē bis múlgús. † **6:9** 6.9 loorso :Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusuu mbúurú.

Ñama na ona' pes da

²² Yíilè' Koo key fín fē, dúukēli bēewē hómú tasu búk laaha ra hómú olute bití gaal yínē kut daa hómú daaha aa' fín ; te wa yúhúté bití na suu taalibe ya ra, Yéésú ñéerēey a wa filib gaala ; wani affi wa kut daa suu. ²³ Tígí daaha, lahte gaalli koluu Tiberiyat ayute teerute hēbís tígē hómú ñamuu wa mbúurēe, bee símé' Yíkēe Koope ra. ²⁴ Bi olu wa bití dī fi Yéésú a taalibe yi hómúy nē, wa haalute gaalli yaaha, na suu Kafarnawum saami.

²⁵ Deefuu wa ri búgí yíníi laaha ra, wa meelute ri wonu tih : « Fu ac dee kiri bahaa ? » ²⁶ Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : wēerté sē' bití mbúurēe ñamu don nī looyon mayce ra daa tah don na saamu so', ndaa bití don yúhú iti fi kimtaanni so' neh. ²⁷ Ngēnē mēkí ñami ay millée yah. Lah mēkí bee na ona' pesa na dúméh rē kay, bee nay mii onee so' mi Koy-bēe' rē. Baap-Koo yedte so' sañ-sañi baaha. » ²⁸ Wa meelute ri wonu tih : « Koope faha' bití fun pañ légéyí bih ? » ²⁹ Di won wa tih : « Légéyē seh Koope don na ra bití don gém so' mi bēe' dī wol ri ra. » ³⁰ Wa wonu ri tih : « Fay fun teebe kimtaani bi nī tah fun gém dē ? Fay page yii bih ? ³¹ Caacci yen ñamute maan‡ luufa ti di bíníyúu rí Téerēe bitih : “Di onte wa yii ñamun wa, yii kola' sun-Koo.”* » ³² Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Mēyíis neh daa ona' ñama kola' sun-Koo ra, Baaso' daa na on don ñami kah-kah fa kola' sun-Koo ra. ³³ Ñama na ona' Koope ra, daa ri bee kola' sun te na on bēewē pesa na dúméh rē. » ³⁴ Tígí daaha, wa wonu Yéésú tih : « Bahaa on fun ñami yaa faraah. » ³⁵ Di won wa tih : « Daa mi ñama na ona' pesa ra. Bēyí deefid so' wocce yaab, bēyí gém sē' wocce sifiroh. ³⁶ Mi wonte ron ri : don

olute so' ngēey, ndaa don kaa'uute gémí sē'. ³⁷ Bēyí Baaso' on so' ri bēeb ay soo deefid, te bēyí deefid so' mii rii lík, ³⁸ ndah mi cépēy feey fa pañi yee faha' mi ra, ndaa pañi yee faha' bēe' wol so' ra. ³⁹ Yee faha' bēe' wol so' ra nēk daa ri beh : mi banti ñak ow yínē di yee déñéen dī so' ra, ndaa mi wad waa kēllē kēllē búudé yiin nay túkkíyē éldúnē rē. ⁴⁰ Yee faha' Baaso' ra daa ri bitih : bēyí yeel so' mi Koy ka bēeb te ri gém sē', dī liil pesa na dúméh rē, mi kēlíd dī búudé yiin nay túkkíyē éldúnē rē. »

⁴¹ Wona won Yéésú bití daa ri ñama kola' sun da, tahte yēwúddē nē úlúm-úlúmú hanndal ki wa ⁴² wonu tih : « Yaa Yéésú koy Suseef neh hanaa ? Yen yúhú boffi a yaafi ! Di wona' bití dī kola' sun dīh ? » ⁴³ Yéésú won wa tih : « Yéfi yee na wonu ron hanndal kon da. ⁴⁴ Ow mínēh sēe deefid hém Boffa wol so' ra yejeh ri soo na ; te so', may kēlíd bēyí baaha búudé yiin nay túkkíyē éldúnē rē. ⁴⁵ Yonente ya bíníyúté yii beh : “Wa bēeb, Koope ay waa teeb.”* Bēyí síkírēh Boffa bēeb te keloh woni, deefidte so'. ⁴⁶ Baa homay won bití ow élídté Boffa. So' fa kola' Koope na ra kut daa mi ot dī. ⁴⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : bēyí gém sē' liilte pesa na dúméh rē. ⁴⁸ Daa mi ñama na ona' pes da. ⁴⁹ Caaccee ke ron ñamu maana luufa ra húlúy é ? ⁵⁰ Ndaa dee man ñama kola' sun yee ra, bēyí ñam na bēeb ii húl. ⁵¹ Daa mi ñama kola' sun, na ona' pes ra. Bēyí ñam na ñami yeh, fay pes faw. Ñama nay mii onee ra daa faan so' ; may rii ona' nda bēewē pes. »

⁵² Unna won Yéésú yaa ra tahte yēwúddē béyrúté unni wa sun, na capuu hanndal ki wa wonu tih : « Bēyí bee mínē' yen yed faani dī nīi yen ñam ? » ⁵³ Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee

‡ 6:31 6.31 maan :Wa peppi sewte, wa man pēndē miraa nen. Daa wa ñama hómú on Koope bēy Israyel koluu wa Ésip homute luufa nīi hente kíil sabay iniil (40) ra. * 6:31 6.31 Saame Kolohi koyi Israyel Ésip 16.4, 15 ; Kaña ya 78.24 * 6:45 6.45 Saame Isayii 54.13

: don ñamuy na faan so' mi Koy-bëe' te don hanuy na ñif mi so', don ii naa liil pesa. ⁵⁴ Bëyi ñam na faan so' te ri han na ñif mi so', liilte pesa na dùméh rë te may rii kélídf búudé yiin nay túkkíyé èldúnè rë. ⁵⁵ Faan so' ñamad kah-kah, ñif mi so' han kah-kah. ⁵⁶ Bëyi ñam na faan so' te han na ñif mi so', dī pokohte soo na te mi pokohte dīi na. ⁵⁷ Baaso' fa wol so' ra ee pes da, te daa ri tah mi na pes ; ti daaha nen, bëyi ñam na faan so', daa may tahe dī pes. ⁵⁸ Ñama kola' sun-Koo ra daa reeni. Bani yee húmú ñamu caaccee ke ron húlú rë maduy. Bëyi ñam na ñami yah, fay pes faw. » ⁵⁹ Na yëeddë' Yéésú unni yaa ra, ðeef dī húmú filiḅ tígè na daguu yëwúdfë Koope ra, di Kafarnawum.

Taalibe ya heguu ra

⁶⁰ Síkirúu wë Yéésú níi wocce ra, i ow caak di taalibe yi wonu tih : « Unna won dī ra nebeh keloh ! Wa ay tahuu díh ? » ⁶¹ Bi yúhídf Yéésú afi biti taalibe ya úlúm-úlúmú wona won dī unni yaa ra, dī won wa tih : « Baa daa ñogol don a ? ⁶² Don ot so' mi Koy-bëe' mi saye sun nimil tígè kola' mi raa, don ay page yih ? ⁶³ Ruuhi Koope daa na ona' pes. Ow tikkiyay yin. Unna won mi don ra kola' Ruuhi Koope na, te daa wa na tah ow pes. ⁶⁴ Ndaa i ow don na gémúy sè'. » Yaaha bééḅ, ðeef Yéésú maañcee yúh bëewë gémúy rí rë, a bëe' nay rii yaaye ra. ⁶⁵ Di baatte won tih : « Yii baa daa tah mi won don biti ow mínéh sée ðeefídf, hém Baaso' tahreh ri ri. »

⁶⁶ Kola'te baaha, ow caak di taalibe yi heguute, wocute ñéerë' a ri. ⁶⁷ Tígí daaha, Yéésú won taalibe yi sabboo a ana ya tih : « A don, don nampi fahuuy saañ neh a ? » ⁶⁸ Simoñ Peer loffe ri won tih : « Yíkëe, fun ay ñee tal wah ? Daa fu na won unna na kúdf ow pesa na dùméh rë. ⁶⁹ Fun gémúté, te fun yúhúté biti daa fu Bëyi selaa dúhë'

Koope na ra. » ⁷⁰ Yéésú won wa tih : « Daa mi tanis don fi sabboo a ana ya neh a ? Añcañ, ow yínè don na seytaane gaan ! » ⁷¹ Deef dī wona' Yudaas koy Simoñ Iskariyot. Di fi Yudaas, nona' ri taalibe yi sabboo a ana ya níi, daa ri nay rii yaaye.

7

Yéésú a mboko yi

¹ Filoon fi baaha, Yéésú hompe filiḅ Galile na wër ; dī fahaay pay Yúdée ndah baha yi yëwúdfë fahuu hawi húl. ² Filiḅ fi baaha bééḅ, bi na leboh ndaje ma na homuu yëwúdfë dúttè rë, ³ koy-yaayyi wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ndaje mín Yúdée, nda taalibe ya bééḅ ot iñi éemílè' yë na pañ fu ra. ⁴ Bëyi faha' biti yúhú na ðapeeh pañi iñi. Fu mín pañ iñyee raa kay, feheye níi bëy èldúnè bééḅ yúh rë. » ⁵ Nagajek, wa fi koy-yaayyi gémúy rí. ⁶ Yéésú won wa tih : « Wahtii so' lahay doom ; ndaa don, wahtu ya bééḅ wun don na. ⁷ Bëewë míníh rën kaa', ndaa wa kaa'uute so' di yee teeḅa' mi wa biti pagadfi wa bosse ra. ⁸ Don fi yaa tílí don saañ feedin. So' mi saay, ndah wahtii so' lahay doom. » ⁹ Filoon fi unnee ke ri yah, dī tasse Galile daaha.

Yéésú filiḅ feedi yëwúdfë

¹⁰ Sayuu koy-yaayyi yi ndaje min ra, dī fi Yéésú nampee naa saañ ndañ feey, ow yéeh baaha. ¹¹ Baha yi yëwúdfë homute filiḅ ndaje ma na saamu ri, na meeluu tígè wad dīi homa ra. ¹² Úlúm-úlúmí ban fi Yéésú misikke filiḅ fi bëewë. Yee na wonu biti dī bëyi wunte, yee kaa'uute na wonu biti dī yaha' nuffi bëewë yahoo. ¹³ Di filiḅ yaaha bééḅ, ow kaañay bëyiḅ uni sun, ndah wa helute nuf baha yí yëwúdfë nè.

¹⁴ Tílé' feeda níi lahte leelaa ra, Yéésú saañce haalte Faam fi gaani Koope na yëeddë'. ¹⁵ Yëwúdfë éemúté dee na yëeddë' rí rë, wonu tih : « Di yúhë' iñi caakki yee

dih, te ri yooday ? » ¹⁶ Yéésú loffe wa won tih : « Iña na yeeddë' mí rë d'úhëey soo na, d'úhë' Koope fa wol so' ra. ¹⁷ Bëyí canke pañi yee neba' Koope ra ay yúh nda iña na won mi ra kola' Koope na, nda mi won woni so'. ¹⁸ Bëyí wona' woni, saamda' afi ndam. Ndaa so' fa saama' ndami bée' wol so' ra, mi yéeh fel, mi wona' kaah. ¹⁹ Mëyíis yeray ron Kootaa a ? Añcañ, ow yínë don na pagay yee won di ra ! Don fahuu hawí so' húl yih ? » ²⁰ Bëewë wonu ri tih : « Yébitëh ham do neh a ? Daa faha' hawu húl ? » ²¹ Di won wa tih : « Mi pañ kimtaan yínë kut don béeb éémuté ! ²² Èlsii affon ! Mëyíis nahte ron leji tunka. Te yii baa dalaay dii na, kola' ní caacci na. Biti Mëyíis daa nah ron ri, don na pagu ri wuti yaha bisa na hílsúu rë, te ñogoleh ron. ²³ Kon don ham kootii Mëyíis, don mín lec kúkëy bisa na hílsúu rëe, don ngaaruu so' yi paya pay mi ow múlgús bisi baaha ra ? ²⁴ Ngënë ëli rek don yíppi aattiya', lah éettíyíi kaah. »

Buura Koo fal ri ra kola' dih ?

²⁵ Filoon fi baaha, i ow di bëy Yerusalem wonu tih : « Bee daa bée' na fahuu hap húl rë saa ? ²⁶ Èlsii di na wona' ri sun te ow hégyíyëy. Kélfë yë habuuy kah-kah biti daa ri Buura Koo fal ri ra a ? ²⁷ Wonuy biti Buura Koo fal ri ra yahti ac daa ow ii yúh tígë nay rii kolee ra a ? Bëyí bee nék yen yúhú tígë kola' ri ra ! » ²⁸ Filiñ yeeddë'í di Faam fi gaana, Yéésú béyídté uni sun won tih : « Don wonu ti don yúhú sè' a tígë kola' mi ra ! Yúhí biti nék nebaay so' neboo rek mi acce, bée' mit wëelíyëh rë daa wol so', te don yíih rí. ²⁹ So' nék mí yúh rí ndah mi kola' hébísí, te daa ri wol so'. » ³⁰ Tígí daaha, lahte bëewí na fahuu hami, ndaa bi lahay wahtii, ow tíkëy rí ya'. ³¹ Di filiñ yaaha béeb, lahte bëewí caakki gémuté rí, wonu tih :

« Buura Koo fal ri ra ac daa ay pañ kimtaanni luk yee pañ bëyí bee ra a ? »

Wola'i hami Yéésú

³² Yee na úlúm-úlúmú bëewë sun fi Yéésú rë síitë' rí nuffi farisenja, bani kélfë yí seeyoh ya yejute i ow di wohoh yi Faam fi gaani Koope hami. ³³ Lahuu wa ra, Yéésú won bëewë tih : « Mi talla'te hom filiñ fon níi fii yutuud, mi anti saañ deefri bée' wol so' ra. ³⁴ Ay tíl níi don ay soo saam ndaa don ii soo ot, ndah don míníh lah tígë në saañ mi ra. » ³⁵ Yëwúddë na wonantuu filiñ fi wa tih : « Di ay saye di níi yen míníh nëe lah ? Di saañ deefri yëwúddë tasaaruu ginni bëewí kayya ra neh, di yeel hom dín fë yeeddë bëewí kayya ginni yaaha a ? ³⁶ Yee wona' ri bití ay tíl níi yen ay rii saam ndaa yen ii rii ot, ndah yen míníh lah tígë në saañ di ra, di faha' won yi na ? »

Culli mulaa na ona' pes da

³⁷ Bisa millë' feeda ra daa ri bisa lukki lah solo ra. Yiin fin fa, Yéésú canke fii bëewë, béyídté uni won tih : « Bëyí sifiroh, aya soo na mi on di han. ³⁸ Bëyí gém soo na, di bíníyúu rí Téerëe, culli mulii na ona' pes ay julli keeni. » ³⁹ Di hom woni tígí daaha bití bëewë nay rii gémé rë ay liil Ruuhi Koope. Jamanu yi yaaha, deef Koope cépirëy Ruuha sun fi bëewë gémú rë, ndah deef di teebaay ndami Yéésú doom.

Taasa'i bëewë sun fi Yéésú

⁴⁰ I ow filiñ fi bëewë keluu wa unni yah, wonu tih : « Bëyí bee daa Yonentaa kaah ! » ⁴¹ Lahte yi wonu tih : « Daa ri Buura Koo fal ri ra ! » Ndaa lahte yi tahute wonu tih : « Buura Koo fal ri ra mín d'úhë' Galilea ? ⁴² Bíníyúy Téerëe bití *Buura Koo fal ri ra ay coosaanee tali Dawit te ri ay d'úhëe Betle'em*^{*}, gina húmú dék Dawit ra a ? » ⁴³ Af Yéésú tahte wonni bëewë kéldëey. ⁴⁴ I ow waa na fahuu hami, ndaa ow tíkëy rí ya'.

* 7:42 7.42 Saame 2 Samiyel 7.12 ; Mísée 5.1

45 Nimiluu wohoh yi Faam fi gaani Koope húmú wolu ra, kélfë yí seeyoh ya a farisenḡa meelute wa yee tah wa kúrëelúuy Yéésú rë. 46 Wohoh ya wonu wa tih : « Iña won bëyí baa ra, ow mësëy wëe won ! » 47 Farisenḡa wonu wa tih : « 'Bëe' kúrëelëhté d'on bal a ? 48 Don olute kélfë mbée farisenḡ yinë gémpé rí è ? 49 Bëewë gé mú rí rë yíh yin kootii Mëyíis ! Wa ay alkoh ! » 50 Nikodem fa non wa fi farisenḡa, te húmú pëyídté dëefri Yéésú rë won wa tih : 51 « Kootii yen onay yen biti yen daan ow te dëefa yen síkíríih rí ní yen yúh yee paḡ dí ra. » 52 Wa wonu ri tih : « Kon fu dék Galile d'o bal ! Kúnsé Téerëe fu saam nda yonente yinë kut wadtee d'úhë' Galile raa ! » [53 Filoon fi baaha, wa hasluute suute faam.

8

Belaa habuu a yaal ra

1 Yéésú kola' daaha, saañce danj Ëlíiffë. 2 Kéy baab fin cúb, dí nimilte Faam fi gaani Koope, bëewë bëeb dëefrute ri. Di tookke na yëedídf wë. 3 Hom homo ní, i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis a i farisenḡ kúrúte belii habuu a yaal. Wa tikúte rí fíi bëewë bëeb, 4 wonu Yéésú tih : « Bahaa, belii bee habuu a yaal. 5 Te di filib Kootaa, Mëyíis túuycé yen tap mani belii bee la' ní rí húl. Do nék, fu won yi na ? » 6 (Woni baa bëeb, wa homu fíirí Yéésú, nda wa mín lah yii yabun wa ri.) Ndaa Yéésú sígímpé, bëbpe kuni yampe na fíis feey. 7 Bi caguu wa Yéésú na sehu biti dí lof wa, dí bëyídté afi won wa tih : « Ow di don na, bi mësëy bakaad, dëbëe rí tap. » 8 Di antee sígímëet, yampe na fíisëet feey. 9 Keluu wa unni yah, dala'te yee lukuu baha ra, wa sayuu yinë-yinë ní Yéésú a belaa kep daa tasu, belaa canke hompe tígë hom dí ra. 10 Di bëyrëetté afi, won belaa tih : « Bëewë kúrú rë dee ra di yaa ow ? Kon lahay bëyí daana ro waa

na a ? » 11 Belaa won dí tih : « Lahay, bahaa. » Yéésú won dí tih : « So' bal, mi daanay ro. Fu mín saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

Yéésú daa niñi ëldúnë

12 Yéésú wonaat bëewë filib Faam fi gaani Koope tih : « Daa mi niñi ëldúnë ; bëyí ñee tal so' wocce tíl ñúus, dí ay tilé niña na ona' pesa na d'úmëh rë. » 13 Tígí daaha, farisenḡa wonu ri tih : « Gaad na peleh kukuumi ! Ow mínëh tah biti fu won kaah. » 14 Yéésú won wa tih : « Wuti mi seedeyid af so' raa, mi won kaah. Mi yúh tígë kola' mi ra a tígë na saañ mi ra ; ndaa d'on, d'on yíh tígë kola' mi ra ní púlë tígë na saañ mi ra. 15 Dee na aattiyuu d'on d'a, homa' olad ow ; so' mi na aattiyeeh ow. 16 Ndaa tíl ní mi aattiya' raa, lah tēhí biti ri kaah ndah funi af so' na neh ; funi Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu nē. 17 Kootii ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, dëef kaah woo ? 18 Kon mi seedeyid af so', te Baaso' fa wol so' ra seedeyid so' bal ! » 19 Tígí daaha, wa wonu ri tih : « A boffu dih d'o ? » Di tahte won wa tih : « Don yíh sē', d'on yíh Baaso'. Don yúh sē' koon, d'on ay yúh Baaso'. »

20 Na won Yéésú unni yaa ra, dëef dí na yëeddë' filib Faam fi gaani Koope, hëbís tígë na bekuu sarah ya ra, ndaa ow étdëy hami, ndah dëef wahtii lahay doom.

Tígë na saañ Yéésú rë

21 Yéésú wonil wa tih : « Mee saañ d'a ee ; d'on ay soo saam ndaa d'on ay húlée filib bakaadon. Don mínih lah tígë nē saañ mi ra. » 22 Tígí daaha, yëwúdfë wonantuu hanndal ki wa tih : « Mbaa ri faha' naadoh daa tah dí won biti yen mínih lah tígë na saañ dí ra neh ? » 23 Yéésú won wa tih : « Don dékú feey, ëldúní beh, ndaa so' mi dékëh nē, mi dék sun. 24 Yii baa daa tah mi won d'on biti d'on ay húlée filib bakaadon. Mee ron won ra ee d'on gé múy biti daa mi* raa, d'on

* 8:24 8.24 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.14-15

ay húlée filiḅ bakaad'fon. » ²⁵ Wa meelute ri wonu tih : « Daa fu wa kon ? » Di won wa tih : « Mi maañcee ron ri dal won bín fē ní a d'eh ! ²⁶ Mi caakke yii mín mí won sun fon, a yii mín mí ron aattiya', ndaa mi léhín bëy ëldúnë iña won so' bëe' wol so' ra, te dī fi bëyí baa wona' kaah. » ²⁷ Bi yíh wë bití Yéésú wona' wa Boffa sun, ²⁸ dī baatte won wa tih : « Tíl ní d'on bëyíd' so' mi Koy-bëe' rëe, d'on ay yúh bití daa mi, te d'on ay yúh bití ma na koleeh rek mi paṅ yin, ndaa mi léhínë' iña yëedíd' sè' Baaso' ra. ²⁹ Te dī fi bëe' wol so' ra funi ñéerúu, dī yed'fay so' a af so', ndah mi dékë' paṅ yee neba' ri ra. » ³⁰ Filiḅ woni iñyah, i ow caak gémúté rí.

Kaah daa na pëkís ow

³¹ Tígí daaha, Yéésú won yëwúddë gémú rí rë tih : « Don pokoh unna won mi ron ra raa, deef d'on taalibe yi so' kaah. ³² Hen d'aaaha raa, d'on ay yúh kaah te kaaf ka ay ron pëkís, d'on laha' affon. » ³³ Wa wonu ri tih : « Fun séttí Abraham, fun mësúy hen ñaam ! Fu wona' fun bití fun ay laha' affi fun díh ? » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí paṅ bakaad' béeb, deef dī ñaam bakaad'. ³⁵ Te ñaam noneh faam, ndaa koy non faam faraah. ³⁶ Kon so' mi Koy ka daa mi pëkísë ron raa, d'on ac bëewí lahuute affon kaah. ³⁷ Mi yúhté bití d'on séttí Abraham ndaa d'on fahuu hawi so' húl, ndah iña won mi ron ra haaleh affon. ³⁸ So' mi wona' iña ot mi Baaso' na ra. Don nék, d'on paguu iña keluu ron boffon na ra. » ³⁹ Wa wonu Yéésú tih : « Abraham daa boffi fun. » Yéésú won wa tih : « Don henun koyyi Abraham kaah koon, tin d'on ñeyun kotti. ⁴⁰ Ndaa d'on paguy bah, d'on na anuu faha' hawi so' húl ndah mi wona' ron kaaf ka keloh mi Koope na ra. Iña na pagu ron ra, Abraham mësëy wëe paṅ. ⁴¹ Don paguu di na paga' boffon kep. » Wa wonu Yéésú tih : « Fun koyyi píyúu waal neh ! Fun lahuu baap yínë, te ri Koope.

» ⁴² Yéésú won wa tih : « Koope daa yaha Boffon kaah koon, tin d'on faha' so', ndée mi kola' d'ii na, te daa ri tah mi ac. Nebaay so' neboo rek mi acce, daa ri wol so'. ⁴³ Yi tah d'on kéliih woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon daa tah. ⁴⁴ Seytaane daa boffon tígí-tígí ! Paṅ yii neba' dī fi boffon, neba'te ron. Dalaana ní a d'eh, dī mësí sanju ow sanjukuyo. Di mësëy ñéerë' a kaah, ndah kaah ínih d'ii na. Di home fel raa, dī na héléeh yínë sah. Di pesa' fel, te fel coosaana' d'ii na. ⁴⁵ Ndaa so' mi beh, mi wona' kaah daa tah d'on gémúy iña na won mi d'on ra. ⁴⁶ Wa di d'on na daa mín caṅ won yii nay teebee bití mi bakaadte ? Kon mi won kaah raa, yi kaa' d'on gém iña na won mi ra ? ⁴⁷ Bëyí non bëewí Koope, kela' iña na won dī Koope ra. Ndaa d'on nënih bëewí daa tah d'on kéliih iña na won dī ra. »

⁴⁸ Yëwúddë wonu Yéésú tih : « Fun wonuy kaah bití nagajek fu heedi bëy Samari, te yébitëh daa ham d'ó a ? » ⁴⁹ Di nampee waa won tih : « Yébitëh habay so' ! So' kay mi yed' Baaso' cér ; d'on daa yeruy so' cér ! ⁵⁰ So' mi saamday af so' ndam. Lahte bëyí daa na saamid' so' ri te daa ri na aattiya'. ⁵¹ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí ñee woni so', ii mësí húl. » ⁵²⁻⁵³ Wa wonu ri tih : « Wëerté leegi bití yébitëh daa ham d'ó ! Fu haba' bití dee fu luk ciffi fun Abraham gaan a ? Abraham húlté, yonente ya húluté, fantee won bití bëyí ñee wonu ii mësí húl ë ? Fu tik afu yih ? » ⁵⁴ Yéésú won wa tih : « Mi dëmndëe af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ? Baaso' kay daa na on so' ndam. Don wonu ti dī Koope fon, ⁵⁵ d'on anutee rii yíh. So' mi bee mi yúh rí. Mi won bití mi yéeh rí rëe, mi ac feloh ti d'on nen. Ndaa mi yúh rí, te mi ñeya' woni. ⁵⁶ Keeñ ciffon Abraham sosse ní sos séentë' rí bití mi ac ayo ra ; dī otte te keeña sosse. » ⁵⁷ Wa wonu ri tih : « Fu ola' Abraham díh, te fu lahay kíil sabay iip (50) doom ? » ⁵⁸ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : balaa Abraham limú, daa mi.

» ⁵⁹ Tígí daaha, wa na píyú i la' ay yeese ri, Yéésú múuycé filib bëewë, dúhté Faam fi gaani Koope.

9

Bëe' límú búumídf dë

¹ Filoon fi baaha, Yéésú hom waal otte bëyí límú búumídf. ² Taalibe yi meelute ri wonu tih : « Bahaa, bakaadfi bëyí bee daa tah dī límú búumídf mbée bakaadfi boffi a yaafi ? » ³ Yéésú won wa tih : « Ñeyaay dī na, ñeyaay boffi a yaafi na. Don ot dī búum, Koope daa faha' ñeya' dī na, teeḅa' doolii. ⁴ Na'a béeb, yen warun paḅ légyí bëe' wol so' ra ; te leḅ Koo elek, ow ii naa mín légyé. ⁵ Homi so' ëldúnë béeb, daa may niñle bëewë. » ⁶ Kola' ri woni unni yah, Yéésú tuulte feey, túpëlsë'té muluuc ma a feey fa, dī antee waa leef illí búumndë, ⁷ won dī tih : « Paye fu súlmée laahi Silowe. » (Iti fi tii Silowe daa wolu wolo.) Búumndë payte dín fë súlmëhté, nimilte yeelte.

⁸ Oluu ri bëewë wani dékú rë a yee na olu ri merees dī na saraatoḅ ra, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee bëe' húmú took na saraatoḅ ra saa ? » ⁹ Lahte bëewí wonu tih : « Yaa dī ! » Lahte yi wonu tih : « Èe-ëe', yaa dī neh, wa madu mado rek ! » Bëe' won wa tígí daaha tih : « Yaa so' kay ! » ¹⁰ Tígí daaha, bëewë meelute ri wonu tih : « Yi daa wëdis illú ? » ¹¹ Di won wa tih : « Bëe' hínú Yéésú rë daa hilsid feey, leeffe illí së' antee soo nah mi pay súlmëh laahi Silowe. Mi payte dín fë, mi súlmëhté illí së' wërsëhté. » ¹² Bëewë meelute ri wonu tih : « Bëe' hom dih ? » Di won wa tih : « Mi yéeh tígë hom dī ra ! »

¹³ Wa koluu daaha, beyute bëe', kúrúte rí farisenḅa na. ¹⁴ Deef Yéésú hilsid feey fa wëdissé illí bëe' yiin bisa na hilsúu yëwúdfë rë. ¹⁵ Wa fi farisenḅa bal namutee meel bëe' dee wërsë' illí rë. Di won wa tih : « Di leef so' feey hilsid il, mi súlmëhté, mi yippée yeel. » ¹⁶ Tígí daaha, lahte farisenḅi wonu

tih : « Bëe' paḅ yii baa ra mínëh hen bëyí Koope daa wol ri, ndah dī ñeyay yee won kootii bisa na hilsúu rë. » Ndaa lahte bëewí wonu tih : « Bakaaroh mínë' paḅ kimtaanni man dee dīh ? » Daaha, wonni wa kéldëey. ¹⁷ Farisenḅa meelaatute bëe' wonu ri tih : « A dō, fu won yi bëe' wëdis illú rë ? » Bëe' won wa tih : « Di yonente ! »

¹⁸ Di filib yaaha béeb, kélfë yí yëwúdfë kaa'uute gém biti bëe' na ot bee ra húmú búumídf. Yii baa tahte wa woluute boffi a yaafi, ¹⁹ meelute wa wonu tih : « Won ti bëyí bee kooḅon kaah te ri límú búumídf ë ? Yi tah dī na ot leegi kon ? » ²⁰ Boffa a yaafa wonu wa tih : « Yee yúhú fun dā biti dī koy fun sahsah, te ri límú búumídf kaah. ²¹ Yee tah nū dī na ot leegi ra nék, fun yíih rí, a fun yíih bëe' pay dī ra bal. Méelí rí dī teeḅ ron ! Di kúkëy woo ? » ²² Biti wa kaañuy kélfë yí yëwúdfë daa tah wa lofa' dāh, ndah deef wa fi kélfë yí yëwúdfë pokute biti bëyí won ow biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, ay líkú tígë na daguu yëwúdfë Koope ra. ²³ Yii baa daa tah wa won biti wa meel ri, dī kúkëy neh.

²⁴ Farisenḅa dëekëetuté bëe' húmú búum dë, wonu ri tih : « Fun yúhúte biti bëe' na wona' fu ra bakaaroh ! Wone kaah di tii Koope. » ²⁵ Di won wa tih : « Di yaha bakaaroh mbée bakaaroh neh béeb, mi yéeh yin na. Yee yúh mí rë biti mi húmú búumídf, mi yeelte leegi. » ²⁶ Tígí daaha, wa meelute ri wonu tih : « Di paḅ dō yih ? Di hen dīh nū payce illú ? » ²⁷ Bëe' won wa tih : « Mi húmú wonte ron baaha, dōn kaa'uute síkirëh. Don fahuu biti mi wonaat dōn baaha yih ? Don fahuu hen taalibe yi man bitih ! » ²⁸ Tígí daaha, wa solsuute ri anutee rii won tih : « Do kay, daa fu taalibii bëyí bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi Mëyíis. ²⁹ Fun yúhúte biti Koope wonte a Mëyíis, ndaa dī fi bah, fun lukki yíih tígë kola' ri ra sah ! » ³⁰ Bëe' tahte won wa tih : « Don yíih tígë kola' bëe' rë, te ri

payce íllí sè' ! Baa daa yee téy af ra ! ³¹ Yen yúhúté bití Koope na taheh d̄añ bakaaroh, ndaa bëyí neeh ri, ñee woni te pañ yee faha' ri raa, d̄i tah d̄añi. ³² Bití ow payce íllí bëyí límú búumídf níi na yeel, kéllúy ! ³³ Kon bëe' pañ yii baa ra Koo daa wol ri ; henay baa koon d̄i mínéh pañ kimtaan. » ³⁴ Fariseñña wonu ri tígí daaha tih : « Límúu fú níi a d̄eh, fu mēssí hen bakaaroh, antee won daa fay fun yēeddé è ? » Wa koluu daaha, líkúté rí tígè na d̄aguu ra, d̄úhrúté rí èssín.

³⁵ Kela' Yéésú bití fariseñña líkúté bëe' tígè na d̄aguu ra, d̄i d̄eefidte ri, won d̄i tih : « Fu gémpé Koy-bëe' è ? » ³⁶ Bëe' won d̄i tih : « Teeb so' ri bahaa, nda mi gém d̄i. » ³⁷ Yéésú won d̄i tih : « Fu otte ri, daa ri na won d̄oo na. » ³⁸ Tígí daaha, d̄i yekke fíi Yéésú na jaamiyoh ri, won tih : « Yíkée, mi gémpé rē. » ³⁹ Yéésú antee won tígí daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fi beh, nda búumídf̄d̄e yeel, te bëewē na yeelu ra yíssēh búumídf. » ⁴⁰ Lahte fariseññi húmú daaha, keluu wa unni yah, wa meelute Yéésú wonu ri tih : « Fun i búumídf fun bal a ? » ⁴¹ Yéésú won wa tih : « Don yahun búumídf koon, tin d̄on ii lah bakaad ; ndaa d̄on wonu ti d̄on olu na, yii baa daa tah bakaad̄on dék d̄on na ! »

10

Níirēhē a harri

¹ Yéésú tíkké won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí ñeyaay íllí gélgí harra, anti d̄ara buut ñeyaa na, bëyí baa lohoh, d̄i banndi. ² Ndaa bëyí haalaa gélgé ílè, d̄eef daa ri níirēhí harra. ³ Di fi bah, wohohi yuba ay rii kúnsídf, te harra laha' ri ra ay yúhsē' una. Di ay ñee tii yi wa d̄eek wē, d̄úhídf wē èssín. ⁴ Di d̄úhídf wē bëeb níi woc raa, d̄i kéllēh, harra ñee tali, bi yúhsúu wē uni. ⁵ Wa ii ñee tal bëyí wa yíih rí nék ; wa ay rii hegee hegoo kay, ndah wa yíihsíih una ! »

⁶ Yéésú ñeya'te wa léehí bah, ndaa wa yíih yee faha' ri waa won d̄a.

⁷ Tígí daaha, Yéésú wonaat wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : daa mi íllí gélgí harra. ⁸ Bëewē húmú kéllúu sē' dee ra bëeb, húmú i lohoh a i banndi, yii baa tahte níi harra síkírúuy wē. ⁹ Daa mi ílè. Bëyí ñeya' soo na haal, ay múc ; d̄i ay mín haal, d̄i d̄uhé, d̄i lah yii pesaa ri faraah. ¹⁰ Lohoh aya' loh, bëem a sanju kut. So' nék, mi ac bití bëewē pes, wa pes pesi nebpe. ¹¹ Daa mi níirēhí kah-kah fa. Níirēh kah-kah hom gara' ñíini garoo harri na. ¹² Súrgē nék, d̄i lahaay harra ; d̄i níirēh kah-kah neh. Di ole gúmú aye rek, d̄i hegoh, gúm fē yejoh sun fi harra, hasla' yuba. ¹³ Súrgíi baa ay mínée hen d̄aaha, ndah d̄i séentēh héliis légéyí kut, harra tahay d̄i koloh. ¹⁴⁻¹⁵ Daa mi níirēhí kah-kah fa. Di yúhē' sē' Baaso' mi yúhté rí, so' mi yúhē' harri so' daaha wa yúhúté sē'. Te af wa ay tah mi yera' ñiin sē'. ¹⁶ Mi lahte harri kayyi ínih gélgí beh, te mi wadtee waa níid bal ; wa ay yúhsē' un so', wani yee boolla' bëeb hen yup yínē, níirēhē hen yínē. ¹⁷ May yera' ñiin sē', mi liilaat d̄i. Yii baa daa tah Baaso' faha' so'. ¹⁸ Ow mínéh bek ñiin sē' feey, daa mi mín d̄ii yera'. Daa mi mín d̄ii yera', daa mi mín d̄ii liilaat. Baaso' túuy sē' yii baaha. »

¹⁹ Unna won Yéésú yaa ra tahte yēwúdf̄d̄e kéldúuy won. ²⁰ Ow caak waa na wonu tih : « Nagajek don síkírúu wa ? Bee yébitēh daa ham d̄i bee ra a ? Bee yulkídf bee ra a ? » ²¹ Ndaa lahte bëewí na wonu tih : « Bëyí yébitēh daa ham d̄i na woneeh d̄eh ! Yébitēh mín wēdís íl búumídf è ? »

²² Feedi yēwúdf̄d̄e, bee na nérsúu jébélē jébélú Koope Faam fi gaana ra lahte. Feedi baa húmú Yerusalem jamanií sosa. Jamanií baaha filífb feeda, ²³ Yéésú na tiléesēh tígè nē wonuu Mbaar mi Salomoo d̄i filífb Faam fi gaana ra. ²⁴ Tígí daaha, yēwúdf̄d̄e ayute gíiwúté rí, wonu ri tih : « Fay home dee fu kúné affi

fun nî kirih ? Daa fu yaha Buura Koo fal ri ra raa, won fun baaha ! » ²⁵ Di won wa tih : « Yee meelu so' don da, mi húmú wonte don di, ndaa don gémúy sè'. Añcañ, iña na pañ mi di tii Baaso' ra seedeyidte so', ²⁶ ndaa don gémúy sè', af biti don nènih harri so'. ²⁷ Harri so' yúhsúu un so' ; so' mi yúh wë, te wa ñeyuu tal so'. ²⁸ May waa on pesa na dúméh rë. Mii waa mëssi ñak, te ow mínéh wëe naaf ya' so'. ²⁹ Baaso' daa déjéén sè' wë, te daa ri lukki gaan bééß. Ow mínéh naaf yin ya' Baaso'. ³⁰ Funi Baaso' daa liginúu yinë. »

³¹ Wona' Yéésú uni bah, yëwúdfë yabaatute na píyú la' ay rii bëémé, ³² di won wa tigi daaha tih : « Mi pañke iñi wunni caakki Baaso' daa nah so' wa. Yii bih di iñyah daa tah don na fahuu bëémí sè' a la' ? » ³³ Wa lofute ri wonu tih : « Fun fahuuy hawu húl biti fu pañ yin wun, ndaa biti fu solte Koope. Fu ow kut, fu na anti tik afu Koope a ? » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Bíníyuté filib téerüi kootii ron biti Koope won tih : “Don i koope.”* ³⁵ Yee won Téerëe rë ow mínéh rüi nís maan ? Bëewë Koope yulid woni waa na ra, di wona' wa biti wa i koope neh a ? ³⁶ A so' fa Baaso' fal so', wol so' ëldúnë rë, don wonuu biti mi sola' Koope soloo díh di yee wona' mi biti mi Koy Koope ra ? ³⁷ Hena biti mi pagay yee nah so' Baaso' raa, ngënë gémí sè' ! ³⁸ Ndaa mi pañ wa raa, wuti don gémúy iña na won mi raa sah, gémí iña na pañ mi ra book, nda don ham affon biti Baaso' ee soo na, te mi ee díi na. » ³⁹ Wona' Yéésú unni yah, wa yabaatute na fahuu hami, ndaa di fússé wë.

⁴⁰ Yéésú kola' dah sayilte hatni yínii laahi Yurdeñ, tígë në húmú bëtsé'Sanj Batis bëewë rë, di hompe daaha. ⁴¹ I ow caak deefute ri daaha. Bëewë na wonantuü hanndal ki wa tih : « Kimtaan yinë sah Sanj pagay ri, ndaa iña won di sun fi bëyí bee ra bééß kaah. » ⁴² I ow caak gémúté

Yéésú daaha.

11

Kolohi Lasaar búudé

¹⁻² Húmú laha' bëyí keente jér hínú Lasaar. Di húmú dék Betani, bani koy-yaayyi beleß Mari a Martaa. Mari daa belaa nay tumé laakkoloña kotti Yíkëe, an waa moos a fen fi ra. ³ Koy-yaayyi beleßbi ana ya wolute ow woni Yíkëe biti kooji jéríd. ⁴ Kela' di fi Yéésú baaha, tígí daaha di won tih : « Jéri Lasaar jér húlëe neh ; Koo ay ñeye na teeßa' gaanaa ki ndami ; hen daaha raa, ndami so' mi Koy Koope yúhú. »

⁵ Yéésú húmú kooji Martaa, Mari a Lasaar. ⁶ Di filib yaaha bééß, kela' ri biti Lasaar jéríd dë, di hompe tígë hom di daaha ra nîi hente waal ana, ⁷ di antee won taalibe yi biti bani wa ñéerë' nimil Yúdée. ⁸ Taalibe yi wonu ri tih : « Bahaa, maañay-maañay rek fu na fahuu bëem a la' dín fë, fan naa faha' nimil a ? » ⁹ Di won wa tih : « Na' homa' wahtu sabboo a wahtu ana neh a ? Bëyí tîl na' ii kabinoh ndah di ot kotti na nîiñi feey fi beh. ¹⁰ Bëyí tîl ñúus nék ay kabinoh ndah nîiña ínih díi na. » ¹¹ Filoon fi bee wona' ri unni yaa ra, di baatte won wa tih : « Kooji yen Lasaar nee'te, ndaa may pay mi yúun dí. » ¹² Taalibe yi wonu ri tih : « Yíkëe, di nee' nee'o saa ? Kon di ay wah ! » ¹³ Taalibe ya habuu biti rek Yéésú won wa woni nee' pëni, deef di won wa biti Lasaar húl húlë. ¹⁴ Tígí daaha, Yéésú millë' wëe won tih : « Lasaar húlté. ¹⁵ Don tahute keñ so' sosse di yee deefay so' ri dín fë rë. Di laha' ri daaha daa nay tahe don gém. Këli yen lah díi na ! » ¹⁶ Tígí daaha, Toomaa fa na dëekúu Síisë rë won taalibe yi kayya tih : « Yen bal yen saañ hulé a kélfii yen ! »

¹⁷ Tíluu Yéésú a taalibe yi nîi wa tímúté gina ra, di kelohte biti Lasaar húlté nîi nee'te waal iniil feey. ¹⁸ Betani wulaay a Yerusalem ; hanndal ki wa wahti hena kilomet

* 10:34 10.34 Saame Kaña ya 82.6

éeyë. ¹⁹ I yëwúdf caak ayute yéri Martaa a Mari na mësdfú wë húlí koy-yaafi wa. ²⁰ Kela' Martaa biti Yéésú ee ac dfa, dí saañce téebílehí ; ndaa Mari tasse faam. ²¹ Tee'a' Martaa a Yéésú rë, dí won dí tih : « Fu homa dee koon Yíkëe koy-yaaso' húléh. ²² Ndaa mi yúhté biti níi a deh, yíi fu dafj dí Koope béeb, dí ay roo rii on. » ²³ Yéésú won dí tih : « Koy-yaafu ay koloh búudé. » ²⁴ Martaa won dí tih : « Mi yúhté biti dí ay koloh yíin nay kolee bëewë búudé rë biti èldúnë túkkí. » ²⁵ Yéésú won dí tih : « Daa mi na kélídf bëewë búudé, daa mi na on wa pes. Bëyí gém soo na wuti dí húl rëe sah, dí ay pes ; ²⁶ te bëyí në pes, gémpé sè', ii mëssí húl. Fu gémpé baaha a ? » ²⁷ Martaa won tih : « Íi Yíkëe ! Mi gémpé biti daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa húmú wonu biti daa nay aye èldúnë rë. »

²⁸ Filoon fi wonni yah, Martaa saañce dëegí Mari koy-yaafi, mëddë'té rí won dí tih : « Yëeddëhë acce, te ri won fu ac fu tiil ri. » ²⁹ Kela' Mari woni bah, dí yíppée koloh saañce téebílehí Yéésú. ³⁰ Wahtii baa deef Yéésú haalay gina doom, dí húmú lís tígë tee'uu bani Martaa ra. ³¹ Yëwúdfde húmú faam fa na mësdfú Mari ra, oluu wa Mari yíppée koloh na dúh faam fa, wa ñeyute tala. Wa habuu biti dí saañ looy luuyin. ³² Laha' Mari tígë hom Yéésú níi ri otte ri ra, dí yedfohte kotta feey, won dí tih : « Fu homa dee koon Yíkëe koy-yaaso' húléh. » ³³ Ola' Yéésú Mari na fon, bëewë ñéerú a ri ra na fogu bal ra, keeña dúmpé ces, afa kúnëhté, ³⁴ dí meelte wa won tih : « Don dafpuu ri dih ? » Bëewë wonu ri tih : « Bahaa, aye fu ot. » ³⁵ Yéésú yampe na looy. ³⁶ Tígí daaha, yëwúdfde na wonu hanndal ki wa tih : « Èlí dí húmú faha' ri ri kan ! » ³⁷ Ndaa lahte yí na wonu waa na tih : « Dí fa pay illí búumndë rë, dí mínéh kaa' Lasaar húl koon a ? »

³⁸ Keeñ Yéésú dúmëetté ces, dí lahte luuyin. Luuya, kili kúnúu a la' gaan. ³⁹ Di won bëewë tih : « Píniñj

la'a ! » Martaa koy-yaafi húlëhë won dí tih : « Búudé fë wadtee yah Yíkëe, hente waal iniil woteh, dí ee deh. » ⁴⁰ Yéésú won dí tih : « Mi wonay ro ri wono a ? Fu gém soo na raa, fay ot ndami Koope. » ⁴¹ Tígí daaha, la'a píniñjuté, Yéésú bëyídté afi, yeelte sun-Koo won tih : « Baap, mi na sím dë di yee taha' fu dafj so' ra. ⁴² Mi yúhté biti wahtii dafjaa mi ro béeb fu tahid so', ndaa fu ot mi won dí sun, bëewí yee gíwú sè' yee ra daa tah, nda wa gém biti daa fu wol so'. » ⁴³ Woca' ri woni baa ra, dí bëyídté uni sun won tih : « Lasaar, dúhé deh ! » ⁴⁴ Lasaar fa húmú húl rë dúhté, kotta, ya' ya a afa béeb líiwuté boy. Yéésú won tígí daaha tih : « Nísí boyya faana don yeris dí tíl. »

*Peeni hawi Yéésú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2)*

⁴⁵ Ow caak di yëwúdfde húmú faam Mari te olute iña na pañ Yéésú rë, gémuté díi na. ⁴⁶ Ndaa i ow waa na payute olute farisenja, bílluté wë iña pañ ri ra. ⁴⁷ Tígí daaha, kélfé yí seeyoh ya a farisenja dëekuté bëy këmí gaani yëwúdfde béeb, wonu tih : « Yen ay hene díh bal ? Bëyí bee ee pañ kimtaanni caakke ra dé' ! » ⁴⁸ Yen took yen olsee ri page iñyeh, bëewë béeb ay gém díi na, te bëy Rom ay koloh dakaya' Faam fi gaani Koope a heedi yen ! » ⁴⁹ Lahte bëyí hínú Kayif waa na, kíilí baaha deef daa ri húmú seeyohi gaana, won wa tih : « Yin ínih affon ! » ⁵⁰ Don yíih biti ow yínë kut ñak ñíini ndah bëewë, daa gén biti heedi yëwúdfde béeb sanju a ? » ⁵¹ Yee won dí baa ra kolaay díi na nék. Kíilí baaha, bi daa ri húmú seeyohi gaana, Koope daa wondoh ri daaha teeba'i biti Yéésú ay húlídf heedi yëwúdfde. ⁵² Te ri ii teem húlídí yëwúdfde don, dí ay húlélé koyyi Koope béeb, dí négiré' yee hasлуу ra, wa hen yínë.

⁵³ Kola'te yíin fin fa, kélfé yí yëwúdfde habute biti wa ay hap

Yéésú húl. ⁵⁴ Yii baa tahte di wocce haal filiḅ fi yéwúdfǎ. Di kolohte saañce waal luufa di gina na wonuu Efarayim ra, di hompe daaha a taalibe yi.

⁵⁵ Leḅa' Paagi yéwúdfǎ rē, ow caak di bëy gina koluute na suu bukutoh a sehi feeda Yerusalem. ⁵⁶ Wa homu filiḅ Faam fi gaana na saamu Yéésú, na meelantuu filiḅ fi wa wonu tih : « Di ayoh feeda aa di ayoh neh ? Don wonu yi na ? » ⁵⁷ Kélfǎ yí seeyoh ya a fariseṅṅa nahuute wonu tih : « Bëyí yúh tígǎ hom di ra, teebaa ri, di habu. »

12

Mari yíinté Yéésú laakkoloñ kot
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Marka 14.3-9)

¹ Waal pēnē balaa feedi Paaga, Yéésú kolohte saañce Betani, tígǎ dék Lasaar fa di húmú kélídfǎ dí búudé rē. ² Laha' ri daaha ra, di pagirute ñam. Martaa daa na húmú norsa' ñama. Lasaar húmú non bëewē boku a Yéésú loon ra. ³ Mari nampee bëḅ bútéel laakkoloñ, yi yugusuu naarde kah-kah te kofeelte, bi mitte genwal líitǎ, yíinté wē kotti Yéésú, na an waa moos a fen fi. Faam fa bëḅ líiwělsǎté a ngedi laakkoloña. ⁴ Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi Yéésú, bee míllǎ' rii yaay ra, won tígǎ daaha tih : ⁵ « Laakkoloñi yee yaayeeh héliis caak koon cadum fa yeru ñékídfǎ è ? » ⁶ Yee won di baa ra, di wonday ri ñékídfǎ dé ! Biti ri lohoh te daa ri yef keesi wa, di núhǎ' nǎ tílé sohle yi daa tah. ⁷ Yéésú won di tígǎ daaha tih : « Baale jaambura a fi ! Di waay hacadi so' daa tah di yef wa níi a deh. ⁸ Ñékídfǎ ii koloh filiḅ fon ; ndaa so' mi bee mii hom filiḅ fon dee faraah. »

Canj yéwúdfǎ hawi Lasaar

⁹ I ow caak di yéwúdfǎ keluu wa biti Yéésú ín Betani ra, wa suute dín fǎ. Af di neh doṅ daa kúdfǎ wē nǎ, ndaa olaalohi Lasaar fa di

kélídfǎ dí búudé rē. ¹⁰ Tígǎ daaha, kélǎfǎ yí seeyoh ya habute bitu Lasaar ay hawu húl ḅal, ¹¹ ndah af di tahte yéwúdfǎ caak helute wa, gémúté Yéésú.

Haali Yéésú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Lúkkǎ 19.28-40)

¹² Kéy fín fǎ, bëewí caakka húmú ayu feedi Paaga ra koluute bitu Yéésú ee ac Yerusalem ra. ¹³ Wa saamute soor-soor, dúhúté gina na téébílúu rí, bëyrúté unni wa sun na njoobu ri wonu tih : « Oosaanaa ! Koo-Yíkǎe barkela bëe' dí wol ri ra ! Koo barkela buuri Israyel ! » ¹⁴ Deef Yéésú húmú saampe cúmbúr mbaam. Di yaagohte sun ti di bíníyúu rí Téerǎe bitih : ¹⁵ « Ngǎnǎ néekíñíi, don fi bëy Siyon ! Élí ! Buuron ee ac da, yaagoh cúmbúr. » ¹⁶ Filiḅ fi iñyaaha bëḅḅ, taalibe ya húmú yíih iti fi wa ; ndaa tílé' níi Koope teeba'te ndami Yéésú rē, nuffi wa onte wa bitu yee húmú bíníyú Téerǎe rē won sun fi, te ri laha' daaha. ¹⁷ Bëewē húmú a Yéésú na won di Lasaar dúh nuṅa kélídfǎ rí búudé rē, bíllúté yee olu wa ra. ¹⁸ Daaha, ow caak koluute bitu Yéésú pañke kimtaani bah, wa ayute téébílǎhí. ¹⁹ Tígǎ daaha, fariseṅṅa na wonantuu filiḅ fi wa tih : « Yen míníh yin na ! Bëewē bëḅḅ ñeyuu tala ! »

Gerekka na saamu Yéésú rē

²⁰ Bëewē ayu feeda Yerusalem jaamiyohi Koope ra, lahte Gerekki húmú filiḅ fi wa. ²¹ Wa lebuute Fílíp fi bëy Betsaydaa fa hom Galile ra, wonu ri tih : « Bahaa, fun fahuu oli Yéésú koon. » ²² Fílíp payte wonte Anndere baaha, wa bëḅḅ ana ñéerúté léhíní Yéésú. ²³ Wonuu wa ri baa ra, Yéésú won wa tih : « Wahtaa nay teebee Koope ndami so' mi Koy-bëe' rē lahte. ²⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee : pep bele teem pep bele kep bitu ñíinǎ haaleh feey. Ndaa ñíinǎ haal feey raa ay dúhídfǎ

pep caak. ²⁵ Ti daaha nen, bëyi pokoh ñini ay rii ñak ; ndaa bëyi kaa' pokohi ñini ëldünë fi beh ay lah pesa na düméh rë. ²⁶ Bëyi hen sùrgii sè' ñeya tal so' ; te tigi hom mi, di ay home na bal. Bëyi hen sùrgii sè', Baaso' ay rii bëyid.

Woni Yeesú yii lenke huli

²⁷ « Tige homa' mi bee ra, af so' künëhté nii mi yéeh yii wona mi ! Mbaa may wone Baaso' biti sëmlë' sè' wahtii coono fa na saan mii pese bee ra neh ? Ndaa coono fi baa daa tah mi ac feey nek ! ²⁸ Kon Baap, teebee ndamu ! » Tigi daaha, un dofohte sun won tih : « Mi teebe bëewë ndami so' nii wocce, te may waa rii teeba. » ²⁹ Bëwë hümü daaha keluu una ra wonu tih : « Yaa hini ! » Lahte yi wonu tih : « Malaaka daa won dii na ! » ³⁰ Ndaa Yeesú won wa tih : « Uni baa wonduy so', wondu don ! ³¹ Wahtaa wadti aatiyuun ëldünë rë lahte ; kelfëe hom afa ra ay liku leegi. ³² Te so', mi bëyru mi paa' feey fa sun raa, may hëc bëewë bëeb soo na. » ³³ Wonee ke Yeesú bah, di teeba' dee nay rii hulé rë. ³⁴ Bëwë wonu ri tih : « Yee yoodu fun téerii kootii yen ra biti Buura Koo fal ri ra ay pese peso faraah. Kon fu wona' biti Koy-bëe' ay keru sun dih ? Koy-bëe' fe wah ? » ³⁵ Di won wa tih : « Niiña ee filib fon ndaa ri tallaay yin caak. Kon tili niiña bee homa' ri don na bee ra, toñeh ñuusë beetti ron, ndah bëyi til ñuus yéeh tige na saan di ra. ³⁶ Gemi niiña bee homa' ri filib fon da, nda don hen bëy niiña. »

» Wona' Yeesú inya nii wocce ra, di hëcëhté, dapohte wa.

Kaa'a'i yëwúddë gém

³⁷ Kimtaanna pañ Yeesú fii bëewë rë bëeb, taheh wa gém di. ³⁸ Yee hümü won yonente Isayii ra laha'te dah. Di hümü won tih : « *Yikëe, daa gém yee wonu yen ra ? Yikëe, fu teeb bidí ya'u wah ?* »*

³⁹ Isayii wonte yee tah bëewë minih gém rë, won tih :

⁴⁰ « *Koope búumilté wë, sühilté keññi wa, toñeh wa ay ole, keññi wa ay kúnsée ndin wa lof pesad, mi pay wa yee homuu wa ra.* »*

⁴¹ Isayii hümü wona' Yeesú bin fë, deef di séenté ndami. ⁴² Filib fi yaaha bëeb, kaa'eeh ow caak di kelfë yí yëwúddë gémuté Yeesú. Ndaa bi helu wa nuf farisenja na, wa kaañuy rii teeba' toñeh wa ay liku tige na daguu yëwúddë Koope ra, ⁴³ ndah biti ow daa kaña wa, daa génël wë biti Koope daa kaña wa.

Iña won Yeesú rë daa na aatiya'

⁴⁴ Yeesú bëyidté uni won tih : « Bëyi gém soo na, gëmëy soo na don, di gempé bëe' wol so' ra bal. ⁴⁵ Bëyi ot so', deef otte bëe' wol so' ra. ⁴⁶ So' mi ac ëldünë hawaanri bëewë, nda bëyi gém soo na dékéeh ñuusë. ⁴⁷ Bëyi keloh woni so' te ri ñeyeh na, daa may ri daane neh, ndah mi ac sëmlë'i bëy ëldünë ndaa daani wa neh. ⁴⁸ Bëyi fahaay soo ot te kaa'a'te keloh woni so', iña won mi ra nay rii aatiyee yin nay túkkiyé ëldünë rë. ⁴⁹ Nagajek, mi kolaay koloo rek mi na won, Baaso' fa wol so' ra daa túuy sè' won iña yëddë' mí rë. ⁵⁰ Te mi yúhté biti yee túuyë' rí rë daa na ona' pesa na düméh rë. Ti daaha nen, iña na won mi ra, mi wona' wa ti di naha' so' wa Baaso' nen. »

13

Hosi Yeesú kotti taalibe yi

¹ Bisa millë' balaa Paagi yëwúddë rë lahte. Yeesú yúhté biti wahtaa wad dii koloh ëldünë, di deefid Boffi ra lahte. Di mëssi faha' bëewëe ké rí nay rii hele feey fa ra fahoo. Te ri teebe wa dee faha' ri wa nii tigi teem faha' ra.

² Yeesú a taalibe yi homu reer, deef Seytaanaa bekke Yudaas koy Simon Iskariyot nufa nay rii yaayee

Yéésú rē. ³ Yéésú yúhté biti Boffi tíkké iña béeb ya'i, dī yúhté biti bal dī kola' dīi na te ri ay nimile dīi na. ⁴ Daaha, dī kolohte loona, níssé búubí, bebpe ndíimú moosaa pokke kinohi, ⁵ antee beb if, túmpé muluḅ, ñeete taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri hosid dī kotti béeb, dī moosid dī wa a ndíimée pok dī kinohi ra.

⁶ Laha' ri Simoḅ Peer na ra, Peer won dī tih : « Do fi Yíkée, fu hosid so' kotti so' a ? » ⁷ Yéésú won dī tih : « Fu yéeh iti fi yee na paḅ mi ra doom, fay rii yúhé fayu. » ⁸ Peer won dī tih : « Damaay fu hosde so' kotti so' ! » Yéésú tahte won dī tih : « Mi hosday ro kottu raa, deef hanndal ki yen d'úmpé. » ⁹ Peer won dī tih : « Kon Yíkée, ngana teem kotti so' kut, lahe nú ya' yi so' a af so' bal ! »

¹⁰ Yéésú won dī tih : « Bëyí kola' boohoh, faana béeb lante, sohlaay dī boohlee*. Don fi yee don ladute, ndaa don béeb daa ladu neh. » ¹¹ Deef Yéésú yúhté bée' nay rii yaaye ra, daa tah dī won biti wa béeb daa ladu neh.

¹² Hosa' Yéésú kotti taalibe yi níi wocce ra, dī bekaatte búubí, tookaatte loona, antee waa won tih : « Don yúhú iti fi yee pagid mi ron ra a ? » ¹³ Don dëekúu sē' yëeddēh a Yíkée, te don wonu kaah, mi dī. ¹⁴ Hém so' mi Yíkēen, so' mi yëeddēhēn, daa mi hos kotton raa, kon don warutee hosanta' kot hanndal kon bal. ¹⁵ Don ot mi pagid don yii bah, deef mi faha' biti don pagee ri daaha. ¹⁶ Mee ron won kaaf ka ra ee : súrgē lukeh kélfii gaan, bée' wolu ra lukeh bée' wol ri ra gaan. ¹⁷ Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra, don ñee na raa, keeññon ay sos. ¹⁸ Mi wonaay don béeb nék ! Mi yúh bëewē tanis mi ra. Ndaa yee bíníyú Téerēe rē waḅti laha laho. Téerēe won tih : *“Bëe' funi woruu mbúurú sē' rē, daa millé' hen kaa'ohi so'.”* ¹⁹ Mi wonte ron baaha abah balaa wahtaa lah. Hen daa wahtaa lah

raa, don ay gém biti daa mi*. ²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí tah bëyí daa mi wol ri a ya' ana, deef dī tah so' ; te bëyí tah so', deef dī tah bée' wol so' ra. »

Bëe' nay yaaye Yéésú rē

(Saame Maccēe 26.20-25 ; Marka 14.17-21 ; Lúkkē 22.21-23)

²¹ Woca' Yéésú woni baa ra, afa kúnēhté pak, dī won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di don na ay soo yaay. » ²² Taalibe ya yíih bée' na wona' Yéésú rē, wa na yeelantuu affi wa. ²³ Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, húmú hēbísí. ²⁴ Tígí daaha, Simoḅ Peer paḅke yodaḅ, nahte ri meel Yéésú bée' na wona' ri ra. ²⁵ Taalibee sígimpé nuf Yéésú, meelte ri won tih : « Fu wona' wa Yíkée ? » ²⁶ Yéésú loffe won tih : « Mee saañ soop mbúurú loona ra ee : bée' nay mi rii yere ra, dī bëyí baaha. » Tígí daaha, Yéésú bebpe mbúurú, sooppe ri loona, yedte ri Yudaas fi Simoḅ Iskariyot. ²⁷ Yudaas na tah mbúurēe, Seytaane na haal ri. Yéésú won dī tih : « Yee nay fuu page ra, page ri gaaw ! » ²⁸ Ow yínē sah di wa fi taalibe ya húmú loona ra, yéeh yee faha' rii won da. ²⁹ Bi Yudaas daa yef keesi wa, i ow waa na habuu biti Yéésú nah ri pay saam iña nay waa sohlee feeda ra, mbée nah ri komi ñékíddē sarah. ³⁰ Taha' Yudaas mbúurēe rē, dī yíppée d'uh éssín. Wahtii baaha deef Koo elekke.

Túuyē'í hasa

³¹ Dúhē' Yudaas éssín dē, Yéésú won tih : « Leegi Koope teeḅa' ndami so' mi Koy-bée', mi teeḅa' ndami dī fi Koope. ³² [Te mi teeḅa' ndami Koope raa,] Koope bal ay teeḅa' ndami so', te ri yuloh paḅi, maañlay. ³³ Yee talla' mi hom filíḅ fon da gaanlay yaawe ! Don ay soo saam, ndaa cēe mí won don yee won mi yēwúddē rē : don mínih lah tígē nē saañ mi ra. ³⁴ Mee ron yef túuyē'

* **13:10** 13.10 sohlaay dī boohlee : Bëewē húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bëewē rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : henay hosi kotta, sohlaay dī boohlee. * **13:18** 13.18 Saame Kañaa ya 41.10 * **13:19** 13.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.14-15

has da ee : lah fēhēntīi hanndal kon. Di faha' mi ron, lah fēhēntīi daaha hanndal kon. ³⁵ Don fahanta' hanndal kon raa, tígí daaha béewē béeb ay yúh biti don taalibe yi so'. »

Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí

(Saame Maccēe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Lúkkē 22.31-34)

³⁶ Filoon fi baaha, Simoŋ Peer meelte Yéésú won tih : « Fu saañ di Yíkēe ? » Di loffe Peer won tih : « Tígē homu yen bee ra kep fu minéh ñee tal so' níi fu lah tígē na saañ mi ra, sehe níi fayu, fay naa lah. »

³⁷ Peer won dī tih : « Yíkēe, yi tah mi mínéh ñee talu leegi ? Mi tahte ñagi ñiin sē' ndah do ! » ³⁸ Yéésú won dī tih : « Fu won kaah biti fu tahte ñagi ñiinú ndah so' a ? Mee roo won kaaf ka ra ee : añcaŋ, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh sē' níi hen waal éeyē. »

14

Yéésú daa waala yulid Boffa na ra

¹ Yéésú antee won taalibe yi béeb tih : « Affon banay kúnēh ! Gémí Koope, te don gém sē' bal ! ² Faam Baaso' hanke ; may pay mi waayid don tígí nay ron home. Henay baa koon mi woneh ron dī ! ³ Mi pay mi waayid don dī níi woc daa, may nimil mi kali ron. Hen daaha raa, tígē nay mii home ra, don ay home na bal. ⁴ Don yúhú waala yulid tígē na saañ mi ra. » ⁵ Toomaa won dī tígí daaha tih : « Yíkēe, fun yíih tígē na saañ fu ra, fun ay yúhée waala yulid na ra dīh ? » ⁶ Yéésú won dī tih : « Daa mi waala, daa mi kaaf ka, daa mi na ona' pesa. Ow mínéh pay Boffa na te ñeyeh soo na. ⁷ Don yúhú sē' rēe kay, don ay yúh Baaso' bal ! Te dala'te woteh, don yúhúté rí te don olute ri ! »

⁸ Fílíp won dī tígí daaha tih : « Yíkēe, teeβ fun Boffa kut, fun sohluy yin kay. » ⁹ Yéésú won dī tih : « Fílíp, maaña maañ mi filib fon da béeb fu yéeh sē' doom a ? Bèyí ot so', deef otte Boffa ! Kon

fu wona' biti mi teeβ don Boffa dīh ? ¹⁰ Fu gémey biti mee Baaso' na, te ri ee soo na a ? Unna won mi don ra béeb, kolaay soo na, dī fi Boffa hom soo na ra kay daa na paŋ légyí. ¹¹ Gémí sē' di yee wona' mi biti mee Baaso' na, te ri ee soo na ra. Don gémúy unna won mi don yaa raa, iña na paŋ mi ra wadtee tah don gém book ! ¹² Mee ron won kaaf ka ra ee : béyí gém sē', dī fi béyí baa bal ay paŋ iña na paŋ mi ra. Di ay paŋ yi luk waa gaan sah, ndah mi saañ Boffa na, ¹³ te yii don daŋ dī béeb, don ñeya' ri tii so', may ron rii pagid, nda so' mi Koy ka mi teeba' ndami Boffa. ¹⁴ Yii don daŋ dī, don ñeya' ri tii so', may rii paŋ.

Gapa'i Yéésú Ruuh-Pesey

¹⁵ « Don faha' so' raa, don ay ñee iña na túuy mí don da. ¹⁶ Daaha raa, may daŋ Baaso' kom don Dímlēh kay, bi ay home don na faraah. ¹⁷ Daa ri Ruuha na teeβ béewē kaaf ka ra. Béewē feey fi bee mínih ríi haba' Dímlēh, ndah wa oluy ri, wa yíih rí. Don nék, don yúhú rí ; dī ee filib fon te ri ay home ow fi ow don na faraah. ¹⁸ Mii ron yedda' baayu, may ayaat don na. ¹⁹ Tasse yutuud fii béewē feey fi bee ii soo olil, ndaa don ay ot biti mee pes da, te don bal don ay pes. ²⁰ Bín fē rēe, don ay yúh biti mee Baaso' na, don ewu soo na, te mi ee don na. ²¹ Bèyí ham iña na túuyē' mí rē afi te ri ñee na, deef béyí baa faha'te so'. Bèyí faha' so', Baaso' ay rii faha' ; so' bal may rii faha' te may rii teekiroh. »

²² Taalibee na wonuu Yudaas, bokaay a Yudaas Iskariyot ra, won Yéésú tih : « Yíkēe, yi tah fay teekiree fun, fii teekiroh béewí kayya ? » ²³ Yéésú won dī tih : « Bèyí faha' so', ay ñee iña na won mi ra ; Baaso' ay faha' béyí baaha, te funi Baaso' ay haal dīi na, fun dék dīi na. ²⁴ Bèyí fahaay so', na ñeyeh iña na won mi ra. Te iña na keluu don maa won wa ra, kolaay soo na, wa kola' Baaso' fa wol so' ra.

25 « Mi won don iñyah bee homa' mi leelon bee ra. 26 Lahte Dímléhí ee ac filoon fi so' ra, daa ri Ruuh-Peserj fa nay wolee Baaso' di tii so' ra. Di nay ron yeeddé béeb, di nédís don iña won mi ron ra béeb. 27 Mi saañ sayo, ndaa may ron helid jaamma, jaammaa laha' mi ra. Mii ron rii hella' ti di na paguu ri bëy ëldúnë nen. Affon banay kúnëh, te ngënë tíítí. 28 Don keluute woni so' ron biti mi saañ sayo ndaa may ayaat don na ra maan ? Don faha' so' koon, saaña na saañ mi Baaso' na ra, keeñon ay naa sose soso. Mi saañ Baaso' na, Baaso' fa luk soo gaan da. 29 Mi wonte ron baa leegi balaa iñyaa lah, nda bín fë rëe, don gém. 30 Mii wonil caak a don, ndah kélfií feey fi bee ee ac da. Di mínéh yin soo na, daa may rii yeddee yee nay lahe ra. 31 Yaaha béeb, nda bëewë yúh biti mi faha'te Baaso' te mi paga' yee na nah ri so' ra. Kéli yen saañ ! »

15

Yéesú daa tal bééñí kah-kah fa

1 Yéesú wonil tih : « Daa mi tal bééñí kah-kah fa, te Baaso' daa na tooppitoh tal bééñë. 2 Ya'i tokoh so' mi tal bééñë béeb te límëy, Baaso' ay rii lec. Ndaa bi na lím, di ay rii yugus níí lan, di baatti lím. 3 Don fi yee nék, don yugusute níí don ladute. Unna won mi ron ra daa yugus don níí don madute daa lan. 4 Kon pëkíí soo na ti di poka' mi don na nen. Ya' bééñí tokaay tala, bani afi kep dín mínéh lím ; ti daaha nen, don a affon kut don míníh dúhíd njiriñ hém don pokuuy soo na.

5 « Daa mi tal bééñë, don daa ya' ya. Bëyí pokoh soo na, te mi pokoh díi na ay dúhíd njiriñ mi gaante. Don míníh pañ yin deefa don pëkííh soo na. 6 Bëyí pokaay soo na ay betu ti ya' bééñí lecu leco, betute súhté nen ; ya' yi bééñí man dah ay luuhu luuho, betu kíí wa tam. 7 Don pokoh soo na, te don ham unni so' don

na raa, dëgí yii neba' ron, don ay rii liil. 8 Ndami Baaso' yúhúu biti don dúhíd njiriñ caak, don teebe' biti don taalibe yi so'. 9 Di faha' so' Baaso', mi faha' ron daaha. Pésíí filiñ faha'a faha' mi ron ra. 10 Di ñeya' mi túuyë' yí Baaso', mi na pes filiñ faha'a faha' di so' ra, don ñee túuyë' yí sè' rëe, don ay pesee daaha filiñ faha'a faha' mi ron ra.

11 « Don ot mi won don yii bah, mi faha' biti sosi keeñ so' hom don na, te sosi keeñon mit sèk. 12 Túuyë'í sè' daa ri beh : Di faha' mi ron, lah fëhëntíí daaha hanndal kon. 13 Lahay bëyí faha'te ow níí luk bëyí tah yera'i ñííni af kooyi. 14 Don pañ yii won mi don raa, deef don kooyi so'. 15 Mii ron dëekíil súrgë, ndah súrgë na yéeh yii pañ kélfií. Mi dëekë' rën kooy, ndah mi teebe' ron iña kola' mi Baaso' na ra béeb. 16 Don neh daa tansu so' ; daa mi tanis ron. Daa mi fal ron, mi wolte ron, don dúhíd njiriñ, njiriñ mi na dúméh. Hen daaha raa, yii don dañ di béeb, don ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on. 17 Filiñ iñyaa béeb, mi faha' woni ron biti lah fëhëntíí hanndal kon.

Taalibe ya a bëewë feey fi beh

18 « Don ot bëewë feey fi bee kaa' ron, yúhí biti wa dëbúu kaa' so'. 19 Don nonun bëy feey fi bee koon, tin wa ay ron faha' ndah don nonu waa na. Ndaa mi tanisse ron mi dúhídté rën waa na, tahte don nënlíh waa na. Yii baa daa tah wa kaa' ron. 20 Nérsíí yee húmú won mi ron biti súrgë lukeh kélfií gaan da. Bëewë moklute so' raa, kon wa ay ron mokil ; yee ñeyu woni so' ra ay ñee wonnon bal. 21 Yii wa pañ di don béeb daa mi tah, ndah wa yíih bëe' wol so' ra. 22 Hena biti mi ayay te mi wonay a wa koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Ndaa tígë homuu wa bee ra kep, wa lahluy layaa. 23 Bëyí kaa' so', deef kaa'a'te Baaso' bal. 24 Hena biti mi pagay kimtaanni ow kay mësëy wëe pañ fíí wë koon,

☆ 15:20 15.20 Saame Maccëe 10.24

tin wa ii habuu bakaaroh. Leegi wa olute kimtaanni so', wa anutee kaa' funi Baaso' béeb. ²⁵ Yee bíníyú téeríi kootii wa ra laha'te dah. Bíníyúte bitih : "Yee kaa'uu wa so' ra lahay dala!"* ²⁶ Dímléhí ron ac ayo : daa ri Ruuha na teeḅa' kaaf ka ra. Ruuha kola' Boffa na. May ñee'ee Baaso' na mi wola' ron ri, te ri ay soo seedayid. ²⁷ Te don bal, don ay soo seedayid ndah yen daa húmú dalaana níi a deh. »

16

¹ Yéésú baatte won tih : « Don ot mi won don yii bah, nda don banti sélít. ² Yúhí bití don ay líkú ílíyyé na daguu yéwúdfé Koope ra ; te ay tíl níi sah, béyí yahti ron béem ay rii habee bití jaamiyoh Koope. ³ Biti wa yíih Boffa te wa yíih so' bal daa nay tahe wa paṅ yii baaha. ⁴ Mi won don yii baaha bití lah na bín fē rēe, don nérsēh yee húmú won mi ron ra. Biti mi mēssí hom leeloon daa tah mi wonay ron yin na daluu yen ñéerè' bín fē níi a deh.

Pagadfi Ruuh-Pesey

⁵ « Leegi mee saañ bēe' wol so' na ra, te ow di don na meelay so' tígē nē saañ mi ra. ⁶ Yee won mi don baa ra tahte keeññon d'umpé ces. ⁷ Añcaṅ, mi won don kaah : bití mi saañ daa gén don na. Nagajek, mi saay raa, Dímléhē waḍti ac don na ra ii ayil ! Ndaa mi saañ daa, may ron díi wola'. ⁸ Te ri ac daa, dí ay teeḅ béy éldúné bití wa homuy kaah di yii lenke dee na oluu wa bakaad da, dee na oluu wa júḅ dē, a dee na oluu wa aattiya' ra : ⁹ wa homuy kaah di yii lenke bakaad, ndah wa gémúy sē' ; ¹⁰ di yii lenke júḅ, ndah mee saañ Baaso' na ra, te don ii soo ollil ; ¹¹ di yii lenke aattiya', ndah kélfií feey fi bee daanute níi wocce.

¹² « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa tígē homuu yen bee ra kep wa dameh affon. ¹³ Ruuha na teeḅa' kaaf ki Koope ra ac daa, dí ay don ñéyíd kaaf ka béeb. Iña nay rii

wone ra ii kola' díi na, dí ay wone iña keloh ri ra, dí teeḅ don yii nay lahe. ¹⁴ Daa ri nay teeḅee ndami so', ndah dí ay beyee iña soo na, teeḅ don wa. ¹⁵ Yii Baaso' daa laha' ri béeb, daa mi laha'. Daa tah mi won don bití Ruuha ay beyee iña soo na, teeḅ don wa. »

Yee nay yíssiré sífúñ fē sos-keeñ ra

¹⁶ Yéésú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fíi don ii soo ot, tíkēh i waal don an soo olaat. » ¹⁷ I ow di taalibe yi na wonantuu hanndal ki wa tih : « Di faha' won yi bití tasse i waal yen ii rii ot, tíkēh i waal raa yen an díi olaat ? Di faha' won yi bití bal dí saañ Boffa na ? » ¹⁸ Wa na wonaaluu wonu tih : « I waal fi bah, dí faha' won yi na ? Ow yéeh yee na faha' rii won ra kat ! » ¹⁹ Yéésú otte bití wa fahuu meeli, dí won wa tígí daaha tih : « Yee wona' mi ron bití tasse i waal don ii soo ot, tíkēh i waal raa don an soo olaat ra, don meelantuu baaha a ? ²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay foṅ don hawoh, deefa béy éldúné homun sos-keeñ ; don ay sífúñ lool, ndaa sífúñ fē ay yíssēh sos-keeñ. ²¹ Loo beleḅ ham raa na misik díi na, ndah deef lowa daa lah ; dí múc dēe nék, dí hal misiga keeña sos níi sos, ndah dí kúdté koy éldúné. ²² Don bal, tígē homuu don bee ra, don homuu misik a sífúñ ; ndaa may ron olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon sos. ²³ Bín fē rēe, don ii soo meellil yin. Mee ron won kaaf ka ra ee : yii don daṅ dí béeb, don ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on. ²⁴ Níi a deh, don ñeyuy tii so' don dagute yin. Mantee d'égí, don ay liil ; daaha, keeññon ay sos dotooy. »

²⁵ Yéésú antee tík won tih : « Iña won mi ron yaa ra béeb, mi ñeya' wa léeh. Wahtu ín ac fíi rē nék mii ron wonliil daaha, may ron wonee iñi Baaso' bēñéet. ²⁶ Bín fē rēe, don ay ñee'ee tii so' don daṅ Boffa. Mi wonay ron bití may ron dagire díi na, don daa nay dagire affon. ²⁷ Di fi

* 15:25 15.25 Saame Kañaa ya 35.19 ; 69.5

Boffa faha'te ron ndah don fahuute so', te don gemuté biti daa ri wol so'. ²⁸ Mi kola' Boffa na mi acce öldúnë. Leegi may koloh öldúnë, mi nimil Boffa na. » ²⁹ Taalibe yi wonu ri tígí daaha tih : « Di deh ! Fu wonte wonni lante te fu ñeyaay léeh. ³⁰ Biti fu yúh béeb te sohlaay ow meelle ro yin, haalte affi fun leegi, daa tah fun gem biti fu kola' Koope na. » ³¹ Yéésú won wa tih : « Don wonu kaah biti don gemuté leegi a ? ³² A' ! Wahtaa ee saañ lahe ra kat, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay ron hasлуу ra, ow fi ow don na béeb nimil faam wa, don hel so' njunduñ ! Añcañ, mi homay a af so' njunduñ kat, ndah Baaso' ee hëbís sè' ! ³³ Don ot mi won don iñyah, nda don pokoh soo na, don lah jaamma. Don ay mok öldúnë nék ! Ndaa lah hëbí híin, mi ßanke nguur ki öldúnë ! »

17

Dagiri Yéésú taalibe yi

¹ Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, di béyídté afi sun won tih : « Baap, wahtaa lahte : teebee ndami so' mi Koochu, nda mi mín teeßa' ndamu ßal. ² Fu onte so' sañ-sañ sun fi bëewë béeb, nda mi mín on bëewë déjéén fú sè' rë béeb pesa na dúméh rë. ³ Pesa na dúméh rë nék, toka' níil yúhí do fi Koope fi kah-kah fa yínë kut da, a yúhí so' mi Yéésú-Kiristaa fa wol fu ra. ⁴ Mi pañke légéyë nah fu so' ra, mi teeßa'te ndamu feey fa. ⁵ Baap, kon leegi on so' ndam hëbísú, ndama húmú laha' mi doo na, na lahay öldúnë doom ra. ⁶ « Bëewë ßeß fu öldúnë fu déjéénté sè' wë rë, mi teeßpe wa daa fu wah. Daa fu laha' wa, fu déjéénté sè' wë, wa ñeyute wonu. ⁷ Leegi, wa yúhúté biti iña on fu so' ra béeb kola' doo na. ⁸ Mi wonte wa unna won fu so' ra, te wa tahute wa. Wa yúhúté biti mi kola' doo na kah-kah, wa gemuté biti daa fu wol so'. ⁹ Af wa daa tah mi na dañ do. Mi dagiray bëewë feey fi beh, mi dagid bëewë déjéén fú sè' rë,

ndah wa yuu. ¹⁰ Yii lah mi béeb daa fu laha', te yii lah fu béeb daa mi laha' ; te ndami so' feeñce waa na. ¹¹ Tasse yutuud mii homil öldúnë ; mi yuloh doo na, ndaa wa fi yeh, wa lísú öldúnë. Baap, do fa sela ra, níirée wë tii gaanu, bee on fu so' ra, nda di liginúu yen ana yen henute yínë, wa hen yínë daaha. ¹² Homa' mi a wa ra, mi húmú níirë' wë a tii gaanu, bee on fu so' ra. Mi níidté wë, te ow múuyëy waa na, henay bëe' wadti múuy dë, nda yee won Téerëe rë lah.

¹³ « Bi leegi mi yuloh doo na, mi won wa iñyah bee lís mí öldúnë bee ra, nda sosi keeña laha' mi ra hom waa na, keeñni wa sos dotooy. ¹⁴ Mi léhinté wë yee won fu so' ra, bëy öldúnë anutee waa kaa', ndah wa nënih bëy öldúnë ti so' nen. ¹⁵ Mi dañ do biti fu sëmlë' wë ya' Seytaane, ndaa biti fu kélid wë öldúnë neh. ¹⁶ Wa nënih öldúnë ti so' nen. ¹⁷ Bukutee wa kaaf ka, wa hen yuu ; wonu daa kaaf ka. ¹⁸ Mi wolte wa öldúnë ti di wola' fu so' öldúnë nen. ¹⁹ Af wa tahte mi jébelté rë af so' mi hente buu, nda wa bukutoh kaaf ka raa, wa hen yuu ßal.

²⁰ « Mi dagid wa neh don, ndaa a bëewë nay soo gemé filoon fe ndah iña nay wone wa fi yee sun fi so' ra. ²¹ Baap, mi dañ do biti wa béeb hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe doo na, wa ßal homuun yen na daaha. Hen daaha raa, bëy öldúnë ay gem biti daa fu wol so'. ²² Ndama on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti di henuu yen yínë nen, ²³ mi hom waa na, fu hom soo na, wa béeb bok hen yínë. Hen daaha raa, bëy öldúnë ay gem biti daa fu wol so', te fu faha'te wa ti di faha' fu so' nen. ²⁴ Baap, tígë na saañ mi ra, mi faha'te biti bëewë déjéén fú sè' rë hom na ßal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah fu maañcee soo faha' balaa öldúnë saku. ²⁵ Te Baap, do fa júb dë, bëy öldúnë yíih rë, ndaa mi yúh rë, te bëewëe ke so' yee yúhúté biti daa fu wol so'. ²⁶ Mi teeßpe wa

nii wa yúhúté daa fu wah, te may waa rii baatti teeḅ, nda faha'a faha' fu so' ra hom waa na, te so' bal mi hom waa na. »

18

Hami Yéésú

(*Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53*)

¹ Wona' Yéésú iñyaa nii wocce ra, di kolohte dah bani taalibe yi húusúté húlbí Sedoron, haalute meey daaha. ² Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéésú a taalibe yi na húmú nëfih daaha. ³ Di kúdté goomal soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi yéŋké biti kélfë yi seeyoh ya a farisenja daa yeru ri wa. Wa ayute, kúrëelúuté i lampa, kocom hawaanaa a ganaay. ⁴ Bi yúh Yéésú iña nay rii kate ra bééḅ, di lebohte wa won wa tih : « Don saamu wah ? » ⁵ Wa tahute wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fi bëy Nasaret. » Di won wa tih : « Daa mi ! » Yaaha bééḅ, deef Yudaas fa na saañ dñi yaaye ra húmú filiḅ fi wa. ⁶ Yéésú na won wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute feey. ⁷ Yéésú meelaatte wa won tih : « Don saamu wah ? » Wa wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fi bëy Nasaret. » ⁸ Di wonaat wa tih : « Mi wonte ron ri koon, daa mi ! Don saamun so' kut daa, yédfí bëewí yee saañ. » ⁹ Yee húmú won Yéésú rë laha'te ḁah. Di húmú won tih : « Baap, mi ñakay ow yinë sah di bëewë déŋëen fú së' rë. » ¹⁰ Deef Simon Peer kúdté jépíl. Di yíppëe rii fúul, paanke ri súrgú seeyohi gaana, lecce nufi ñamaa fa. Súrgëe nufa lecu ra hínú Malkus. ¹¹ Yéésú won Peer tígí daaha tih : « Nimilire jépílú mbari ! Gulii coono fa yed so' Baaso' ra mi waray rii han waro a ? »

Kúrí Yéésú fi Haan

(*Saame Maccëe 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkë 22.54*)

¹² Soldaarra a kélfíi wë, a wohoh yi Faam fi gaani Koope habute Yéésú tígí daaha, pokalsuute ri a níh.

¹³ Wa défbúu rii kúdf faam Haan. Haan daa pacool Kayif fa húmú seeyohi gaana kíilí baaha ra. ¹⁴ Di fi Kayif daa húmú won yëwúddë biti ow yinë kut ñak ñiní ndah bëewë daa gén.

Taasa'i Peer yúhí Yéésú

(*Saame Maccëe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkë 22.55-57*)

¹⁵ Na kúru wë Yéésú faam seeyohi gaana ra, Simon Peer a ow kay di taalibe ya ñeyute tala. Bi yúh seeyohi gaana taalibii bah, tahte di fi taalibee a Yéésú daa hëeltú filiḅ faam fa. ¹⁶ Ndaa Peer húmú éssín, hébis ilë. Tígí daaha, taalibee koon dúhté, wonte a belaa na woh ilë rë, bekke Peer filiḅ. ¹⁷ Belaa won Peer tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi bëyí bee nagajek a ? » Peer won di tih : « Mi noneh na dé' ! »

¹⁸ Bi húmú sos Koo, súrgë yë a wohoh ya kédfúté kíi na yoonnduu ; Peer hompe a wa na yoonndoh bal.

Yéésú fi Haan

(*Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkë 22.66-71*)

¹⁹ Seeyohi gaana* yampe na meel Yéésú yii lenke taalibe yi na a yee na yëeddë' rí rë. ²⁰ Yéésú won di tih : « Iña won mi ra, mi wona' wa sun bëewë bééḅ na keluu. So' mi mëssí yëeddë' filiḅ íliyyë na ḁaguu yëwúddë Koope ra a filiḅ Faam fi gaani Koope, te yëwúddë bééḅ tee'uu na ; mi wonay yin las ! » ²¹ Ngana meel so' ! Iña won mi ra, meelee wa bëewë síkírúu së' rë. Wa yúhú iña won mi ra. » ²² Wona' Yéésú woni bah, lahte wohohi húmú në, fúudté rí mbey, won tih : « Fay lofee seeyohi gaana ḁaaha a ? » ²³ Yéésú won di tih : « Woni so' ñeyay waal raa, teeḅ so' tígë héllë' mí rë, ndaa hena biti mi wona kaah raa, deef fu laḁa' so' yih ? » ²⁴ Tígí daaha, Haan yeñce

* **18:19** 18.19 Seeyohi gaana na wonuu dee ra, di Haan. Bín fë nagajek deef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssëe hen seeyoh gan te daa ri pacool Kayif, bëewë húmú dëekúu rí seeyoh gan.

Yéésú faam Kayif seeyohi gaana, deef Yéésú lís pokki.

Peer taasiilte yúhí Yéésú
(Saame Maccëe 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkë 22.58-62)

²⁵ Filiß fi yaaha bééß, Simon Peer hompe na yoonndoh rek. Lahte bëyí won dī tih : « Do fi bee ßal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer taasa'te won dī tih : « Mi noneh na dé' ! » ²⁶ Filoon fi baaha, ow di súrgë yí seeyohi gaana, mboko mi bëe' Peer lec nufa ra, won dī tih : « Mi ot do fi bee a dī filiß meeya neh nagajek a ? » ²⁷ Taasa' Peer waali yínée, paan yíppée fiisoh.

Kúrí Yéésú fī Pilaat
(Saame Maccëe 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkë 23.1-5, 13-25)

²⁸ Yéésú beyute faam Kayif daaha, kúrúte faam gëernëer ßaabin cúß. Ndaa lahuu wa ra, wa haaluy filiß, wa kaa'uu biti wa ay sobeye nda wa mín ñam ñami feedi Paaga. ²⁹ Tígí daaha, Pilaat deefidte wa won wa tih : « Don wonu ti bëyí bee pañ yih ? » ³⁰ Wa lofute ri wonu tih : « Di henay ow ßos koon fun këmí rë rí ! » ³¹ Pilaat won wa tih : « Don fi yaa bëyí rí, don ñee yee won kootii ron ra don aattiya' rí ! » Wa wonu ri tih : « Fun lahuy sañ-sañ tíkúun fun húl sun ow, fun hap ri. » ³² Yee húmú won Yéésú rë laha'te ðah sun fi ðee nay rii húlée rë.

³³ Tígí daaha, Pilaat nimilte filiß faam fa, ðeekrëhté Yéésú meelte ri won tih : « Daa fu buuri yëwúdfë ë ? » ³⁴ Yéésú won dī tih : « Woni baa kola' dfoo na mbée ow daa won do baaha sun fi so' ? » ³⁵ Pilaat tahte won tih : « Maa mi yëwúdf ë ? Bëy heendon a kélfë yí seeyoh yon daa komu so' ro ! Kon fu pañ yih ? » ³⁶ Yéésú loffe ri won tih : « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur ki so' yaha nguur ki feey fi bee koon, tin súrgë yí së' ay soo haa'id ní mi yëeyih yëwúdfë ; ëe-ëe', nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. » ³⁷ Pilaat won dī tih : « Kon fu buur a ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte

ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac feey fi beh. Te bëyí hom kaaf ka bééß, helte nuf iña na won mi ra. »

³⁸ Pilaat won dī tih : « Úh ! Yi daa kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat dühëetté ëssín deefidte yëwúdfë, won wa tih : « So' mi olay yii mín tíkú sun fi bëyí beh, ³⁹ te don ßaahuu biti lahaa Paak bééß, mi dúhrídf don ow yínë kasu. Don fahuuy biti mi yessídf don buuri yëwúdfë ë ? » ⁴⁰ Tígí daaha, wa bëyrúte unni wa sun wonu tih : « Èe-ëe' ! Di neh ! Dúhrídf fun Barabaas. » Deef dī fi Barabaas fa banndi.

19

¹ Filoon fi baaha, Pilaat naha'te fúudfëhí Yéésú laraw. ² Soldaarra beyute ñap yugusute baane, bekute ri af Yéésú, tíkúte paltu luum sun fi, ³ lebuute ri wonu ri tih : « Coleere buuri yëwúdfë ! » Wa na anuu rii fúudfë' mbey.

⁴ Pilaat dühëetté yëwúdfë në, won wa tih : « Cëe mi ac mi komdoh ron ri ëssë, nda don yúh biti mi olay yii mín tíkú sun fi bëyí beh. » ⁵ Tígí daaha, Yéésú dúhté, ßani baani yëlbí a paltii luumi. Pilaat won bëewë tih : « Bëe' abah ! »

⁶ Kélfë yí seeyoh ya a wohoh ya oluu wa Yéésú, wa bëyrúte unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah ßal ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « Bëyí rí don daayídf dī affon. So' mi olay yii mín tíkú sun fi. » ⁷ Yëwúdfë wonu Pilaat tih : « Kootii fun kadda'te ow sol Koope, te ri wonte biti dī Koy Koope. Kon dī wadti hawun húl ! »

⁸ Kela' Pilaat woni bah, dī baattee tíit. ⁹ Di haalaatte faam, meelte Yéésú won dī tih : « Fu dühë' dih ? » Yéésú hente tídf, lofay ri. ¹⁰ Tígí daaha, Pilaat won dī tih : « Fii soo tiil a ? Fu yéeh biti mi mín ðee yeris te mi mín ðee daaydoh kurwah a ? » ¹¹ Yéésú won dī tih : « Fu mínëh yin yínë sah sun fi so', henay yee yed do Koope fa sun ða. Yii baa daa tah

bakaadi bēe' yeñ so' dfoo na ra luk buu gaan. »

¹² Pilaat kola' daaha na saam deef nay rii yedde Yéesú rē. Ndaa yēwúdfē béyruté unni wa wonu tih : « Fu yeris bēyí bee deef fu ñéerēy a Sesaar*. Bēyí tík afi buur, deef haa' Sesaar. » ¹³ Kela' Pilaat unni yah, dī dūhúdté Yéesú fēel, antee took ñaana na aattiyuu, hom ɛssé dérúu a la', na wonuu yēwúdfē Gabataa ra. ¹⁴ Yiin fi baaha, tee'a' a bisa millè' waaji Paagi yēwúdfē, bee laha' na' leelu af ra. Pilaat won wa tigi daaha tih : « Buuron abah ! » ¹⁵ Ndaa wa béyruté unni wa na wonu tih : « Di húlè ßal ! Di húlè ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « May daaye buuron kurwah nam a ? » Kélfē yí seeyoh ya wonu ri tih : « Henay Sesaar, fun lahuy buur kay. »

¹⁶ Tígí daaha, Pilaat yedda'te wa Yéesú, wa daaye ri kurwah.

Daaji Yéesú kurwah

(Saame Maccē 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkkē 23.26-43)

Soldaarra yípútée ham Yéesú. ¹⁷ Di fi Yéesú daa enoh kurwahi, wa dūhúté gina, yullute tígè nè wonuu « Kēeṅ-af » ra. Tígí daaha wonuu « Golgotaa » di ébrē. ¹⁸ Lahuu wa ra, soldaarra daayute Yéesú kurwaha. Wa daayaaluute ow ana kay kurwah : bēyí yínēe paa'te Yéesú ya' ñamaa, yínēe paa'te ri ya' sugu, Yéesú hompe leelaa.

¹⁹ Pilaat naha'te bíníi a tíkréhí unni yee sun fi kurwaha. Unna won yii beh : « Yéesú fí bēy Nasaret, buuri yēwúdfē. » ²⁰ Bi wulay tígè daayuu Yéesú rē gina, te unna bíníyú ébrē, lateñ a gerek, ow caak olute, yúhúte yee bíníyú rē. ²¹ Yee bíníyú baa ra nebaay kélfē yí seeyoh ya, wa payute wonu Pilaat tih : « Fu waray bíní "buuri yēwúdfē" koon. Fu wadti bíníyē bití "bēyí bee won ti daa ri buuri

yēwúdfē". » ²² Pilaat won wa tih : « Yee bíní mí rē, mi bíníté rí níi wocce. »

²³ Daayuu soldaarra Yéesú níi wocce ra, wa beyute yéré yí woruute wa cér iniil hanndal ki wa. Wa anutee ßeß búubée ké rí teru sun níi feey te lahay díis dē, ²⁴ wonu tih : « Génē bití yen darun ri daro raa, yen púlúf rí yen ot bēe' nay rii lahee ra. » Yee hómú bíníyú Téerēe rē laha'te dah. Téerēe hómú won tih : « *Wa woruute yéré yí sē', púlúfúté búubí sē'*. »* Dee bíníyúu rí daa ra, soldaarra paguu ri daaha kep. ²⁵ Yaafi Yéesú hómú caṅ hēbís kurwaha bani koy-yaafa ßeß, a Mari ßeß Kolopas, a Mari fi bēy Makdalaa. ²⁶ Yéesú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra hompe hēbísí, dī won tih : « Yaa ow, koohu abah. » ²⁷ Di won taalibee tih : « Yaafu abah. » Kola'te baaha, taalibee ßeßpe yaafi Yéesú yeffe ri faami.

Húlí Yéesú

(Saame Maccē 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkkē 23.44-49)

²⁸ Nda yee won Téerēe rē lah, filoon fi baaha, bi yúh Yéesú bití iña bēeß púlgísé'té leegi, dī won tih : « Mi sífirohte. » ²⁹ Deef lahte yaadi líffé bineegar hómú hatinni yaaha. Soldaarra yípútée ßeß líil soopute ri bineegar, pokute ri ya' isop, yullute ri búk Yéesú na fahuu hēndí. ³⁰ Díkísé' Yéesú bineegara, dī won tih : « Iña bēeß púlgísé'té. » Di sígímpé, yeddohte lússé.

Yéesú tawute juun araal

³¹ Wahtu yi yaaha, deef bisa na hílsúu yēwúdfē rē ee saañ dale ra. Kélfē yí yēwúdfē fahuuy bití búudé hom sun kurwah bis hílsēe, ßaatte bití bisi hílsíi bee bis gaan. Tígí daaha, wa payute Pilaat na, wonute ri bití dī naha' korsa'i kotti bēewē daayu ra†, búudé yē kélú tígè. ³² Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute bēewē daayu a Yéesú rē,

* **19:12** 19.12 Sesaar :Bín fē, bēyí hómú hen buur di Rom bēeß dēekúu daaha. ✧ **19:24** 19.24 Saame Kaña ya 22.19 † **19:31** 19.31 Bín fē, bēewē hómú daay ow kurwah wa faha' bití bēe' yíppi húl rēe, wa hómú korsuu kotti bēe' korsoo.

korsuute kotti bee dēb dē, ñeyute ana fa na, korsuute kotta. ³³ Di fi Yéesú nék, lahuu soldaarra dīi na olute biti dī húlté níi wocce ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta. ³⁴ Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal, ñif a muluḅ yíppée nēe dūh.

³⁵ Bēe' b́líd iñyee ra tíkké íllí nē ngēey, te iña won dī ra laha' dāaha. Di a faanaṅ fi yúhté biti iña laha' dāaha. Don ot dī won iñyeh, nda don gém don bal. ³⁶ Iñyaa béeb laha'te dāh, nda yee b́náyú Téerēe rē lah. B́náyúté Téerēe bitih : « *Yuh yínē sah ii kon faana.* »[☆] ³⁷ B́náyúté biti bal : « *Wa ay ýid' b́ēe' wa jabu ri ra.* »[☆]

Haji Yéesú

(Saame Maccēe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkkē 23.50-56)

³⁸ Filoon fi baaha, lahte b́eyí h́nín Suseef dék Arimate, payte Pilaat na, meelte ri búudé f́i Yéesú. Di non taalibe yi Yéesú ndaa bi húmú neeh ri kélfē yí yēwúdfē, dī húmú teeki-raay baaha. Pilaat tahidte ri, Suseef payte beḅpe búudé fē. ³⁹ Tígí daaha, Nikodem bal acce habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú mēssée pay yé́rí Yéesú elek.) Wa kúrúte laakkoloñi yugusuu mírì boolluu a barbosaa, yi wadtee mit kílē sabay éeyē. ⁴⁰ Wa beyute búudé f́i Yéesú, na líiwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti di baahuu ri yēwúdfē nen biti wa yahti hac búudé. ⁴¹ Tígē daayuu Yéesú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki ow mēsúy nēe hacu húmú nē. ⁴² Bi na saañ dale bisa na h́lsúu yēwúdfē rē te kolom ka wulay daaha, wa dāpute búudé f́i Yéesú nē.

20

Kolohi Yéesú búudé
(Saame Maccēe 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkkē 24.1-12)

¹ Hagadi dímēesē, Mari fi b́ey Makdalaa kolohte saañce tígē haccuu Yéesú rē. Laha' ri ra, dī deef

la'a húmú búk luuya ra éccírúte.

² Di yíppée múkē Simon Peer na a taalibii yínēe Yéesú kooya' ri ra, won wa tih : « 'Búudé f́i Yíkēe beyute nuṅa, te fun yíih tígē kúrú rí rē. »

³ Tígí daaha, Peer a taalibii yínēe koluute na suu luuyin. ⁴ Wa húmú múkēyú múkēyē na suu wa ra. Bi luk taalibii yínēe Peer gaaw, dī dēb́pé rí luuya. ⁵ Laha' ri ra, dī yérēntēhté otte boyya filib, ndaa ri haalay. ⁶ Simon Peer laha' daaha, haalte na yeel boyya. ⁷ Boya húmú af Yéesú rē homay a boyyi kayya ; dī túlúñú túlúñē, hompe kay. ⁸ Taalibii yínēe dēb́pí lah ra haala' daaha otte boyya, gémpé biti Yéesú kolohte. ⁹ Yúhí biti níi a baaha, deef taalibe ya yíih yee faha' won Téerēe rē doom, biti Yéesú wadtee koloh búudé. ¹⁰ Taalibe yi ana ya koluu daaha, suute faam.

Feeñiyohi Yéesú Mari fi b́ey Makdalaa

(Saame Maccēe 28.9-10 ; Marka 16.9-11)

¹¹ Di fi Mari, nimila' ri ra, hom fēel f́i luuya na looy. Di hom looya yérēntēhté filib, ¹² otte malaaka ana yi bekuu búuḅ naa', tookute tígē húmú fēndú búudé f́i Yéesú rē, bee hompe hatna húmú afa ra, yínēe hompe hatna húmú paa' kotta ra. ¹³ Wa wonu ri tih : « Fu looy yi yaa ow ? » Di won wa tih : « 'Búudé f́i Yíkí sē' beyute, te mi yéeh tígē kúrú rí rē. »

¹⁴ Di hom woni yii baa na heeltoh, dī otte ow caṅke hēb́śi ndaa ri yéeh b́ēe', deef yaa Yéesú. ¹⁵ Yéesú won dī tih : « Fu looy yi yaa ow ? Fu saam wah ? » Bi haba' Mari biti yaa wohohi meeya, dī won b́ēe' tih : « Bahaa, daa fu kúrē rí rēe, won so' tígē dāp fu ri ra, mi kale ri. » ¹⁶ Yéesú won dī tígí daaha tih : « Mari ! » Di yíssēhté Yéesú nē, won tih : « Rabbuni ! » (daa ri yēeddēh di ébrē). ¹⁷ Yéesú won dī tih : « Ngana

☆ 19:36 19.36 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip

☆ 19:37 19.37 Saame Sakari 12.10

12.46 ; Kíní b́ey Israyel 9.12 ; Kañaa ya 34.21

ham so' deh, ndah mi lahay Baaso' na doom. Tílé fu won koy-yaayyi so' biti mi hom kotti saañi Baaso' na daa Boffon da, Koope fi so' na daa Koope fon da. » ¹⁸ Mari fi bëy Makdala yíppée saañ, wonte taalibe ya biti di otte Yíkée, léhínté wë yee won di ra.

Feeñiyohi Yéésú taalibe yi
(Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49)

¹⁹ Sosad' na'i díméesí baaha, bi deef taalibe ya kaañuy kélfé yí yëwúddë, wa téyúuté faam. Yéésú acce hente bereeh leeli wa, won wa tih : « Céliíri yaawe ! Hémii jaamma ! » ²⁰ Wona' ri wa iñyaa ra, di teeḅpe wa ya' yi a hatni yínii araali. Keeññi taalibe ya sos soso níi ola olu wa Yíkée rë. ²¹ Yéésú wonaat wa tih : « Céliíri yaawe ! Hémii jaamma ! Di wola' so' Baaso', so' mi wola' ron daaha. » ²² Kola' ri woni baa ra, di éffé sun fi wa, won wa tih : « Téhí Ruuh-Peseñ ! » ²³ Bëyi don baal ri bakaadfi, deef Koope baalte ri. Bëyi don habidfi bakaadfi, deef Koope habidte ri wa. »

Feeñiyohi Yéésú Toomaa

²⁴ Toomaa fa na dëekúu Síisë rë non taalibe yi sabboo a ana ya, deefaay na ac Yéésú rë. ²⁵ Aya' ri taalibe yi kayya wonute ri biti wa olute Yíkée rë, di won wa tih : « Hém so' mi olay daayiitti pontu ya ya' ya, hém so' mi bekay kun so' ilíyyë daayuu ri faana ra, te mi bekay ya' so' lafi araali, mii mëssi gém biti di kolohte búudé. »

²⁶ Nimila' bisi baa deef taalibe yi Yéésú téyëetuté faam fa, Toomaa hompe a wa ra, Yéésú acce hente bereeh waa na won tih : « Céliíri yaawe ! Hémii jaamma ! » ²⁷ Di antee won Toomaa tih : « Beke kunu nunñi ya' yi so' fu olsoh ; beke ya'u araal so'. Yedde lah nuf ana, fu gém ! » ²⁸ Toomaa won di tih : « Daa fu Yíkii së', daa fu Koope fi so' ! » ²⁹ Yéésú won di tih : « Biti fu otte so' daa tah fu gém ë ? Bëyi gém së' te olay so', lahte sos-keñ. »

Yee tah téerí bee koloh ra

³⁰ Yéésú panke kimtaan kay caak fii taalibe yi, yi yéñké biti bíllúy téerí beh. ³¹ Yee filib téerí bee nék, bíllúy biti don gém biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, Koy Koope. Te don gém dii na raa, don ay pes ndah di.

21

Kimtaani mbaala líif jén dë

¹ Filoon fi baaha, Yéésú feeñiyaatte taalibe yi búk laahi Tiberiyat*. Di feeñiya' wa deh : ² Simon Peer a Toomaa fa na dëekúu Síisë rë daa húmú, a Natanayel fi bëy Kanaa di Galile, a koyyi Sebede, a taalibe yi Yéésú ana kay. ³ Simon Peer won wa tih : « Mee saañ seeḅ da. » Wa wonu ri tih : « Caa fun ñéerë' a ro fun bal. » Tígí daaha, wa ñéerúuté haalute gaala. Ndaa elgi baaha béeb wa habuy yin.

⁴ Yíilë' Koo ra, Yéésú acce canke búk laaha, ndaa taalibe ya yíihsih ri. ⁵ Di won taalibe ya tih : « Don habute jén saa yaawe ? » Wa wonu ri tih : « Fun habuy yin. » ⁶ Di won wa tih : « Yéésí mbaala hatna paa' ya' ñamaa di gaala ra, don ay ham. » Tígí daaha, wa yeesute mbaala. Mbaala hampe jén, líif líifé níi wa mínih rii d'uhíd' mulaa. ⁷ Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, won Peer tih : « Yaa Yíkée ! » Kela' Simon Peer uni bah, di yíppée bekoh búubée ké rí húmú nís dí na seeḅ di ra, yíppée haal mulaa. ⁸ Taalibe yi kayya ayuu a gaala, na fasu mbaala líif jén dë. Wa húmú wuluuy búk laaha, yee talluu wa ra wadti hena jaak tíméer (100).

⁹ Lahuu wa céputé gaala ra, wa olute jén tíkuté sun kii, mbúuurú hompe hatni beh. ¹⁰ Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Jénë d'uhúu ron ham da, kúri i koy na deh. » ¹¹ Simon Peer haalaatte gaala, fasse mbaala líif jén dë, d'uhídté rí ëssë. Jénë béeb hente koy tíméer a koy sabay iip a koy éeyë (153), te dee

* 21:1 21.1 laahi Tiberiyat :non tii ya na dëekúu laahi Galile ra.

teem wa ra béeb tahay mbaala dad.
¹² Filoon fi baaha, Yéésú won wa tih : « Eyí don ñam ! » Ow yínè sah di taalibe ya kaañay rii meel daa ri wah, ndaa wa yúhuté biti yaa Yíkée. ¹³ Yéésú lebohte, bebpe mbúurée wora'te wa, di bebpe jéné bal hente daaha. ¹⁴ Baa daa waali éeyè fè feeniyyoh Yéésú taalibe yi, këllúu rí búudé rë.

Yéésú a Peer

¹⁵ Ñamuu wa ní wocute ra, Yéésú meelte Simoñ Peer won dī tih : « Simoñ fi Sanj, di faha' fu so' luk di fahuu so' bëewí yee a ? » Peer won dī tih : « Yíkée, fu yúhté biti mi faha'te ro. » Yéésú won dī tih : « Lah tooppitee harri so'. » ¹⁶ Yéésú meelaatte ri won tih : « Simoñ fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Peer won dī tih : « Yíkée, fu yúhté biti mi faha'te ro kay ! » Yéésú won dī tih : « Lah níiré harri so'. » ¹⁷ Di wonil ri waali éeyè fè tih : « Simoñ fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Yee meela' ri Yéésú waali éeyè fè biti nda ri faha'te ri ra, dúmèlté keeña. Di loffe Yéésú won tih : « Yíkée, fu yúh béeb ! Kon fu yúhté biti mi faha'te ro ! » Yéésú wonil ri tih : « Lah tooppitee harri so'. » ¹⁸ Mee roo won kaaf ka ra ee : hena' fu kúkèy rë, daa fu na húmú pokit afu geñuu, fu pay tígí neba' ro ; ndaa tíl ní fu baha raa, fay béyíd' ya' yu, ow kay pokid' dō geñuu, kúf' dë tígí fu fahaay naa pay. » ¹⁹ (Unna won Yéésú yaa ra, dī hom teeβa'i dee nay húlée Peer ra. Peer ay teeβee ndami Koope daaha.) Yéésú antee tík won dī tih : « Ñeye tal so'. »

Yéésú a taalibee dī kooya' ri ra

²⁰ Filoon fi baaha, Peer heeltohte, otte taalibee Yéésú kooya' ri ra na ac filoon wa. Daa ri taalibee húmú sígím nuf Yéésú homuu wa ñama, meelte dī fi Yíkée bëe' nay rii yaaye ra. ²¹ Ola' Peer taalibee ra, dī meelte dī fi Yéésú won dī tih : « A dī fi bee nék Yíkée ? » ²² Yéésú won dī tih : « Mi faha' biti dī pes ní mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? Fu

laha' biti fu ñee tal so'. » ²³ Yaa bah, wona líiwëlsé'té filib fi bëewë gému Yéésú në rë biti taalibii baa ii ñee húl. Añcañ, Yéésú wonay biti ri ii húl, dī won wono ndék tee : « Mi faha' biti dī pes ní mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? »

²⁴ Di fi taalibee sah-sah daa bílíd' iñyaa bínité wë, te fun yúhuté biti iña won dī ra kaah.

²⁵ Yéésú pañke i yin kay caak yi fu yéñké biti ñeyun yínè-yínè bíníyú koon, mi lahte yaakaari biti tééré yë ii dam feey fi beh.

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Fílíp ra Kúnsëe

Fílíp non ginna pay Pool fi apootara waare ra (Saame Tíledí apootarra 16.11-40). Paya' ri daaha ra, dí cëgídté goomali bëewí haalute ngémë.

I kíil filoon fi baaha, Pool hom kasu bíníté bëy ílí janii Fílíp unni nebpe keloh, na sím wë di iña kéyrúu wë Epaforodit díi na onute ri wa, bee homa' ri coono ra (4.18). Di wonte bëy Fílíp bal biti wa ham ngémë híin, wa mínë' hanndal ki wa, wa cépícf' affi wa te wa mada' a Yéésú-Kiristaa (2.1-5). Di baattee waa toñ bal nda wa ham Kiristaa na híin, wa banti síkirëh bëewí bossa, wa fa lukuu fonko lecoh ra (3.2).

Di wonte wa :

- yii lenke sosi keeña laha' ri bëewí Kiristaa na ra di Fílíp (1.3-4),
- a yii lenke iñi afi, teeɓa'te na biti nona non dí Yéésú-Kiristaa na ra tahte dí neehay dara (3.4-9).

Unna bíní Pool yee ra lahte bëewí wonuu wa : « Unna sosil keeñ ɗa ».

Bëyí fí janí téeríi bee bëeɓ ay ot biti ow fi ow yen na bëeɓ waɗti yípe ílí Kiristaa na, dí híin në gíŋ.

Wodohi Pool bëy Fílíp

¹ Don fi bëy Fílíp, so' mi Pool, funi Timoote, fun fi súrgë yí Yéésú-Kiristaa, fun na woduu ɗon bëeɓ, ɗon fa nonu bëewí Koope ndah Yéésú-Kiristaa ra, ɗoni njíttën a bëewë na habruu wa ra. ² Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on ɗon jaamma !

Yee ɗagíɗ Pool bëy Fílíp rë

³ Koy-yaayyi yeh, wahtii payaa nuf so' ɗon na bëeɓ, mi sím Koope.

⁴ Kolaa mi ɗagiri ron faraah, mi paga' ri a sos-keeñ. ⁵ Mi símpé Koope di yee bekuu ɗon ya' yon waarii Uni Neba ra, dala'te bee liiluu

ɗon dí níi a woteh ra. ⁶ Wëerté sè' biti di dala' Koope légyí wunee ke ri baa ɗon na, dí ay rii lúsdée ɗaaha níi yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa ra. ⁷ Faha'a faha' mi ron bëeɓ baa ra waɗ waro, ndah mi bek ɗon beko keeñ so'. Nagajek, na húmú waare mi Uni Neba mi na won biti dí kaah níi a bee homa' mi kasu bee ra bëeɓ, mala lah mi Koope na ra, yen daa boku ri. ⁸ Koope yúhté biti mi faha'te ɗon bëeɓ, te faha'i baa mi kola' ri Yéésú-Kiristaa na. ⁹ Mi yahti ɗaŋ raa, mi ɗaga' biti ɗon baatti fahantee ɗon saye, te fahanta'i baaha ñéerë' a baatti yúhsë' a bíssë' yii lante, ¹⁰ nda ɗon mín yúhsë' yee gén ɗë. Hen ɗaaha raa, ɗon ay lan, ɗon léhíh dara yii wonun sun fon yiin nay nimile Kiristaa ra. ¹¹ Di fi Yéésú-Kiristaa ay tah níi ɗon júb níi júb. Hen daa raa, bëewë ay njoob Koope, kañ dí.

Kiristaa daa pesa

¹² Koy-yaayyi yeh, mi faha' ɗon yúh bitih, nagajek téjé téyú mí kasu ra non yee baatti yeñ Uni Neba fii rë. ¹³ Leegi, bëewë bëeɓ, yee faam buur a yee ílíyí kayya bëeɓ yúhúte biti légyí Yéésú-Kiristaa daa tah mi beku kasu. ¹⁴ I ow caak di koy-yaayya filíɓ ngémë oluu wa mi téyúte rë, wa baatuutee yaakaar Yíkëe në, na kaañu waarii Unni Koope te neehuy na dara.

¹⁵ Lahte bëewí awu waa na, nagajek iñaan a haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa, ndaa lahte na yi haaluu na a nufi lante. ¹⁶ Bëewí yaaha paguu ri a keeñi naa'te, ndah wa yúhúte biti wona na won mi biti Uni Neba kaah ra daa tah mi téyú kasu ɗeh. ¹⁷ Bëewí kayya haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa ra nék, nuffi wa laday. Wa habuu biti wa mínú baat súfúñ fí sè' kasu.

¹⁸ Eboh ! Yee tah wa koloh ra, yaha kaah waa na yaha paɗɗah bëeɓ, Kiristaa waariyute rek, keeñ so' sosse, te ay lukee sos na. Ahaŋkay, keeñ so' ay lukee sos na, ¹⁹ ndah mi yúh yúhë biti mújí sè' nay naa míllée af ɗaŋŋi ron a habra'a

na habra' so' Ruuhi Yéésú-Kiristaa ra. ²⁰ Mi olay yii tah so' mi sopoh di yee na seh mi, mi tíkké yaakaari so' na ra. Dalaani so' níi a yee tas fíi rē kay, may pok fídí sē' mi teebee gaanaa ki Kiristaa, mi pesa peso mbée mi húlē húlē béeβ, ²¹ ndah mi haba' biti Kiristaa daa pesa, te kúl kē ay soo baate baato. ²² Ndaa hena biti baatohi so' pes ay kúdf njiriñ raa, tanis ay soo kofeel. ²³ Iñi ana yi bokuuy daa na tíl af so' : mi koloh pesi bee mi saañ dēefid Yéésú-Kiristaa koon daa génēl sē' fap ; ²⁴ ndaa mi tas pesa daa lukki lah solo d'on na. ²⁵ So' nék, wēerté sē' biti may tas mi pes, mi hom a d'on béeβ mi habra' ron d'on gēergēerlēh, d'on lah sos-keñ filib ngémēn. ²⁶ Daaha, mi nimil mi hom hēbissēn dēe, d'on baatti lah sos-keñ di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra.

²⁷ Mi nah ron yii beh : Pésii pesi ñéerē' Uni Nebi Yéésú-Kiristaa rek. Hen daaha raa, mi ac yérēn mi aay béeβ, may keloh biti d'on habute hiin henute yínē, d'on bokute nuf te d'on ñéerúuté haa'ri yii lenke ngémē tikēh sun fi Uni Neba ra. ²⁸ Bēewē na haa'uu ron ra banuy d'on tíitíd, baa daa nay waa teebe biti wa lebuute alkoh, te d'on homute kotti múc. Yii baa kola' Koope na, ²⁹ ndah dī onte ron d'on gémúté Yéésú-Kiristaa na, teyay bah d'on mokute af dī. ³⁰ Yee na hómú haa' mi d'on na olu ri, te d'on kēluute biti mi lís dīi haa' ra, d'on ee rii haa'uu ra leegi.

2

Kiristaa cépidté afi, hente ow

¹ Koy-yaayyi yeh, nona nonu ron Kiristaa na ra onay ron doole a ? Faha'a faha' ri ron dā beddaay ron a ? Nona nonu ron Ruuha na ra tahay d'on henute yínē ē ? Don pokuuy hanndal kon d'on naa'antuute keñ a ? ² Kon sēsdfi keñ so' níi hen dotooy di iñyeneeni : d'on bok d'on fahanta', d'on bok keñ yínē, d'on bok nuf yínē. ³ Yii yaa d'on pañ béeβ, ngēnē hēe'í ow, ngēnē sēemí

tii, cépirí affon rek d'on haba' biti bēewí kayya luku ron gaan. ⁴ Ngēnē díiddfi affon kep, lah héli nuf bēewí kayya na. ⁵ Lah pésii filib fon ti di na pesuu bēewí nonu Yéésú-Kiristaa na nen :

⁶ Di fi Yéésú-Kiristaa, dī fa bín fē níi a dēh, yii hom Koope na béeβ ee dīi na ra, bani Koope daa teyu naam, ndaa ri tikēy rí afi.

⁷ Di kay cépidf afi cépirē iña béeβ yíssēhté súrgē hente ow.

Di hente ow hompe filib fi bēewē, habuute biti dī ow.

⁸ Di cépidté afi ñeete iña nahu ri ra níi ri húlté nē sah faf, níi rí húlté sun kurwah.

⁹ Yii baa daa tah Koope béyídf dī, dī kēllēh béeβ, yedte ri tii lukki gaan di tii ya

¹⁰ níi tii Yéésú tah mbínéeffē béeβ : yín sun-Koo,

yee feey fa,

yee fēgērēh fí feey fa béeβ yek,

¹¹ wa béeβ bok kañe Baap-Koo wone biti Yéésú-Kiristaa daa Yíkēe.

Bēyí gémpé Yéésú

¹² Koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, hómú homa' mi filib fon dā, yii wonu ron, d'on mēsúu ríi pañ pago. Lah lúkii ríi pañ leegi bee homay mi na ra. Yii yaa d'on pañ béeβ, lah cépirí affon d'on boolla' na a neeh Koope. Pésii biti d'on múcúté kaah, ¹³ ndah Koope ñéerē'té a ron, te dī onte ron níi d'on faha' pañ yee ñéerē' a yii wuna neba' ri raa, d'on pañ ri.

¹⁴ Yii yaa ron pañ béeβ, ngēnē cépítí, ngēnē iñíi, ¹⁵ nda d'on lēhíh yii wonun sun fon, d'on lan ces, d'on hen bēewí Koope, yi lahuy síkkē di filib bēy jamanii beh, yee bosu níi bos ēldúnē rē. Don wadti niiiñun niiiño leelii wa ti di na niiiña' hulla sun-Koo nen, ¹⁶ d'on fa na komu wa fi bēewē bosu yaa ra Unna na ona' pes dā. Hen daaha raa, d'on ay tah mi mín damoh yiin nay aye Yéésú-Kiristaa ra. Bín fē rēe, may yúh biti

múkëmi sè' a mogi so' bééβ pètíh neh.

¹⁷ Bi ngémën man sarah nen Koope na, mín hen ñif mi so' wadti keen ti hana nay baaddee sarahi baa ra nen. Lahaa daaha raa, keeñ so' ay naa sos deefid keeññon bééβ. ¹⁸ Ti daaha nen, keeññon sosa bal deefid keeñ so'.

Timoote a Epaforodit

¹⁹ Hém neba' Yéésú-Yíkëe moos, mi lahte yaakaar biti leñ mi wola' ron Timoote, nda mi keloh yee homuu ron da raa, so' mi bee af so' took. ²⁰ Di fi baa kut daa bok a so' nuf, nufa bééβ homa' don na. ²¹ Bëewí kayya, iñi affi wa daa tah wa koloh ndée iñi Yéésú-Kiristaa neh. ²² Don ollute affon sah iña na pañ Timoote te déké' në rë : dī yera'te afi hompe soo na waarii Uni Neba ti di na habra' koy boffi nen. ²³ Kon, mi yúhé yii lante so' téjé téyú mí bee ra raa rek, may ron rii yíppí wola'. ²⁴ Wëerté sè' biti Yíkëe ay soo on so' mi beh, mi ac yérën, te ii maañ.

²⁵ Mi otte biti mi wadtee ron nimilid koy-yaafi yen Epaforodit, bee hom na légéy a so' fun bokute haa'a ra, dī fa don húmú yeju ri habra'i so' ra. ²⁶ Di namute ron bééβ nék te nufa bééβ ee don na, ndah dī yúhté biti don keluute jérí. ²⁷ Di húmú jérté níi lebohte húl sah, ndaa Koope yérémpé rí, yérémpé sè' na bal nda mi banti lah yii misik so' lool. ²⁸ Tígë homa' mi bee ra, mi ot biti kep mi yíp don dīi wola' nda keeññon sos biti don ot dī ndín, af so' féeh. ²⁹ Lah téertíyíi rí a sos-keeñ ndah dī koy-yaay filib ngémë. Lah fëñkëyí bëewë madu daaha ra, ³⁰ ndah dī húmú talla' ñak ñiiní af légéyérí Kiristaa : dī húmú tahte ñagi ñiiní, hompe hëbís sè' na habra' so' habra'i don míndíh sè' rí.

3

Bëyí bih daa júβ fii Koo ?

¹ Kon koy-yaayyi yeh, keeññon sosa nonu ron Yíkëe në rë. Mi ñeyaat unna húmú biní mí ron

ra ñogoleh so', te daa nay géné don na sah. ² Lah mëytíi bëewí bossa, wa fi buh yi bossi yah, wa fa lukuu fonko lecoh, na wonu biti lec bo' faan daa na tah ow múc dë ! ³ Yen kay yen daa lecuu lecohi kah-kah fa, yen fa yéñké biti yen yahti jaamiyoh Koope raa, yen ñee'uu ri Ruuhi, te yen damuu Yéésú-Kiristaa ra. Yen tikúy yaakaari yen pagad' ow. ⁴ Añcañ, so' mi mín tik yaakaari so' pagad'dee ke ow yaa koon, ndah iñyaa bééβ ow lukay so' naa ñee : ⁵ So' mi lecu bee nimila' bisa límú mí rë, mi koy ki Israyel tígí-tígí, mi non tali Bensame, mi ébrë koceec. Mi húmú ñeya' yee won kootiiyëwúddë rë ton ti di na paga' ri farisen bééβ nen, ⁶ te mi húmú lukusid' lukusiro níi mi tassi mokla' bëy ilí jañaa mokloo. Dee na pesuu pesi júbé naha' Kootaa ra, ow mínéh so' naa won dara. ⁷ Iñyaa húmú haba' mi biti baat so' baato ra nék, leegi Kiristaa tahte mi haba' wa iñi ëyíl sè' ëylë. ⁸ Te iña bééβ, mi haba' wa pad'dah biti mi cëldë' wë a yee dara mínéh rí dab bee ra, daa ri : yúh Yéésú-Kiristaa Yíkíi sè', dī fa tah mi yeris yii na kom so' yin merees ra bééβ. Mi haba' yaa bééβ púukéré, nda mi lah Kiristaa, ⁹ mi non dīi na leñ. Kon ñeya na húmú ñee mi Kootaa ra neh daa tah mi júβ. Gémë gém mí Kiristaa na ra kay daa tah mi júβ, te júbí baa kola' Koope na te tikëh ngém. ¹⁰ Yee hom af so' ra bééβ, dī yúhí Yéésú-Kiristaa a doolaa kélid' dī búudé rë, mi ñee misikka ñee ri ra níi mí húl ti dī nen, ¹¹ ñéerë' a yaakaari biti mi koloh búudé so' bal.

¹² Yee hom af so' baa ra, mi wonay biti mi lilte ri mbée mi lahte tígë na saañ mi ra, ndaa mi ee múké filoon yii baa ra ndah Yéésú-Kiristaa saampe so' níi otte so'. ¹³ Koy-yaayyi yeh, mi bekay af so' biti mi lilte yee faha' mi ra níi wocce dé', mi won wono tee : yee tíl mí filoon da mi halte wa ; mi bébírëette te mi tassi yulid' dabaadi yee fii. ¹⁴ Daaha, mi tassi yulid' fii cid' nda

mi liil yee na seh so' sun da. Koope ñeya' Yéésú-Kiristaa na dëekké sè', nda mi liil yii baaha.

¹⁵ Koy-yaayyi yi yeh, yen fa maanu ngémè rë, yen tík iñyaa affi yen. Lah na bi don oluuy ri daaha raa, Koope ay ron rii poysiid níi lan affon. ¹⁶ Di mín dñi man béeb, yen ham waala habu yen níi a dee ra, yen saañ fii.

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, mēdii a so' don yeel bëewë nē ñeyu kotti fun, homuu fun filiḥ fon da. ¹⁸ Mi húmú déké' woni ron ri te mee ron rii wonaat da ee a keeñi líiffé bitih : caakke bëewí fí yúhté bití wa kaa'oh yi Kiristaa te wa pesuu ri daaha, ndah húlè húl rí kurwaha ra safay wa. ¹⁹ Wa ay millée sanju. Wa gémú loo yi wa te tígè warun waa sopoh koon da, wa gaan-gaanluu tígí daaha te pesi wa béeb wa téyírúte rí iñi èldúnè. ²⁰ Yen nék, yen bëewí sun-Koo, sun-Koo fa na sehúu yen cébí Sēmlēhí yen Yéésú-Kiristaa Yíkēè rē. ²¹ Bín fē rēè, dī ay beḥ faannee ke yen bo' kut yee ra, yídís wē níi mada' faanee ke ri líif a ndam ra. Di ay rii pagee a doolaa tah dī paa' iña béeb sun da.

4

¹ Koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, Koope kep daa yúh dee faha' mi ron tíkēet íl rē ! Don daa sēsdfú keeñ so', don daa baanii ndami so'. Hēbi yee habuu ron Yíkēè nē rē híin !

Likinnē millē' Pool ra

² Do fi Ewodi a do fi Sentise, mi dañ don bití don bok nuf nona nonu ron Yíkēè nē rē. ³ Do fa yen na ñéerúu légéy bee ra nék, do fa tídeey dara ra, lah beddee belebbi yeh. Wa habruute so' habra'i mitte waarii Uni Neba, a Kelma bal a bëewí kayya, yee tii yi wa ín téerēe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúméh rē.

⁴ Lēhí sos-keeñ Yíkēè nē faraah di yee nonuu ron dñi na ra ; mantee bal lēhí sos-keeñ ! ⁵ Bëewë béeb yúhún bití don bëewí sosute. Nimili Yíkēè wullilay. ⁶ Ngènè sidii yin ! Di mín

dñi man béeb, dēgí Koope don won dñi sohle yon. Don yahti dañ raa, lah símí rí. ⁷ Hen daaha raa, jaamme ke Koope yúukké af, lahuu ron di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra, ay níid' keeñnon a níbbèn.

⁸ Leegi mi won don tee koy-yaayyi yeh : lah nuffon homa yii hente kaah, yii mit on cér, yii júbpé, yii lante íllí Koope, yii wunte a yii mit laas. Yii baahte mbée yii mit sím béeb, nuffon homa na. ⁹ Iña beyu ron soo na mi yēedídté ron wa ra béeb, lah pégí wē : yee won mi ron a yee olu ron mi na pañ wa ra. Don hena' ri daaha raa, Koope fa na ona' jaamma ra ii ron yeris.

Símí Pool a bëy Fílíp

¹⁰ Yíkēè tahte keeñ so' sosse siib ndah don hellaatute nuf soo na don hílipúte sē'. Mi yúhté bití nuffon húmú tasse hílibí sē' lool ndaa don lahuy ílí paguun don dñi. ¹¹ Mi homay woni bití mi húmú sohla'te yin ow na, ndah mi yoonte pesa' yii laha' mi, mi doylah wa. ¹² Mi lah mbée mi ñak béeb, keeñ so' sos. Mi hereñce pesa' yii laha' mi a tígí mín míi hom a yii mín sēè deef ílý, deefa mi lah mbée mi ñak, loo so' may mbée mi yaaḥ béeb, ndah mi yoonte ri. ¹³ So' mi mín pañ béeb af doolaa on so' Yéésú-Kiristaa ra. ¹⁴ Di filiḥ fi baaha, don pagute yii ette bee bokuu ron a so' coono fi so' don habruute so' ra.

¹⁵ Don fi bëy Fílíp, don yúhúte bití kola' mi Maseduwaan jamanaa anuu dal waarii Uni Neba ra, lahay ílí jañii habra'te so' sohle yi so' henay bëy ílí jañii ron. ¹⁶ Homa' mi Tesalonik ra, don kéyrúte sē' iña sohla' mi ra, te ri teyay waal yínè. ¹⁷ So' mi homay saam bití mi habruu dé' ! Mi ham af so' bití kay Koope baat don mal di iña pagiru so' don da. ¹⁸ Tígè homa' mi bee ra kep, mi lahte yii sohla' mi béeb níi lukusse sah aya' Epaforodit kompe so' iña yeru so' don da. Mi ñakay dara. Wa man sarahi heeñi baa neba'te Koope te ri tahte ri ra nen. ¹⁹ Koope fa na

jaamiyoh mi te dara wooñeh ri ra ay ron on yii sohla' don béeb, ñeya' wa Yéésú-Kiristaa na. ²⁰ Koope laha ndam, di fi Boffi yen laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Takohi Pool a bëy Fílíp

²¹ Wëddí së' bëewë nonu Yéésú-Kiristaa na ra, wa fi bëewí Koope yi yah. Koy-yaayya funi wa homu dee ra na woduu don. ²² Bëewí Yéésú yë homu dee béeb rë bal, níi luka' yee na légéyú faam buur ra, na woduu ron. ²³ Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal !

Téerëe débpi biniyú unna won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa biní bëy ílí janjii Tesalonik unni yeh. Tesalonik nék, dí húmú gin gaan, bi hom hëbís muluḅ te lom a yaay húmú títé nè lool, haanoh ala ñéerë' a pagadḅos húmú caakke na bal. Aya' Pool daaha ra, dí cëgídté goomal bëewí gémúté Yéésú daaha, ndaa dí maañay na ndah lahte yëwúdfí hatlute ri, dí kolohte saañce Bere (Saame Tíledí apootarra 17.1-10).

Hompe níi filoon fe, dí hom Korenté, Timoote fa bani na ñéerú légyé rë deeffe ri daaha léhinté rí yee beya' ri Tesalonik ra (3.6). Unna léhinú Pool ra sosil keeña soslo níi dí yampe na biní unni yeh, kéyré'té wë bëy Tesalonik, na sím Koope di dee na yeeluu bëewë hatni baaha bëy Tesalonik, bee lofuu wa pesadḅ ra (1.7-10). Di nérsëhté légyé húmú légyé rí filib fi wa ra, na won dee faha' ri waa olaat ra. Di gíníkké wë di yee na húmú halaatu wa sun fi kolohi ow búudé rë.

Di wonte wa :

- yii lenke dee gémúu wë rë (1.2-10),
- yii lenke tíledí di Tesalonik (2.1-12),
- yii lenke tíledë faha' Koope ra (4.1-12),
- a yii lenke nimili Yíkëe (4.13 níi 5.11).

Bëyí fí janjii téeríi bee bëeb ay ot bití iña filib mín yúun bëewë lahu nuf ana dí yii lenke dúmëení pesa ra. Di ay yúh bití bal bëewë gémú Kiristaa na ra nonu bëy níiña, wa ham híin bití fayú raa, wani Yéésú nay home. Baa daa lukki lah solo !

Wodohi Pool bëy Tesalonik

¹ Don fi bëy ílí janjii Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote, fun na woduu ron. Koope líhë rën mal, on don jaamma.

Dee gémúu bëy Tesalonik Yéésú nè rë

² Fun na símú Koope faraah ndah don bëeb, fun mësúy don hal filib danji fun. ³ Nuffi fun na koleeh don na bití fun home danji Koo, dí fi Boffi yen, di iña na pagu ron ndah gémé gémú ron Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, a pagadḅon ndah faha' fahuu ron ri ra, a yaakaara dékúu rën lah díi na ra. ⁴ Koy-yaayyi yee Koope faha'te ron yee ra, fun yúhúté bití daa ri tanis don, ⁵ ndah na waariyu fun don Uni Neba ra, húmú teyay won don, ndaa húmú ñéerë' a doole, a Ruuh-Pesen, a ngémí híinté. Don olute dee húmú homuu fun don na, komi ron yii wunte don na ra maan ? ⁶ Te don, don ñeyute kotti fun a kotti Yíkëe bee tahuu ron Una ra. Tahuu ron ri ra nék, don deyute coono ndaa Ruuh-Pesen tahte keeññon sosse. ⁷ Daaha, bëewë gémú te dékú Maseduwaan a Akaay ra bëeb yeeluu don na. ⁸ Af don tahte unni Yíkëe teyay Maseduwaan a Akaay don, ndaa hasla'te gina bëeb ndah gémé gémú don Koope ra hente lëyëñ. Kon miteh fun wonle yin na. ⁹ Bëewë gonluu sun fi dee habuu don fun ayuu fun don na ra. Wa na wonu bal sun fi dee súugúu don yúullë don yíssúuté Koope na, jaamiyohi dí fa na pes te daa kaaf ka ra ¹⁰ a sehaalohi kola'i Koohi Yéésú sun cép feey ra. Di fi Yéésú fa dí kélídf dí búudé rë, sëmlë'té yen níi yen ay muc neebi Koope yiin bis-këem.

2

Tíledí Pool di Tesalonik

¹ Koy-yaayyi yeh, don yúhruté afon bití sah aya húmú ayu fun ginon da pëtíh neh. ² Don yúhúté bití bal, balaa baaha fun maluute sol te fun ñeyute mok di Filíp. Ayuu fun ginon

ɗa ɓal, fun maluute tolof tolof caak daaha, ndaa Koope habra'te fun nii fun waariyute ron Uni Neba te fun neehuy na dara. ³Te na waariyu fun ɗa ɓeɓɓ, fun tikuuy wonni fun sun fi yii lahay, fun tibuuy ne nuf ɓos, te fun saamuy na nofa' ow. ⁴Fun kay, fun waariyuu Uni Neba ɗee faha' ri Koope ra. Di otte biti fun minu ri, daa tah di denjeen fun di. Fun saamuy yii neba' ow, fun saamu yii neba' Koope, di fa na olsoh nibbi fun ra. ⁵Don yuhute biti fun mesuy jay ow, te fun mesuy neya' wonni fun fun saame yin ow na. Koope yuhte baaha ! ⁶Fun saamuy kañ ow na : don na neh te ow kay na neh ; ⁷te añañ, fun minu ron cagoh koon don pañ yee fahuu fun ɗa ndah fun apootarriKiristaa, ndaa fun paguy ri ! Fun kay, fun sosu soso filib fon ti belii na tooppitoh koyyi nen. ⁸Pokoha pokuu fun don na ra tahte fun humu teyuy waarii ron Uni Nebi Koope kep, fun bokute a don pes, ndah fun fahuute ron nii faha'.

⁹Koy-yaayyi yeh, don nersuute ɗee humu mokuu fun nii mok ɗa maan ? Fun humu legyuu yii namun fun legyee na' a elek, kaa' fun mokil ow yine sah don na, na humu waariyu fun don Uni Nebi Koope ra. ¹⁰Don minu fun dii seedeyid, te Koope min fun dii seedeyid ɓal biti ɗee tiluu fun a don fa gemu re lante, jubpe te tikhte waal. ¹¹Don yuhute biti ɗee tiluu fun a ow fi ow don na ra ɓeɓɓ, man hanndal baap a koyyi nen : ¹²fun likinute ron te fun onute ron doole, fun caguute don nda don pes pesada neba' Koope, di fa na deek don, don non Nguur ki a ndami ra.

¹³Yee tah fun ay dekee simi Koope ra biti ɓal : liiluu ron Un Koope fa komu fun don ɗa, don habute ri, te don habuuy ri ti di na habuu un ow kese nen. Don habuu ri biti di Un Koope, te ri Un Koope kaah. Una ee pañ yii wunte don fa gemu Yeesu ne re. ¹⁴Koy-yaayyi yeh, don neyute kotti bey ili janii Yudee ye

gemu Koope te nonu Yeesu-Kiristaa na ra ndah di mokluu wa yewudde, bey ginon mokluu ron daaha ɓal. ¹⁵Wa fi yewudde hawute yonente ya hul, hawute Yeesu-Yikee, moklute fun nii mokil. Wa nebuuy Koope, fahiruy ow yin wun, ¹⁶kadduute fun waarii heetti kayya Una min tah wa muc de. Wa homute na baatuu bakaad rek na suu nii bakaadfi wa mitte, neebi Koope keente sun fi wa.

Faha'i Pool nimil oli bey Tesalonik

¹⁷Koy-yaayyi yeh, fun nek fun humu koluute don na fun suute, ndaa fun sayuy faraa. Fun humu lahuy fehey saani fun, ndaa keenni fun humu kolaay don na. Fun humu kosuuy biti fun ay ron tikil il, tahte lahay yii paguy fun nda yii baa min lah ! ¹⁸Fun humu habute biti nagejek fun ay nimil ginon, te so' mi Pool mi etidte ri i waal, ndaa Seytaane daa na yah waali fun. ¹⁹Kon henay don moos, heneh ow kay ! Don daa yaakaari fun, don daa sesdu keenni fun te don daa baanii ndama nay teebee biti fun bagute nii fun damoh fi Yeesu-Yikee yin nay rii aye ra. ²⁰Wa don kay ! Don daa ndami fun, te don daa sesdu keenni fun.

3

¹Sehuu fun nii fun minli re, fun olute biti yee gen de daa ri biti funi affi fun tas Aten ndin, ²fun yee koy-yaafi fun Timoote don na. Di fi baa funi daa boku fun na legyuu a Koope, waarii Uni NebiKiristaa. Fun humu yeju ri don na oni ron doole, nda don baatti hinndeh don ham ngeme, ³ow di don na banti yedfoh ndah mokla na moklu don da. Don yuhrute affon biti sah yaa ɓeɓɓ non ina waayid yen Koope ra. ⁴Nagajek, humu homuu fun don na ra, fun humu wonute don biti yen ay moklu, te don yuhute biti daa ri yee lah woteh bee ra. ⁵Yii baa daa tah seha' mi nii mi minli re, mi yeece Timoote don na kenshi tige teem ngemen de. Mi humu side'

biti Seytaane fiir rën, iña légéyú fun ðon na ra béeb sooy teem ðaaha.

⁶ Kola' Timoote ginon nimilte fun na ra, kompe fun unni nebpe keloh di yii lenke ngémèn a ðee fahuu ðon ow ra. Di wonte fun biti bal nuffon húmú homa' fun na faraah níi ðon ñamaasee, te ðon húmú sesuute oli fun ti di sesuu fun olaadi ron nen. ⁷ Don fi koy-yaayyi yi yeh, yii baa tahte homuu fun filib súfúñ fí fun a filib coono fi fun béeb ðe, fun baatuutee lah doole ndah ngémèn. ⁸ Fun læeysírúte keeñ leegi hém daa ron habu híin Yíkée në. ⁹ Fun ay símée Koope dí níi mit ? Don tahute keeñni fun sosse níi sos fíyí ! ¹⁰ Fun dékúu ðaŋi na' a elek, nda fun mín ðon tíkëet il ngëey níi fun mitsid yee tasa' ngémèn ðe.

¹¹ Démíin Koope, ði fi Boffi yen, a Yéesú Yíkíi yen parid' fun waala yulid' ginon ða ! ¹² Yíkée ona ron, ðon baatee fahanta' hanndal kon níi tígí teem fahanta', a hanndal ki ðoni bëewë béeb ti di fahuu fun ðon nen. ¹³ Hen ðaaha raa, Yíkée ay ron on doole níi yiin nay aye Yéesú Yíkíi yen, ñéerë' a bëewí béeb rë, ðon lan ces níi ðon lëhíh yii wonun sun fon, ðon caga' wun fíi Koope, ði fi Boffi yen.

4

Tilëdë faha' Koope ra

¹ Leegi nék koy-yaayyi yeh, fun teebute ron ðee waruu ron pesa' níi ðon neba' Koope ra, te fun yúhúte biti ðon pesuu ðaaha níi a ðeh. Kon fun na líkínú ron te na ðagu ron di tii Yéesú-Yíkée biti ðon baatti ham híin, ² ndée, ðon yúhúte túuyé' yé teebu fun ðon ra, te wa dúhë' Yéesú-Yíkée në. ³ Koope faha' biti ðon lan, te lani baa daa ri bitih : ðon moytoh paŋ yii tappe njaaliyoh béeb, ⁴ ow fi ow ðon na béeb ham afi sùtërel faani, ñéerë' a lan*, ⁵ fah-beleb ban ðii kúrëelëh ti bëewë nëníh bëewí Koope ra nen, wa fa yíih Koope ra. ⁶ Ow banay tooñ moroomi filib yee

* **4:4** 4.4 ow fi ow ðon na béeb ham afi sùtërel faani, ñéerë' a lan :Lahte bëewí habuu ri ðeh : ow fi ow ðon na béeb koloh saam beleb raa, lah ñeyaa ri waal.

wonu baa ra ndín leb yii daa ri laha' ri. Fun húmú wonute ðon biti Yíkée ay keen sun fi bëyí paŋ mani pagad'fi yah. ⁷ Koope ðeekëy yen paŋ yin bos, ði túuy yen lan. ⁸ Kon bëyí faaliyaay yee wonu baa ra, ðeef ði faaliyaay won ow neh, ði faaliyaay Koope fa on ðon Ruuh-Pesen ða.

⁹ Yii lenke fahanta' hanndal kon, miteh ow won ðon yin na, Koope yeedídté ðon baaha níi wocce. ¹⁰ Daa ri yee teebu ðon koy-yaayya Maseduwaan béeb ðe, ndaa kaa'eeh fun won ðon biti ðon baat ya' yon, ¹¹ ðon paŋ béeb ðon pesa' jaamma, ow fi ow ðon na béeb tooppitoh iñi afi, ðon yuloh légéy ðon kúdf affon, ti di húmú wonuu fun ðon ði nen. ¹² Hen ðaaha raa, bëewë gémúy rë ii ron yap te ðon ii seh dara ow na.

Yiin nay nimile Yíkée rë

¹³ Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti ðon yúh yee homuu bëewë húlúu a ngémí wë Kiristaa na ra, ðon banti tík misiga keeñnon níi lukus ti bëewí kayya lahuy yaakaar ra nen. ¹⁴ Yen gémú biti neh Yéesú húlté te ri kolohte búudé ë ? Ti ðaaha nen, yen gémúte biti bal Koope ay kélídf bëewë húlúu a ngémí wë Yéesú në rë. ¹⁵ Cëe fun bílídf ðon yee won Yíkée rë : bëewë nay lísée pes yen na níi a baaha ra, wa fa nay maasee nimili Yíkée rë, wa ii këlëh bëewë húlúu rë. ¹⁶ Yiin fin fa, wa ay keloh uni diŋke, un kélfë malaaka a un kúlúb ki Koope tiil, ði fi Yíkée kola' sun cépé. Bín fë rëe, bëewë húlúu a ngémí wë Kiristaa na ra nay débée koloh, ¹⁷ bëewë nay lísée pes níi a baaha ra, anti béyrú wa ñéerë' a wa filib nérrë, wa tee'ee a Yíkée sun. Hen ðaa raa, yen fa gémú ðii na ra béeb yen hom a ði faw. ¹⁸ Kon, lah enëntíi doole a unni yah.

5

Nimili Yíkée sehuun a teey

1 Koy-yaayyi yeh, di yii lenke wahtaa a jamanaa nay nimile Yíkëe rë nék, miteh fun won don yin na, 2 ndah don yúhruté affon biti yiin nay nimile Yíkëe rë ay beettiya' ti lohoh elek nen. 3 Tígë nay habee bëewë biti homuute jaamma, lahuy dara yii sídúun wë rë, gina ay yípée bëp affi wa daaha, ti di na yíppí haba' loo bëeëb nen. Ow ii naa mín fús. 4 Ndaa don fi koy-yaayyi yeh, bi homuy don ñúusë, bisi baa ii ron beetti ti di na beettiya' lohoh nen. 5 Nagajek don bëeëb, don nonu bëy niña, don tílúu na'. Yen nënín bëy elga, bëy ñúusë. 6 Kon, yen banuy nee' ti di na nee'uu bëewí kayya nen ; yen yeelun yen teey. 7 Bëewë në nee'u ra nee'uu elek, yee na maniyu ra maniyuu elek, 8 ndaa yen fa na tílú na' ra, yen warun teey teeyo. Yen habun ngémë, yen faha' ow wa hen búub túl yen na, yen haba' yaakaari mújë baane haa'aa yen na. 9 Ndée nagajek, Koope cagay biti dī ay kéeníd neebi sun fi yen, dī caŋ biti yen haal mújë nay onee Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë. 10 Kiristaa húlídté yen. Daaha, bisa nay rii nimile ra deefa yen pesun peso mbée yen húlún húlë bëeëb, yen ay pes a dī. 11 Kon bëetii onanta' doole, don tojanta' filib ngémë ti di na pagantuu don dī nen.

Iña millúu wëe túuy dë

12 Koy-yaayyi yeh, leegi fun fahuu biti bëewë homu filib fon na moku, Yíkëe nah wa níidí don a líkíní don ra, don yed wa cér. 13 Hëbí wë, don faha' wa níi faha' ndah légéyí wë. Pésii jaamma filib fon.

14 Koy-yaayyi yeh, fun ee ron wonu ra ee : líkíní dëpësíddë, don ben bëewë neehu ra, don habra' bëewë gooyu ra, don mújíd bëewë bëeëb. 15 Mëytii yillëntë' bos filib fon ; sëemí wuna faraah hanndal kon a hanndal ki doni bëewë bëeëb. 16 Pésii sos-keñ faraah, 17 don déké' daŋ. 18 Yii mín don homa' bëeëb

don sim Koope. Baa daa yee faha' ri pesi don fa nonu Yéésú-Kiristaa na ra. 19 Ngënë këe'ii pagadfi Ruuh-Peseŋ, 20 ngënë hégií unna léhínú kola' Koope na ra. 21 Kénsii wë bëeëb, don ham yee wun da ; 22 yii hente bos bëeëb don moytoh ri.

23 Di fi Koope fa na ona' jaamma ra ladla don ces ; dī níirë níbbën, níid' keeññon a faannon bëeëb níi ow laheh yii wona ri ron, yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa Yíkii yen da. 24 Koope fa dëek don da, yii won dī bëeëb dī paŋ ri, te ri ay ron rii pagiree daaha.

25 Koy-yaayyi yeh, lah dëgírí fun bal. 26 Lah wëddí fun koy-yaayya bëeëb níi wodoh*. 27 Mee ron rii won ra ee dī tii Yíkëe, lah léhíní wë bëeëb unni yah.

28 Yéésú-Kiristaa Yíkii yen líhë rën mal !

* 5:26 5.26 Di baahi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní bëy ílí janjii Tesalonik unni yeh. Filib unna, dí débpi gérém Yíkëe di gémë gémú bëy Tesalonik ra (1.3), dí dagidte wa, wa ham légéyë nahu wa ra. Fu ot Pool bíní wë unni yeh, nísí níbbë na yah janjii Tesalonik ra. Woni ban fi nimili Kiristaa daa baatti kúf wona filib Tesalonik, ndah lahte bëewí wonuu biti nagajek bisi baa lahte ní gétté. Lahte yi wonu tih bisi baa lahay doom ndaa lebohte. Yaa aa na waa na kaa'uute légéy, ñamuu ya' yi bëewí kayya.

Di wonte wa :

- yii lenke ayi Yíkëe yiin bis-këem (1.3-10),
- yii lenke yee nay këllée Yéésú rë (2.1-12),
- yii lenke híinndëh, ñee waali Koope (2.13-17),
- a yii lenke dee laha' légéy solo ow na ra (3.6-15).

Bëyí fí janjii téeríi bee béeb ay ot biti légéy daa wun ow na, bëe' banti sehaa íñi béeb ya' ow, dí sehaalee nimili Yíkëe.

Wodohi Pool bëy Tesalonik

¹ Don fi bëy ílí janjii Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote fun na woduu ron. ² Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on don jaamma !

Ayi Yíkëe yiin bis-këem

³ Koy-yaayyi yeh, fun mínih banti déké' símí Koope ndah don. Fun warutee ri sím ndah ngémën baatohte caak, te fahanta'a hom hanndal kon da baatoh baatoo na saañ. ⁴ Yii baa daa tah ílí janjii pay fun béeb, fun sawoor won bëewë filib yii lenke don na, ndah filib

mokla na moklu don da a súfúñ fën béeb, don habute ngémën híin.

⁵ Baa daa nay teebee biti aattiya'i Koope tíkë' waal, nda don habuu bëewí Nguur ki Koope wadte wa, nguur ka tah don na súfúñú rë.

⁶ Koope, dí fa júb dë ay mokil bëewë moklu don da ti di mokluu wa don nen, te nagajek baa daa kaah.

⁷ Di ay hílsídf don fa na súfúñú rë, hílsídf fun na bal. Yiin nay feeñiyee Yéésú-Yíkëe sun-Koo, ñeerë' a doolii malaaka yi ra, íñyaa ay lahee na.

⁸ Di ay ayee filib njaar kíi, keen sun fi bëewë kaa'uu yúhí Koope, te kaa'uute ñeyi Uni Nebi Yéésú-Yíkëe rë.

⁹ Daana nay keene sun fi wa ra ay dékéé sanjii wa, wa wulliru tígí eta' Yíkëe, wulliru tígí eta' ndami gaani.

¹⁰ Yii baa ay lahe yiin nay nimile Yíkëe rë. Yiin fi baaha, bëewë nonu díi na te gémuté díi na ra béeb béyídf dí, dí neba' wa yeel. Don fi yaa don ay none bëewí yaaha na, ndah don gémuté unna komu fun don da.

¹¹ Yii baa daa tah fun na dagiru ron faraah. Fun daguu Koope biti dí on don, don yeeliyoh pesa dëek dí don da. Fun dagu biti di doolii, dí habra' ron don pañ yee fahuu don pañ di yin wun da béeb, te ri habra' ron yee na pagu don filib ngémën dë. ¹² Daaha, don baatti béyídf tii Yéésú Yíkíi yen, dí béyídf don fi yaa bal. Yaa ay kolee mala nay onee Koope fi yen a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë.

2

Yee nay këllée Yéésú rë

¹ Koy-yaayyi yeh, di yii lenke nimili Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen a négirë'í yen fíyí, fun dagu don na yin yínë : ² affon banay gaawti kúnëh te ngënë tíití biti ow won don biti wahtii nimili Yíkëe lahte. Wuti ow won don biti dí léhín unni kola' Koope na, mbée don keloh ri bëewë na waariyu Unni Koope ra, mbée bíníyún bíníyë wonu biti kola' fun na, ngënë gémí. ³ Di mín díi man

béeb, ow banay don nofa' yinë sah. Balaa bisa nay nimile Yíkëe baa ra, ow caak ay tîkë' Koope af paay, bée' na ñeyeh woni Koope ra, bee nay sanjuye ra teekiroh. ⁴ Bëyi baa ay bëyid' afi kadda' bëewë haanoh ala a yii na haanuu wa merees béeb. Ay pay nii di haal Faam fi gaani Koope took, di won biti daa ri Koope. ⁵ Don nérsúuy biti mi húmú wonte ron baaha homa' mi leeloon ra a? ⁶ Don yúhú yee ham bëyi baa tígë homa' ri bee ra, te yii baa tahte wahtii ay lahe laho di anti dúh. ⁷ Doolaa dapoh bëewë në ñéyih woni Koope ra ee teekiroh ra haat ; di ay lukee teekiroh biti nék bëe' lís díi ham da kèllú tígí daaha. ⁸ Bëyi baa kèllú tígë rëe, di fi bëe' na ñeyeh woni Koope ra ay teekiroh, te Yéésú-Yíkëe ay rii sanju a ngilaaw mi búkí, hap ri húl a niiña nay rii ñéerée biti di nimil ra. ⁹ Di fi bëyi baaha, doolii Seytaane nay rii yeje di ac, di pañ kawtéef gaan, kimtaan a iñi éémil'é té béeb, yi ay nofee bëewë. ¹⁰ Di ay pañ pagad' bos béeb nofa' i bëewë në suu sanjuye ra. Wa ay sanju ndah wa tahuy kúnsí keeñni wa kaaf ka wad' waa sëmlë' koon da. ¹¹ Yii baa daa tah Koope yeñ wa yii ay waa múuyid', wa gémé fel. ¹² Daaha, bëewë gémúy kaaf ka ra béeb, te oluu neñ pagad' bos da, Koope ay keen sun fi wa.

Híinndeh, ñee waali Koope

¹³ Koy-yaayyi yeh, fun nék fun mínih banti déké' símí Koope ndah don, don fa Yíkëe faha' don da ndah Koope daa tanis don dalaana, nda don muc. Di ñeya' Ruuha ladil don ra, a gémë gémú don kaaf ka ra, di múcèlté ron. ¹⁴ Koope ñeya' Uni Neba waariyu fun don da dëekké don yii baaha nda don mit na ndami Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen. ¹⁵ Koy-yaayyi yeh, kon híinndíi te don ham iña yéeddú fun don da : yee wonu fun mbée yee bíníyú fun da béeb.

¹⁶ Koo Boffi yen faha'te yen, onte yen mal nii yen lahute míní múñi na

dúmëh a yaakaari neɓpe. Démíin di fi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen a Koo Boffi yen ¹⁷ on don doole, on don keeñi paguun don yin wun faraah : yaha yii ay pagu pago mbée yii ay wonu wono béeb.

3

Naha'i Pool dagid

¹ Leegi nék koy-yaayyi yeh, dëgírí fun nda unni Yíkëe yíppí líiwëlsë' gina te wa lah ndam ti di man wa don na nen. ² Dëgírí fun Koope nda ri sëmlë' fun bëewë bosu nii bos ra na, ndah bëewë béeb neh daa gémú iña na wonu fun ra.

³ Te añcañ Yíkëe daa mit gém. Di ay ron on doole, níid' dën níi Seytaane ii ron leboh. ⁴ Yíkëe onte fun níi fun lekuute ron : fun olute biti don ee pagu iña wonu fun don da, te don ay lúsdée daaha. ⁵ Yíkëe ona ron keeñi fahuun don Koope, on don don múñ ti di fi Kiristaa nen.

Dee laha' légéy solo ow na ra

⁶ Koy-yaayyi yeh, lahte bëewí dapasute filiib fi yen, na ñéyih iña yéeddú fun wa ra. Fun na nahu ron di tii Yéésú-Kiristaa Yíkëe, don wuloh wa. ⁷ Don yúhruté affon dee wadti ñeyuun kotti fun da. Homuu fun ginon da fun mësúy tídëh. ⁸ Fun yeekuy ow ñam. Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyëe na' a elek, kaa' fun mokil ow yinë sah don na. ⁹ Fun paguuy ri biti don waruy fun pagid' yin pagiro, ndaa fun fahuu biti don ñee kotti yaaha, ¹⁰ ndah húmú homuu fun gin don da, fun wonute ron biti bëyi kaa' légéy waray ñam. ¹¹ Fun nék, fun keluute biti lahte bëewí awu don na pesuu tídëh, në pëgíh yin gét nëe haal yii waal fi wa ínih në. ¹² Di tii Yéésú-Kiristaa Yíkëe, fun túuyú bëewí yaa fun na caguu wa bitih, wa koloh affi wa yuloh légéy nda wa kúf' affi wa.

¹³ Don fi koy-yaayyi so' nék, lah hëbí híin don déké' pañ yin wun. ¹⁴ Hena biti lahte bëyi kaa' ñee unna bíníyú fun yee ra raa, lah wëní rí

sun, don ban dñi leboh nda ri sopoh ndín, koloh afi. ¹⁵ Di filib yaa béeb nék, ngënë hëbíí rí kaa'ohon, lah hëbíí rí koy-yaafon, don líkín dñí.

Daña téy unna ra

¹⁶ Démíin Yíkëe fë në ona' jaamma ra on don jaamma faraah, a yii mín don homa'. Yíkëe ñéerëe a don béeb.

¹⁷ So' mi Pool daa mi bíní unna míllë' yee ra*. Mi yahti téy unni so' raa, mi hena' deh : so' mi Pool daa mi na bíní a ya' so'. Hen daa raa, bëewë ay yúhsë' bíníyí sè'. ¹⁸ Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhë rën béeb mal !

* **3:17** 3.17 Bín fë, ow daa na húmú bíníyíd Pool. Unna yahti téyú rëe, Pool a faanañ fi daa na bíní a ya'i nda bëewë yúhsë' unna bíní rí rë béeb.

Téerí ana fa bíníyú unni kayya won Pool Timoote ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Pool Timoote ra. Di fi Timoote, bani Pool daa húmú boku légéyè te Pool húmú haba' ri koy kah-kah díi na. Una nék, Pool bíníyè' rí filíβ kasaa bee téyúu rí Rom ow caak súugèhté rí rë (1.15-17). Filíβ una, bi yúh rí biti yee tallá' ri pesi ra gaanay, díi wonte Timoote iña míllè' rí rí líkín rë (4.6-8).

Filíβ una, Pool débè' símí Koope ndah dee géme' Timoote Kiristaa ra (1.5).

Di néríssé rí di húmú man pesi díi fi Pool, di na húmú yéeddé' rí a coono fa dey ri ndah waarii Uni Neba ra (1.8).

Di líkínté rí nda ri beβ wodi coono fa, díi ham híin ti soldaar kah-kah Yéésú-Kiristaa na nen, díi yéeddé' unni Koope níi ñee waal te ri ban naa neeh dara (1.7 ; 2.3-4, 14-15).

Di wonte ri moytoh béewé beku wonni lahay njiriñ, a capa' sun i won kep affi wa ra, díi ñee kotti, díi fonko légéyí, díi ham ngémé híin (2.16, 22 ; 4.5).

Di wonte ri :

- yii lenke waarii Uni Neba (1.8-12),
- yii lenke di wadti yéeddúun Unni Koope (2.14-19),
- yii lenke di wadti man súrgíi Koo-Yíkée (2.22-26),
- yii lenke jamanaa míllè' rë (3.1-9),
- a yii lenke njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë (3.14-17).

Béyí fí jañi téeríi bee béeb ay ot biti iña filíβ mín yúun jamanu fi jamanu béeb, wa mín líkínúu ow, wa mín yéeddúu ow mín múñ a dee nay habuu ngémé híin dë.

Wodohi Pool Timoote

1-2 Do fi Timoote, do fa haba' mi koy soo na te mi faha'te ro níi faha' ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ro. So' mi apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Mi nahu woni béewé yii lenke pesa gap Koope béewé nay none Yéésú-Kiristaa na ra. Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen líhún dë mal, teef do naa'-keeñ, on do jaamma !

Líkíní Pool Timoote yii lenke waarii Uni Neba

³ Ma na sím Koope fa na jaamiyoh mi ra ti di na húmú paguu ri caacci so' koon nen, te mi paga' ri a afi tookke. Na' a elek béeb, dagaa mi faraah mi cap tiyu ⁴ te nuf so' payte muun ma húmú yook fu na húmú takuu yen bín fë rë, tahte mi sesohte tikéedú il níi keeñ so' sos siib. ⁵ Nuf so' na koleeh dee hena' ngémú kaah doo na ra, te ngémí baa daa húmú ciffu Lëyíis a yaafu Èníis në, te ri ee doo na bal. Baa wéerté sè' kën ! ⁶ Yii baa daa tah mi na nédís rë ee biti fu baatti hubis yee on do Koope, bee húmú tiké' mí rë ya' mi falte ro ra, ndah ⁷ Koope onay yen Ruuh-Pesen nda yen hen béewí neehute. Ruuha kay taha' yen lah doole, yen fahanta', yen mín ham affi yen.

⁸ Kon, ngana sopoh waarii yii lenke Yíkíi yen na te ngana sopoh bal téjé téyú mí kasu af ri ra. Do kay, habe rek yen bok coono fa laha' mi waarii Uni Neba ra, Koope ay yen on doole. ⁹ Daa ri sèmlé' yen, dëekké yen nda yen hen béewí ladute. Pagadfi yen daa tah neh Koope dëek yen. Yee tah díi dëek yen da kay, neba' ri neboo baatte biti díi onte yen mal. Mali baa húmú ñéyíd díi Yéésú-Kiristaa na onte yen díi deef éldúné sakuy doom ra, ¹⁰ feeñce yen na leegi, bee aya' Sèmléhí yen Yéésú-Kiristaa éldúné rë. Di banke kúl kè, ñeya'te Uni Neba teebpe yen biti lahte pesi na dúméh. ¹¹ So' nék, Koope fal so' apootar nda mi waare béewé Uni Nebi bah, mi yéedíd wë rí. ¹² Yii baa

daa tah mi dey coono deh, ndaa mi sopaay na ndah mi yúh bée' mi tík yaakaari so' dñi na ra, te wëerté sè' biti dñi mín níid yee déñéen dñi sè' rē níi yiin bis-këem.

¹³ Fu kelohte unni kaah ya won mi ro ra. Lah nersée wë fu ham na a ngémí híinē lahu yen a faha'a fahuu yen ow ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra. ¹⁴ Lah habe iñi wanna déñéenu fú yaa ra híin, Ruuh-Peserj fa dék yen na ra ay roo bedda'.

¹⁵ Do nék, fu yúhté biti sah koy-yaayya deyí Aasi béeb yessute so', Fisel a Hermosen nonu bëewí yaaha. ¹⁶ Onesifoor nék, na hoñ soo toñ te homa hom mi kasaa bee ra, dñi sopaay na. Kon, Yíkée démpí teeb bëy faami naa'-keñ. ¹⁷ Di kay, hena' ri Rom cëp, dñi yam saami so' níi ri otte so'. ¹⁸ Yíkée dém dñi teeb naa'-keñ yiin bis-këem ! Do fi bah, fu luk bëewë béeb yúh dee habra' ri so' Efes ra.

2

Gém Kiristaa na, ñéeré' a coono

¹ Kon book, do fa haba' mi koy soo na ra, beye mala lahuu yen di yee nonuu yen Yéesú-Kiristaa na ra, hen dooluu. ² Iña keloh fu maa yëeddé' wë fñi i ow caak ra, lah yëeddé wë bëewí mitu lekoh nda wa fi yaa bal, wa mín wëe yëedíid i ow kay. ³ Beye wodu coono fa ti soldaar kah-kah Yéesú-Kiristaa na nen. ⁴ Soldaar nék, faha' biti keñ kélfñi sos dñi na raa, ay moytoh yii taway soldaar béeb. ⁵ Te bal, bëyí fi hom saadanta', dñi ñeyay unna poku bëewë rē rek, ii waafu. ⁶ Ti daaha nen bal, línéhí mokke légéyí meeyi daa wadti débëe débírēh iña lecu meeya ra. ⁷ Lah níbé sun fi iña won mi ro yaa ra. Yíkée sah ay waa bek béeb afu.

⁸ Nersée Yéesú-Kiristaa, dñi fa kéllú búudé te coosaana' tali Dawit ti di wonuu ri filiñ Uní Neba waare mi ra nen. ⁹ Uní Nebi baa daa tah mi dey coono níi mi téyúté kasu ti banndi nen, ndaa Un Koope ow téyëy rí. ¹⁰ Yii baa daa tah mi múñ

coono yi yaa béeb ndah bëewë Koo tanis wa ra. Hen daa raa, wa non bëewë Yéesú-Kiristaa múcël wë, on wa ndami na dñíméh rē.

¹¹ Woni wëerté abeh : Yen húlúté a Kiristaa raa, yen ay pes a dñi.

¹² Yen múñ coono ti dñi nen, yen ay took nguur ka a dñi. Yen taasoh biti yen yúhú rí, dñi bal ay taasoh biti dñi yúh yen.

¹³ Wuti yen paguy iña won dñi yen da raa sah, yii won dñi béeb dñi pañ ri, ndah dñi na lofiseeh.

Di wadti yëeddúun Unni Koope

¹⁴ Lah dékéé nersí bëewë iñyaa béeb, fu cagoh fu túuy wë fñi Koope biti wa moytoh capa' sun i won, ndah baa ii wa baat dara gét nëe yahi bëewë në sikírúu rē. ¹⁵ Page béeb níi fu cañ fñi Koope raa, dñi laas do. Yëeddéé Unni kaah yi Koope níi ñee waal. Hen daa raa, fñi sopoh légéyú. ¹⁶ Lah moytee wanna lahay njiriñ te won yii lenke ëldúnē kep ra. Bëewë na beku wonni yaa kut affi wa ra, baatuu kaañ Koope baatoo faraaah. ¹⁷ Wonni wa man puuli ngal ngalo nen, baata' baatoo rek saye. Himene a Filet nonu bëewí yaaha, ¹⁸ wa wuluute kaaf ka, na wonu biti Koope kélídté yen búudé níi wocce. Yii baa tahte lahte bëewí ngémí wë saatate. ¹⁹ Ndaa nék, tabahi Koope daa yíp dñi híinē' híinēe gíñ te unni yee daa na bíníyú sun fi tígē yípēh tabaha ra : « Yíkée yúh bëewë nonu dñi na ra » a « Bëyí won biti dñi non Yíkée në, wulaa pagad bos. »

²⁰ Filiñ faam fi wunte nék, iñi pagaa ya filiñ béeb úris neh mbée héllis : Lahte na yi hente barngal mbée yugusuu a dépēh. Yaa aana hom dúhrúu bis feet, yaa aana faraaah dúh. ²¹ Bëyí fñi bukut afi yii na sobeyil raa nék, ay lah njiriñ, dñi homíid Yíkúu kep, dñi man a iñi pagaa ya hom dúhrúu bis feet da. Yii hente yin wun béeb, dñi fi bëyí baa sohluute na.

Di wadti man súrgú Koo-Yíkëe

²² Lah moytee yii hente pagad kúkëy, fu yulid : yii hente júb, fu ham ngémë, fu faha' ow, fu lah jaamma, doni bëewë na dagu Yíkëe a keeñi lante ra ñeerë' në. ²³ Ngana síkírëh wonad ñak-af, yi lahay af a lúk ndah fu yúhté biti wa kúrë' íñë', ²⁴ te bëyí hen súrgú Koo-Yíkëe, íñë' waray ri. Di wadti hena bëyí faha'te ow, bëyí mínté yëeddë' te mín múñ coono bééß. ²⁵ Di wadti hena bëyí mín nofanta' a bëewë ñeerúuy a iña na yëeddë' rí rë, nda heeyce Koope pañ ní wa lof pesad ndín, wa yúh kaaf ka. ²⁶ Hen daa raa, affi wa ay kúnsëh, wa muc ya' Seytaane fa ham wa fiiri, wa na ñeyu yii faha' ri bééß rë.

3

Jamanaa millë' rë

¹ Lah yúhé biti jamanaa millë' rë ay misik ní misik. ² Bëewë ay tasee faha' affi wa kep, wa tik hélíis kep affi wa, wa gaan-gaanlee, wa tik affi wa kep ow, wa solee. Wa ay kaa' ñee woni yaayyi wa a baappi wa. Wa ay hen bëewí në gérmíh ow, wa ii on yii nonte Koope na cér. ³ Wa ay súh keeñ, wa hen bëewí híinuté, wa ay wone bos kep sun ow. Wa ii míníl ham affi wa, wa ay made rabbi sohoorri yaa nen, wa ii faha' sah yii hente wun. ⁴ Wa ay tasee ñee loo yi bëewë, wa hen bëewí cëppéluté te damuute. Iñi ëldúnë ay waa génël Koope. ⁵ Wa ay lakaata' biti wa pokuute Koope na, te deef wa kaa'uute biti doolii Koope lofis wa. Lah moytee bëewí yah. ⁶ Yaa aana waa na yootuu yootoo haale faamma, nofee belebba fahuuy affi wa ra, wa fi belebba yéñké biti enuu bakaad caak te fah pes-neb kúreelëh wë rë. ⁷ Wa fi belebba yah, hom síkírúu yëeddë' yë bééß te tahëh wa yúh kaaf ka. ⁸ Di húmú kaa'uu Sanes a Sambares* Mëyíis

filoon, wa fi bëewí yaa na yëeddúu múuydé bëewí kayya ra kaa'uu kaaf ka daaha kep. Wa bëewí nuffi wa yahte, te ngémí wë lahay njiriñ. ⁹ Nguur ki wa ii maañ, ndah bëewë bééß ay millë' ot ñagi afi wa ti di húmú kata' ri Sanes a Sambares nen.

Njiriñ mi iña bíníyú Téerë rë

¹⁰ Do nék, fu yúh iña yëedíí mí bëewë rë, dee húmú man mi ra, a yee na húmú saam mi na ra. Fu yúh bal dee teem ngémí sè' rë, dee mújé' mí rë, dee faha' mi ow ra a dee haba' mi híin dë. ¹¹ Fu yúh dee húmú mokluu mi ra, dee deya' mi coono Añcos, a Ikoñum a Lístër rë. Yaha coono rek, mi deyce ri ! Añcañ, Yíkëe sëmlë'té sè' në bééß. ¹² Te sah, bëewë nonu Yéésú-Kiristaa na te fahuute pesa' pokoh Koope na ra bééß ay moklu. ¹³ Ndaa bëewí bossa a yee na nofuu bëewë rë ay baatee bos bos faraah, wa nofee bëewë ní nofa' sah affi wa. ¹⁴ Do nék, iña yoon fu te fu lekohte wa ní lekoh ra, lah habe wa híin ndah fu yúh bëewë yëeddúu rë wë rë. ¹⁵ Nagajek, fu yúh iña bíníyú Téeríi selaa ra kúkëy kú níinén, te daa wa mín yúun ow, bëe' muc biti dí gém Yéésú-Kiristaa. ¹⁶ Iña bíníyú Téeríi selaa ra bééß kola' Koope na te wa lahte njiriñ. Daa wa na yëeddúu bëewë, daa wa na teebuu ow biti dí homay kaah, daa wa na wëegísírúu ow kaaf ka te daa wa na líkínúu ow pes pesi júbpé, ¹⁷ nda bëyí hente bëyí Koope mín mit, dí hen bëyí mín pañ yii wunte bééß.

4

Líkiní Pool Timotee di nay ri waariyee

¹ Kon, di fíi Koope a Yéésú-Kiristaa fa nay nimile hom nguur ki, nay aattiyee bëewë nay pese a yee húlú rë, mee roo won da ee faa keloh : ² lah waariye Un Koope, fu cagoh na faraah. Fu lah na

* **3:8** 3.8 Sanes a Sambares daa tii ya húmú yeru yëwúddë luhusoh yi bëy Ésíppë húmú kaa'uu Mëyíis rë. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 7.11-12.

neḅ mbée fu laheh na neḅ béeb lah cagee na, fu teeḅ béewē homuy kaah ra waala. Lah wone affi béewē nē pēgíh pagad' ow ra, fu hiiindēh fu on wa doole fu yeedíḏ wē, ³ ndah jamanu ay lah, béewē ii fahiil sah síkírēh kaaf ka. Wa ay tasee pesa' fah-neḅ, wa saame béewí caakki ay yeedde wa fi yaaha iña fahuu wa keloh ra. ⁴ Wa ay dap nuffi wa kaa' keloh kaaf ka, wa síkírée wonni saku sako. ⁵ Do nék, lah teeye iña béeb, fu múñ coono ya, fu waare Uni Neba fu paḅ yee wad' dō di légéyē yed' dō Koope ra.

⁶ So' nék, mi ee jébélú Koope ra ee ti hana seeyuu saraha ra nen. Wahtaa nay mii kolee öldúnē rē lahte. ⁷ Mi bebpe wodi so' haa'a níi mitte, mi múkēté níi mi lahte tígē wad' mii lah ra, te mi helay ngémí sē'. ⁸ Leegi nék, waafa waaydu bēe' ḅaḅ ḏa, seh so' kep ḏeh. Daa ri baani ndama wad' bēyí júbpé rē. Yíkēe, ḏi fi aattiyoha júḅ ḏē, ay soo rii yed' yiin bis-kēem. Di ii teem soo na doḅ, ḏi ay yed' waafi baa ḅal bēyí tík yaakaari béeb sun fi nimili ḏi fi Yíkēe.

Unna millē' líkín Pool Timoote ra

⁹ Do nék, yípée ac fu dēefid' so' dēe luka' ri gaaw ra, ¹⁰ ndah faha'i iñi öldúnē tahte Demaas helte so', saañce Tesalonik. Keresañ saañce Galasi, Tít saañce Dalmasi. ¹¹ Lúkkē kep daa tas soo na. Kon fu yahti ac, lah kúrēelée Marka. Di ay soo lahid' njiriñ légéyí sē' lool. ¹² Tísík nék, mi yeñce ri Efes. ¹³ Fu yahti ac, lah komaaloh so' paltee ke so' húmú hel mi faam Karpos di Torowas ra. Lah komaaloh so' ḅal tééré yí sē', te ngana hal yee lukki lah solo yugusuu a hun ḏa.

¹⁴ Di fi Iliksaan sísíḅē nék, yaha ḅos rek ḏi paḅke so' ri, ndaa Yíkēe ay rii yíníl iña paḅ ḏi ra. ¹⁵ Do fi baa nék, lah moytee ri ndah ḏi haa'te iña na yeeddúu yen ḏa haa'i misikke.

¹⁶ Yiin dēḅ míi caḅ tígē nē aattiyuu maa layid' af so' ra, bēyí tappe soo

na aay níi habra'te so', béewē béeb daa heguu so'. Koo baala wa ! ¹⁷ Di fi Yíkēe nék cagohte so', onte so' doole, tahte mi waarete Uni Neba níi mitte, béewē yēwúḏ' neh ra béeb keluute ri. Di múcēlté sē' tígí ñiin sē' mín nēe teem koon, ¹⁸ te ri ay soo sēmlē' yii hente ḅos béeb, ḏi sēmlē' sē' níi mi haal nguur ki, sun-Koo. Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Dēmiin !

Dañ taka' Pool Timoote ra

¹⁹ Lah wodee Pírísíl a Akilaas a bēy faam Onesifoor. ²⁰ Erasta ín tasse Korente ra te mín helte Torofim Milet ra, ndah faana nebay.

²¹ Page béeb nék fu ac balaa líjē ḏal.

Ēḅúl, Púdēnsē, Línús, Kúlédín a koy-yaayya filíḅ ngémē béeb na woduu ro.

²² Yíkēe ñéerēe a ro, te ri líh rēn béeb mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool Tít dë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Tít dë. Di fi Tít, bani Pool daa na húmú boku légéyíri Koope. Di húmú géerté habra'i Pool lool bee laha' Pool tolof-tolof a bëy Korente ra (Saame 2 Korente 12.18). Na bíní Pool Tít unni yee ra nék, deef dī fi Tít ín Keret na habra' bëy ílí janjaa dee nay waa tilée rë (1.5).

Filib unna bal, Pool líkinté Tít biti dī lah fayda níi ow ban dīi heef (2.7-8, 15). Tít wadti yëeddë bëy ílí janjii Keret dee ñeya' Koope Ruuh-Peseñ a Yéésú-Kiristaa sëmlé'té yen bakaaddi yen ra (2.4-6 ; 4.6-8). Di nahte ri woni bëewë di nay sehúu ayi Kiristaa (2.11-13).

Pool wonte ri :

- yii lenke dī wadti man njiit janjii (1.5-9),
- yii lenke yëeddëh yí padfah ya (1.10-16),
- yii lenke líkíní baha ya a bitiffa (2.2-3),
- yii lenke líkíní wahambaane ya a jéegí teb-teba (2.4-8),
- a yii lenke líkíní bëewë habu ñaam ra (2.9-10).

Bëyí fí janjii téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow béeb wadtee súugëh íñi bossi ëldúnë, dī pes pesaf has Kiristaa na.

Wodohi Pool Tít

¹⁻⁴ Do fi Tít, dō fa haba' mi koy so' kah-kah filib ngémë boku yen da, so' mi Pool, so' mi súrgii Koope a apootari Yéésú-Kiristaa, daa mi na wodoh ro. Mi nahu habra'i bëewë Koope tanis wa ra wa ham ngémë, mi teef wa kaaf ka, kaaf ka ñéerë' a pesadi bëewí pokuute Koope na. Hen daa raa, ay waa wëer biti wa ay haal pesa na dúmëh, gapa' Koope deef ëldúnë sakuy doom ra, dī fa na wonëh yii lahay ra. Laha' wahtaa

faha' ri ra, dī fi Koope Sëmlëhí yen teeba'te yii lenke pesi baa filib Unee ke ri túuy dī së' waare ra. Kon book Tít, Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Sëmlëhí yen líhún dë mal, on dō jaamma !

Dee wadti man njiit janjii ra

⁵ So' nék, fu ot mi hel ro Keret, faha'i biti fu lúsídf yee húmú tas légéyë rë níi íña béeb tíkëh waal, te gin fi gin béeb fu fal na i njiit janjii ti di naha' mi ro ri nen. ⁶ Njiit janjii nék, wadti hena bëyí lahay yii wonun sun fi, teem belebi na kut, koyya yahun bëewí gémúté Kiristaa*, ow ban waa haba' walañkaane, wa hen bëewí koruute. ⁷ Njiit janjii daa na tooppitoh yii lenke íñi Koope, daa tah dī wadti hen bëyí lahay yii wonun sun fi. Di waray hen bëyí gaan-gaanla' gaan-gaanloo, waray hen bëyí keeña wuneh, waray hen bëyí han kep daa afa, waray hen bëyí faha'te haa', waray hen bëyí paga' yii waray, saame na alal. ⁸ Di wadti hena bëyí mínté haneel, faha' yin wun, dī hen bëyí teeyte, júbpé, dī hen bëyí lante te mín ham afi. ⁹ Di wadti hena bal bëyí pokohte híin Una mit lekoh ra ti di yëeddúu rí nen. Hen daa raa, dī ay mín yëedídf bëewí kayya kaah, dī on wa doole, teef bëewë na haa'uu ri íña na yëeddë' rí rë biti wa homuy kaah.

Yëeddëh yí padfah ya

¹⁰ Caakute bëewí fí yúhté biti faaliyuuy yii na wonu wa, níi luka' yëwúdfde haalu ngémë rë, wa anti homuu daaha nofee bëewë a wonni lahay njiriñña waa na. ¹¹ Lah feheye níi wa nís wonni yaa búkkí wë, ndah wa powute faam caak. Wa yëeddúu íñi yéñké biti waray, wa saame na alal. ¹² Húmú lahte bëyí dék Keret, bi bëy gin wa húmú habuu ri yonente. Bëyí baa húmú won tih : « Bëy Keret mësúu hen i feloh, wa bëewí bosute ti rabba luufa nen, wa bëewí dapasute te

* **1:6** 1.6 bëewí gémúté Kiristaa :Lahte bëewí habuu ri dëh : bëewí mitute lekoh.

kamute », ¹³ te yee won dī baa ra kaah. Yii baa daa tah lah wonee bëewë në a unni dinke nda wa lah ngémí hínté. ¹⁴ Wa banuy síkírèh yëwúdfë na wonu wonni saku sako ra, wa banuy ñee iña na túuyú wë bëewí súugúuté kaaf ka. ¹⁵ Bëewí ladute, yin na sobeyeh waa na. Bëewí laduy nék, yee gémúy rë, iña béeb sobeya' sobeyoo waa na ndah níbbí wë na ladeh, wa na lèhíh jom. ¹⁶ Wa digiruu biti wa yúhú Koope, te pagadfi wa teeβa'te biti wa wonuy yin dīi na. Wa bëewí bosute bosu woneeh, faaliyuuy yii na wonu wa te wa míníh paŋ dara yii wunte.

2

Di wadfi man bëyí gémpé

¹ Do fi Tít nék, lah yëeddé bëewë iñi ñéerë' kaah. ² Lah wone baha ya biti wa hen bëewí teeyute, bëewí mitu yedf cér, bëewí mínú ham affi wa, wa ham ngémë híin, wa faha' ow, wa mín múñ.

³ Ti daaha nen, wone bitiffa biti wa pes pesi neβa'te Koope, wa banti won bos sun ow, wa banti hen bëewí han kep daa affi wa te wa yëeddé yin wun. ⁴ Wa yëeddún jéegí teβ-teba faha'i yaalli wa a koyyi wa, ⁵ wa won wa mín ham affi wa, wa lan illí Koope, wa tooppitoh faammi wa, wa baah, wa on yaalli wa cér. Hen daa raa, bos ii wonu sun fi Un Koope.

⁶ Ti daaha nen bal, lah wone wahambaane ya biti wa hen bëewí mínú ham affi wa. ⁷ Do fi baa nék, lah page yin wun di yii mín dīi hen béeb ndín, bëewë yeele dōo na wa ñee kottu. Fu yahti yëeddé' rëe, lah núhée rí keeñu ñéerë' a fayda, ⁸ fu ñee kaaf ka toŋ nda ow laheh dara yii wona ri na. Hen daa raa, kaa'oh yi yen ii mín won bos sun fi yen. Tígí daaha, wa ay sopoh.

⁹ Lah wone bëewë habu ñaam ra bal biti wa on kélfë yí wë cér di yii mín dīi hen béeb. Wa paŋ yee neβa' wa ra, banti capa' a wa ¹⁰ mbée

lohre wa. Wa henun bëewí mitute lekoh faraah. Hen daa raa, wa ay tah bëewë on iña na yëeddúu yen sun fi Koope, dī fi Sëmlèhí yen da cér.

Di tosa' yen Yéesú

¹¹ Di fi Koope teeβpe bëewë biti onte wa mal. Mali baa daa kúnsídf wë béeb íl múcée, ¹² yëedídfé yen yeris kaañ Koope a súugèh iñi èldúnë, te yen pesa' èldúnée woteh a júβ, pokoh Koope na, yen ham affi yen, ¹³ yen sehaaloh bisa yaakaaru yen, nay sosle keeñni yen da. Bisi baa daa bisa nay aye Yéesú-Kiristaa a ndam ra, dī fa daa Koope fi gaana lahuu yen na sëmlë' yen da. ¹⁴ Di yera'te ñíiní tosi yen tooñni yen béeb a ladli yen, yen hen bëewí sahsah, bëewí saamuun paŋ yin wun kep.

¹⁵ Iña wad fuu yëedídf bëy ílí jaŋaa ra, daa wa yah. Lah wonee wa a sañ-sañi mitte, fu on bëewë në síkírúu rë rë doole, fu won affi yee kaa'uu síkírèhú rë. Ow banay roo heef !

3

Yee wadf bëyí gémpé rë

¹ Lah nérsé bëewë biti wa warutee on njúttí gina cér a bëewë homru nguur ka ra, wa ñee iña na wonu wa ra, wa caŋ paŋ yii hente wun béeb. ² Wa henun bëewí në wëníh bos sun ow a bëewí në iñiñ. Wa henun bëewí sosute níi sos, wa lah jaamma a bëewë béeb. ³ Yee tah mi won dōo yii baa ra bitih : filoon, yení wa béeb húmú lahuy af. Yen húmú kaa'uute ñee yee won Koope ra, yen húmú bëewí múuyú múuyë. Fah-neβ a pagad bos húmú hampe yen ñaam, yen na tasuu pesa' bos nuf a iñaan. Ow húmú fahaay yen tík íl te yen húmú fahuuy tikéntë' íl. ⁴ Ndaa, teeβa' Koope fa daa Sëmlèhí yen naa'i keeñi a dee faha' ri bëewë rë, ⁵ dī sëmlë'té yen. Biti yen pagu yii júβpé neh daa tah dī sëmlë' yen ; dī yérém yen yérmë. Di hosse keeñni yen

sëmlë'té yen. Di ñeya' doolii Ruuh-Peseŋ yen límëetúté, yen lahute pes has. ⁶ Di ñeya'te Yéesú-Kiristaa Sëmlëhí yen na, líifídté yen a Ruuhi baaha. ⁷ Daaha, on-Koo tahte dí haba'te yen bëewí júbúté nda yen hen bëewí ay haal pesa na dúméh, na yaakaaru yen da.

⁸ Woni wëerté abah, te mi faha'te biti fu baat naa wone nda bëewë gémú Koope ra béeb pokoh paŋ yin wun. Baa daa yee wun te lahid bëewë béeb njiriñ ra. ⁹ Ndaa nék, lah moytee capa' pëth, cabi tii yi caacci mínéh dúm, íñë' a taasanta' di yii lenke Kootaa. Yaa béeb wonni lahay af a lúk te lahay njiriñ. ¹⁰ Lah bëyí fí yëŋké biti hom d'aralsa' bëewë d'aralsoo raa, lah dëeké rí fu won d'ii na. Di kaa' síkirëhú rëe, fú dëekëet dí fú wonaat d'ii na. Di kaa' síkirëhú waali ana fa raa nék, lah d'uhé d'ii na ní lan, ¹¹ te fu yuh biti bëyí baa helte waala wun da te bakaad'di teeŋa'te biti daan wadte ri, te daa ri koma' ri afi.

Unna millë' líkín Pool Tít d'ë

¹² So' nék, may roo wola' Artemaas mbée Tísík. Ow di waa na ac daa, lah yípee ac fu deef so' Nikopolis, may líyëe në. ¹³ Lah page yii mín fú béeb sun fi baaba na suu Senaas fi layoha a Apolos ra, fu waayid wa níi íñi wa béeb mit. ¹⁴ Koy-yaayya filib ngémë bal warutee pokoh paŋ yin wun nda wa lah njiriñ, wa dímlë' bëewë homu coono ra.

¹⁵ Bëewë funi wa homu dee ra béeb na woduu ro. Lah wodee kooyyee ke yen filib ngémë. Koope líhë rën mal béeb !

Téerëe bíníyú unna won Pool Filemoo ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Filemoo ra. Di fi Filemoo húmú yíkëe alal te húmú lahte i ñaam faami. Di ñaahi bëewí yaa bín fë, ñaammi wa daa súrgë yëe ké yen woteh. Pool waarete ri Uni Neba, dî haalte ngémë ní dî yeelte hen kooji Pool.

Húmú lahte ow di ñaammi Filemoo hínú Onesime, fússé hegohte. Bani Pool yúhëntúu homi Pool kasaa, dî haalte ngémë.

Jamanii baaha, ñaam fús hegoh níi habaatu raa, tíkúu daani misikke níi misik te húl sah na d'am na.

Pool yeñ Onesime Filemoo na, bínité unni yeh tíkké ya'i, komaalohi wa Filemoo. Filiḅ unna, Pool d'agidte Filemoo, baalidte Onesime Filemoo na, wonte ri biti dî haba' ri koy-yaafi.

Bëyi fí jañi téeríi bee béeb ay yúh biti bëewë gémú Yéésú-Kiristaa na ra béeb, wa i koy-yaay.

Wodohi Pool Filemoo

¹ Do fi Filemoo kooji fun, d'ó fa bok a fun légéy rë, so' mi Pool, so' fa téyú kasu ndah Yéésú-Kiristaa ra, funi Timoote koy-yaafi yen filiḅ ngémë, fun na woduu ro. ² Fun na woduu Apiyaa* koy-yaafi yen filiḅ ngémë bal, a Arkipe fa yeni boku haa'a ra, a bëy ílí jañaa na tee'uu faamu ra. ³ Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on d'on jaamma !

Yee d'agid Pool Filemoo ra

⁴ Filemoo, wahtii d'agaa mi níi nuf so' pay d'oo na rek, faraa mi sím Koope fi yen, ⁵ ndah mi kelohte d'ee gémë' a d'ee faha' fu Yéésú-Kiristaa Yíkëe te lahidte bëewí Koope béeb njiriñ ra. ⁶ So' nék, yee na d'añ mi ra daa ri bitih, ngémë boku yen baa ra lah njiriñ, nda fu yúh níi

lan iñi wanna béeb lahu yen gémë gémú yen Yéésú-Kiristaa na ra, dî lah ndam. ⁷ Do fi koy-yaaso', faha'a faha' fu bëewí Koope ra, onte wa doole, sosilte keeñ so', yëellidté rí.

Layidi Pool Onesime

⁸ Daaha, Kiristaa onte so' sañ-sañi túuyëe mi rë yee nay fuu page ra sah ndaa, ⁹ yee nay mi roo d'age bee ra nék, mi fahaay biti mi túuyë rë rí túuyë. Fu pagaa ri biti fu faha' so' fahoo daa génël së'. So' mi Pool, so' fa faan so' maan bee ra, ñaatte biti mi téyúté kasu abee ndah Yéésú-Kiristaa ra, daa mi na d'añ d'ó. ¹⁰ Yee nay mi roo d'age ra nék, mi d'agid dî Onesime fa hen koy soo na, mi hente baap dîi na filiḅ ngémë di kasaa hom mi bee ra. ¹¹ Débëenë, dî lahray ro njiriñ ndaa leegi dî lahidte yen béeb ana njiriñ†. ¹² Kon, mee roo rii nimilid d'á te lah yúhé biti daa ri keeñ so'. ¹³ Mi yef ri soo na dee koon daa génël së' nda ri légéyid së' iña nay fu soo légéyiré koon homi so' filiḅ kasaa bee ndah Uni Neba ra, ¹⁴ ndaa mi fahaay pañ dara te fu ñéeréeh në. Mi fahaay gangalu pañi yii wuni bah, mi faha' biti fu núhëe rí keeñu. ¹⁵ Mín hena d'ah, taka' ee ke d'oni Onesime baa wad' waro, nda maañeh fíi fu liilaat dî faw. ¹⁶ Leegi, dî henlay ñaam kep, dî gén ñaam fap, dî koy-yaay, bi fahuute níi faha'. So' mi bee dé', mi faha'te ri níi faha', ndaa d'ó fu wadtee rii faha' faha'i luk bi funi af biti dî súrgúu, te ri koy-yaafu filiḅ ngémë.

¹⁷ Yaha biti fu hampe ñéerë'í yen raa nék, lah habee ri ti biti fu ham so' nen. ¹⁸ Yaha biti dî tooñ ro tooño mbée dî lahid d'ó kabut, pegoh so' wa. ¹⁹ So' mi Pool daa mi na bíní a ya' so' ee bitih : « So' mi beh, daa mi nay roo yínlé. » So' nék, mi fahaay roo won biti d'ó bal, fu lahidte so' kabut te kabut ka, dî pesu, d'ó fi bah. ²⁰ Ahan'kay, d'ó fi koy-yaaso', pagid so' yii baa ndah Yíkëe, fu yëellid keeñ so' ndah nona

* 1:2 1.2 Apiyaa :Di ow bëeb. † 1:11 1.11 Onesime : daa ri « lahte njiriñ » di gerek.

nonu yen Kiristaa na ra. ²¹ Wëerté sè' bití iña bíní mi ro yee ra, fay waa paŋ ní fu baat na kay sah. ²² Lah saamid' so' tígí homa mi bal ndah mi yaakaarte bitih d'añji ron tahte leegi mi nimiliru ron.

Takohi Pool a Filemoo

²³ Epafaraas fa funi homu kasaa ndah Yéésú-Kiristaa ra na wodoh ro, ²⁴ bani Marka a Aristarka a Demaas a Lúkkè, yee funi wa boku légyè rè. ²⁵ Yéésú-Kiristaa Yíkèe líhè rën mal !

Téerëe bíní Saak ra Kúnsëe

Filib téerí beh, Saak won a bëewë gémú Yéesú, hasлуу filib ëldúnë béeb rë.

Di wonte affi wa di yii lenke dee na pesuu wa ra, ndaa dí yëedídté wë yin caak bal.

Iña bíní Saak yee ra mín yúun ow fi ow béeb. Saak wonte sun fi :

- yii lenke múñ a ðañ Koope (1.2-8 ; 5.13-18),
- yii lenke ñëkíd a yíkëe alal (1.9-11 ; 5.1-6),
- yii lenke súfúñ a fíir (1.12-18),
- yii lenke síkírëh a ñeyi Unni Koope (1.19-27),
- yii lenke génëntélé' (2.1-13),
- yii lenke ngémí teeбууу pagad' (2.14-26),
- yii lenke búk (3.1-12),
- yii lenke ñaañ a neb nuf (3.13-18),
- yii lenke iñi ëldúnë (4.1-10),
- yii lenke heefa' (4.11-12),
- yii lenke gaan-gaanloh (4.13-17),
- a yii lenke nimili Yíkëe (5.7-11).

Bëyi fí janí téerí bee béeb ay ot bití bëyi won bití dí gémpé Kiristaa wadtee rii teeba' pagadfi.

Wodohi Saak bëewí Koope

¹ Don fi talli sabboo a ana ya, ðon fi bëewí Koope ya hasлуу ëldúnë béeb rë, so' mi Saak súrgíi Koope a Yéesú-Kiristaa Yíkëe ma na wodoh ron.

Woni Saak yii lenke múñ

² Don fi koy-yaayyi yeh, keeññon sosa níi sos bití ðon ñee coono fi mín díi hen béeb, ³ ndah ðon yúhúté bití coono fi ñéerë' a ngém daa na kúf múñ. ⁴ Te múñí baa homa ðon na faraah raa, ðon ay hen bëewí lahuy síkkë te nonute, ðon hen bëewí mitute sëk. ⁵ Ndaa nék, yaha bití ow di ðon na yéeh yii paga ri raa, dí ðaga, Koope ay rii teeb yee nay ri page ra. Koope yéwénté, na oneeh ona'i lahay keeni, dí ona' bëewë

béeb. ⁶ Bëe' ðaga a ngém rek, banti lah nuf ana, ndée bëyi na lah nuf ana mada' a mboowaana kisi fë baa ngilaaw ma na béyíd dí, na jaay ri hatinna béeb rë nen. ⁷ Bëyi baa banay haba' bití dí ay lah yin Yíkëe në, ⁸ ndah dí laha' nuf ana. Di laba' laboo rek.

Yii lenke ñëkíd a yíkëe alal

⁹ Bëyi fí hente ñëkíd te gémpé Yéesú, damaa ndah Koope béyídté rí. ¹⁰ Bëyi fí hente yíkëe alal, bíyëe bal ndah Koope cépídté rí, dí ay muuy. Di ay made ti capussi gaaw fa luufa nen : ¹¹ na'a fetlee rek, gaaw fa tam, capussa yookoh, wuni teem daaha. Ti ðaaha nen, bëe' hen yíkëe alal ra ay muuy deefa dí takaña' légyí.

Yii lenke súfúñ a fíir

¹² Lahte sos-keeñ, bëe' nay home coono dí múñ dí rë ! Di ham híin níi dí dúh në rëe, dí ay beku baani ndami pesa na dúmëh rë, bee gap Koope bëewë fahuu dí fi Koope ra.

¹³ Bëyi pañ yin bos hom nufi banan won bití Koope daa fíir rí, ndah ow mínëh fíir Koope te Koope na fíirëh ow. ¹⁴ Yee na fíir ow ra kay, daa ri bití bëe' faha' pes-neb níi neba hécé rí. ¹⁵ Te faha' pes-neb mada' loo-koy nen te límë' bakaad, te koy ki baa hen gaan raa límë' húl. ¹⁶ Kon ðon fi koy-yaayyi yeh, ðon fa faha' mi níi faha' ra, ngënë ñëfi affon. ¹⁷ Yii wunte a yii ñeete waal béeb kola' sun-Koo. Wa kola' Koope na, dí fa sak na'a, céyín fë a hulla ra. Di na lofiseeh, na laayeh níi ñúusdé ow. ¹⁸ Di coobarii, dí ñeya'te Unee ke ri daa kaaf ka ra yen límëetúté, nda yen hen bëewë kèllúu di iña sak ri ra béeb ti iña ðébpí lecu meeyya jébélúté Koope ra nen.

Yii lenke síkírëh a ñeyi Un Koope

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, ðon fa faha' mi níi faha' ra, yúhí bití bëyi në béeb síkírëh wadtee rii yooß. Won mbëe neeb nék waray rii yooß ; ²⁰ ndah bëyi neeb, na pageh yii júbpé fíi Koope. ²¹ Kon, hégyi sobe a kaañ pañ

yin bos, don cépid' affon, don tah Una soh Koope don na ra. Uni baa daa mín dën sēmlē'. ²² Uni baa nék, ngēnē téyí síkírēhí kut ndaa lah ñéyí nē, henay bah, don ay nofa' affon. ²³ Bēyí fí síkírēh Una te fu ñeyay na, fu mada' a bēe' cañ seetaan baa na olsoh afi ra nen. ²⁴ Olsa' ri afi níi wocce ra, saañce yippée hal dee man dī ra. ²⁵ Bēyí kúnís nuffi béeb síkírēh Kootaa júb na tah ow laha' afi te haleh iña keloh ri ra, pokoh na ñee na raa nék, bēyí baa ay lah sos-keñ di yii pañ dī béeb.

²⁶ Bēyí haba' afi biti dī bēyí gémpé te deefa dī mínéh ham búkí, bēyí baa nofa'te afi, ngémí lahay njiriñ. ²⁷ Di fíi Baap-Koo, bēe' gém kah-kah te ngémí lante ra, daa bēe' nē dímlē' baayu ya a jētíddē sáfúñ fí wē, te hampe afi yii na sobeyil ow éldúnē rē.

2

Yii lenke génentélé'

¹ Koy-yaayyi yeh, don fa gémú Yeesú-Kiristaa Yíkēe fē líif a ndam ra, ngēnē génentélíi bēewē. ² Mín hen don lah teya', lah bēewí ana yi ac teya'i baaha, bēyí yínēe bekoh supi úrís a búubbí wunte, bēyí yínēe hen ñékíd' bekoh sif. ³ Don yed bēe' bekoh búubbí wunna cér don won dī ac took paa' fíi, don won ñēkdē cañ dín mbée don won dī took kotton feey raa, ⁴ deef don génentélúuté hanndal kon. Don oluun ri daaha raa, deef baa af neh ! Te don daa i wa níi sah don bíssée bēewē ?

⁵ Kon don fi koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, kúnís nuffon don síkírēh ! Koope tanis bēewē henu ñékíd' éldúnē rē nda wa lah ngémí híinté hen alal mi wa neh a ? Di tanis wa bal nda wa haal nguur ka gap dī bēewē fahuu dī fi Koope ra ! ⁶ Ndaa don, don heefuu ñékíd' heefoo. Te añañ, yíkēe yí alalla daa na moklu ron, daa na tēekdú dën

kēem. ⁷ Wa fi yíkēe yí alalli yaa daa na solu tii nebee ke Kiristaa fa don teyu dīi na ra.

⁸ Bíníyúté Téerēe bitih : « *Di fahuu ron affon, lah fēhíi moroomon daaha.* »* Don ñee túuyē'ée ké Koope Buur baa raa, deef don pagute yii wunte. ⁹ Don génentélē' rēe nék, deef don bakaarute te Kootaa ay keen sun fon, ndah don ñeyuy na. ¹⁰ Bēyí ñeyay yin yínē kut di túuyē' yí Kootaa, wuti dī ñee yee tas da béeb rēe sah deef dī tooñce, daa ri biti dī ñeyay wa béeb. ¹¹ Koope daa won tih : « *Ngēnē mēsú njaaliyoh.* »* Daa ri won bal tih : « *Ngēnē mēsú bēem ow.* »* Kon bēyí bēem ow, wuti ri njaaliyaay raa sah, deef dī ñeyay Kootaa. ¹² Don yahti pañ yin mbée don yahti won yin raa, lah héli nuf biti Koope ay ron aattiye Kootaa na tah ow laha' afi ra. ¹³ Bēyí nē yérméh, ii yérmú. Yermaande daa lukki lah solo aattiya'.

Yii lenke ngém

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, ow won biti dī gémpé te na teebeeh ri pagaddi raa, ngémí baa lahte njiriñ a ? Ngémí baa ay rii sēmlē' ē ? ¹⁵ Mín hen ow di koy-yaayyon filiḅ ngémē bekaa sif te laheh líif-loo. ¹⁶ Ow di don na won bēyí baa bitih : « Toge mbook ! Lah bekee níi fu wun, fu ñam níi lowu may, sos sib ! » Di won bēe' unni yaa te yereh ri yee wad' dīi na raa, woni baa deef lahte njiriñ a ? ¹⁷ Ti daaha nen, ngémí ay teye búk ii teebuu pagad', ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

¹⁸ Heeyce ow ay won biti lahte bēewí gémú Koope, lahte yi paguu yin wun. Yee nay mii wone bēyí baa ra daa ri biti rek tee : ow mínéh teeḅa' biti dī gémpé Koope te deef dī na pageh yin wun. Iñi wunna nay rii page ra kay daa nay teebee biti dī gémpé. ¹⁹ Di gémey biti Koope yínē kut woo ? Baa yii

* **2:8** 2.8 Saame Tali Léwí 19.18 * **2:11** 2.11 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.14 * **2:11** 2.11 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.13

wunte, ndaa dī yúhē biti yébitēh yē bal gémúté baaha te títúté nē ní na saaku ! ²⁰ Di yúhē biti bal dī lahay af ! Caa nék mi won dī yee tah ngémí teebuuy pagad lahay njiriñ ra, hém dī faha' yúh. ²¹ Di fi bēyí baa nérsee bitih : Koope haba' caac Abraham bēyí júbpé bee tahra' ri ri, bebpe koohi Isaak na waay jébēlí sarah sun fi tígē na hawruu ra neh a ?[✧] ²² Kon, bēyí baa otte biti ngémí Abraham a yii wuna pañ ri, tahidte Koope ra daa ñéerē', te yii baa tahte ngémí mitte sēk. ²³ Yee húmú bíníyú Téerēe rē laha'te dah. Húmú bíníyú Téerēe bitih : « *Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bēyí júbpé.* »[✧] Yii baa daa tah dī na dēekúu kooji Koope.

²⁴ Leegi, don olute biti bēe' júb fii Koo ra, dī bēe' teyay gém kep ra, ndaa dī bēe' na pañ yin wun da. ²⁵ Ti daaha nen, belii tílēhē hínú Rahap ra, bekke i wolu-wolu di bēy Israyel faami sompe wa, ñéyídté wē waal kay wa heguute.[✧] Yii baa daa tah bal Koope haba' ri bēyí júbpé. ²⁶ Faan lahay coonaa raa, deef dī húlté. Ti daaha nen, ngémí ñéerēey a pagad wun, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

3

Yii lenke búk

¹ Koy-yaayyi yeh, ngēnē héní yēeddēh bēeb. Don yúhúté biti fun fi yēeddēh yí yeh, aattiya'i fun nay luke bi bēewē bēeb misik te ay yooḅ. ² Yen bēeb yen na pagu yii tikēey waal, a di mín dīi man bēeb neh a ? Bēe' na won yii tókēh waal faraah ra nék, bēyí baa ow kah-kah, te ri mín ham afi iña bēeb. ³ Yen bekkuu pēnís lakaab búk, yen héc dī a daa teem dī bēeb hatni neba' yen dī ñee na neh a ? ⁴ Èlsíi bal gaalli gaanna kísí fē, yee yéjké biti ngilaaw mi gaante daa na yeñ wa ra ! Añcañ, wa kúrúu a duud' yutuud'. Bina-bina waa na

bēeb, bēe' nē kúd dī rē hécē' duuda hatna neba' ri ra kep, gaala a daa teem dī bēeb ñee hatni baaha. ⁵ Ti daaha nen, yina' búk níi, mínē' won yii gaante daaha.

Te don yúhúté biti kii wuti yin yin, mín tam luufa bēeb. ⁶ Búk man kii nen kep ! Di non faan, iñi bossa dūhē' nē ti kii kí kola' safara nen, kad cérii yen, kad pesi yen bēeb. ⁷ Ow mín ilíf rabba bēeb : yee luufa, yakka, fasoh fa, a rabba kísí fē te daa ri yee lah ra, ⁸ ndaa búk ow mínéh rii ilíf. Búk wuneh, na hílséeh, te iña na dūh nē rē na hawa'. ⁹ Yen símúu Yíkēe Boffi yen a búk, yen yujuu ow fa Koope daa sak dī ti di man dī fi Koope nen ra a búk. ¹⁰ Sím a yuja' bēeb dūhē' búgē yínē. Koy-yaayyi yeh, yii baa waray laha' daaha ! ¹¹ Mulii nebeh a mulii nebpe na dūh cula yínē ē ? ¹² Koy-yaayyi yeh, tal een na lím èlíf ē ? Tal bēeñ na lím een a ? Ti daaha nen, culi na dūhíd' mulii nebeh mínéh dūhíd' mulii nebpe.

Yii lenke nufi kola' Koope na

¹³ Bēe' haba' afi biti dī bēyí ñaañce te nebpe nuf don na ra wa ? Bēyí ñaañce cépíre' afi cépíree pañ iñi wunte, pes pesi wunte. Don ay teebee biti don ñaañute daaha. ¹⁴ Ndaa, yaha biti don bēewí pesuu eeñja' ow, fahiru affi wa kep yin wun raa, ngēnē demii biti don ñaañute, te ngēnē kēe'íi kaaf ka ! ¹⁵ Ñaañadi baa kolaay Koope na, dī non iñi èldúnē, dī pagad ow kep te kola' Seytaane na. ¹⁶ Tígí lahte bēewí eeñjuu ow, fahiru affi wa kep yin wun ra, tígí daa dara ii naa ñee waal, henay yii hente bos. ¹⁷ Ñaañada kola' Koope na ra nék, ladila' keeñ ow ladiloo níi woc, bēe' lah jaamma a moroommi, dī sos, neḅ wonid, dī naa'-keeñ níi naa', dī líif a pagad wun, dī banti génentélé' bēewē, banti hen bēyí nē poos fii poos filoon. ¹⁸ Bēewē na sohu jaamma hanndal ki bēewē

✧ 2:21 2.21 Saame Dalaana 22.1-19 ✧ 2:23 2.23 Saame Dalaana 15.6 ✧ 2:25 2.25 Saame Yosuwe 2.1-21

te paguu ri a jaamma ra, jaammaa sohu wa baa ra, pesi júbpé daa nay naa púlée.

4

Yii lenke iñi ëldúnë

¹ Haa' ya a iñë' yë filiḅ fon haala' yih ? Wa haala' faha'i pesi nebi na woy faannon neh nagajek a ? ² Don na fahuu lah yin don lëhíh yaa, don kée'íih në sah hap ow húl. Don na bosu il yin ow, don míníh rii lah. Hen daa raa nék don iñée, don haa'ee filiḅ fon. Don míníh lah yee fahuu don da, ndah don daguy ri Koope ! ³ Te wuti don dañ Koope raa sah, don líláh dara, ndah dee na daguu don da etay. Don daguu yii nay neble peson kep ! ⁴ Don yégúy Koope ! Don yíih biti bëyí pokoh iñi ëldúnë, bëyí baa kaa'ohi Koope a ? Kon, yúhí biti bëyí fí faha' pokoh iñi ëldúnë, bëyí baa hente kaa'ohi Koope. ⁵ Ngënë hëbii biti iña bíníyú Téerëe rë bíníyú pëtíh ee ! Bíníyúté filiḅ Téerëe bitih : « Koope fiira'te yen, fiira'te coonaa fa bek di yen da, te faha' biti yen tikún nuffi yen dii na kut. » ⁶ Ndaa kaa'eeh biti di onte yen mali mitte sèk ndée bíníyúté biti bal : « *Koope ñéerëey a bëewë na gaan-gaanluu ra, di ona' bëewë cépirú affi wa ra mal.* » ⁷ Kon, ñéyí yee faha' Koope ra ! Hëe'ii Seytaane, di ay ron wuloh ! ⁸ Lébbii Koope, di ay ron leboh ! Don fi bakaaroh ya, bëeñjii bakaadon ! Don fa lahuu nuf ana ra, hësi keeñon ! ⁹ Pésí pes sáfúñíd ! Fëgí don hawoh ! Yennon yíssëe looy, sosi keeñon yíssëh sáfúñ. ¹⁰ Cépirú affon fii Yíkëe, di ay ron bëyíd.

Yii lenke heefa'

¹¹ Koy-yaayyi yeh, ngënë wënëntii bos sun fon. Bëyí won bos sun fi moroomi mbée heef ri, deef di won bosa sun fi kootii Koope te ri heef Kootaa. Bëyí heef Kootaa nék, deef di aattiya' ri aattiyoo, di ñeyay yee won Kootaa ra. ¹² Koope kut

daa yera' Kootaa, Koope kut daa na aattiya', Koope kut daa mín sëmlë' ow, Koope kut daa mín sanju ow. Don fa na heefu moroomon yaa ra nék, don homuu biti daa ron i wah sah ?

Yii lenke gaan-gaanloh

¹³ Leegi nék, síkíríi sè' don fa na wonu biti woteh mbée kéy, don ay pay gini man nanam, don baana-baana dín fë níi hen kíil, don lah hélíis dë. ¹⁴ Don yúhú yin kéy fën ë ? Don yíih biti peson man maal nen kep a ? Maal laha' wahtu dee rek, di yíppí gét. ¹⁵ Don kay, don wadti wonun biti don ay pes, don pañ yii man nanam, hém neba' Yíkëe. ¹⁶ Ndaa, tígë homuu don bee ra, don tasuu gaan-gaanloh gaan-gaanloo a wonni demíiddë don na, te gaan-gaanloh ti daa nen wuneh. ¹⁷ Kon bëyí yúh yii wunte te pageh ri, deef di bakaadte.

5

Saak a yíkëe yí alalla

¹ Leegi nék, don fi yíkëe yí alalla síkíríi sè' ! Fëgí, don hawoh ndah sáfúñ fë nay keene sun fon da ! ² Alal mon yahte, búubbën maasse, ³ úríssën a tiññi hélíissën homaakke te homaagi baa daa tee'ba' biti don homuy kaah te ri ay ron sanju ti di na muuyila' kíi gaawa nen. Don homute don na garu alal, te ëldúnë túkkíté níi wocce. ⁴ Don kaa'uute yínlí bëewë légéyírú rën meeyyon da, te hëlsë warun don waa yíníl koon da daa tee'ba' níi lante biti don homuy kaah. Bëewë légéyírú rën yaa ra fogute, te Koo-Yíkëe Kélfii gaana kelohte wa. ⁵ Don pesuu caakla' a neḅ feey fi beh, don na yefaluu ti júrí suu hawu hawo nen. ⁶ Don daanute bëewí júbúté, don hawute wa húl te wa hécëntúuy a don.

Yii lenke nimili Yíkëe

⁷ Koy-yaayyi yeh, lah híinndíi níi yiin nimili Yíkëe. Don olute dee na

✧ 4:6 4.6 Saame Léeh yë 3.34

híinnde' línèh sehe iña nay rii lece meeyi ra maan ? Te añcaṅ, dī ay seh mulaa nay débée tap Koo feey nīi yee nay míllée rē paay, dī anti lec. ⁸ Kon ḍon fi yaa bal, lah mújī ḍon ham híin, nimili Yíkēe wullilay.

⁹ Don fi koy-yaayyi yeh, ngēnē cēpítīi hanndal kon toñeh Koope ay ron daane. Aattiyoha aa saañ haale ra aa sah faf ! ¹⁰ Koy-yaayyi yeh, yonente ya na húmú wonu dī tii Koo-Yíkēe rē deyute coono ndaa mújúté. Kon, lah mēdí ti wa nen. ¹¹ Don yúhúté bitī bēewē nē mújú coono yi wa ra, yen dēekúu wē « sos-keēñi yeh ». Don keluute ḍee mújē' Yop coono fi ra a tīgē míllúu bani Koo-Yíkēe rē maan ? Don olute ḍee naa'a' Koo-Yíkēe keēñ a ḍee baaha' ri ra maan* ?

¹² Koy-yaayyi yeh, yee lukki lah solo ra nék daa ri bitih : ngēnē ēñīi ! Ngēnē ēñīi nīi ḍon cap sun-Koo mbée feey fi beh. Yaha bitī ḍon ay wone « íi » rēe, wēní « íi » kut ḍon teem daaha. Yaha bitī ḍon ay wone « ēe-ēe' » rēe, wēní « ēe-ēe' » kut ḍon teem daaha. Ngēnē ēñīi añohi mín ḍīi man béeḅ ! Hen daa raa, ḍon ii daanu fayū.

¹³ Bēe' hom coono ḍon na ra ḍaga ! Bēe' lah sos-keēñ ḍon na ra labḍa Koope kañaa ! ¹⁴ Bēe' jér ḍon na ra dēekrēe njíttī jaṅaa, wa leef dī díw dī tii Yíkēe, ḍagid dī. ¹⁵ Ḍaṅi manna' ḍah, ñéerée a ngém rek sēmlée jérdē, Yíkēe cēgíd dī cot. Yaha bitī dī bakaadte raa, Koo-Yíkēe baal ri. ¹⁶ Kon, wēní bakaadḍon hanndal kon, ḍon ḍagiranta' ndín, ḍon wah kēlēṅ. Ḍaṅi bēyí júḅpé hom laha' doole. ¹⁷ Éelí húmú ow ti yen nen ndaa ḍaga' ri bitī Koo banti toḅ híinté ḍaṅi ra, muluḅ taway feey fa nīi hente kíil éeyē a caan. ¹⁸ Filoon fi baaha dī ḍaṅke bitī Koo dalaat toḅ, bacala lasse, gañcaha paalte nīi meeyya nonte.

* **5:11** 5.11 Saame Téerīi Yop : Yop húmú bēyí caakke alal. Koope yerisse Seytaane na yakka alal mi, happe koyya nīi iña laha' ri ra béeḅ ḍúmpé tak, antee tík soḍte ri jérī misikke, faana béeḅ paasse. Ndaa taheh dī yeris ngémí, hampe Koope na híin nīi míllé' lah sos-keēñ.

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, ow dī ḍon na hel waali, ow kay habra' ri wēegísíd dī kaaf ka raa, ²⁰ bēe' wēegísíd dī kaaf ka baa ra hela nuf bitī bēyí habra' bakaaroh wēegísíd dī waala wun ḍa, ḍeef dī sēmlé'té rí kúl kē te ri ay tah bakaaroha baalu bakaad caak.

Téerëe débpi bini Peer ra Kúnsée

Yee daa unna débpi bini Peer ra. Di bini wë kerceenni dékú ginni iippi non Aasi. Kerceenna bini ri yee ra húmú moklu moklo di yee gémú wë Yéésú-Kiristaa Yíkëe nê rë (3.14-17). Peer bini wë unni yee woni wa biti wa ham ngémë híin, wa múñ coono fa dab wa ra, nda wa bok ndamee ke di fi Yéésú na ac fayura (5.10). Di wonte wa dee wadti man pesi wa bee henluy wa bëewí nêníh bëewí Koope leegi, wa nonute heeda tansu ra (2.9-10 ; 4.2-3).

Di wonte wa :

- yii lenke mújê waayid yen Koope ra (1.8-12),
- yii lenke pesad kerceen flib bëewë nêníh bëewí Koope ra (2.11-17),
- yii lenke coono fa ñee Kiristaa ra (2.21-25),
- yii lenke di wadti pesuun yaal a belefi (3.1-7),
- yii lenke ñani Kiristaa kúl kè (3.18-22),
- yii lenke lof pesad (4.1-6),
- a yii lenke di wadti pesaa ow a moroomi (4.7-11).

Béyí fi jani téeríi bee bëeb ay ot biti balaa tigë teem ngém ow ra olu, bëe' ay ñee misik. Di ñee misik di ham híin ní lúsëenë rëe nék, di ii rii réecciyëh.

Wodoha

¹ Koy-yaayyi yeh, don fi bëewë Koope tanis wa ra, don fi dohandéemmë tasaaru ginna na wonuu Ponto, Galasi, Kapados, Aasi a Bítini rë, so' mi Peer apootari Yéésú-Kiristaa, daa mi na wodoh ron. ² Koo Boffa daa tanis don ti di húmú maaña' ri ri faha' nen. Ruuhi tahte don henute bëewí, nda don ñee yee won Yéésú-Kiristaa ra ndín, ñif mi bukut don.

Koope hëpë rën mal, on don jaamma !

Mújê waayid yen Koope ra

³ Yen sím Koope, di fi boffi Yéésú-Kiristaa Yíkii yen ! Di naa'i keëni, di onte yen pes has bee këllë' ri Yéésú búudé rë. Daaha, yen lahute yaakaari mínéh dúm, ⁴ yen na sehaaluu iña yefid Koope bëewí rë. Daa wa iña mínéh yah ra, yee na sísíbéeh rë, yee hena' has faraah ra. Koope yefidte ron wa ín sun. ⁵ Di ñeya' gémë gémú ron ra, di na níid don a doolii nda don múc, te yii baa ay yúhúu yiin nay dúmé pesa ra.

⁶ Iña yefid don Yíkëe yaa ra daa tah keëñon sos. Tígë homuu don bee ra kep, wuti coono fi mín díi man bëeb tah don ñee mok yutuud daa sah, keëñon sos. ⁷ Úrís sah na yah, ndaa balaa ow yúh biti di kah-kah, di ay ñee kii. Ti daaha nen, ngémën luka' ri úrís lah solo níi, balaa ow yúh biti di kah-kah, don ay ñee misik. Hen daa raa, yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa ra, don ay yeeliyoh kañ, ndam a béyid. ⁸ Don fahuute ri te don oluy ri, don gémuté díi na te don oluy ri doom. Yii baa daa tah don lah sosi keëni gaani ow yéeh daa teem, ⁹ ndah don homute liili yee na saamu don ngémën dë : daa ri mújí rën.

¹⁰ Merees, yonente ya húmú saamute yúhí yii lenke mújí baa níi saam, te wa húmú léhínuté bëewë mala nay ron one Koope ra. ¹¹ Ruuhi Kiristaa húmú waa na, teebpe wa biti di fi Kiristaa ay ñee coono, te ri lah ndam filoon fi baaha. Yii baa daa tah wa fi yonente ya saam níi saam yúhí wahtaa a dee nay lahee iñyaa ra. ¹² Koope teebpe yonente ya biti iña na wonu wa ra húmú yullay wa fi yaaha na, wa yulid don na. Waariyoh yi Uni Neba komute ron wonni yaa leegi, te wa wonu ri doolii Ruuh-Pesen fa kola' sun-Koo ra. Malaaka ya sah fahuute yúhí wë níi faha'.

Koope dëekë' lan

¹³ Don lahute mali na seh ron sun-Koo yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa

raa kay, kon këlíi affon don yeel, don tik yaakaaron béeb në. ¹⁴ Ñéyí yee naha' Koope ra, ti di na ñeya' koy yee nah ri boffi ra, don yeris iña húmú neba' ron merees na húmú yíih rën rë. ¹⁵ Yii pañ don béeb lah lédí në ti di lada' Koope fa dëek dën dë nen, ¹⁶ ndah Koope won filib Téerëe tih : « *Héní bēewí ladute, ndah so' mi lante.* »*

¹⁷ Bee don homute dañ da, don hom wonuu Koope Baap te daa ri na aattiya' ow fi ow béeb di iña pañ dī ra, te ri na lúukíréeh ow. Kon yee talluu ron pesa feey fa don haneel na bee ra, pesadon teebaa neeha neehu ron ri ra. ¹⁸ Don yúhruté affon dee tosa' ri ron pesada lahay njiriñ koruu ron caacson da maan ? Di tosaay ron a yii ay yahe yaho ti tiinj hélíis mbée úrís nen. ¹⁹ È-èe' ! Don sēmlúu a ñif mi cēllúuy a dara, ñif mi Kiristaa fa lahay dara yii wonun sun fi ti har fi lahay síkkē nen ra. ²⁰ Koope daa tanis ri, tíkké rí yii baaha balaa ri sak èldúnē, te ri cépídté rí feey fa nda bēewē yúh rí jamanu ya míllē' yee ra, ndah don. ²¹ Don ñee'uu dīi na don gémúté Koope fa kélídf dī búudé, onte ri ndam ra. Ngémēn a yaakaaron, don tíkúu wē Koope na daaha.

²² Don bukutuute ndah don ñéerúuté a kaaf ka. Yii baa daa tah don faha' koy-yaayyon filib ngémē faha' kah-kah. Kon, fēhēntíi hanndal kon níi fahanta' di keeññon béeb. ²³ Yúhí biti unni Koope tahte don límēetúté. Ow neh daa límēet dën, ndah ow man tal gañcahi ay húlé húlē nen. Unni Koope nék, man tal gañcahi ii húl nen. Di ee pes da te ay home na faraah. ²⁴ Ndah bíníyúté Téerëe bitih :

« *Ow béeb man gaawa nen,
ndami man capussi gaaw fa meeyya
nen :
gaawa súhē' súhēe,
capus yooka' yookoo.*

²⁵ *Unni Yíkēe nék ay home na faraah.*
»*

Te unni yaa daa Uni Neba húmú waariyu ron ra.

2

¹ Hém unni Koope tahte don límēetúté rēe kay, kon yii hente bos béeb hégú rí, don hegoñ fel, pañ yii bokaay a yee na wonu ron ra, iñaan a won yin bos sun ow. ² Di na sesa' baaker babi miis mi yaafi daa kah-kah fa ra, sésúí síkírēhí unni Koope daaha, ndah daa wa kah-kah fa. Don pesa' na raa, don ay ood te don ay múc. ³ Nagajek, bíníyúté Téerëe bitih : « *Don d'íkísúuté Yíkēe, don olute dee neba' ri ra !* »* Don pesuu yii baa neh a ?

Tígē yípēh faam fa ra a faam fa

⁴ Èyí Yéésú-Yíkēe në, dī fa daa la'a na pes habuu bēewē biti lahay njiriñ, ndaa daa ri bee Koope tanis dī otte biti dī la'i lahte njiriñ ra. ⁵ Don fi yaa bal nēní tabahi faam fa nay déké Ruuh-Peseñ ra ti la' yi na pesu nen. Hen daa raa, don ay hen goomali seeyoh yi jébélú Koope, don yed dī sarahi neba'te ri di nay ron rii nahee Ruuha, yi ay ñee'ee Yéésú-Kiristaa na. ⁶ Ndah bíníyúté Téerëe bitih :

« *Èlsú !
Mee yíp la' Siyoñ ra,
la'i nay habe faam fa,
la'i daa mi tanis dī,
la'i lahte njiriñ,
bēyí fí gém dīi na,
fí mēssí sopoh.* »*

⁷ Kon don fa gémú rē, bēyí affon sun, ndaa yaha bēewē gémúy rē rēe, bíníyúté bitih :

« *La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra,
daa míllē' ham lasa.* »*

⁸ Lahte tígí bíníyúté biti bal :
« *Di la'i na kabina',
la'i gaani na kéendē'.* »*

* **1:16** 1.16 Saame Tali Léwí 19.2 * **1:25** 1.25 Saame Isayii 40.6-8 * **2:3** 2.3 Saame Kañaa ya 34.9 * **2:6** 2.6 Saame Isayii 28.16 * **2:7** 2.7 Saame Kañaa ya 118.22 * **2:8** 2.8 Saame Isayii 8.14

Don ot bëewí yaa kabinoh, biti wa kaa'uute ñeyi unni Koope, te nagajek, Koope daa faha' ri daaha waa na.

⁹ Ndaa don, don daa heeda tansu ra, seeyoh yi Buura, heeda jébélú Koope ra, bëewí Koope. Di tanis don nda don mín waare iñi éemílè' yè paŋ dí ra, dí fa dëek dën, dúhídté rën ñúusé kúdté rën niiñee ke ri hen saw ra. ¹⁰ Don húmú bëewí neh merees, ndaa woteh don bëewí ; naa'i keñ Koope don húmú békíh nē, ndaa dí tahidte ron dí leegi.

Pesad kerceen filiḅ bëewē nēnīh bëewí Koope ra

¹¹ Don fa faha' mi ní faha' ra, don fa nēnīh bëy èldúnè fi bee don haneel kut waa na ra, mi dāŋ don biti don moytoh faha'i pesi-neba na yuloh yahi nuffon ti mbērí na faha' kéendí moroomi nen ra. ¹² Lah pēsii wun leelii bëewē nēnīh bëewí Koope ra ; don hena' ri daaha raa wuti wa tík don yin bos, won biti don i pagoh bos raa sah, wa ay ot biti don pagu yin wun, wa kañ Koope yiin nay ri waa feeñiyee ra.

¹³ Af Yíkēe taha don on kélfē yē cér : maanam buur fa daa ílíf bëy gina bëeb rē, ¹⁴ a gēernēerrē buur wol wa daani pagoh yi bossa a bëyí fí paŋ yin wun wa gérém rí rē. ¹⁵ Nagajek, Koope faha' biti don pagun yin wun don téy búkkí bëewē yíih yin ra, yee na wēnīh wonad ow ra. ¹⁶ Koope onte ron don lahuute affon. Kon lah pēsii pesi bëyí daa laha' afi. Di filiḅ baaha bëeb nék, baa banay tah don dāp bos don na. Don súrgē Koope na, kon lah pēsii daaha. ¹⁷ Lah èní bëewē bëeb cér, don faha' koy-yaayyon filiḅ ngémē, don neeh Koope, don on buuri gina cér.

Coono fa ñee Kiristaa ra

¹⁸ Don fi súrgē yē, lah ñeyí woni bëewē nē légyírúu ron ra, don on wa cér. Wa wun keñ te wa baah,

wa sohoor bëeb, lah èní wē cér. ¹⁹ Ndée nagajek, don múñ súfúñ fí waray don koon ndah Koope raa, baa yin wun. ²⁰ Don tooñ ní don labaa don múñ dí rēe nék, don sehu laasi bih na ? Ndaa hena biti don pagun yin wun don labaa don múñ dí rēe, baa yii wunte íllí Koope. ²¹ Koope dëeké' dën baaha, ndah Kiristaa ñeete coono af don, nda don yíid yee paŋ ri baa ra, don ñee kotti. ²² Di mēsēy bakaad, fel mēsēy dúh búgē. ✱ ²³ Soluu ri bín fē rē, dí yíllēy ; mokluu ri ra, dí gapaay yíllēh. Di yerisse bëeb ya' Koope fa aattiya'i júbpé rē. ²⁴ Homa' ri sun fi kurwaha* ra, dí a faanaŋ fi séfēhté bakaadfi yen, nda yen bísē' a bakaad yen pesi júbpé. Gaañ-gaañi Kiristaa daa pay yen. ²⁵ Don húmú madu harri múuyú múuyē nen, ndaa don nimilirute níirēhéé ké ron na tooppitoh ron ra.

3

Di wadti pesuun beleḅ a yaali

¹ Don fi beleḅba bal, èní yaallon cér ! Hen daa wa ot don pagee ri daaha raa, wuti dēef wa gémúy unni Koope merees raa, yii baa ay tah wa ay gém te don ii waa won dara : ² wa ot tilédën lan a dēe koruu ron ní koroh raa rek, wocce ! ³ Ngēnē mēkí wunaaloh don múukée garan, don pokee takkaayyi úrissën, don bekee búubí písē kofeelte. ⁴ Wunon kay homa filiḅ keññon, don teey don sos. Wuni baa homa' na faraah. Baa daa yee lah solo íllí Koope ra. ⁵ Beleḅba húmú gémú filoon tíkuté yaakaari wa ya' Koope ra, húmú teebuu wuni wa daaha. Wa húmú onute yaalli wa cér, ⁶ ti di húmú ona' Saara Abraham cér, na dëeké' rí nijaay ra nen. Don ay hen koyyi Saara biti don page yin wun te don néehíh nē dara.

⁷ Don fi yaalla nék, lah kúrí beleḅbon don homa' wun, don yúh

✱ **2:22** 2.22 Saame Isayii 53.9 * **2:24** 2.24 kurwah :Di gerek, bíníyú dēh : kilik. Téerēe won tih : bëyí fí yéŋké biti na hawu ri húl rē keru sun kilik, bëyí baa alkohte. Saame Nērsí Kootaa 21.22-23.

biti doni wa maduy. Ēní wē cér, ndah pesa na dúméh nay ron one Koope ra, wadte wa bal. Héní rí dāaha nda Koope banti kaa' dānjon.

Ow neɓpi paga wun

⁸ Kon sēyíi nuf yínē, don bok keeñ ; fēhētíi filib fon ti i koy-yaay nen don naa'anta' keeñ, don cépíd' affon fíi moroommon. ⁹ Bēyí paŋ don yin bos mbée sol ron, ngēnē yíllíi. Don kay, lah dēgírí rí biti Koope barkel ri, ndah Koope dēekē' rēn baaha. Hen daa raa, Koope barkel ron. ¹⁰ Ndée bíníyúté Téerēe bitih : « *Bēyí fi faha' lah keeñi sosse, lah jaamma pesi, wadtee moytoh won bos, fel banti dúh búgē.*

¹¹ *Bēyí baa wadtee hegoth bos. Di wadti paga yin wun, wadti dékēe saam jaamma.*

¹² *Íllí Yíkēe yípēh sun fi bēewē júbú rē, dī kúníssé nufi na síkírēh dāŋŋi wa ; Yíkēe bota' bēewē na pagu bos da botoo. »**

¹³ Daa nay ron page yin bos biti don saamuun paŋ wun kep ? ¹⁴ Wuti don ñee mok koon ndah biti don pagu yii júbú pé rēe sah, don ay lah sos-keeñ. Ngēnē néehí bēewí kayya, ngēnē sídíi yin. ¹⁵ Don kay, békí affon biti kep Kiristaa daa Yíkēen. Cēgíi faraah don mín lof bēyí meel don yee tah don tík yaakaaron Yíkēe nē rē. ¹⁶ Don yahti rii lof raa nék, lah pēgíi rí a teey, don on dī cér. Lah sēyíi nufi lante, nda bēewē na yahu tii yon af pesadi wunon Kiristaa na ra sopoh wonni wa. ¹⁷ Ow mokluun paŋ yin wun, te dēefa Koope fahaa ri dāaha raa, daa gén biti dī mokluun paŋ yin bos.

Baŋi Kiristaa kúl kē

¹⁸ Di fi Kiristaa, af bakaadfi yen tahte dī ñeete mok, te mogi baa ri moka' waal yínē, teempe waali yíníi

baaha faw ; dī fa júbú dē tahte húl ndah yen fa júbúy rē nda ri kúd' yen Koope na. Faana daa hawu húl, ndaa Ruuh-Peseŋ kélídté rí, dī na pes. ¹⁹ Doolii Ruuhi baa nék daa tah dī pay waare coonaa ya húmú kasu ra. ²⁰ Daa wa bēewē húmú ñéerúuy a Koope jamanaa na húmú yugusa' Nowe gaala ra, te deef dī fi Koope múñélté wē, na seh. Bēewē húmú múcú mulii mbēnē mē rē húmú caakuy, wa húmú ow peeye daa haalu gaala. ²¹ Baa daa maanam bētsée ké yen woteh ; mulii bētsí baa wonay biti hosse sísífb fē faanni yen dé', iti fi bētsē daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante*. Bētsē múcél' yen múcélē ndah kolohi Yéesú-Kiristaa búudé, ²² dī fa saaŋ sun-Koo tookke hēbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra. Malaaka ya, mbínéeffí lahu un a yii lahte doole sun bēeɓ onute ri cér.

4

Lof pesad'

¹ Koy-yaayyi yeh, hém faan Kiristaa daa ñee coono raa, téhí ñee coono ti Kiristaa nen ; ndah bēyí faana híssí ñee coono, woca'te a bakaad. ² Kon tígē homuu don bee ra kep, yee talluu ron peson da wadti hena yee faha' Koope ra ndaa fah pes-neɓ neh. ³ Pesee ke ron filoon bēeɓ, na húmú dékúu don paŋ yii neba' bēewē nēníh bēewí Koope ra doyte don na leegi : don húmú pesuu pagad' bos a fah pes-neɓ, mani, mbumbaay níi don dúmélúté mbumbaay. Don na yúulúu ala bal, pagadi sēpírē'í bah. ⁴ Woteh fee Koo bee nék, bēewē nēníh bēewí Koope ra éemúté di yee wocuu ron a wa di pesadi bosí misigi baa ra, wa na solu ron. ⁵ Ndaa wani Koope fa caŋ aattiya'i bēewē na pesu a yee húlú rē ay naa teeya'. ⁶ Yii baa daa tah Uni Neba waariyu sah bēewē húlú rē. Wa aattiyuu íña

* **3:12** 3.12 Saame Kaŋaa ya 34.13-17 * **3:21** 3.21 iti fi bētsē daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante :Lahte bēewí habuu ri dēh : iti fi bētsí baa daa ri biti yen dāŋ Koope dī on yen nufi lante.

pagu wa bee na húmú pesuu wa feey ra naam ti bëewë béeb nen, ndaa af Ruuha tahte wa pesuu ti di na pesa' Koope nen.

Di wadti pesaa ow a moroomi

⁷ Ëldúnë d'úmpé ní wocce. Kon téeyí don yeel, nda don mín dan Koope. ⁸ Yee lukki lah solo ra béeb nék, daa ri biti don fahanta' hanndal kon di keeññon, ndah faha' ow daa na múur bakaad caak. ⁹ Kúnsírentíí íllí faammon, banti ñéerë' a capitoh. ¹⁰ Ow fi ow don na béeb, habraa moroomi di yee on don Koope ra. Hen daaha raa, deef iñi bokuuy ya on don Koope ra béeb, don kúrúte wë kúrí wunte. ¹¹ Bëyí fí yúhté biti ay wone wono, beka woni baa waarii unni Koope ; bëyí ay habree ow, pagaa ri a mín-mínë déjéén dí Koope ra. Hen daaha raa, bëewë ñeya' Yéésú-Kiristaa na kañ Koope di iña béeb, dí fa laha' ndam a doole dee ní kiri fi kiri ra ! Démíin !

Ow nebpi ñeya coono fi Kiristaa

¹² Don fa faha' mi ní faha' ra, coono fi misiga homuu ron ra banay tah affon kúnëh ní don won biti yii baa waray don kat. ¹³ Keeññon kay wadti sosa soso biti don bok a Kiristaa coono. Hen daa raa, yiin nay rii teebe bëewë béeb ndami ra, keeññon sos ní sos. ¹⁴ Af Kiristaa tah don solu raa, don lahute sos-keeñ ndah Ruuhi Koope, dí fi Ruuha lah ndam ra ee don na. ¹⁵ Coono fon banay ñeya' biti don hawun ow húl, mbée biti don lohun loho, don pagun yin bos, mbée don haalun yii waal fon íníh në. ¹⁶ Ndaa hena henu ron kerceen ra daa taha don hom coono raa, ngënë sèpíi në ; don warun naa kañ Koope kaño di yee nonuu ron Kiristaa na ra.

¹⁷ Wahtaa nay dale aattiya'a ra lahte, te ay débúu yen fi bëy Faam Koope na. Daluun yen na raa nék, lah bëewë yéjké biti gémúy Uni Nebi Koope raa, ay made díh waa na ? ¹⁸ Ndah bíníyúté Téerëe bitih :

« Hém mújí bëe' júb dë daa misik raa, lah bakaaroha na, dí fa kaañ Koope ra raa, ay made díh ? »*

¹⁹ Kon, bëewë Koope daa faha' biti wa ñee coono ra, pagun wun rek saye, wa tík pesi wa ya' Koope fa daa sak wa ra, dí fa yii won dí béeb dí pañ ri ra.

5

Njüttí janjaa

¹ Bëewë homu filiib fon te wa i njiit jañi ra, so' mi won don na, so' fa njiit jañi ti don nen ra. So' mi tikké íllí sè' coono fi Kiristaa ngëey te may non ndamee ke ri nay teebuu ra. So' mi won don tee : ² tēppítíi yuba déjéén d'ën Koope ra. Yéelí në, don ban díi paga' biti don túuyú rí túuyë, pégí rí don núhë' rí keeññon, dee faha' ri Koope ra. Ngënë pégí rí biti don ay naa saame alal, pégí rí a sawoor. ³ Ngënë mëklí bëewë déjéénú don da. Don kay, wa wadti yíirún don na ! ⁴ Hen daa raa, yiin nay nimile kélfíi níirëh yë rë, don beku baane-ndam, bi ay hene has faraah.

Ow nebpi cépirë afi cépirë, ham ngémë

⁵ Don fi tunka nék, lah éni bëewë bahayu ron ra cér. Don béeb nék, cépirí affon hanndal kon, ndah bíníyúté Téerëe bitih : « Koope ñéerëey a bëewë na gaan-gaanluu ra, dí ona' bëewë cépirú affi wa ra mal. »* ⁶ Kon, cépirí affon fii Koope fi Sérndëjë, nda wahtaa lah raa, dí béyíd don. ⁷ Héli iña na sídúu don da béeb ya'i, daa ri na tooppitoh don.

⁸ Téeyí don yeel ! Seytaane, kaa'ohon ee yídeelëh rë, man gaynde fi na híigëh, na boorsoh bëyí ñama ri nen. ⁹ Hëbí ngémë híin don haa' a dí fi Seytaane, don yúh biti koy-yaayyon filiib ngémë homu feey fa ra béeb ñeyuu coono

* 4:18 4.18 Saame Léeh yë 11.31 * 5:5 5.5 Saame Léeh yë 3.34

ɔ́aaha. ¹⁰ Don lísúu hom coono kaah, ndaa Koope fa na ona' béeɓ rē dēekké ɔ́on ɔ́on haal ndamee ke ri na ɔ́úméh rē, af biti ɔ́on nonu Yéesú-Kiristaa na. Tasse yutuud ɔ́i ay ron ɓaatti yugus, habra' ron, on ɔ́on doole, tík ɔ́on ɔ́on caga' a kotti híinté. ¹¹ Koope laha doole dee níi kiri fi kirih ! Démiin !

Takoha

¹² Silaas* fa haba' mi koy-yaafi pokohte Kiristaa na ra daa habra' so' bíníi ɔ́on koy unni yeh. Bedda'i ron a woni ron biti mali Koope kaah te ɔ́on ham na híin, daa tah mi bíní ron unni yeh. ¹³ Bëy Babilonna† dee nonu jaŋaa ra, yee Koope tanis wa ti di tansa' ri ron nen ra, a Marka fa haba' mi koy kah-kah soo na ra na woduu ron. ¹⁴ Wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'‡.

Koope ona ron fa nonu Kiristaa na ra béeɓ jaamma !

* **5:12** 5.12 Silaas :Di gerek bíníyú ɔ́eh : Silwee. Daa ri tii yíníi Silaas. † **5:13** 5.13 Babilon :Rom daa na léehúu ɔ́ah. ‡ **5:14** 5.14 Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téerëe débpi bíní Saŋ ra Kúnsëe

Saŋ fa na suu yen wonee bee ra, daa ri Saŋ fa non bëewí iniilla bíníyú Uni Nebi Yéésú-Kiristaa ra. Di bíníyilté un éeyë kay, yulidte wa bëewí bokuuy. Bee déb dë nék, bëewë dí bíní wë unna ra capuy. Bee ñee na ra, bíníyú bëy íl jaŋi hom filib gin, dí wona'te jaŋii baaha yaa-ow. Bee millë' rë, bíníyú bëyí hínú Gayus. Di fi Gayus fi baa nék daa na húmú habra' koy-yaayya filib ngémë, níi luka' yee ri yéeh wë rë sah, ndah gémë gém dí rë.

Jamanii Saŋ bín fë, lahte bëewí húmú kaa'uute biti Yéésú-Kiristaa acce feey hente ow. Wa tíkuté wonute biti bal yii neba' ow mín paŋ, Koope ii rii haba' yin.

Yii baa daa tah Saŋ bíní bëewë gémú Kiristaa na ra, na baat waa teef wa daa Yéésú, na won wa biti wa pokoh kaaf ka.

Di wonte wa :

- yii lenke tilé' niiñ (1 Saŋ 1.7, 2.9-11),
- yii lenke túuyë'í hasa (1 Saŋ 2.3-8),
- yii lenke kaa'ohi Yéésú-Kiristaa (1 Saŋ 2.18-23),
- yii lenke di wadti pesuun koyyi Koope (1 Saŋ 2.28 níi 3.3),
- yii lenke di wadti fahaa ow koy-yaafi filib ngémë (1 Saŋ 3.11-18),
- yii lenke dee faha' Koope ow ra (1 Saŋ 4.7-21),
- yii lenke di nay faasuu pesi ëldúnë (1 Saŋ 5.1-5),
- yii lenke iña seedeyiru Yéésú-Kiristaa ra (1 Saŋ 5.6-12),
- yii lenke pesa na dúmëh rë (1 Saŋ 5.13-21),
- yii lenke kaaf ka a fahanta' (2 Saŋ 1.4-11),
- yii lenke pesa'i Gayus kaaf ka (3 Saŋ 1.1-6),

- a yii lenke di madu Joteref a Démétíríyús (3 Saŋ 1.9-12).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee béeb ay yúh di nay rii tiléë filib ëldúnë fí beh, a di nay rii pesëe a moroomi.

Una na ona' pes da

¹ Koy-yaayyi yeh, mi bíní ron unni yee teebi don yii lenke Una na ona' pesa ra. Dalaana, Una húmú në. Fun keluute ri filoon fe, fun tíkuté rí íl ngëey, fun yeelute ri te ya' yi fun tíkëhté sun fi.

² Pesi baa feeñiyohite, fun olute ri. Fun homu seedeyidi, fun na wonu yii lenke pesëe na dúmëh baa ra. Di húmú hëbís Boffa, te ri feeñiyohite fun. ³ Yee olu fun, fun keluute ri ra, fun homu woni don fi yaa ri, hen daa raa, don non fun na yen hen yínë, don non Boffa a Koy ka Yéésú-Kiristaa na ti di nonuu fun waa na nen. ⁴ Don ot fun bíní ron unni yeh, fun saamu biti sosi keeññi fun mit sèk.

Tíl neba' niiñ

⁵ Una liilu fun Yéésú-Kiristaa, fun na wonu ron ri ra daa ri beh : « Koope niiñ koceec, yii ñúussë ínih díi na. » ⁶ Yen won biti yen nonu díi na, yen anti pesuun ñúus rëe, deef yen felu felo, yen ñeyuy kaaf ka. ⁷ Yen pesuun niiña ti di homa' dí fi Koope niiña nen raa nék, deef yen henute yínë hanndal ki yen, ñif mi Yéésú Koohi hosse bakaadfi yen béeb.

⁸ Yen won biti yen lahuy bakaad daa, deef yen nofuute affi yen, yen yíih kaah. ⁹ Hena biti raa nék yen tahute biti yen bakaarute, yen dúhíd dí búkkí yen raa, yii bosí hom yen na béeb, Koope ay yen díi baal, ladil yen. Koope júbpé te yii won dí béeb paŋ dí. ¹⁰ Yen won biti yen bakaaruy raa, deef yen tíkuté Koope feloh, te unni haalay keeññi yen.

2

¹ Don fi koyyi so', don ot mi bíní ron unni yeh, nda don banti bakaad. Ndaa til níi lah bëyí bakaad

ɗon na raa, yen lahute bëyi nay yen layre fii Boffa : daa ri Yeesú-Kiristaa, ɗi fa júb ɗë. ² Di fi Yeesú-Kiristaa fi baaha daa yera' afi sarah nda yen baalu bakaadɗi yen. Af yen neh kep daa tah ɗi yera' afi sarah, ndaa af bëewë ëldúnë béeb.

Túuyë'i hasa

³ Yii bee daa teeb yen biti yen yuhúte Koope : ñeya ñeyu yen túuyë' yí Koope ra daa teeɓa' baaha. ⁴ Bëyi won biti yuh Koope te ɗeef ɗi na ñeyeh túuyë' yí rëe nék, bëyi baa feloh, yéeh kaah. ⁵ Bëyi ñee woni Koope raa nék, ɗeef faha'i bani Koope mitte sèk. Yii baa daa teeb yen biti yen pokuute Koope na. ⁶ Bëyi fí won biti pokuute Koope na, wadti pesaa ɗee pesa' Yeesú rë.

⁷ Don fa faha' mi ní faha' yee ra, túuyë'ë bíní mí ron bee ra has neh ; ɗi túuyë'í maañce, bi ɗon liilute ri dalaanin. Túuyë'í baa daa una mësúu ron keloh ra. ⁸ Di filib fi baaha béeb, lahte yin has filib túuyë'ë bíní mí ron bee ra. Kaaf ka hom na ra feeñce Yeesú në, feeñce ɗon na bal. Yee teeɓa' ri ra daa ri biti ñúusë hompe gét te niñi kah-kah fa acce ní wocce.

⁹ Bëyi fí won biti pesa' niña te ɗeefa faheeh tik koy-yaafee ke ri filib ngémë íl, ɗeef ɗi lís ñúusë. ¹⁰ Bëyi fí faha' koy-yaafee ke ri filib ngémë nék, ɗeef ɗi pesa' filib niña, te lahay yii mín ɗíi bek bakaad. ¹¹ Bëyi fí fahaay tik koy-yaafee ke ri filib ngémë íl nék, ɗeef ɗi aa ñúusë ; ɗi tilë' ñúusë, yéeh tígë në saañ ɗi ra, ndah ñúusë búumílté rí.

¹² Don fi koyyi so', ɗon ot mi bíní ron unni yeh, biti bakaadɗon baalute ron ndah Yeesú-Kiristaa. ¹³ Don ot mi bíní ɗon fi baappi yeh, biti ɗon yuhúte bëe' húmú në dalaana ní a ɗee ra. Don ot mi bíní ɗon fi wahambaane ya

a cafayyi yeh, biti ɗon bagute Seytaane.

¹⁴ Don ot mi bíní ɗon fi tunŋi yeh,

biti ɗon yuhúte Boffa.

Don ot mi bíní ɗon fi baappi yeh, biti ɗon yuhúte bëe' húmú në dalaana ní a ɗee ra. Don ot mi bíní ɗon fi wahambaane ya

a cafayyi yeh, biti ɗon maanute filib ngémë : Unni Koope ee ɗon na, te ɗon bagute Seytaane.

¹⁵ Ngënë fëhíi ëldúnë ní luka' iña filib. Bëyi fí faha' ëldúnë, mínéh faha' Baap-Koo, ¹⁶ ndah iñi ëldúnë daa wa yeh : paŋ yii bosí meela' faannon, faha' yii fu ot ɗi, a gaan-gaanloh af iñi feey fi beh. Te iñyaaha béeb kolaay Boffa na, wa kola' ëldúnë. ¹⁷ Ëldúnë a iña neɓa' ow filib ɗa béeb hompe dúm, ndaa bëyi fí paga' yii neɓ Koope ay pes faraa.

Kaa'ohi Yeesú-Kiristaa

¹⁸ Don fi koyyi so', yen homute millëen jamanu ! Don keluute biti kaa'ohi Kiristaa ac ayo maan ? Tígë homuu yen bee ra kep, caakke kaa'oh yi Kiristaa yi ayute. Yii baa daa teeb yen biti yen homute millëen jamanu. ¹⁹ Wa fi yaa koluu yen na, ndaa nagajek wa nënìh yen na. Wa nonun yen na koon, wa tasun yen na. Ndaa míntí hena ɗaaha, nda lan biti ow yínë sah waa na noneh yen na. ²⁰ Don nék, ɗon liilute Ruuh-Peseŋ Bëyi selaa na, daa tah ɗon béeb ɗon yuh kaaf ka. ²¹ Don ot mi bíní ron nék, biti ɗon yíih kaaf ka yuhë neh. Yuhë yuhú ron kaaf ka ra kay daa tah mí bíní ron ! Don yuhúte biti bal fel a kaah mínìh ñéerë'.

²² Kon daa feloha ? Daa ri bëe' kaa' ra, bëe' won biti Yeesú Buura Koo fal ri ra neh. Bëyi baa daa kaa'ohi Kiristaa ! Di boolla' Boffa a Koy ka béeb kaa'a'te, ²³ ndah bëyi kaa' Koy ka, kaa'a'te Boffa, te bëyi tah Koy ka ɗeef tahte Boffa bal.

²⁴ Daa tah mi won ɗon tee : pëkíi iña keluu ron dalaanin ɗa. Don pokoh iña keluu ron dalaanin ɗa raa, ɗon bal ɗon ay pokoh Boffa a

Koy ka na. ²⁵ Kiristaa gappe yen biti nagajek dī ay yen on pesa na dūméh rē.

²⁶ Bëewë na fahuu múuydí don ra daa tah mi bíní ron iñyeh. ²⁷ Ndaa don nék, mi yúhté biti Ruuha liilu ron Kiristaa na ra pokohte don na, tahte níi sohlaay ow teeble ron. Ruuha daa na teeβ don yin bééβ. Di teeβa' yii hente kaah, na yëeddéeh yii hente fel. Kon pëgí yee nah ri ron ra : hémí don pokoh Kiristaa na.

Dee waḍti pesuun koyyi Koope ra

²⁸ Mi won don tee koyyi so' : hémí don pokoh Kiristaa na, nda yen lëhíh dara yii sídúun yen biti ri nimil. Hen daaha raa, yen ii húl a sopoh fíyí yiin fi baaha. ²⁹ Don yúhúte biti Kiristaa júbpé, kon don waḍtee yúh biti bëyí fí tíl kotti júbpé, deef dī koy Koope bal.

3

Koyyi Koope

¹ Koy-yaayyi yeh, ëlí dee faha' yen Boffa ra kan ! Di faha' yen fahoo níi tahte yen na dëekúu koyyi Koope, te yen koyyi bal ! Bi bëy ëldúnë yíih Koope, daa tah wa yíih yen. ² Don fa faha' mi níi faha' yee ra, yen henute koyyi Koope níi wocce. Di nay yen made fayu nék, feeñiyuy yen níi lante doom, ndaa yen yúhún biti yiin nay feeñiyee Koy Koope ra, yeni nay made ndah yen ay ot di man dī. ³ Te bëyí fí tik yaakaari yii baa Koy Koope na, bukuta' afi bukutoo, déké' lan ti di lada' dī fi Koy Koope nen.

⁴ Bëyí fí bakaad' nék, deef dī kaa' ñee woni Koope, ndah bakaad' daa ri kaa' ñee woni Koope. ⁵ Don yúhúte biti Yéésú-Kiristaa ac hosi bakaad' dī yen, te dī fi baa bakaad' íníh dīi na. ⁶ Yii baa tahte níi bëyí fí pokohte dīi na, na bakaareh ; bëyí fí déké' bakaad' nék, deef teeβa'te biti olay Yéésú-Kiristaa te yéeh rí.

⁷ Don fi koyyi so', ow banay ron múuyíd ! Bëyí fí paŋ yii júbpé,

deef bëyí baa júbpé ti di júbë' Yéésú-Kiristaa nen. ⁸ Bëe' déké' bakaad' da non bëewí Seytaane, ndah Seytaane dal bakaad' dalaanin níi a deh. Koy Koope nék ac yahi légéyí Seytaane !

⁹ Bëyí fí hente koy Koope, na dékéeh bakaad' ndah yee hom Koope na ra daa hom dīi na. Koope daa Boffi raa kay, dī mínéh déké' bakaad' ! ¹⁰ Yii bee daa na teeβa' bëyí hen koy Koope a bee hen koy Seytaane na ra : bëyí na dékéeh paŋ yii júbpé mbée fahaay koy-yaafee ke ri filib ngémë, noneh koyyi Koope.

Ow waḍti fahaa koy-yaafi filib ngémë fahoo

¹¹ Nagajek, una keluu don dalaanin ra daa ri beh : yen fahantuun hanndal ki yen. ¹² Yen banuy mada' Kayeŋ* múk ! Di húmú non bëewí Seytaane bëempé koy-yaafi. Yi tah dī bëem dī nék ? Biti pagaḍdī wuneh te yi koy-yaafa húmú júbpé daa tah dī bëem dī.

¹³ Koy-yaayyi yeh, dara waray kún affon biti bëewë feey fi bee kaa' don. ¹⁴ Faha'a fahantuu yen da daa teeβ yen biti yen koluute kúl kë, yen ayute pesa. Bëyí fí fahaay koy-yaafee ke ri filib ngémë, deef dī pokoh kúl kë. ¹⁵ Bëyí fí fahaay tik koy-yaafee ke ri filib ngémë il bééβ, deef dī bëemëh ow. Te don yúhúte biti bëemëh ow lahay pesa na dūméh rē. ¹⁶ Yii bee daa teeβ yen dee waḍti fahaa ow koy-yaafi ra : Yéésú-Kiristaa yera'te ñíiní ndah yen. Kon yen warutee yera' ñíinní yen ndah koy-yaayyi yen. ¹⁷ Lah bëyí caakla'te anti ot koy-yaafi laheh yin, dī faaliyeeh ri raa, bëyí baa ay mínúu won biti dī faha'te Koope dīh ? ¹⁸ Mantee don fi koyyi so', yen fahanta' hanndal ki yen : won a búk rek teeβaay faha' ow ; koloh paŋ kep daa mín teeβa' faha' ow kaah.

¹⁹ Yen hena' ri daaha raa, yii baa daa nay yen teeβe biti yen nonu bëy kaaf ka, te affi yen ay took biti

* 3:12 3.12 Saame Dalaana 4.1-16

yen home ɗaŋ Koope. ²⁰ Wuti affi yen tookay ndah pagadɗi yen raa, yen yúhún biti Koope luk yen lah yermaande, te ri yúh béeb. ²¹ Don fi yee faha' mi níi faha' yee ra, affi yen took raa nék, yen ii sídë' biti yen ɗage Koope. ²² Di ay yen on yii yen ɗaŋ ɗi ri béeb, ndah yen ñeyuu túuyë' yí te yen paguu yii neba' ri. ²³ Yee túuy ɗi yen ɗa daa ri beh : yen gém Yéésú-Kiristaa Koohi na, te yen fahanta' hanndal ki yen ti di naha' ri yen Kiristaa nen. ²⁴ Bëyi fí ñee túuyë' yí Koope, ɗeef bëyi baa pokohte Koope na te Koope pokohte ɗii na. Yii bee daa teeɓ yen biti Koope pokohte yen na : Ruuh-Peseŋ fa on ɗi yen ɗa daa teeɓa' baaha.

4

Yonente yi padɗah ya

¹ Don fa faha' mi níi faha' ra, ngënë gëewí gém bëyi won ɗon biti Ruuh-Peseŋ ee ɗii na. Lah síkíríi rí a nuf, ɗon ay yúh nda Ruuhi Koope ee ɗii na mbée íníh ɗii na, ndah yonente padɗah caak tasaaruute feey fa. ² Yii bee daa na teeɓa' bëyi Ruuhi Koope ee ɗii na : ɗi won biti Yéésú-Kiristaa acce hente ow raa, ɗeef Ruuhi Koope aa bëyi baa na. ³ Ndaa bëyi fí kaa' yii baa Yéésú nē, Ruuhi Koope íníh bëyi baa na, bi kaa'ohi Kiristaa daa ɗii na. Don húmú keluute biti kaa'ohēe ke Kiristaa baa ac ayo neh a ? Tígē homuu yen bee ra kep, ɗi ee èldúnē nék.

⁴ Ndaa ɗon fi koyyi so', ɗon nonu bëewí Koope te ɗon baɗute yonente yi padɗah ya, ndah Ruuha hom ɗon na ra luk bee hom wa fi yaa nonu bëy feey fi bee ra doole. ⁵ Wa fi yonente yi padɗah ya, wa bëy feey fi beh. Yii baa tahte gonli wa béeb yulla' yii neba' bëy èldúnē te bëewē nonu èldúnē rē daa na síkírúu wē. ⁶ Yen nék, yen nonu bëewí Koope. Bëyi fí yúh Koope ay yen síkírēh ; bëyi noneh bëewí Koope ii yen síkírēh. Yii baa daa nay teebee

Ruuhi Koope fa na yeñ ow kaah ra a Seytaane fa na múuyíɗ ow ra.

Di na fahuu

⁷ Don fa faha' mi níi faha' ra, yen fahantuun hanndal ki yen, ndah faha' kola' Koope na. Bëyi fí faha' moroomi, ɗeef ɗi koy Koope te ri yúh Koope. ⁸ Bëyi fí fahaay moroomi nék, ɗeef yéeh Koope ndah faha' ow teem Koope na. ⁹ Koope teeɓa' biti ri faha'te yen ɗeh : ɗi cépíɗté Koy ka laha' ri yínē kut ɗa feey fa, nda yen ñeya' ɗii na, yen lah pesa na dúmēh rē. ¹⁰ Faha' gétēy beh : yen neh daa fahuu Koope faha'a gén ɗē. Di fi baa kay daa faha' yen faha'a gén ɗē, wola'te yen Koohi hawute sarah nda yen baalu bakaadɗi yen.

¹¹ Don fa faha' mi níi faha' ra, Koope daa faha' yen ɗaaha raa, yen warutee fahanta' hanndal ki yen bal. ¹² Ow èllēy Koope ! Ndaa yen fahanta' hanndal ki yen daa, daa ri biti Koope pokohte yen na, te faha'a faha' ri yen ɗa feeñce yen na níi mitte sēk.

¹³ Yii bee daa teeɓ yen biti yen pokuute ɗii na ɗi pokohte yen na : ona on ɗi yen Ruuha ra daa teeɓa' baaha. ¹⁴ Te fun olute, fun seedeyute biti Boffa wolte Koy ka sēmlē'í bëy èldúnē. ¹⁵ Bëyi fí won biti Yéésú Koy Koope, ɗeef Koope pokohte ɗii na, te ɗi pokohte Koope na. ¹⁶ Yen nék, yen yúhútē te yen gémútē biti Koope faha'te yen. Ahaŋkay, faha' ow teem Koope na ! Bëyi fí faha'te ow pokoh na, ɗeef bëyi baa pokohte Koope na te Koope pokohte ɗii na.

¹⁷ Faha'i yen ow mit sēk rēe, yiin bis-kēem, yen ay wēelíyēh affi yen, ndah ɗeef ɗee pesuu yen feey fi bee ra a ɗee pesa' Yéésú-Kiristaa ra daa madu. ¹⁸ Faha' na ñéerēeh a neeh ; faha' mit sēk rēe, bota' neeh botoo. Bëyi fí neeh, ɗeef séentēh daan, te faha'a faha' yen Koope ra feeñay ɗii na níi mitte sēk.

¹⁹ Yen nék, Koope daa ɗéɓ yen faha' daa tah yen faha' bani bëewē

béeɓ. ²⁰ Bëyi fí kaa' koy-yaafee ke ri filib ngémë anti won biti faha'te Koope deef bëyi baa fel felo, ndah bëyi fahaay koy-yaafee ke ri tik dí il rë, minéh faha' Koope fa di tikëy rí il rë. ²¹ Túuyë'ë helid' yen Kiristaa ra daa ri beh : Bëyi fí faha' Koope wadtee faha' koy-yaafi bal.

5

Di nay faasuu pesi ëldúnë

¹ Koy-yaayyi yeh, bëyi fí gém biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, deef bëyi baaha koy Koope ; te bëyi faha' baap deef faha'te koyyi. ² Yii bee daa teeɓ yen biti yen fahuute koyyi Koope : faha'a fahuu yen Koope, yen na ñeyu túuyë' yí rë daa teeɓa' baaha. ³ Nagajek, yen faha' Koope ra daa ri biti yen ñeyuu túuyë' yí. Túuyë' yí misikay, ⁴ ndah bëyi fí hente koy Koope rek, fu faasse pesi ëldúnë. Yee tah yen faas pesi ëldúnë rë nék, ee ngémí yen. ⁵ Kon daa faas pesi ëldúnë henay bëe' gém biti Yéesú Koy Koope ra ?

Iña seedeyu sun fi Yéesú-Kiristaa ra

⁶ Yéesú-Kiristaa daa bëe' aya' muluɓ a ñif ra. Di ayay a muluɓ don, ndaa di aya' muluɓ a ñif. Ruuh-Peseŋ seedete yii baaha, te di fi Ruuh-Peseŋ daa kaaf ka. ⁷ Kon seede ya henute éeyë : ⁸ Ruuha, mulaa a ñif ma, te wa fi éeyë yë béeɓ daa boku una yínë. ⁹ Hém ow daa na won iña ot di, yen gém rí rëe kay, assumaa wonni Koope neh, yee seedeyid' di Koohi ra ! ¹⁰ Daaha, bëyi fí gém Koy Koope na, kúdté seedii baa dii na ; ndaa bëyi gémëy Koope, deef yampe ri fel ndah di gémëy yee won Koope sun fi Koohi ra. ¹¹ Yee wonu ra daa ri beh : Koope onte yen pesa na dúmëh rë, te pesi baa ee Koohi na. ¹² Bëyi fí non Koy Koope na, lahte pesa ; bëyi fí noneh Koy ka na nék, lahay pesa.

Pesa na dúmëh rë

¹³ Don fa gémú Koy Koope ra, don ot mi won don unni yah, nda don

yuh biti don lahute pesa na dúmëh rë. ¹⁴ Wëerté yen biti yen dan yii ñéerë'té a yee faha' Koope raa, di ay naal nufi yen na. Yii baa daa tah yen yahti dan Koope raa, yen na sídiih dara ! ¹⁵ Kon wëer yen biti di naalte nufi yen na raa kay, yen yuhun biti rek yen ay liil yee dagu ri yen ra.

¹⁶ Bëyi ot koy-yaafi filib ngémë paŋ bakaadi kúréh ow safara raa, di dagira ri, Koope ay on koy-yaafee ke ri baa pesa na dúmëh rë. Baa wonuu bëyi paŋ bakaadi kúréh ow safara. Ndaa yaha bakaadi ay kúré ow safara raa, mi wonay biti bëyi baa daa nay dagiru ! ¹⁷ Yin bos béeɓ bakaad' naam, ndaa bakaad' béeɓ neh daa na kúd ow safara.

¹⁸ Yen yuhuté biti bëyi fí hente koy Koope na bakaareh saye, ndah Koy ka kola' Koope na ra daa na níid' di níi Seytaane mínléh rí yin. ¹⁹ Yen yuhuté biti yen nonu bëewí Koope te bëy ëldúníi bee Seytaane laha'te wa. ²⁰ Yen yuhuté biti Koy Koope acce te daa ri on yen afa tah yen yuh Koope fi kah-kah fa ra. Yen henute yínë a Koope fi kah-kah fa af Koohi Yéesú-Kiristaa. Daa rii Koope fi kah-kah fa, daa ri pesa na dúmëh rë. ²¹ Mantee don fi koyyi so', mëytí ala ya !

Téerí ana fa bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

¹ So' mi njídí jaŋaa dé', mi na wodoh do fi 'Belaa*' Koope tanis ro ra doni koyyu, don fa faha' mi kah-kah ra. Funi af so' neh kep daa fahuu ron, ndaa bëewë yúhú kaah ra bëeb fahuute ron, ² ndah kaaf ka ee yen na te ri ay home na faraah.

³ Koo Boffa a Yéesú-Kiristaa Koy Boffa ay yen líh mal, teeβ yen naa'-keeñ, on yen jaamma yen fa na pesuu filíβ kaaf ka ñéerë' a fahanta' ra.

Kaaf ka a fahanta'

⁴ Keeñ so' sosse níi sos ola' mi biti filíβ fi koyyu, lahte na yi pesuu kaah ti di túuyë' rí yen Boffa nen. ⁵ Leegi daa mi na daŋ do yii bee Yaa ow : yen bokun bëeb yen fahanta' hanndal ki yen. Yee bíní mí rë baa ra nék dī túuyë' has neh ; dī bee liilu yen dalaanin da. ⁶ Fahanta', daa ri pesa' túuyë' yí Koope, te túuyë'ë yoodu don dalaanin da naha' biti don pesuun fahanta'.

⁷ Don ot mi won don yii bah, biti i feloh caak tasaaruute feey fa, wa kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow. Wa fi yaa i feloh, wa kaa'oh yi Kiristaa. ⁸ Këlí affon toñeh don ay ñake iña légyú yen da. Don wađti liilun waafon liilo níi mit sèk !

⁹ Bëyí fí pokaay yëeddë' yí Kiristaa ñeya yin kay raa, noneh Koope na. Bëyí fí pokoh yëeddë' yí nék, non Boffa a Koy ka na. ¹⁰ Ow ac don na yëeddí ron yin kay raa nék, ngënë hëbí rí faamon, ngënë tēhí dīi na sah, ¹¹ ndah bëyí tah dīi na deef habra'te ri iñi bossa na paŋ ri ra.

Takanta'a

¹² Lahte iñi caakki mi mín don waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet. Mi lahte yaakaari biti may ac ginon, yen olanta' yen won, hen daa raa keeñni yen bok sos níi SOS.

¹³ Koyyi koy-yaafee† ke ro Koope tanis ri ra bal na woduu ro.

* **1:1** 1.1 Belaa :Belaa na wonuu dee ra, bëewë habuu ri biti dī jañii hom filíβ gin. Koyya daa wa bëy ílí jañii baaha. † **1:13** 1.13 Koyyi koy-yaafee na wonuu dee ra daa wa bëy ílí jaŋaa non Saŋ ra.

Téeríi éeyë fë bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

¹ So' mi njiidí jaŋaa, daa mi na wodoh do fi Gayus fa faha' mi kah-kah ra. ² Kooja, daa mi na dagid do nda yii koloh fuu paŋ béeb Koo ñéerë' nê, faanu sos lah jaamma, ti di laha' keeñu jaamma Koope na ra nen.

³ Lahte i ow di koy-yaayya filib ngémë ayute, bílluté sê' dee haba' fu kaaf ka te fu pesa' ri ra. Keeñ so' sosse yii baaha níi sos. ⁴ Lahay yii lukki sosil keeñ so' bee mi kelohte biti koyyi so' pesuu kaah toŋ ra.

Pesa'i Gayus kaaf ka

⁵ Kooja, fu paŋke béeb fu hompe fa na habra' koy-yaayya filib ngémë, níi luka' yee fu yéeh wë rë sah. Yii baa daa teeŋa' biti fu gémpé. ⁶ Wa seedeyute dee faha' fu ow ra fii bëy ílí jaŋii fun. So' mi daŋ ro biti fu baat waa habra' habra'i neŋa'te Koope, wa lúsídf waali wa. ⁷ Wa fi yaa nagajek, wa koluu légyíri Yéesú-Kiristaa, kaa'uute tah yin ya' bëyí noneh bëewí Koope. ⁸ Kon wadte yen biti yen habra' mani bëewí yah. Hen daa raa yen bal, yen bok légyë nay tahe kaaf ka baatti líiwëlsë' rë.

Di man Joteref

⁹ So' mi kéyrë'té bëy jaŋii ron un, ndaa bi faha' Joteref kéllëh, kaa'a'te kelohi woni fun fi njiittí jaŋaa. ¹⁰ Mi ac daa raa, may won iñi bossa paŋ dí ra, dí fa na yakka tii yi yen na felidf yen da. Teyay baaha doŋ : dí kaa'a'te koy-yaayya na waariyu ra haal faami, kadda'te bëewí kayya fahuu waa kúdf faammi wa ra, líkké wa fi bëewí yaaha jaŋaa.

¹¹ Mantee kooja, ngana mëllë' pagad bos, lah mëllëe pagad wun.

Bëyí fi paga' wun, non bëewí Koope ; bëyí fi paga' bos nék yéeh Koope.

¹² Di fi Démétíríyús nék, bëewë béeb seedeyute biti dí paga' wun, pesadi kaaf ka homa' ri ra sah teeŋa'te ri. Fun fi yee sah fun seedeyirute ri, te fu yúhté biti fun wonuu kaah.

Takanta'a

¹³ Lahte iñi caakki mi mín don waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet. ¹⁴ Mi lahte yaakaari biti lej mi olaat ro yen won.

¹⁵ Koope ona ro jaamma ! Kooyya dee na woduu ro. Wodiidf fun kooyyee ke yen daaha, ow fi ow waa na béeb di tiyi a símíi.

Téerëe bíní Yúf rë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Yúf rë. Unna nék helay ow, wa bíníyú ílí jañii ow yéeh rí, te wa na sampi mada' a yee hom fliib uni ana fa bíní Peer ra.

Unna won sun fi yëeddëh yí padɗah ya, wa fa kaañu Koope te fahuu pes-neb kep yaa haalu fliib fi bëy ílí jañaa ra. Daaha, fliib unna, Yúf teebpe bëy ílí jañaa dee nay kéendëe Koope neebi sun fi bëewí yaa ra, ti di húmú paga' ri bëy Sodom a Gomoor ra nen.

Di wonte wa fi bëy ílí jañaa biti bal, wa ham ngémë híin, wa ɗage Koope faraah, wa habra' bëewë yíih yee nay waa gémé rë.

Bëyí fí jañi téeríi bee béeb ay ot biti unna ɗinke naam, ndaa wa mín bedda' ow, nda bëe' baatti ham ngémí.

Wodoha

¹ Don fa dëek Baap-Koo ra, so' mi Yúf súrgíi Yéésú-Kiristaa, so' mi koy-yaafi Saak, daa mi na wodoh ron. Baap-Koo faha'te ron ɗon fa yefru Yéésú-Kiristaa ra. ² Koope teeɓa ron naa'i-keeñi mínéh dúm, hëp rën jaamma, faha' ron faha'i mínéh dúm !

Yii lenke yëeddëh yí padɗah ya na

³ Don fa faha' mi níi faha' yee ra, mi húmú sawoorte bíníi ron yii lenke mújë boku yen ra lool. Ndaa lahte yii tahte leegi mi mínéh ron banti bíní, mi cagoh ron, ɗon haa' ɗon ham ngémë on Koope bëewí rë híin. Ngémí baa daa ri bee ona' ri waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw ra. ⁴ Ndah lahte bëewí kaañute Koope haalute fliib fon ndañka, na wonu biti mali Koope tahte ow mín pañ yii bosi neba' ri béeb. Wa kaa'uute yúhí Yéésú-Kiristaa, ɗi fa kut daa Kélfíi yen a Yíkíi yen ɗa.

Húmú maañutee bíníyú Téerëe biti Koope ay daan wa fi bëewí bossi yah.

⁵ Yee nay mi ron wone bee ra, ɗon yúhúte rí níi lante naam, ndaa mi faha' biti rek mí nérís rën ɗí. Nérsíi biti Koo-Yíkëe húmú sëmlé'té bëewí ɗúhíɗté wë Ésíp. Filoon fi baaha, ɗi happe yee kaa'uu gém ɗíi na waa na ra húl. ⁶ Nérsíi bal yee kat malaaka ya húmú heefu sañ-sañ yed' wa Koope ra níi wa koluute tígë húmú tíkú wë rë. Koope hampe wa pokalsa'te, bekke wa tígí ñúussé túɗ yeffe wa na níi yíin bisi gaana nay rií aattiyeë èldúnë rë. ⁷ Nérsíi bal yee húmú kat bëy Sodom a bëy Gomoor a ginna húmú hatni baaha ra. Wa húmú pesuu bos ti malaaka yi yaa nen, wa húmú saamute fanoh a i mbínéeffí bokuuy a wa.* Tígë homuu wa bee ra, wa daanute bekute kíi kí në yíméh níi kiri fi kiri ra. Baa daa teeb bëewë yee nay kate bëyí paga' bos ra.

⁸ Bëewë haalu fliib fon yaa ra madu ti bëy ginni yaa nen kep. Wa níbúu íñi saku sako, wa ñeye pagadɗi bossa na sobeyil faanni wa ra, faaliyuuy Koope anti sole mbínéeffë sun. ⁹ Añcañ Misel a faanañ fi, ɗi fa daa kélfíi malaaka ya ra sah, húmú poo'uu bani Seytaane filoon di yii lenke búudé fí Mëyíis rë, ɗi kaañay sol Seytaane. Di won ɗi wono rek tih : « Yíkëe ɗémpí bëp afu ! » ¹⁰ Ndaa, bëewë haalu fliib fon yaa ra soluu yii wa yíih rí. Yee yúhú wë rë, wa yúhúu wë yúhëɗ raɓ, wa na níbíh, te íñyaa daa nay tahe wa sañku. ¹¹ Wa torohute ndah wa ñeyu kotti Kayeñ* ; wa helute waala wun ɗa ndah héliis, ti di na húmú paga' ri Baalam* nen ; wa tíkúu Koope af ti di húmú tíkë' Kore Koope af nen. Yii baa daa tah wa sañkuyute ti Kore* nen. ¹² Ayi wa ndaje ílí jañaa koma' gace, ndah wa yípíruu yípíree hécé fíi yí wë te në sëpíih në dara. Wa madu nérrí

* 1:7 1.7 Saame Dalaana 19.1-25 * 1:11 1.11 Saame Dalaana 4.1-16 * 1:11 1.11 Saame Kíní bëy Israyel 22.1-35 ; 31.16 * 1:11 1.11 Saame Kíní bëy Israyel 16.1-35

lahay muluḅ ngilaaw ma na kúf wë nen. Wa kilikki na líméh koy ! Wuti wahtii wa lah raa sah, wa líméh koy ! Hen ḁaa raa, wa lecuu tal-tal ka, wa húlë' yínë faw. ¹³ Bëewë haalu filiḅ fon yaa ra madu a mboowaanni gaanna kisi fë nen. Iñi sëpirë' yë na pagu wa ra mada' a lossa na bet mboowaanna tíñ kisi fë rë nen. Wa madu a hulla na hëmih iliy yínë rë nen. Hulli yah, Koope helidte wa tik tige lukki ñuus ḁë, wa hom daaha faw.

¹⁴ Henok* fa non jamanii paana fa dala'te Aadama ra húmú maañcee won yii lenke bëewí yaa na won tih : « Síkirií ! Yíkëe ac ayo a malaaka yi sela yi, yi caakute ní caak, ¹⁵ ḁi aattiya' bëewë béëḅ. Di ay daan bëewë tikúu rí af ra béëḅ ndah pagadḁi kaañ-Koope ya béëḅ na paguu wa a kaañ-Koo ra. Wa fi bakaaroh ya kaañu Koope yaa ra, Koope ay waa daan ndah solla solu wa ri ra béëḅ bal. » ¹⁶ Wa fi bëewí yah, keeññi wa déké' haay, wa dékúu wonaaloh. Wa fahuu pes-neḅ, neḅute búk, te wa laas ow ḁeef séentúu në yin.

¹⁷ Don fa faha' mi ní faha' yee ra nék, nérsii unna húmú wonu apootarri Yéésú-Kiristaa Yíkii yen filoon ḁa. ¹⁸ Wa húmú wonu ron tih : « Millëen jamanu, ay lah bëewí ay ayee ñaawla' te wa ay pesee fah pes-neḅ ndah kaañ-Koo. » ¹⁹ Wa fi yaa daa ḁaralsuu koy-yaayya filiḅ ngémë. Wa níḅúu iñi ëldúnë kep, Ruuhi Koope ínih waa na. ²⁰ Ndaa, ḁon fi yee faha' mi ní faha' yee ra, pëgí béëḅ ḁon pokoh yee gémú ron te kola' Koope na ra, ḁon saye. Lah ḁëgí Koope faraah, Ruuh-Peseñ ḁedda' ron na. ²¹ Pëkii faha'a faha' ron Koope ra, ḁon sehe Yéésú-Kiristaa Yíkii yen, ḁi fa nay yen teeḅe naa'-keeñ bitii wahtaa lah, on yen pesa na ḁúméh rë.

²² Lah yérmí bëewë lahu nuf ana yee nay waa gémé rë, ḁon habra' wa. ²³ Lahte na yi fí yúhté bitii

pagadḁi wa saañ waa beke sanju. Kon, fúulí wë në. Yaa aa na nék, lah yérmí wë, ndaa lah héli nuf waa na. Ngënë lébí sah yii daa wa lahuu ri níi luka' búuḅḅëe ké wë sobe ndah pagadḁi bossi wa ra.

²⁴⁻²⁵ Koope laha ndam, ḁi fa daa mín ḁon kaa' keen bakaad, cëgíḁ ḁën fii ḁi fa líif a ndam ra, ḁon lëhíh síkkë, keeññon sos. Di fi Koope, ḁi fa yínë kut ḁa, ḁi fa ñeya' Yéésú-Kiristaa Yíkii yen na sëmlë'té yen ḁa laha ndam, lah doole, katan a sañ-sañ dala'te bín fë, a dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

* 1:14 1.14 Saame Dalaana 5.18-24

Téeríi feeñiyoha bíní Saŋ ra Kúnsée

Téeríi beh, Saŋ daa bíní rí. Di won tih : iña won dī na ra béeb, dī tíkké ílī nē te kelohte wa a nufi. Di wonte biti bal Ruuhi Koope daa cép sun fi, dī na an waa bíní.

Jamanaa na waariya' ri deef buuri Rom na mokil kerceenna bín fē mokli misikke ra, dī habute kúrúte gin filiḅ muluḅ hínú Patmos, helute dín fē. Homa' ri daaha ra, Ruuha cépē' sun fi na, dī na bíní iña feeñal ri Yéésú te dúhē' Koope na ra. Unna bíní rí rē, yulid' wa íl jaŋi paana di Aasi ti di wona' ri ri Yéésú filiḅ feeñiyoha feeñiyoh ri ri ra. Di wonte :

- yii lenke dee yeeliya' Yéésú ndam ra (5.6-14),
- yii lenke Har fa yera' Koope sarah ra, dī fi Yéésú (7.9-17),
- a yii lenke aattiya'i Koope a béewē béeb (20.11-15).

Bēyí fí jaŋi téeríi bee béeb ay ot biti iña wonu filiḅ ra saamu toñi yen fi kerceenna nda yii mín yen dab béeb, yen ham ngémí yen híin ndah bēyí fí ham níi dúmēenē rēe, tiyí ay bíníyú filiḅ téeríi pesa na dúméh rē.

Iña feeñal Yéésú Saŋ da

¹ Téeríi bee ěmbē iña feeñal Yéésú-Kiristaa te kola' Koope na ra, teeḅi súrgē yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. Yéésú nék wol malaakii Saŋ na, Saŋ fa súrgíi rē, teeḅi baaha. ² Di fi Saŋ nék seede seede dee biti iña ot dī ra béeb Unni Koope, te ri wonte biti Yéésú-Kiristaa seedete ri. ³ Kon bēyí jaŋi téeríi bee a bēyí síkírēh rí béeb te tík dī nufi, ay lah sos-keeñ ndah iña wonu filiḅ ra lenj lah.

Unna bíníyú jaŋi yi paana ya ra

⁴ So' mi Saŋ, daa mi bíní dōn fi bēyí illí jaŋi yi paana ya deyi Aasi unni yeh : Koope fa hómú nē, ee na, te ac ayo ra líhē rēn mal, on dōn jaamma ! Ruuh yi paana yi, yee hom fíi ñaani nguur ki ra líhún rēn mal, on dōn jaamma ! ⁵ Yéésú-Kiristaa, dī fi seedii kah-kah fa dēbpi koloh búudé rē, te ri buuri buurra feey fa ra líhē rēn mal, on dōn jaamma !

Kiristaa faha'te yen te ri múcēlté yen bakaadfi yen a ñif mi*. ⁶ Di paŋke níi yen henute béewí nonu Nguur ki Koope, yen henute seeyoh yi Koope, dī fi Boffi. Di laha ndam, dī lahe doole dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

⁷ Ēlsíi, dī ee ac da, ñéerē'té a nérre ! Béewē béeb ay rii ot níi luka' béewē jabu ri ra. Béewē feey fa béeb ay foŋ, hawoh af ri. Ahaŋkay ! Démíin !

⁸ Koo-Yíkēe won tih : « Daa mi Alfaa daa mi Omegaa†, daa mi hómú nē, mi ee na, te mi ac ayo, so' fa mín béeb rē. »

Feeñiyohi Yéésú a Saŋ

⁹ Daa mi koy-yaafon Saŋ fa bok a dōn, yen henute yínē Yéésú nē rē di coono, nguur a múñ. Mi hómú kúrú kúrē gina na wonuu Patmos hom filiḅ kísí fē rē mi betute daaha, af waaraa na waare mi Unni Koope ra a yee na seedeyid' mi Yéésú rē.

¹⁰ Bisi Yíkēe ín, Ruuh-Peseŋ haalte so', mi kelohte un dōfohte filoon so' saleet man kúlúḅ kí na lúuḅ nen won tih : ¹¹ « Bíníyé iña ot fu ra, fu kéyrē' wē bēyí illí jaŋi yi paana yi yeh : bi Efes, Simirne, Pergaam, Catiir, Sardes, Filadelfi a bi Lawodise. »

¹² So' mi heeltōh oli bēe' na won soo na ra, mi ot lampa úris paana. ¹³ Lahte mbínéefí mada' a ow hómú leelii lampa ya, bekoh sabidoor, pokohte geñu úris kinohi. ¹⁴ Fen

* **1:5** 1.5 múcēlté yen bakaadfi yen a ñif mi : Béewē hómú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa béewē rē, lahte na yi hómú bíníyú yii beh : hosse bakaadfi yen a ñif mi. † **1:8** 1.8 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa : Alfaa daa koy una dēb di gerek ra, omegaa daa millé'. Iti fi wa tígí dee daa ri bitih : Koope daa dēb te daa ri millé', mbée daa ri dalaana te daa ri dúmēenē.

fa afa naa' dúr, naa' ti lékít nen, íllë na ñah ti kii nen ; ¹⁵ kotta man përemí teyute, séewísuté níi lante, moosute níi na tiriñ nen, una man di na tiila' mboowaanna kísí fë nen. ¹⁶ Di hampe hul paana ya'i ñamaa fi, jépíli laha' kañaa ana yi dahasute na d'uh búgë. Kanama man ndiñ-ndiñ na' nen taac.

¹⁷ Ola' mi ri ra, mi yíppée keen kotta ti húlíd' nen. Di tíkké ya'i ñamaa fi sun fi so' tígí daaha, won so' tih : « Ngana tíit ! Daa mi d'éb te daa mi míllë'. ¹⁸ Daa mi bée' na pes d'a. Mi húmú húlté, ndaa mi ee pes d'a ee, te may pese peso faraaah. Daa mi lah sañ-sañ sun fi kúl kè a sun fi gin bëewë húlú rë. ¹⁹ Kon bíníyé iña ot fu ra : yee lah yee ra a yee na ac fayu ra béeb. ²⁰ Síkirée mi won iti fi hulli paana ya ot fu ya'i ñamaa fi so' ra, a iti fi lampa yi úríssí paana ya : hulli paana ya daa malaaka yi janji yi paana ya, te lampa yi paana ya daa janji yi paana ya. »

2

Unna bíníyú yulid' bëy íli janji Efes ra

¹ Bée' won so' tih : « Bíníyé malaakii janji Efes fu won bëewë tih : so' mi bée' ham hulli paana ya ya'i ñamaa fi so', ma na tíl hanndal ki lampa yi paana yi úríssë rë, mi won tee : ² so' mi otte yee pagu ron ra, légéyí ron, a míní múñën. Mi yúhté biti don míníh dék a bëyí bosse. Bëewë në wonu biti wa i apootar te wa apootar neh ra, don semantaluute wa níi don yúhuté biti wa i feloh. ³ Don lahute múñ : af so' tahte don ñeyute coono, te don yedduuy. ⁴ Di filib yaaha béeb nék, so' mi otte yin don na : di húmú fahuu don so' d'ébëenë daal, henlay daaha ! ⁵ Èlsii di daluu ron wun a dee míllúu ron ra, don lof pesad' don nimil di na húmú pesuu ron merees nen. Henay bah, may ac mi pah lampaa mi kélid' dí tígë hom dí ra. ⁶ Di filib yaaha béeb nék, mi otte yii

neba'te so' don na : don wonuy yin iña na pagu bëewí Nikol ra dalaa ti so' nen.

⁷ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy íli janjaa ra. Bëewë nay bage ra, may waa on wa ñam na di koyyi kilka na ona' pes hom filib meey Koope ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy íli janji Simirne ra

⁸ Bée' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Simirne fu won bëewë tih : so' mi bée' d'éb te daa mi míllë' rë, so' fa húmú húl mi nimilte ma na pes d'a, mi won tee : ⁹ so' mi otte sáfúñ fon a ñagon, añcañ don lahute kat ! Mi kelohte iñi bossa na wonu bëewë sun fi ron ra, bëewë na damuu biti wa i yëwúf, wa bëewí Koope, deefa kaah neh. Wa goomal bëewí Seytaane don ! ¹⁰ Yee na sayu ron sáfúñë rë, ngënë néehí yin na. Síkiríi, Seytaane ay bekroh i ow don na kasu olsohi ron, don moklu níi hen waal sabboo. Hëbí híin níi húlën. May ron bek baanii ndami pesa na d'úmëh rë.

¹¹ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy íli janjaa ra. Bëewë nay bage ra ii ñee húlí ana fa. »

Unna bíníyú yulid' bëy íli janji Pergaam ra

¹² Bée' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Pergaam fu won bëewë tih : so' mi bée' laha' jépíle laha' kaañaa yi ana ya dahasu ra, mi won tee : ¹³ so' mi yúh tígë dékú ron ra. Don dékú tígë yípë' Seytaane nguur ki ra, kaa'eeh don habute soo na híin. Don taasuyu biti don gémuté së', níi luka' na húmú hawu Antipaas, dí fa húmú seede kah-kah soo na, húl ginon ra, gina dék Seytaane ra. ¹⁴ Di filib yaaha béeb nék, mi otte yin don na : lahte bëewí ewu filib fon ñeyuu iña yëeddë' Baalam ra, Baalam fa húmú bek Balak nuf na fíir bëy Israyel, tah wa ñame bo' yúul, wa na njaaliyuu ra. ¹⁵ Lahte bëewí ewu filib fon bal

ñeyuu iña na yeeddúu bëewí Nikol ra. ¹⁶ Kon lëfi pesad, henay baa mi ac ayo waalli yee mi haa' bëewí yaa a jépíle na d'uh búk sè' rë.

¹⁷ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí jañaa ra. Bëewë nay bage ra, may waa naa on maana* d'apoh ra, mi yed' wa la'i naa'i bíníyú tii hasi ow yéeh rí henay bëe' nay rii liile ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy ílí jañii Catiir ra

¹⁸ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Catiir fu won bëewë tih : so' mi Koy Koope, so' fa ílí sè' na ñah ti kii nen te kotti so' man pèrémí moosu mooso níi na tiriñ nen ra, mi won tee : ¹⁹ so' mi otte yee pagu ron ra : dee fahuu ron ow ra, dee gémuu ron so' ra, iñi wanna na pagiru ron morommon ra a míní múñën. Mi otte biti dee sawooruu ron légéyë leegi ra luk bee débëenë. ²⁰ Di filib yaaha béeb nék, so' mi otte yin don na : don yed'dute belaa na wonuu Sesabel tikafi yonente ra, na múuyíd' sùrgë yí sè'. Daa ri bek wa njaaliyoh a ñam bo' yúul. ²¹ Añcañ mi onte ri, mi yerisse heeyce d'í lof pesad, ndaa d'í kaa'a'te yeris njaaliyoh. ²² Síkirée ! May rii fëníd', d'í hen misikid' ; te bëewë fanuu a ri ra, may waa tik coono fi misikke hém wa lofuy pesadi bosa na bek wa belaa ra. ²³ Mii teem daa kep, may hap koyyi belaa húl, hen daa raa bëy ílí jañaa béeb yúh biti yii hom nuf a yii hom keeñ ow béeb, so' mi yúh rí ; te yii pañ ow don na béeb, may ri rii yíníl. ²⁴ Don fi bëy Catiir nék, don fa bekuy affon iñi bossi yaa na yeeddúu yaa ra, te don yooduy yee na wonuu bëewë "iñi lakoh yi Seytaane" ra, mi won don tee : mi tikëy ron yin kay. ²⁵ Mi won don biti kep don ham yee habu ron ra híin níi mi nimil.

²⁶⁻²⁸ « Bëewë nay page yee faha' mi ra níi míllëenë rë, bëewí yaa daa bagu. May wa yed' sañ-saña kola' mi Baaso' na ra, mi tik wë sun fi heetti kayya wa kúf wë kúrí híinté, wa d'akaya' wa ti yaad' nen.* May waa yed' hula na níiñ hagad' da bal. ²⁹ Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí jañaa ra. »

3

Unna bíníyú yulid' bëy ílí jañii Sardes ra

¹ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Sardes fu won bëewë tih : so' mi bëe' kúf Ruuh yi paana yi Koope a hulli paana ya ra, mi won tee : mi otte yee pagu ron ra : bëewë habuu biti don homu pes deef don húlúté. ² Kon yúuníi don ham yee na waay húl don na ra híin, toñeh don ñak d'í faf, ndée mi otte biti iñi wanna pagu ron ra tasa'te fíi Koope. ³ Nérsíi iña húmú yeeddú don a dee húmú keluu ron Unni Koope ra ; hëbí në te don lof pesad. Don yúunúuy, so' may ac bis don ii yéñ, mi beetti ron ti lohoh nen. ⁴ Di filib yaaha béeb, i ow ewu filib fon Sardes dee sísíbilúy búubbí wë. Wa fi yah, funi wa ay ñéerë' bani búubbí naa' yi wa, ndah wa mitu ri mito.

⁵ « Bëewë nay bage ra ay bekee búub' naa' ti daa nen. Mii nís tii yi wa téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na d'uméh rë, mi won fíi Baaso' a fíi malaaka ya biti wa nonu soo na.

⁶ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí jañaa ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy ílí jañii Filadelfi ra

⁷ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Filadelfi fu won bëewë tih : so' mi bëyí selaa te daa mi kaaf ka ra, so' fa ham céebíi Dawit buura, mi kúnís d'ëe ow mínéh téy, te mi téy d'ëe ow mínéh kúnís rë, mi won tee : ⁸ so' mi otte

* **2:17** 2.17 maan : daa ñama on Koope bëy Israyel homuu wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi bal ! » * **2:26-28** 2.26-28 Saame Kañaa ya 2.8-9

yee pagu ron ra. Mi yúhté biti don lahuy doole níi, ndaa don habute unni so' híin, don kaa'uute súugéhi sè'. Síkiríi ! Mi kúnsídté ron il fiyèn abah, bi fi yúhté biti ow mínéh ríi won. ⁹ Bëewë nonu goomal bëewí Seytaane ra nék, feloh yi yaa damuu biti wa i yëwúf, wa bëewí Koope te deefa kaah neh ra, may pañ níi wa ac yek fiyèn, wa yúh biti mi faha'te ron. ¹⁰ Hémm don daa habu unni so' híin ti di naha' mi ri nen, wahtaa nay mii cépiré loola éldúné béeb olsohi bëewë feey fa ra, so' bal may ron sëmlé'. ¹¹ Mi leñ nimil, hébi yee habu ron ra híin toñeh ow ay aye beb baanii ndamon.

¹² « Bëewë nay bage ra, may waa yíp filið Faam fi gaani Koope fi so' ti cip nen, te wa ii naa koloh ta'. May bíní tii Koope fi so' sun fi wa, mi bíní tii gin Koope fi so' na bal, gini baa daa Yerusalem fi hasa kola' sun, Koope fi so' cépid' dí feey ra. May bíní tii hasi so' sun fi wa bal.

¹³ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí jañaa ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy ílí jañii Lawodise ra

¹⁴ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Lawodise fu won bëewë tih : so' mi bëe' në wonuu Démíin dë, so' mi seedii kah-kah fa mit wëelíyéh rë, so' fa ñña sak Koope ra béeb ñeya' soo na ra, mi won tee : ¹⁵ so' mi otte yee pagu ron ra. Don madu muluð nen : don sosuuy don woyuy. Don sosa' mbée don woy koon daa nay géné ! ¹⁶ Ndaa don sosuuy don woyuy, don homu leelaa te yii baa ay tah may ron hok feey ! ¹⁷ Don habuu affon biti don lahute yin, ñnon béeb ee tíl rë, don ñakuy dara ; don anutee yíh dee mokuu ron a dee súfúñúu ron ra ! Don i ñékíd, don i búumíd te don lahuy yii bekun don faannon ! ¹⁸ Yee nay mi ron wone ra daa ri biti ndék tee, don ac don lom úris kah-kah soo na, don caak yin. Don lomaaloh yéré naa' bal don bekoh, don banilti hen faan holonj fii bëewë don sopoh. Don

saamaloh kilki ay paye illën, don yeel. ¹⁹ Mi hom wona' affi bëewë faha' mi ra mi tik wë waal. Kon kélii, don lof pesad. ²⁰ Síkiríi, mee canke ílí faam fa ra ma na lað ílë ; bëyí keloh un so' te kúnsíd sè', may haal faami, funi bok loon.

²¹ « Bëewë nay bage ra, may waa yeris wa took hëbís sè' ñaani nguur ki so' ti bee bage' mi, mi payte mi tookke a Baaso' ñaani nguur ki ra nen.

²² « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí jañaa ra. »

4

Koope a ñaani nguur ki

¹ Filoon fi baaha, lahaatte yii feeñiyoh te so' : Hom homo níi mi otte il kúnséhté sun-Koo. Una na húmú won soo na man kúlúð kí na lúuð nen ra won so' tih : « Lawe dee mi teeb do yee wad' naa tikéh rë. » ² Dee a deh, Ruuha haalte so', mi otte ñaan nguur sun-Koo daaha ow tookke sun. ³ Bëe' na tak ti la'i miriñ luum a hilil nen. Kud' ki Koo na tak ti la'i na miriñ nen bal, giíwté ñaani nguur ka. ⁴ Ñaan sabay ana a ñaan iniil (24) kay giíwuté ñaani nguur ka, yi fi yúhté biti baha sabay ana a baha iniilli (24) bekuu búuð naa', bekuute baane úris daa tooku sun. ⁵ Lahte héléyyí dofa' ñaani nguur ka ñéeré'té a i un a pilliñji na tiil. Lampa paana na njaaroh fíyí, daa wa Ruuh yi paana yi Koope. ⁶ Yii manti kísí, helenj ti pilaatu nen hompe fii ñaana. Mbíneeffí iniilli faanni wa béeb líiffé il ow, homute leelaa giíwuté ñaana. ⁷ Bee déb dë man gaynde nen, bee tikéh në rë man yuuh fana nen, bee ñee na ra kúf kanam ow, bee míllé' rë man njaanj fi hom pún nen. ⁸ Mbíneeffí iniilla, bina-bina waa na béeb lahte pað pëenë yí líiffé il. Wa dékúu yeek na' a elek wone tih :

« Fu peseñ ! Fu peseñ ! Fu peseñ do fi Yíkëe, Koope fa mín béeb rë, do fa húmú në, fu ee na, te fu ac ayo ra. »

9 Wahtii homuun mbínéeffí iniilla kañe, wa béyré, wa símé bée' took ñaani nguur ka na pes faraaah ra, 10 baha yi sabay ana a iniilla (24) yek fíi bée' took ñaana ra, jaamiyee bée' na pes faraaah ra, wa bet baane yi wa fíi ñaana wone tih :

11 « Yíkée Koope fi fun, daa fu yeeliyoh ndam, daa fu mit béyíd, daa fu yeeliyoh doole di yee saka' fu iña béeß rë. Daa fu faha' ri, daa tah wa hen. »

5

Téerëe ya' Har fi Koo

1 Filoon fi baaha, mi otte téeríi túlúñú túlúñë hompe ya'i ñamaa fi bée' took sun fi ñaani nguur ka ra ; hatinna béeß ana bíníyúté, dí an-tee túlúñú síitdúté sondeel, leewute leew paana. 2 Mi otte malaakii mitte, béyídté uni sun won tih : «

Daa yeeliyoh kécísí leewwa, kúnís téerëe ? » 3 Ndaa sun-Koo neh, feey fa neh, filiib feey fa neh, lahay bëyi mín kúnís téerëe, olsoh yee filiib. 4 Ola' mi biti lahay bëyi yeeliyohte kúnís téerëe olsoh yee filiib ra, mi looyte looyi misikke. 5 Ow di baha ya won so' tígí daaha tih : « Ngana looy yaal ! Ole, gaynde fa tali Yudaa, sédí Dawit daa bañ ; dí nay kécísé leewwi paana ya, kúnís téerëe. »

6 Filoon fi baaha, mi otte Har cañke leelii ñaani nguur ka, mbínéeffí iniilla a baha ya gíiwúté rí. Har fa man oolu oolo nen, lahte wic paana a íl paana yi daa Ruuh yi paana yi Koope, yee wolu feey fa béeß rë. 7 Har fa acce bebpe téerëe ya'i ñamaa fi bée' took ñaana ra. 8 Beya' ri téerëe rë, mbínéeffí iniilla a baha yi sabay ana a iniilla (24) yípútée yek fiyí. Ow fi ow waa na béeß hampe koraa a i annda úrís yi líiffé a cuuraay. Cuuraayi yaa nam daa maanam dañji bëewí Koope. 9 Wa na anuu yeek yeekaa has tabuu tih :

« Daa fu yeeliyoh beyi téerëe,

daa fu yeeliyoh kécísí leewwa.

Daa fu húmú hawu sarah, ñif mu tosidte Koope ow, bëewí koluu talla béeß, wonadfa béeß, heetta béeß, ginna béeß.

10 Fu tahte wa nonute Nguur ki Koope wa henute heet seeyoh yi Koope fi fun, wa hen buur feey fa béeß. »

11 Mi homilte maa yeel, mi keloh i un malaaka caak gíiwúté ñaani nguur ka, mbínéeffé a baha ya. Wa madu pep feey nen caak, 12 béyrúté unni wa sun na yeeku, tabuu tih :

« Har fa húmú hawu sarah ra yeeliyohte doole, yeeliyohte alal, yeeliyohte hereñ a katan, yeeliyohte béyíd, yeeliyohte ndam a kañ ! »

13 Mi keliilte mbínéeffé béeß : yee sun neh, yee feey fa neh, yee filiib feey fa neh, yee filiib kísí fë neh ; mbínéeffé éldúnë béeß na yeeku, tabuu tih :

« Bée' took ñaani nguur ka ra a Har fa daa ron mitu kañ, daa ron mitu béyíd, daa ron yeeliyuu ndam, daa ron yeeliyuu sañ-sañ dee níi kiri fi kirih ! »

14 Mbínéeffí iniilla tabuu : « Démíin ! » Baha ya na yeku na jaamiyuu rek.

6

Har fa kécíssé téerëe

1 Homilte níi mi ot Har fa kécíssé leewa déb dë, mi kelohte un mbínéef yínë di mbínéeffí iniilla dofohte ti pilliñ nen won tih : « Aye ! » 2 Mi hen deh, mi ot pënís naa', bée' yaagoh ri ra hampe hél kas, dí yerute baane bagoh, saañce a ndam, saañ bagaat.

3 Har fa kécíssé leewi ana fa, mi kelohte mbínéefí ana fa fonke won tih : « Aye ! » 4 Pënís kay yíppée dúh, luum cuy ti yuy kíi nen ; bée'

yaagoh ri ra yerute sañ-sañ di lík jaamma feey fa, bëewë bëeméntée filib fi wa. Di yeru jépílí gaante !

⁵ Har fa këcíssé leewi éeyë fë, mi kelohte mbínéefí éeyë fë fonke won tih : « Aye ! » Mi henil ðeh, mi ot pënís kay yíppée dúh, di súul ; bëe' yaagoh ri ra hampe peeseyaa. ⁶ Mi kelohte yin ti un nen dfofohte leelii mbínéeffí iniilla na won tih : « Kílë súuné yínë daa ganjarma légéy ow bis múlgús, kílë bësí éeyë daa ganjarma légéy ow bis múlgús, yii lenke dúuléenë a béeeñë nék, ngana leb na ! »

⁷ Har fa këcíssé leewi iniil fa, mi kelohte un mbínéefí iniil fa won tih : « Aye ! » ⁸ Mi olilte pënís kay yíppée dúh, di hilil ; bëe' yaagoh ri ra dëekúu kúl kè, gin bëewë húlú rë ñeete filooni. Wa onute sañ-sañ sun fi hatin yínë di hatinni iniilla feey fa, wa hap bëewë dékú në rë béeb húl a jépíl, a yaab, a jér bos a rabbi sohoorute.

⁹ Har fa këcíssé leewi iip fa, mi otte i coonaa fëgërëh fi tígë na hawruu ra, coonaa yi bëewë húmú bëemú ndah Unni Koope a yee húmú waariyuu wa Unna bëewë rë. ¹⁰ Coonaa ya na fogu sun wonu tih : « Koo-Yíkëe, ðo fa sela te daa fu kaaf ka ra, fu seh yi aattiya'i bëewë feey, fu yíllíí fun di yee kéendúu wë ñif mi fun feey ra ? » ¹¹ Tígí daaha, ow fi ow waa na béeb yerute sabidoor naa', wa wonute biti wa sehaaloh yutuud ní koy-yaayyi wa, bëewë wani wa húmú boku légéy rë hawu húl ti wa nen paay, ac mitsid wa.

¹² Mi henil ðeh, mi ot Har fa këcísílté leewi pëenë fë, feey fa yíppée hégyéh hégyéhi misikke ; na'a súulté kúk ti bílëes nen, di teem céyín fë béeb luumpe cuy ti ñif nen ; ¹³ hulla sun na keen feey ti koy eenni hililli ngilaaw gaan hégyé tala nen. ¹⁴ Sun-Koo hente fur saañce ti téeríi túlúñú túlúñë nen ; danña a ginna kisi fë béeb dfofute ílíyyë húmú wë rë. ¹⁵ Buurra feey fa, njúittë, kélfë

yí soldaarra, yíkëe yí alalla, jamm-baarra, ñaamma a bëewë lahuu affi wa ra, bëewë béeb na ðapuu filib killa, na lakuu la' yi gaanna danña, ¹⁶ wa na wonu danña a la' yi gaanna tih : « Bëpí sun fi fun, ðon ðap fun fun lakoh íllí bëe' took ñaani nguur ka ra, fun wuloh haayi keeñ Har fa, ¹⁷ ndah bisi gaana lahte, bisa haaya' keeñi ní haay ra ! Daa nay naa múcé ? »

7

Bëewë tíndúu rë

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka iniil cagute hatinni iniilla feey fa, fútuté ngilaaw ma na haala' ílíyyí iniilla ra, kaa' ri laab sun fi feey fa, sun fi kisi fë a sun fi kilikka. ² Mi otte malaaka kay bal, bi kola' waal púlëen na' na ac. Di kúdté tiinj ñaasaa, bee Koope fa na pes ða hom tíndë' rí rë, béyídté uni sun na won malaaka yi iniilla yeru sañ-sañi yahun wa feey fa a kisi fë rë tih : ³ « Bëyít, cëgí ! Ngënë lébí feey fa, ngënë lébí kisi fë, te ngënë lébí kilikka te deefa yen ñeesih súrgë yí Koope púk, yen tíndë' wë. » ⁴ Tígí daaha, mi kelohte dee teyu bëewë ñaasu púk tíndúuté rë : wa henute ow júnní tímëer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000). Tal fi tal di talli sabboo a ana ya Israyel béeb, ow júnní sabboo a ow júnní ana tíndúuté (12.000) : ⁵ ow júnní sabboo a ow júnní ana di tali Yuda ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Ruben ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Gaat ; ⁶ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Aseer ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Neftali ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Manase ; ⁷ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Simewon ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Léwí ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Isakaar ; ⁸ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Sabulon ; ow júnní

sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Suseef ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Bensame.

Bëewë bekuu búubbi naa' ya ra

⁹ Filoon fi baaha, mi otte dúukéli bëewí ow yéeh dee teyu wa ra caak, dúukéli bëewí dúhúu ginna béeb, talla béeb, heetta béeb a wonadfa béeb. Wa cagute fii ñaani Nguur ka, fii Har fa yera' Koope sarah ra, bekuute búub naa', habute soor-soor ya' yi wa. ¹⁰ Wa béyruté unni wa sun na wonu tih :

« Múc kola' Koope fi yen na, dí fa took ñaani Nguur ka ra, muc kola' Har fa yera' ri sarah ra !

»
¹¹ Malaaka ya béeb giwuté ñaani Nguur ka, giwuté baha ya a mbíneeffí iniilla, yedduute lihúuté kíp feey fii ñaana na jaamiyuu Koope ¹² na wonu tih :

« Ahañkay ! Koope fi yen daa mit kañ,
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh hereñ,
daa ri mit sím,
daa ri mit béyíd,
daa ri yeeliyoh doole a katan dee ní kiri fi kirih !

Démíin ! »

¹³ Ow di baha ya meelte so' won tih : « Bëewí yee béeb bekuu búub naa' ra, fu yúh daa wa i wa a tígë koluwa wa ra a ? » ¹⁴ So' mi won dí tih : « Daa fu gisa' so' na kat bahaa ! » Di won so' tígí daaha tih : « Yee daa bëewë ñeyu mogi misiga ra ; wa hosu búubbi wë hoso, wa bukuutu wa bukuto a ñif mi Har fa yera' Koope sarah ra ní naa'te. ¹⁵ Yii baa daa tah wa hom fii ñaani Nguur ki Koope, wa na jaamiyuu ri na' a elek filiib Faam fi gaani Koope. Bëe' took ñaani Nguur ka ra ay waa uuf. ¹⁶ Wa wocute yaaß a sifiroh ; na' wocce tami wa, op wocce mokli wa, ¹⁷ ndah Har fa yera' Koope sarah hom sun fi ñaani Nguur ka ra daa nay hene níiréhi wë, kúd wë culli mulaa na ona' pesa na dúmeh rë. Te Koope ay moos muun ma illí wë ní lan. »

8

Leewi paana fa

¹ Har fa këcissé leewi paana fa, sun-Koo hente tid níi mitte genwal wahtu. ² Mi otte malaaka yi paana ya na homu fii Koo ra ; wa yerute kúlúb paana.

³ Malaaka kay acce canke hëbís tígë na hawruu ra, hampe annda cuuraay, bi tíbúu úris. Di yerute cuuraay caak, yi dí ay waa yeree sarah sun fi tígë na hawruu ra fii ñaani nguur ka, ñéerë' a danji bëewí Koope. ⁴ Dúukii cuuraaya hom ya' malaakaa ra béyréhté na saañ Koope na ñéerë'té a danji bëewí Koope. ⁵ Filoon fi baaha, malaakaa toffe na kii kë sun fi tígë na hawruu ra túmpé anndaa, bette ri feey fa. Tígí daaha, pilliñña tiilte, i un d'ofohte, héléyyë takke, feey fa na hégíyëh.

Kúlúbbë

⁶ Malaaka yi paana ya kúru kúlúbbi paana ya ra cagute na waayu fiisi kúlúbbë.

⁷ Malaakaa déb dë fiisse, i dñj galaas a kii ñéerë' a ñif na keen feey fa : hatin yínë di hatinni éeyë yë feey fa tampe níi muuyte, hatin yínë di hatinni éeyë yí kilikka tampe níi muuyte, gaaw fi hilila béeb tampe níi muuyte bal.

⁸ Malaakii ana fa fiisse, yin júndëñ ti danji njaaroh kii nen betute filiib kisi fë, hatin yínë di hatinni éeyë yí kisi fë yissëhté ñif. ⁹ Hatin yínë di hatinni éeyë yí mbíneeffë na pesu kisi fë rë húluté, hatin yínë di hatinni éeyë yí gaalla filiib kisi fë yahte.

¹⁰ Malaakii éeyë fë fiisse, huli gaani na kad ti njaar kii nen kola'te sun keente feey : dí keen sun fi hatin yínë di hatinni éeyë yí laah ya, a culli muluubba. ¹¹ Hula wonuu Beedok. Hatin yínë di hatinni éeyë yí mulaa hente haay, te ow caak di bëewë hanu na mulaa ra húluté ndah haayi mulaa.

¹² Malaakii iniil fa fiisse kúlúf kí, hatin yínè di hatinni éeyè yí na'a labute, hatin yínè di hatinni éeyè yí céyín fè labute, hatin yínè di hatinni éeyè yí hulla labute ní hatin yínè di hatinni éeyè yí niiñi wa béeb yímpé : hatin yínè di hatinni éeyè yí niiñi na'a a elga béeb yímpé.

¹³ Mi homilte maa yeel, mi kelohte njaan fi na pún sunaa-sun, una hente sun dañ won tih : « Mas ! Mantee mas ! Mas bëewë feey fa nay maasee fiisi malaaka yi éeyè yè tasu fiisi kúlúf bí wë rë ! »

9

Kúlúf kí iip fa

¹ Hompe ní malaakii iip fa fiisse kúlúf kí. Tígí daaha, mi otte huli kola' sun keente feey, yerute céebí ngaara mi nunji nooda. ² Di kúníssé ngaara ma, dúukíi man dúukëe njaar kíi nen d'ofohite na, na'a a deyi baa béeb ñúussé. ³ Lahte payyi d'uhúte dúukëe, hasaluute feey fa béeb ; wa onute doole tawaa ti dagal nen. ⁴ Wa túuyúte bití wa banti leb gaaw fa feey fa, gañcaha, a kilikka ; wa túuyú yejohi bëewë púkkí wë tíinndúuy a ñaasii Koope ra kut. ⁵ Wa nahuy bití wa ay waa hawe húl, wa nahu bití wa ay waa page iñi misikke níi hen céyín iip. Te yii misiga nay wa waa page ra, ay made bití dagal tap ow nen. ⁶ Waalli yaaha, bëewë ay faha' húl, wa ii rii ot ; wa ay saam kúl kè ndaa kúl kè ay waa hegee hegoo !

⁷ Payya madu pënissí cagute saañ haa' nen. Mante ti baane úris nen hompe affi wa, kanammi wa man kanam ow nen ; ⁸ fen fi wa man fen ow beleb nen, síssí wë man síis gaynde nen ; ⁹ búuβ tiñ daa húun araalli wa, yodadi paβbi wa man yodad sareetti pënís caakki homu múkë na suu haa' daa na hécu wë nen. ¹⁰ Wa lahuu lúk, ñéerë' a suut ti dagal nen, te wa onute sañ-sañ wa mokle bëewë a lúkké kè wë yaa níi hen céyín iip. ¹¹ Malaakii ngaara mi nuña daa buuri payya. 'Di hínú «

Abadon » di ébrè, mbée « Apoliyon » di gerek, daa ri « bee na yah ra ».

¹² Daaha, loola d'èb d'è g'ètté, lool ana kay ee ayil ra.

Kúlúf kí pëenë fë

¹³ Malaakii pëenë fë nampee fiis kúlúf kí bal, mi kelohte uni kola' wicci iniilla tígí hawraa yugusuu úris hom fii Koope ra. ¹⁴ Una won malaakii pëenë fë kúf kúlúf kè rë tih : « Pëkísé malaaka yi iniilla pokalsuu hëbís Efarat, laahi gaana ra. » ¹⁵ Daaha, malaaka yi iniilla pëkísuté. Daa wa malaaka ya húmú waaydu kíilí baa koon da, di céyín fi bah, bisi baa a wahtii baa koon da kep, wa hap hatni yínëe di hatinni éeyè yí bëewë feey fa ra. ¹⁶ Goomali soldarra yaaguu pënissé ñéerúu a wa ra henute ow miliyon tíméer ana (200.000.000). Dee teyu wa ra, mi wonuu ri daaha. ¹⁷ Yii lenke pënissé a soldarra nék, wa feeñiyuu so' deh : wa bekúu búuβ tiñ luum cuy ti yuy kíi nen, yi tappe búlèh ti sun-Koo nen, mbaasaante ti pëndél tuutaabi dúukísírú dúukísírë nen ; wa fi pënissé nék, affi wa man af gaynde nen, búkkí wë na dúh kíi, dúukëe a gél-kíi. ¹⁸ Daaha, hatin yínè di hatinni éeyè yí bëewë húlúte loolli éeyè yí yah : kíi kè, dúukëe a gélë dúh búkkí pënissé rë. ¹⁹ Doolii pënissé d'uhë' búkké ndaa na dúh nè lúkkí wë bal, ndah lúkkí wë man goñ nen te kúdté af. Te wa mokluu bëewë a affi yaaha.

²⁰ Di filiβ yaaha béeb nék, bëewë fúsú loolli yaa ra kaa'uute lofiso di iña yugusuu wa a ya' yi wa ra. Wa habute na jaamiyuu ala ya, a ala yi tíbúu úris, tiñ hélíis, përem, yee peluu la' a kilik ra : ala yi na élíh, na kélíih te na tílíh. ²¹ Wa kaa'uute woc bëemëntë', pagadfi luunni wa, pañ yii tappe njaaliyoh béeb, a loh.

10

Malaakaa a téerü yutuuda

¹ Mi henil deh, mi otte malaakii mitte kola'te sun na cép, lambohte

nér, kud' ki Koope hompe afa ; kanama man na' nen, kotta man cíp kii nen. ² Di hampe tééré yutuud, bi kúnsúté ya'i, tíkké kodi ñamaa fi sun fi kisi fë, kodi sugu fa hompe sun fi feey fa. ³ Di béyídté uni sun na daañjoh ti gaynde fi na foñ nen. Una na lús, pilliñji paana ya na tiil. ⁴ So' mi saañ binií yee won pilliñja ra koon, mi kelohte un kola'te sun won so' tih : « Yee won pilliñji paana ya ra banay dúh búkú, te ngana binií ! »

⁵ Tígí daaha, malaakaa ot mi canke sun fi kisi fë a sun fi feey fa ra, béyídté ya'i ñamaa fi sun, ⁶ na añoh di tii Koope fa na pes faraah, sak sun, sakke feey, sakke kisi fë a iña hom filib fi wa béeb rë, won tih : « Leegi seha doyte ! ⁷ Malaakii paana fa fiise kúlúb kë rek, Koope page yee nufi, ti di húmú wona' ri súrgé yí, yonente ya ra nen. »

⁸ Filoon fi baaha, una na húmú keloh mi dúhë' sun ra wonil so' tih : « Paye fu beb téerëe kúnsú hom ya' malaakaa can sun fi kisi fë a feey fa ra. » ⁹ Mi lebohte malaakaa mi meelte ri téerëe, di won so' tih : « Beye fu ñam, ay made kúum nen neb búkú ndaa lah lowu raa ay haay dé' ! » ¹⁰ Mi tahte téerëe ya' malaakaa, mi ñampe ri. Di man kúum nen neb búk sé', ndaa hona' mi ri ra, loo so' béeb na haaya'.

¹¹ Tígí daaha, mi wonu tih : « Fu wadtee waareyaat di tii Koope yii lenke heet caak, gin caak, wonad caak a buur caak. »

11

Seede yi ana ya

¹ Filoon fi baaha, mi yerute duud behëer, bi saamu nataa, una won so' tih : « Paye fu nat Faam fi gaani Koope a tígë na hawruu ra, fu kín bëewë në jaamiyuu filib ra.

² Ndaa ngana nat baylii ëssí Faam fi gaana, ndah di yedfuute bëewë nënín bëewí Koope ra. Bëewí yaa nay togisee Yerusalem gini selaa ní hen céyín sabay iniil a céyín ana

(42). ³ So' may wol seede yi ana yi so', wa ay bekee saaku ti jétid' nen, wa léhín unni so' ní hen bis júnní a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260). » ⁴ Seede yi ana ya daa talli ëliiffí ana ya a lampa yi ana ya hom fii Yíkii ëldúnë rë. ⁵ Bëyí fí nar waa pañ yin bos, kii nay dúhé búkkí wë muuyil kaa'oh yi wa. Ahan kay, bëyí nar waa pañ yin bos rek ay húlée daaha. ⁶ Wa lahute sañ-sañ wa téy sun-Koo, Koo banti tob wahtaa nay waa léhinee unni kola' Koope na ra. Wa lahute sañ-sañ wa yidís mulubba ñif, wahtii neba' wa wa cépid loolli caakki bokaay feey fa.

⁷ Wa woc seedii wa raa, raba nay dúhé ngaara mi nuña ra ay wa yejoh, ban wa, hap wa húl. ⁸ Búudé yí wë ay tase këemí gini gaana sëeddúu « Sodom » mbée « Ésip », tígë daayuu Yíkii wë kurwah ra. ⁹ Ay hen yii mit bis éeyë a caan, búudé yí wë ay home daaha, heetta béeb, talla béeb, wonadfa béeb a ginna béeb ole wa, kaa' biti wa hacu. ¹⁰ Keeñni bëewë feey fa ay sos di húlë húlú wë rë, wa ay yeranta' kuun ndah yonente yi ana yi yaa moklute wa.

¹¹ Ndaa filoon fi bissi éeyë yë a caan fa, Koo wolte coonaa, bekke ri búudé yí yonente yi ana ya, wa koluute. Bëewë olu wa ra béeb tiitú tiitë ní tiit ! ¹² Yonente yi ana ya keluute uni béyrëhté kola'te sun won wa tih : « Léwí sun dee don ! » Tígí daaha, lahte neri húunté wë, wa na lawu sun, kaa'oh yi wa na tikú illí wë në ngëey. ¹³ Dee a deh, feey fa hégyëhté hégyëhí misikke ; hatin yinë di hatinni sabboo yi gina bëppé, ow júnní paana (7.000) tíkké húluté në. Bëewë múcú në rë tiituté, wa na kañu Koope fa sun.

¹⁴ Daaha, looli ana fa gétté, éeyë fë len ac !

Kúlúb kí paana fa

¹⁵ Malaakii paana fa fisse kúlúb kí, lahte unni béyrëhté keluute sun-Koo na won tih : « Nguur ki ëldúnë ee ya' Yíkii yen leegi a ya' Buura di

fal ri ra, te ii naa koloh ta' ! » ¹⁶ Tígí daaha, baha yi sabay ana a baha yi iniilla (24) tooku ñaanni nguur ki wa hëbís Koope ra yedduute líhúuté kíp feey na jaamiyuu Koope ¹⁷ na wonu tih :

« Koo-Yíkëe fë mín béeb rë,
do fa ee na te fu húmú nè rë,
fun na símú rë di yee míllë' fuu can
fu beɓpe dooluu fu yíppé nguur ku
ra.

¹⁸ Heetta húmú dee na haayluu,
ndaa daa fu haayloh woteh.
Wahtaa nay fuu aattiyee bëewë húlú
rë lahte,
wahtaa nay fuu waafe súrgë yú,
wa fa yonente yu ra,
wahtaa nay fuu waafe bëewú,
wa fa bëewë neehu ro ra,
wa yahun ow gaan mbée baadoole
béeb ;
daa ri wahtaa nay fuu ðakayee
béewë rë,
béewë yahu ëldúnë rë. »

¹⁹ Tígí daaha, Faam fi gaani Koope sun kúnsëhté, wahandii Kootaa feeñce filiɓ. Héléyyë tiilte, i un na won, pilliŋŋa na faad, feey fa na hégíyëh, ði na bacal i ðiŋ galaas.

12

Bëyí belaa a niŋkinaŋka fa

¹ Filoon fi baaha, lahte yii éemíllë'té feeñiyoh te sun : yaa ow beleb, ði bekoh na'a, céyín fë hompe kotti feey, baanii laha' hul sabboo a hul ana hompe afa. ² Belaa húmú loo. Bi ham lowa nék, ði na foŋ ndah misik.

³ Tígí daaha, yin kay feeñiyaatte sun : niŋkinaŋka gaan, luum cuy, bi laha' af paana a wic sabboo. Affi paana ya béeb bekute baanebuur. ⁴ Hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla sun béeb lúk niŋkinaŋka fa padte wa, lasse wa feey fa. Di fi niŋkinaŋka fa nék, hompe fii belaa na saañ bëslé rë na woh biti ði bësiil rëe ndín, ði ñam baakera. ⁵ Belaa bësiilté, lahte koy yaal. Koy ki yaali baa daa ri bee nay kúré heetta béeb kúrí hínté rë. Bi hom niŋkinaŋka fa na seh, límúu kúkëyë, ði yíppée

pahu kúrúté hompe hëbís Koope a ñaani nguur ki. ⁶ Di fi belaa nék, hegohte saañce luufin, ðeef Koope liiltee rii saamid tígí homa ri daaha, ði tooppituu níi hen bis júnni a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260).

⁷ Tígí daaha, haa'a takke sun-Koo : malaakii gaana na wonuu Misel ra a këewí na haa'uu a niŋkinaŋka fa a këewí. ⁸ Misel a këewí bagute niŋkinaŋka fa a këewí. Baguu niŋkinaŋka fa a këewí rë, wa ðëmlíh sun-Koo. ⁹ Puŋkal mi niŋkinaŋka fa líkúté. Di fi goŋ fee kíilë na húmú wonuu tuumaloh mbée Seytaane ra, ði fa na húmú nofa' bëy ëldúnë béeb rë líkúté betute feey, bani këewí.

¹⁰ Mi yíppée keloh uni béyrëhté kola'te sun-Koo won tih :
« Wahtu múc lahte leegi,
wahtaa teeɓa' Koope fi yen doolii ra,
wahtaa teeɓa' ri nguur ki ra,
wahtaa haala' sañ-sañ ya' Buura ði
fal ri ra lahte leegi,
ndah tuumalohi koy-yaayya filiɓ
ngémë líkúté betute feey,
ði fa na húmú tuumal wa na' a elek
fii Koope fi yen ra.

¹¹ Koy-yaayya daa míllúu rii ñaŋ,
daa míllúu rii ñaŋ yúfëhë yúfëh ñif
mi Har fa ra,
Har fa yera' Koope sarah ra,
a di yee seedeyuu wa Unni Koope ra.
Wa húmú kaa'uuy na dara pesi wa,
kaa'uuy na dara níi húl ðeef wa na
sah.

¹² Mi won tee ɓal :
bíyíi bëy sun-Koo,
bíyíi ðon fa dékú nè rë !
Ndaa mas ðon fi bëy feey fa,
mas ðon fi bëy kísi fë,
ndah Seytaane céppé ðon na a ŋaŋ,
céppé ðon na a ŋaŋ ndah ði yúhté
biti ði talla yutuud' ðúmël. »

¹³ Ola' niŋkinaŋka fa biti ði betu feey fa ra, ði yampe na boorsoh belaa húmú lah koy yaal baa ra.
¹⁴ Ndaa belaa saamdute paɓ ana ti paɓ dúut nen, yi nay rii kúré tígë saamid ði Koope luufin, ði hom daaha tooppituu níi hen kíil

éeyë a caan, wuloh ninjinaŋka* fa. ¹⁵ Ninjinaŋka fa púussé muluŋ caak ti húlbi na bas nen filoon belaa, na faha' biti mulaa pah ri. ¹⁶ Ndaa feey fa hílippé belaa, haanke, hante mulaa púus ninjinaŋka fa ra béeb. ¹⁷ Bi haay keeñ ninjinaŋka fa belaa níi haay, dí saañce yejohi koyyi kay yi, yee na ñeyu túuyë' yí Koope ra te dékúu seedeyidi Yéésú rë.

¹⁸ Kola' ninjinaŋka fa dah, dí payte caŋke búk kısı na seh.

13

Rabbi ana ya

¹ Filoon fi baaha, mi otte raŋ dúhté kısı fë. Di lahte af paana a wic sabboo. Baane-buur sabboo hompe wicca ; tii yi soluu Koope biniyúté affa. ² Raba ot mi ra man baade nen, kotta man kot raba na wonuu úrsë rë nen, búgë man búk gaynde nen. Ninjinaŋka fa déjéenté rí doolii a nguur ki, onte ri sañ-sañi gaante. ³ Af yínë di affi raba gaañohte gaaño hi misigi fí yúhté biti man ay rii hap húl nen, ndaa gaaña yippée wah. Bëewë feey fa béeb éemúté, wa ñeyute tal raba. ⁴ Wa béeb na jaamiyuu ninjinaŋka fa di yee ona' ri raba sañ-sañ ra. Wa na jaamiyuu raba bal na wonu tih : « Bee raŋ lahay man kan ! Daa mín díi tiké' af ? »

⁵ Di fi raba onute biti dí gaan gaanloh dí sole Koope ; dí ay homee sañ-sañi baaha níi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42). ⁶ Daaha, dí yampe na sol Koope, na won yin bos sun fi tiyi, sun fi tígë dék dí rë a sun fi bëewë dékú sun da. ⁷ Di onute sañ-sañi haa'aa ri bëewí Koope dí baŋ wa ; dí onute sañ-sañ sun fi bëewë béeb : talla béeb, heetta béeb, wonadfa béeb, a ginna béeb. ⁸ Bëewë feey fa béeb ay jaamiyee ri : bëewë tiyi wa biniyúy dalaani pesa filib téerëe biniyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmëh rë, téerëe ké

Har fa yera' Koope sarah hawute húl rë.

⁹ Bëyí lah nuf, kelaa na ! ¹⁰ Bëyí Koope won biti ay habu ñaam, ii fús ; bëyí Koope won biti nék ay húlée jépíl, ay húlée në. Yii baa daa tah bëewí Koope warutee múñ, wa ham ngëmë.

¹¹ Filoon fi baaha, mi olilte raŋ kay na dúh feey. Di laha' wic ana man wic koy har nen, ndaa ri wona' wonad ninjinaŋka. ¹² Sañ-sañi laha' raba déb dë béeb, dí laha' ri te ri paga' ri hëbísí, anti túuyé feey fa a bëewë feey fa béeb jaamiyohi dí fi raba déb húmú gaaño h gaaño hi misiga níi wahte ra. ¹³ Di fi rabi ana fa paŋke i kimtaan gaan ; dí na kala' njaar kíi sun-Koo, cépíd dí feey illí bëewë béeb. ¹⁴ Daaha, dí hompe na nofa' bëewë feey fa kimtaanna na paŋ dí ra fíi raba déb dë. Di luk waa nah yugus netli raba déb dë húmú gaaño h a jépílë, te millë'tée koloh ra. ¹⁵ Di fi rabi ana fa onute sañ-sañi bekaa ri netli raba déb dë coonaa dí pes níi wone ndín, hawroh bëewë nay kaa'ee jaamiyohi netla ra húl. ¹⁶ Di túuycé bëewë béeb samdu tinndee ya' ñamaa mbée púk : ow gaan mbée baadoole, yíkëe alal mbée ñëkíd, fu laha' afu mbée fu ñaam béeb fay tinnduu. ¹⁷ Ow waray lom mbée yaay te laheh tinnde'í bah : tinnde'ë, dí tii raba mbée siifërë ñéerë' a tiya ra.

¹⁸ Tígí dee nék, meela' ñaañ : bëyí fí hereñ raa, fay mín kín siifëri raba, ndah siifërë ñéerë'té a tii ow, te daa ri beh : tíméer pëenë a sabay pëenë a pëenë (666).

14

Yeekii bëewë tosu ra

¹ Mi homilte maa yeel, mi otte Har fa yera' Koope sarah ra caŋke sun fi daŋi Siyoŋ, ñéerë'té a ow júnní tíméer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000), yi fí yúhté

* **12:14** 12.14 ninjinaŋka saari beh, a saar 15 : Di gerek, biniyú deh : goŋ.

biti tii dī fi Har fa a tii Boffi daa biniyú púkkí wë. ² Mi kelohte un kola'te sun-Koo tiilte man pagad mboowaanna kisi nen, man hindini bidi baa nen. Una keloh mi ra man un koraa, bee i beelú homute tip rë nen. ³ Bëewë homute fii ñaani nguur ka a fii mbineeffi iniilla a baha ya, na yeeku yeekaa has. Yeekaa minéh haal af ow kay gét nêe wa fi bëewí júnni tíméer a júnni sabay iniil a júnni iniilla (144.000) Koope tos wa feey fa ra. ⁴ Wa fi bëewí yaa daa wa yee mësúy leb beleb níi wa sobeye ra ndah wa yíih beleb. Daa wa yee fí yúhté biti tígí ñee Har fa béeb wa ñee na ra. Bëewí yaa daa wa yee tosu filib fi bëewë henute yi Koope a yi Har fa ra. Daa wa maanam iña débúu lec meeyya jébeluté Koope ra. ⁵ Fel mësëy düh búkkí wë, wa lahuy síkkë.

Yii lenke bis-këem

⁶ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay feeñiyohite na pún sunaa-sun. Di kúf Uni Neba na dúméh rë. Di ay rii waareye bëewë feey fa béeb : ginna béeb, talla béeb, wonadfa béeb a heetta béeb. ⁷ Di béyídté uni sun won tih : « Néehí Koope don kañ dī, ndah wahtaa nay rii aattiyee bëewë rë lahte ! Jëemíyíi bëe' sak sun-Koo, sakke feey fa, kisi fë a culli mulufba ra ! »

⁸ Malaaka kay feeñiyohite filoon bee déb dë won tih : « Babilon dakaya'te ! Babilon fi gaana dakaya'te, dī fa bek heetta béeb pagadfi bossi ra, dī fa bek wa hani gulli njaaliyohi misiga homa' ri ra ! »

⁹ Malaakii éeyë fë feeñiyohite filoon fi ana ya déb dë, béyídté uni sun won tih : « Bëyí fí jaamiyoh raba a netli, bëyí fí lah tinndë'ë púki mbée ya'i, ¹⁰ dī fi bëyí baaha ay naa han béenī neebi Koope, yi fí yúhté biti rahay dara yiiduté gulli neebi. Bëyí baa, Koope ay rii bek filib kii a gé. Di ay pítípee misik daaha fii malaaka yi sela ya a fii

Har fa yera' Koope sarah ra. ¹¹ Te dúukii kii kë nay rii tame ra ay kolee koloo faraa. Bëyí fí jaamiyoh raba a netli, bëyí fí lah tinndë'ë biniyú tiyi ra, na' neh elek neh, bëyí baa wocce hílsëh. »

¹² Yii baa daa tah bëewí Koope, yee na ñeyu túuyë' yí te gémúté Yeesú rë, warutee múñ.

¹³ Henil deh, mi kelohte uni kola'te sun won so' tih : « Biniyé unni yee fu won tih : “Dala'te woteh, lahute sos-keñ bëewë húlúu ngémí wë di Yíkëe nê rë ! Ruuh-Pesen won tih : Ahañkay, wa lahute sos-keñ, leegi wa minú hílsëh légyí misigi wa, ndah wa kúreelúuté iñi wanna pagu wa ra.” »

Wahtu lec

¹⁴ Mi homilte maa yeel, mi otte nér naa' lahte yii tookke sun man ow nen. Yaa bekoh baane úris afi, hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁵ Malaaka kay dúhté Faam fi gaani Koope béyídté uni sun won bëe' took sun fi néré rë tih : « Beye sarcoo fu lec, wahtaa lahte : tooka nonte gina béeb, tas lec. » ¹⁶ Tígí daaha, bëe' took sun fi néré rë bebpe sarcii labpe héccé, tooka feey fa béeb lenne.

¹⁷ Malaaka kay dúhté Faam fi gaana sun, dī fi baaha bal hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁸ Malaaka kay bal, bi daa lah sañ-sañ sun fi kii kë dúhté tígë na hawruu ra fonke af bee ham sarcii kaaña ra won tih : « Beye sarcoo fu lec goñni reseña meeyi béenë feey fa, wa nonte. » ¹⁹ Malaakaa bebpe sarcaa labpe héccé, lenne goñni reseña meeya feey fa, yíinté wë ndonj neebi Koope na lopotuu ra, ²⁰ goñni reseña dúhruté gina lopotute, ñif na düh ndonja na hüt na lap níi lahte pënis búk, na lad níi mitte kilomet tíméer éeyë (300).

15

Malaaka yi paana ya a loolla millë' rë

¹ Filoon fi baaha, mi otte yin kay, yii gaante te éemílè'té sun-Koo : mi ot malaaka paana yi kúru lool paana, loolli paana ya míllè', teeḅa' Koope bēewē neebi ra. ² Mi olaatte yin ti kisi fí mulaa helen ti pilaatu nen ñéerè'té a kii. Bēewē ḅagu raba, ḅagute netli a siifèri tiyi ra cagute sun fi kisi fè na tiriñ ra, wa habute koraa yi Koope daa yed wa wa, ³ wa na yeeku yeekii Mēyis sūrgii Koope a yeekii Har fa yera' Koope sarah ra na wonu tih :

« Do fi Koo-Yíkēe fē mín bēeb dē, fu gaante pagad, fu éemílè'té pagad.

Do fi Buuri heetta, waallu júbpé, waallu kaah.

⁴ Daa kaañ roo neehh Yíkēe ?

Daa kaañ roo kañeh ?

Do kep daa fu sela !

Heetta bēeb ay ac fiyú,

heetta bēeb ay ac jaamiyohu.

Iña pañ fu ra júbpé,

iña pañ fu ra teeḅa'te affi wa. »

⁵ Filoon fi baaha, mi otte Faam fi gaani Koope, bee èmbè taantaa na nédís bēewē biti Koope ee leelii wa ra, kúnsèhté sun-Koo. ⁶ Malaaka yi paana ya kúru loolli paana ya ra dūhúté Faam fi gaana ; wa bekuu búub naa' peyeb, yi yugusuu písi kofeelte, pokuute geñu úris kinoh yi wa. ⁷ Mbíneef yínè di mbíneeffi iniilla yedte malaaka yi paana ya guluñji úrissi paana ya túm neebi Koope ra ní líiffé, Koope fa na pes faraah ra. ⁸ Faam fi gaana yíppée líif a dūukēe, teeḅa'i ndami Koope a doolii. Te ow mínéh haal Faam fa te dēefa loolli paana ya kúru malaaka ya ra labeh ní gét.

16

Guluñji paana ya

¹ Filoon fi baaha, mi kelohte un bēyrèhté sun kola' filiḅ Faam fi gaani Koope na won malaaka yi paana ya tih : « Pēyí don yin guluñji paana ya túm neebi Koope ra feey fa ! »

² Malaakaa dēb dē payte yíinté gullii feey fa. Bēewē húmú lahuu tíinndè'í raba, na jaamiyuu netli ra bēeb faanni wa lecce puulli bosse te misikke.

³ Malaakaa tikèh nè rē payte yíinté bii kisi fē. Mulii kisi fē yíppée yíssèh, man ñif búudé nen. Yii na pes kisi fē bēeb húlté.

⁴ Malaakii éeyè fē payte yíinté gullii laah ya a culli mulubḅa bēeb. Mulubḅa bēeb yíssèhté ñif. ⁵ Tígí daaha, mi kelohte un malaakaa lah sañ-sañ sun fi mulubḅa ra na won tih :

« Do fa Sela ra,

do fa júb dē,

do fa húmú nè aa',

daa fi na woteh ra,

daana daan fu wa ra ñeete waal.

⁶ Fu onte bēewē han,

bēewē kéendú ñif mi bēewú rē,

bēewē kéendú ñif mi yonente ya ra,

fu onte wa han.

Fu on wa ñif wa hanute,

te wa yeeliyuu ri ! »

⁷ Filoon fi baaha, mi kelohte uni kola' tígè na hawruu ra na won tih :

« Ahañkay do fi Koo-Yíkēe,

do fa mín bēeb rē,

fu aattiya' kaah,

te aattiya'u júbpé. »

⁸ Malaakii iniil fa yíinté gullii sun fi na'a, na'a onute sañ-sañ fetlohte na bērēb bēewē. ⁹ Na'a tampe bēewē tami misikke, wa na solu Koope fa na cépíd loolla a sañ-sañi ra. Bēewē kaa'uute lof pesad, kaa'uute kañi Koope.

¹⁰ Malaakii iip fa yíinté gullii sun fi ñaani nguur ki raba, nguur ki yíppée ñúus túd. Bēewē na pataayuu misik, ¹¹ wa na solu Koope fa sun di misiga homuu wa a puulla faanni wa ra, wa kaa'uute sūgèh pagadfi bossi wa.

¹² Malaakii pēenè fē yíinté gullii filiḅ laahi gaana na wonuu Efarat ra, mulaa filiḅ síiñcé, helid buurra koluu púlēen na' ra waal. ¹³ Filoon fi baaha, mi otte yébitèh éeyè yí madu mbook nen : yínè dūhté nè búk niñkinañka fa, kay dūhté búk raba,

lahte bi d'uhë' búk yonentii pad'fah fa. ¹⁴ Wa yébitëh yí Seytaane daa wol wa, yi na hoñuu pañ kimtaan. Wa na payu buurra feey fa béeb, négirée wë nda wa waay haa'a nay lahe bisi gaani Koope fa mín béeb rë.

¹⁵ Yíkëe won tih : « Síkírëe, so' may ac mi beetti ron ti lohoh nen ! Bëyí nee'ay, yeffe búubí kaa' biti tilë' faan holon toñeh ay sopee, bëyí baa lahte sos-keñ. »

¹⁶ Daaha, yébitëh yë négirúuté buurra ílý, tígë në wonuu Armagedon ra di ébrë.

¹⁷ Malaakii paana fa hasalte gullii sun, un béyrëhté sun d'uhë' Faam fi gaana, kola' ñaani nguur ka won tih : « Iña béeb paama'te ! » ¹⁸ Tígí daaha, héléyyë a i un a pillinña ñéerë'té a hégyëhí feey fi misikke takke. Hégyëhí feey fa misikke misigi fi yúhté biti lëhírëy hena' ow pot éldúnë ní a baaha. ¹⁹ Gini gaana lecsa'te éeyë, ginni heetta feey fa béeb bëppé. Koope halay Babilon, Babilon fi gaana : dí hëndídté rí në gullii, gullii neebi misigi ! ²⁰ Ginna hom filib kisi fë rë béeb sooyce, ow mínléh olil dan. ²¹ Dinñi galaassi gúussé kola'te sun na toñ sun fi bëewë. Bëewë na solu Koope di yee na toba' ri d'ñ galaas ra, ndah yee lah ra misikke ní misik.

17

Tilëhí gaana

¹ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka ya habu gulunñi paana ya ya' yi wa ra acce won so' tih : « Aye mi teeb do daana na saañ keene sun fi belii tilëhí gaana ra, daa ri gini gaana hom búk laah yi caakka ra. ² Buurra feey fa fanuute a ri, te bëewë hanute na gullii njaaliyohi ní maniyute. »

³ Ruuh-Pesen haalte so', malaakaa yíppée sée kúdf luufin. Dee a deh, mi otte ow beleb yaagohte rab luum cuy bi faana béeb bíníyú tii yi soluu Koope. Raba kúdté af paana a wic sabboo. ⁴ Belaa bekoh

yéré yi kofeelte ot, luum cuy, pokoh-te takkaay úris a jamaa, a feme. Di hampe gulunñ úris ya'i, bi líffé pagad' bos, a sobii njaaliyohi. ⁵ Tiyi léehúu léehëe bíníyuté púgë. Tiya daa ri beh : « Babilon fi gaana, yaafi tilëh yë a iñi bossa feey fa. » ⁶ Mi otte biti belaa han ñif mi bëewí Koope ní dí manite, ñif mi bëewë hawu húl af yee seedeyuu wa Yéesú rë.

Ola' mi di man dí, af so' kúnëhté. ⁷ Malaakaa won so' tígí daaha tih : « Afu kúnëh yi deeha ? Síkírëh së', may roo teeb iti fi belii beh, a iti fi raba kúdf dí, laha' affi paana ya a wicci sabboo ya ra. ⁸ Raba ot fu bee ra húmú yéelídf, ndaa ri peslay. Di leñ d'uhé ngaara mi nuña, ndaa dí saañ sanjkuye sanjkuyo. Te bëewë feey fa tii yi wa ínih téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na d'uméh rë dala'te dalaani pesa ra, wa fi yaa nay éémé biti wa ot raba. Ndee nagajek, raba húmú yéelídf, ndaa peslay, te ri ay nimil pes key.

⁹ « Tígí dee nék, meela' ñaañ a hereñ : affi paana ya daa danñi paana ya took belaa ra. Wa buur paana bal. ¹⁰ Filiñ fi buurri paana ya, iippa keenute, lahte bi líssí took, paana fa aay doom ; te ri ac daa, toogi ii maañ. ¹¹ Raba húmú yéelídf te peslay ra, dí fi baaha daa ri buuri peeye fa ; dí non buurri paana ya bal te ri saañ sanjkuye sanjkuyo.

¹² « Wicci sabboo ya ot fu ra, wa buur sabboo yi tookuy nguur doom, ndaa wa ay yeru sañ-sañi tookuun wa a raba nguur ka ní hen wahtu. ¹³ Yee níbú wë rë béeb yínë : wa yed doole yi wa a sañ-sañni wa raba. ¹⁴ Wa ay yejoh Har fa haa', ndaa dí ay waa ban ndah daa ri Yíkëe fë lukki gaan da, daa ri Buuri buurra ; dí ay ñéerëe a bëewë dí tanis wa deekké wë rë, bëewë gémú rí rë, dí ban wa. »

¹⁵ Malaakaa wonil so' tih : « Mulaa ot fu yee ra, tígë took belii tilëhë rë, wa i heet, wa dúukël i ow, wa i gin a i wonad. ¹⁶ Wicci sabboo ya ot fu ra nék a raba, ay

míllë' kaa' ðelii tílëhë : wa ay ðeð iña laha' ri ra bééð níi luka' yéré yé ði hen faan holon, wa ñam ði, wa tam caan fa kíi. ¹⁷ Koope daa soð wa nufi paguun wa yee faha' ri ra : wa négirë' sañ-sañi nguur ki wa légéyíð raba níi yee won Koope ra lah.

¹⁸ « Belaa ot fu ra nék, daa ri gini gaana ílíf buurra feey fa ra. »

18

Looli Babilon

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay kola' sun na cép feey. Di lahte sañ-sañ gaan te ndami hawaante feey fa bééð. ² Di ðéyíðté uni sun won tih : « Babilon ðakaya'te ! Babilon fi gaana ðakaya'te ! Di tas gin yébitëh leegi, ði tas ðapaa yébitëh, ði tas gin yakki bossa wúníh hawíð ða, ði tas gin rabbi bossa wúníh hawíð ða. ³ Ginna bééð hanute na guli njaaliyohi misiga homa' ri ra : buurra feey fa fanuute a ri te yiikoh ya líífruté nafa yi wa, af biti ðëewë míníh doylon neð. »

⁴ Mi keliilte un kola'te sun won tih : « Dúhí gina, ðon fa henu heedi so' ra, toñeh ðon ay bakaare ti wa nen, loolla na ac ða lab ðon na. ⁵ Bakaadfi caak caako níi lahte sun, te Koope halay pagadfi bossi. ⁶ Yínlí rí iña pañ ði ðëewí kayya ra, yínlí rí wë ana. Éfi rí gulon líífid, éfi rí hani luk yee yed ði ðëewí kayya ra ðah ana, ðon yed ði han. ⁷ Tíkí rí coono, ðon tík ði sáfúñ ti ði húmú lahuu wa neð a ndam, ndah ði húmú won nufi tih : “So' mi buur. So' mi jétíð neh te mii mëssi yúh luuy.” ⁸ Yii baa daa tah loolla waaydu ri ra ay keenee sun fi waal yínë : jérí misikke, luuy a yaað ; ði tam níi muuy. Koo-Yíkëe fë aattiya' ri ra gaante doole. »

⁹ Buurra feey fa ñéerúu a ri njaaliyoh a yin neð ra ay looy, te wa ay hawoh biti wa séen dúukëe biti gina tame. ¹⁰ Wa ay tíit níi wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra, wa wone tih :
« Wëey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Wahtaa yíníi baa kut,

Babilon, ði fi gini gaana aattiyuute haat ! »

¹¹ Tígí daaha, yiikoh ya feey fa na looyu na capituu ðal ndah ow lomlay iña na yaayu wa ra : ¹² tiññi úrissë, tiññi hélissë, jamaa ya a feme ya ; píissi kofeella, cúuppë a píissi suwaa ya ; kilikki heeñce, barngalli kofeelte, përemmë, tiñña, iñi yugusuu a luk caa', a la' yi marbe ya ; ¹³ liibbi kilikki heeñce, laakkoloña, cuuraayya a iñi heeñlaa ya bééð ; hanna, dúuléennë, múnnë a bele ya ; fañja a harra, pënissë a sareetta ; ñamma a ðëewë habu ra bééð, ow lomlay wa. ¹⁴ Ay wonu tih : « Iña na yaakaar gina koon ra bééð sooyce teempe daaha. Di ñakke alal mi a iñi wunni bééð te ri wocce oli wa ta' ! » ¹⁵ Yiikoh ya na húmú yaayu te caakuu yin daaha ra ay tíit níi wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra. Wa ay looy wa capitoh ¹⁶ wone tih :

« Wëey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Di fi gini gaana húmú beka'

búubbi yugusuu píisi kofeelte, a cúup luum cuy,

pokoh takkaay úris, la'i na miriñ, a feme,

¹⁷ wahtaa yíníi baa kut

alal mi yaa bééð hente dureet ! »

« ðëewë në kúru gaalli gaanna kisi fë rë a ðëewë sayu baab homu filib ra bééð, yee na légéyú filib a yee na légéyú kisi rë bééð cagute, wuluute ¹⁸ bee séenúu wë dúukëe gina na tam ra, na fogu wonu tih : « Gini teemma' gini bee gaan lehírey kan ! » ¹⁹ Wa homute na túmú affi wa feey, na looyu, na capituu, na fogu wonu tih :

« Wëey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Moo yíkëe yí gaalla kisi fë

caakuu yin gini gaana ee !

Wahtaa yíníi baa kut

gin hente dureet ! »

20 « Kélii don biyeh don fa sun, yaha yah gini gaana ra ! Biyi don fi beewi Koope, biyi don fi apootarra a yonente ya, ndah Koope daa aattiya' ri di ini bossa pañ ri don ra ! »

21 Tigi daaha, lahte malaakii mitte, bepe la' gaan bette filib kisi fe na won tih : « Dee keena' la'i bee filib mulaa ra, do fi Babilon fi gini gaana fay henee daaha jummu, te ow ii roo ollil ta'.

22 Un koraa yi na tip, un yeekoh, un kiis a un kulub, ow wocce waa keloh doo na ta' ; beyi hereñce yugus yin a di min dii hen beeb, ow wocce rii ot doo na ta' ; un kud wocutee keloh doo na ta'.

23 Lampa wocce niin doo na ta' ; yeekaa kilëek wocutee keloh doo na ta',

ndah yiikoh yu daa humu lukuu lah tii eldune, te pagadfi bonnu kureelëhte heetta beeb.

24 Nif mi yonente ya, yi beewi Koope a yi beewë hawu feey fa ra beeb keena' ya' yu. »

19

Alleeluyaa !

1 Filoon fi baaha, mi kelohte uni beyrëhte man un duukel i ow nen, kola' sun-Koo na won tih :

« Alleeluyaa* !
Koope fi yen daa na semlë',
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh doole !

2 Aattiya'i kaah !
Aattiya'i jubpe !
Di keente sun fi belii tilëhi gaana,
belii tilëhi gaana na humu yah
beewë feey fa ra,
na humu yah beewë feey fa a
njaaliyoh yi ra ;
di yillidte surge yi,
yillidte we ñif mee ke wa keen da. »

3 Una tikëette won tih :
« Alleeluyaa !

* 19:1 19.1 Alleeluyaa wonad ébrë. Iti fi daa ri : njëebi Yahwee.

Duukii gini gaana kolohte !
Duukii gini gaana tamu ra kolohte
faw ! »

4 Baha yi sabay ana a iniilla (24) a mbineeffi iniilla yekute na jaamiyuu Koope fa took ñaani nguur ka ra, na wonu tih : « Demiin ! Alleeluyaa ! »

5 Tigi daaha, un dfohte ñaani nguur ka na won tih :

« Njëebi Koope fi yen don fi surge
yi beeb ;

njëebi ri, don fa neehu ri ra !
Njëebi ri, baadoole neh ow gaan neh
! »

6 Mi henil deh, mi keliilte un man un duukel i ow nen. Una man di na laba' mboowaanna kisi fe nen, man di na tiila' piillin nen, na won tih :

« Alleeluyaa !
Koo-Yikee fi yen fa min beeb re
cegidte nguur ki !

7 Yen lahun sos-keñ
yen biyeh,
yen kan di

ndah kilëegi Har fa lahte
te belaa canke na seh,

8 onute biti di bekoh yere,
bekoh yere yi diisuu piisi kofeelte,
diisuu piisi na mirin-mirin,
diisuu piis naa' peyeb, hente pesen.

»
(Piisi kofeeli baa teeba' ini jubbe
pagu beewi Koope ra.)

9 Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Biniye yii beh : lahute sos-keñ beewë gapu ñami kilëegi Har fa ra. » Di tikke won tih : « Unni yaa Unni Koope sah-sah ! »

10 Mi yedfohte kotta ma na saan jaamiyohi, ndaa di won so' tih : « Beyit ! Ngana pañ di ! So' mi surge ti do a koy-yaayyee ke ro filib ngeme nen, yee na seedeyu unni Yeesu re. Fu wañti jaamiyaa Koope kep, ndah ina seede Yeesu re daa baat yonente ya nuf. »

Bee' yaagoh penis fi naa'a ra

11 Filoon fi baaha, mi otte sun-Koo kunsëhte, penis naa' feeñiyohite.

Bëe' yaagoh ri ra wonuu Bëyi-mit-wëeliyeh a Kaah ; di aattiya' júb, te júb daa tah di na haa'. ¹² Íllë na ñah ti kii nen, afa béeb baane-buur ! Tiya daa ri yuh ri kut biníyuté faana. ¹³ Di bekohte paltii líiffé a ñif ; di hínú : « Un Koope ». ¹⁴ Jammaarra sun-Koo bekuute yéré yí díisúu a píisí kofeelte, naa' peyeb hente pesen, yaaguute penís naa', ñeyute tala. ¹⁵ Jépíli kaañce na dúh búgë, jépíle nay lafe ginna ra. Di ay waa kúf kúrí híinté, di lopot wa ti reseñi lopotuu ndonji neebi misigi Koope fa mín béeb rë nen. ¹⁶ Yii bee daa biníyú sun fi paltii a koti : « Buuri buurra a Yíkëe fë lukki gaan da. »

¹⁷ Filoon fi baaha, mi otte malaaka canke na'a, béyídté uni sun dëekke yakka na njuñkaanu sun-Koo ra won wa tih : « Èyí don tee'a' ñami ndaje mi Koope ! ¹⁸ Èyí don ñam bo' yi soldaarra, yi kélfé yí wë a yi buurra ; èyí don ñam bo' yi peníssë a yi yíkëe yí wë, bo' yi bëewë béeb : bi laha' afi a yi ñamma, yi baadoole ya a yi bëewi gaanna béeb. »

¹⁹ Mi henil deh, mi otte raba, buurra feey fa a soldaarri wa tee'uute, ay yejee bëe' yaagoh penís fi naa'a a soldaarri ra haa'. ²⁰ Tígí daaha, raba a yonentii padfah fa habute. Yonentii padfah fi baa daa pañ kimtaana fii raba, múuydí bëewë kúru ñaasi raba faanni wa, na húmú jaamiyuu netli ra. Raba a yonentii padfah fa betute filiñ laahi géle yéelí. ²¹ Soldaarri wa béeb hawute a jépíle dúh búk bëe' yaagoh penís fi naa'a ra, yakka béeb ñamute bo' yi wa ní beniyute.

20

Kíllí júní (1.000) yí nguur ka

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kola'te sun na cép feey. Di hampe céebí ngaara mi nuña a níh tiñki gúussé ya'i. ² Di hampe niñkinan̄ka fa, goñ fee kíilë, tuumaloha daa

Seytaane ra, pokalsa'te ri yulidte ri kíil júní fii (1.000). ³ Malaakaa bette ri ngaara ma, kúnté rí, téycé a céebí, leewte sun nda ri banti bet heetta ní kíllí júní (1.000) yë mit. Bín fë rëe, di pëkísú yeddu yutuud.

⁴ Filoon fi baaha, mi otte i ñaan nguur. Bëewë tooku na ra onute sañ-sañ aattiya'. Mi otte coonaa yi bëewë húmú hawu húl di yee húmú seedeyuu wa Yéesú rë, a di yee na húmú waariyuu wa Unni Koope ra. Daa wa bëewë húmú jaamiyuu raba a netli ra, bëewë húmú kúruy ñaasi raba púkkí wë mbée ya' yi wa ra. Bëewí yaa daa nimilu na pesu, tookute a Kiristaa nguur ka, na suu kíil júní (1.000) fii. ⁵ Yaa daa bëewë débúu koloh búudé rë. Bëewí kayya húlú rë nék ii koloh dee ní kíil júní (1.000) fii. ⁶ Lahute sos-keñ bëewë débúu koloh búudé yaa ra ! Wa bëewí Koope te húl'é ana fa mínléh wë dara. Daa wa nay hene seeyoh yi Koope a Kiristaa, wani Kiristaa hom nguur ka yulid di kíil júní (1.000) fii.

Daani Seytaane

⁷ Kíllí júní (1.000) yë gét dëe, Seytaane ay yeddu dúh ngaara mi nuña, ⁸ di saañ nofee heetta ginna béeb, ginna na wonuu Gok a Magok ra. Di négirë' wë wa caak ní ti peppi feey fa kisi nen, wa saañ haa'. ⁹ Wa hasluute filiñ gina béeb, wa giwuté tígë homu bëewí Koope ra, gina faha' Koope ra, ndaa lahte kii kí kola' sun-Koo, muuyilte wa. ¹⁰ Te Seytaanaa nofa' wa ra betute laahi géle, tígë hom raba a yonentii padfah fa ra. Wa ay home daaha wa pítipée misik kíi kë, na' a elek níi kiri fi kirih.

Bis-këem

¹¹ Filoon fi baaha, mi otte ñaan nguur naa' gaan, a bëe' took sun da. Feey fa a sun-Koo yípútee hegoh, wuluute ri, te ow ollilay wa. ¹² Mi henil deh, mi ot bëewí gaanna a baadoole ya húlú rë béeb cagute fii ñaana, lahte téeré yí kúnsuté. Lahaatte téeríi kúnsuté kay, daa ri

téerée bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúméh rë. Bëewë húlú rë aattiyuu di iña pagu wa ra ti dee bíníyú rí tééré yí yaa ra nen. ¹³ Kísí fë hokke búudé yë filiḅ fi, kúl kē a gin bëewë húlú rë kúrúte yi wa ḅal, ow fi ow waa na béeb aattiyuu iña paḅ dī ra. ¹⁴ Tígí daaha, kúl kē a gin bëewë húlú rë betute filiḅ laahi kíi kē. Laahi baaha nék daa húlë'í ana fa. ¹⁵ Bëyí tiyi homay téerée bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúméh rë béeb betute filiḅ laahi kíi kē.

21

Ēldúnë fi hasa

¹ Filoon fi baaha, mi ot feey has a sun-Koo has. Feey fa déḅ dē a sun-Koo fa déḅ dē sooyce, kísí fë múkké nē ḅal. ² Mi hen dēh, mi otte gini selaa, Yerusalem fi hasa kola'te sun na cép feey. Koope daa wol ri. Di man kíleegë yugusoh níi wunte baa saañ téebílehí yaali ra nen. ³ Mi kelohte un béyréhté sun kola' ñaani nguur ka won tih : « Ēlí kan ! Koope dék filiḅ fi bëewë leegi ! Di ay déké a bëewë, wa hen bëewí. Di fi Koope ay déké waa na, dī hen Koope fi wa. ⁴ Di ay moos muun ma íllí wē béeb : húl wocce, luuy dúmpé ; hawoh wocce, misik dúmpé. Iña déḅ dē béeb dúmpé ! »

⁵ Tígí daaha, bēe' took ñaana ra won tih : « Olsee, mi yugusse iña béeb hente has. » Di antee tík won so' tih : « Bíníyé yíi bah, ndah unni yaa wēerté te wa kaah. » ⁶ Di tíkílté won so' tih : « Iña béeb paama'te ! Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi dalaana daa mi lúsēenē. Bëyí fí sifira' han, may rii on dī han di culi mulaa na ona' pesa na dúméh rë, te mi sehay na yin. ⁷ Bëewë nay bage ra ay liil waafi baa soo na ; te may hen Koope fi wa, wa hen koyyi so'. ⁸ Neehoh ya nék, yee gé múy Yéésú rë, pagoh yi iñi bossa,

bëemēh yí bëewë, yee na pagu yíi tappe njaaliyoh béeb dē, luunna, bëy yúullë a feloh ya béeb ay míllëe laahi géle daa húlë'í ana fa ra. »

Yerusalem fi hasa

⁹ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi paana ya habu gulunḅi paana ya líif a loolli paana ya míllë' rë acce won so' tih : « Aye mi teeb do kíleegë, kíleegí Har fa. »

¹⁰ Ruuh-Peseḅ haalte so', malaakaa kúdté sē' jibi danj utte, teebpe so' gini selaa, Yerusalem fi hasa Koope wol ri, kola' sun na cép rë. ¹¹ Gina na ñah a ndami Koope ti la'i na miriñ nen ; dī helenj ti pilaatu nen, na tak wiriñ wiriñ ti jamaa hilil nen. ¹² Di wërúte a míirí udi laha' íl sabboo a íl ana yi malaaka sabboo a malaaka ana daa na wohu wa. Sun fi íllë bíníyú tii yi talli sabboo a ana yi bëy Israyel. ¹³ Íllë dúhrúu deh míirë : íl éeyë hompe waal púlëen na', íl éeyë hompe waal yuun, íl éeyë hompe waal haalaan na', íl éeyë hompe waal feey-feey. ¹⁴ Míirí gina tíkēh sun la' sabboo a la' ana yi tii yi apootarri sabboo a apootarri ana yi Har fa daa bíníyú nē.

¹⁵ Malaakaa na won soo na ra hampe duud úrís, bi ay natuu gina, míirë a íllë. ¹⁶ Gina koñ-kaare, utaa fa a haggaa ka daa teyu. Malaakaa yampe na nat gina a duuda : utaa fa hente estaat† júní sabboo a estaat júní ana (12.000), haggaa ka dāaha, caggaa ka dāaha ḅal. ¹⁷ Di beyaatte duuda natte míirë ḅal : utaa ka hente suḅ tímëer a suḅ sabay iniil a suḅ iniil (144). Di nata' dāaha ti di na nata' ow nen. ¹⁸ Míirí gina tabahuu a jamaa, gina tabahuu a úrís kah-kah, helenj ti pilaatu nen. ¹⁹ Yii hente la'i wunte te kofeelte rek daa wunaaluu ílíyyë yípēh míirí gina ra : bee déḅ dē jamaa hilil ; ana fa man sun-Koo nen, wonuu safiir ; éeyë fë hilil, wonuu kalseduwaan ; iniil fa hilil na tak, wonuu émërëet

* **21:6** 21.6 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa :Alfaa daa koy una déḅ di gerek ra, omegaa daa míllë'.

† **21:16** 21.16 estaat :Di húmú nataa. Estaat yinē waḁti hena ganjarma jaak tímëer ana (200).

; ²⁰ iip fa luum, wonuu sardonikse ; pëenë fë luum cuy, wonuu sarduwaan ; paana fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu kirisolit ; peeye fa hilili tappe bülëh ti kisi nen, wonuu béril ; payniil fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu topaas ; sabboo fa hilil, wonuu kirisoparaas ; sabboo a yinë fë bülëh, wonuu yasente ; sabboo a ana fa luum luumaf feey tagu, wonuu ametiste‡. ²¹ Íllí sabboo a ana ya, wa i koy suumi. Íl fí íl béeb yugusuu koy suumi yinë kut. Këemí gina nék yugusuu úris kahkah, helenj ti pilaatu nen.

²² Mi olay Faam Koope gina nék, ndah dî fi Koo-Yíkëe daa ri Faam fa, Koope fa mín béeb rë, bani Har fa. ²³ Gina sohlaay na' sohlaay céyín niiflaa, ndah ndami Koope daa na niifil ri te Har fa daa lampaa. ²⁴ Heetta ay tilée niifni, te buurra feey fa ay kúf ndami wa gina. ²⁵ Íllí gina ay wërsée wërsée bisa béeb, wa ii lukki wodlu wodlo sah ndah elek wocce. ²⁶ Ndami heetta a alal mi wa ay kúrú daaha. ²⁷ Yin ii haal gini bah : yii sobete neh, bëyí na pañ yin bos neh, bëyí na fel neh. Bëewë nay naa haale ra daa wa yee tii yi wa hom téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmëh rë, daa ri téeríi Har fa.

22

¹ Filoon fi baaha, malaakaa teeŋpe so' laahi mulaa na ona' pesa na dúmëh rë, bi hente helenj ti pilaatu nen, kola' ñaani Nguur ki Koope a Har fa, ² na hüt këemí gina. Hanndal ki salli laaha, tal kilka na ona' pesa na dúmëh rë hompe na, bee na límë' waal sabboo a waal ana kílë rë, lahaa céyín béeb dî lah koy ra. Saaffa daa na pay heetta. ³ Alkoh wocce, ñaani Nguur ki Koope a Har fa ay home filiŋ gina, súrgë yë jaamiyee ri. ⁴ Wa ay ot kanama, te tiyi ay bíníyú púkkí wë.

⁵ Elek wocce, wa ii sohliil lampii nay waa niifne, sohluuy na'a, ndah Koo-Yíkëe ay waa niifil, wa hom nguur ka faw.

Nimili Yéésú

⁶ Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Unni yaa wëerté te wa kaah. Koo-Yíkëe fë në sof yonente ya Ruuhi ra daa wol malaakii teebi súrgë yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. »

⁷ Yéésú won tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ ! Lahute sos-keñ bëewë helu nuf unnee ke Koope filiŋ téeríi bee ra ! »

⁸ So' mi Sañ, mi kelohte te mi otte iñyaaha. Filoon fi bee kela' mi wa mi otte wa ra nék, mi yedfohte kotti malaakaa teeŋ so' wa ra, ma na saañ jaamiyohi, ⁹ ndaa dî won so' tih : « Bëyít ! Ngana pañ dî ! So' mi súrgë ti fo a koy-yaayyu yonente ya, a bëyí fí helte nuf unna filiŋ téeríi bee ra nen. Fu wadti jaamiyaa Koope kep ! »

¹⁰ Malaakaa baatte won tih : « Ngana d'ap yin unnee ke Koope filiŋ téeríi beh, ndah wahtii wa ee saañ lahe ra. ¹¹ Bëyí bosse haba pañ yin bos ; bëyí sobete homaa a sobii ; bëyí júbpé haba pañ yin júb ; bëyí selate, súhë në. »

¹² Yéésú won tígí daaha tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ, mi yíníl ow fi ow béeb yee légéy rí rë. ¹³ Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* , daa mi déb daa mi millë', daa mi dalaana daa mi lúsëenë. ¹⁴ Lahute sos-keñ bëewë na hosu búubbi wë rë, wa ay mín ñam na koy kilka na ona' pesa na dúmëh rë, wa ñeya' íllë, wa haal filiŋ gina. ¹⁵ Bëewí bossa nék : wa fi luunna, bëewë na njaaliyuu ra, yee na bëemú ow ra, bëy yúullë a bëewë fahuu fel te dékúu në rë homun ëssín.

¹⁶ « So' mi Yéésú, daa mi wol malaakii so' teebi don fi bëy íl jañaa iñyeh : So' mi sédí Dawit, te daa mi hula na niif hagad da. »

‡ **21:20** 21.20 Kúlëerrí la' ya bíníyú dee ra, fun oluu wa dëeha, ndaa dëe man la' ya ra tasa'te lan af. * **22:13** 22.13 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa :Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa millë'.

¹⁷ Ruuh-Peseŋ a kíleegí Har fa wonu tih : « Aye ! »

Bëyí fí keloh uni baa rek wona : « Aye ! »

Bëyí fí sifiroh aya !

Bëyí fí faha' na mulaa na ona' pesa na dúméh rë meeluy na dara !

¹⁸ So' mi Saŋ, mi won a don, don fi bëewë keluu Unni Koope filiɓ téeríi bee ra béeb në : bëyí fí baat na yin,

Koope ay rii baat loolla wonu filiɓ ra. ¹⁹ Te bëyí nís në yin, Koope ay rii nísíɗ wodi di koyyi kilka na ona' pesa na dúméh rë, nísíɗ dí tígí di gini selaa na wonuu filiɓ téeríi bee ra.

²⁰ Bëe' won biti iñyaa béeb kaah ra won tih : « Mantee : So' may nimil te ii maañ ! »

Démíin ! Aye Yéésú-Yíkëe !

²¹ Yéésú-Yíkëe líhë rën béeb mal !